Fatih Yaşlı

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus

Yeni Türkiye Üzerine Tezler

Yordam Kitap

Fatih Yaşlı

1979 yılında Ankara’da doğdu. Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Maliye Bölümü’nde 2001 yılında tamamladı. Aynı yıl İzzet Baysal Üniversitesi’nde siyaset bilimi yüksek lisansına başladı ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde siyasi tarih araştırma görevlisi oldu. 2004-2008 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktora yaptı. Doktorasını tamamlamasının ardından İzzet Baysal Üniversitesi’ne dönen Yaşlı, halen bu üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapıyor. *Felsefelogos, Bilim ve Gelecek, Birikim, Birgün, Radikal 2* gibi dergi ve gazetelerde çok sayıda makalesi yer aldı. Yaşlı, haftanın iki günü *Yurt* gazetesinde yazmaya devam ediyor.
Yayınlanmış eserleri:
Hayatın Olumlanması Olarak Felsefe: Nietzsche ve Marx (2008, Bilim ve Gelecek Kitaplığı), *Kinimiz Dinimizdir: Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme* (2009, Tan Kitabevi; 2014, Yordam Kitap), *Hegemonyadan Diktatoryaya Liberal-Muhafazakâr İttifak ve AKP* (der., Çağdaş Sümer ile birlikte, 2010, Tan Kitabevi), *AKP ve Yeni Rejim* (2012, Tan Kitabevi).

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus

Yeni Türkiye Üzerine Tezler

Fatih Yaşlı

Yordam Kitap: 224 • **AKP, Cemaat, Sünni-Ulus** • Fatih Yaşlı
ISBN-978-605-9046-18-3 • *Düzeltme:* Filiz Çomuk • *Kapak Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Ekim 2014

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap. com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus

Yeni Türkiye Üzerine Tezler

“sırf bir haziran doğru çıksın diye oturdum bütün gün dikiş diktim”

turgut uyar

haziran’ın güzel çocuklarına...

Giriş

3 Kasım 2002'den, yani Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara geldiği tarihten bugüne Türkiye'de bir "değişim" ve "dönüşüm" yaşanmakta olduğuna dair kesin bir mutabakat vardır; üzerine uzlaşılamayan ise –doğal olarak– ortaya çıkan "yeni"nin "olumlu" mu yoksa "olumsuz" mu olduğu yönündeki sorunun yanıtıdır.

AKP çevrelerine göre, Türkiye geride kalan 12 yıl boyunca ekonomide dövize bağımlılıktan kurtulmuş, IMF'ye olan borçlarını ödemiş, reel sektörünü güçlendirmiş, Merkez Bankası'ndaki rezervlerini artırmış, refahı ve alım gücünü yükseltmiş, gelir dağılımında adaleti gözetmiş, istihdam yaratarak işsizliği azaltmış, sosyal devlet olmanın gereklerini geçmişe nazaran çok daha başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. Siyasal alanda ise hak ve özgürlükler genişlemiş, vesayetten kurtulunmuş, bürokratik oligarşi geriletilmiş, sivil toplum güçlendirilmiş, demokrasi son derece güçlü bir zemine kavuşturulmuştur.

AKP karşıtları ise ülkenin son on iki yılda giderek daha fazla borç batağına battığını, ekonominin inşaat sektörüne dayalı, geçici ve yapay bir büyümeye mahkûm edildiğini, güvencesiz ve taşeron çalışmanın kural haline getirildiğini, gelir dağılımında gözle görülür bir değişiklik olmadığını, işsizliğin azalmadığını, büyüme rakamlarında Cumhuriyet ortalamasının aşılamadığını ve yabancı sermayeye olan bağımlılık nedeniyle ekonominin kırılgan niteliğinin devam ettiğini belirtmektedirler.

Siyasal alanda ise iktidar giderek otoriterleşmekte, devletle iktidar partisi arasındaki mesafe gözden yitmekte, hak ve özgürlükler daraltılmakta, dinselleşme giderek yoğunlaşmakta, rıza mekanizmaları

yerini, artan bir şekilde zor aygıtının egemenliğine bırakmakta ve böylelikle ortaya diktatoryal bir manzara çıkmaktadır. Sünni eksenli ve emperyal fantezilerle yüklü dış politika ise bir yandan bölge halklarına felaket getirirken öte yandan Türkiye'yi hızla bir batağın içerisine sürüklemektedir.

Yaşanan değişimin/dönüşümün olumlu ya da olumsuz karakterine dair tartışmaların yanı sıra, düşünsel/teorik düzeyde de değişimin nasıl adlandırılacağı/tarif edileceği yönünde bir tartışma devam etmektedir. Dönüşümün olumsuz karakterine vurgu yapanlar, otoriter demokrasi, plebisiter demokrasi, otoriter devletçilik, muhafazakâr otoriterleşme gibi farklı başlıklarda olan biteni adlandırmaya ve tarif etmeye çalışmaktadırlar.

Bu satırların yazarı ise uzunca bir süredir; AKP'yi rejim değiştirme misyonu olan bir parti olarak görmekte ve Türkiye siyasetinde yaşananları "rejim değişikliği" perspektifinden okumayı önermektedir. Dolayısıyla "yeni Türkiye"yi bir retorik değil bir olgu olarak kabul etmektedir. Bana göre AKP, uzunca bir süredir devam etmekte olan 1923 Cumhuriyeti'nin çöküş sürecini nihayete erdirmiş ve yerine, henüz tamamlanmamış olmakla birlikte, yeni bir rejim inşasına girişmiş bir partidir. Dolayısıyla, Türkiye'de daha sonra ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız üzere bir rejim savaşı yaşanmış ve AKP, gayriresmî koalisyon ortağı Cemaat'le birlikte bu savaştan eski rejimin kadrolarını tasfiye etme ve rejimi yıkma anlamında başarıyla çıkmış, üstelik kendi rejimine uygun yeni bir kolektif kimlik inşasına da girişmiştir. Bu yüzden "yeni Türkiye" terimi basit bir propaganda aracı olmanın ötesinde bir hakikate de tekabül etmektedir ve kitabın alt başlığı tam da bu nedenle *Yeni Türkiye Üzerine Tezler* olarak belirlenmiştir.

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus: Yeni Türkiye Üzerine Tezler, klasik anlamda "bilimsel" ve "akademik" olmayı amaçlamamakla birlikte, Türkiye'de yaşanan dönüşümü rejim değişikliği perspektifiyle analiz etmeye çalışan "teorik" bir çalışmadır ve bu haliyle bir politik deneme metni olarak görülmelidir. Ayrıca *AKP, Cemaat, Sünni-Ulus,* güncelin tam ortasından yazılmış olmakla birlikte, tarihsel bir yaklaşımla eski ve

yeni Türkiye arasındaki ilişkiyi süreklililiklere ve kopuşlara bakarak ve karşılaştırmalı bir şekilde anlamaya dair bir çaba olarak değerlendirilmelidir.

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus’un ilk bölümünde bir yandan “rejim”le ve rejim değişikliğiyle ne kastettiğimi anlatmaya, öte yandan ise yeni rejimin, yani yeni Türkiye’nin karakteristiğini ortaya koymaya çalıştım. Rejim denince aklımıza ne gelmesi gerektiği, eski ve yeni rejim arasındaki temel farklar, yeni Türkiye’nin temel özellikleri olarak otoriterleşme, dinselleşme ve devletle parti arasındaki özdeşlik ve rejimin merkezî figürü olarak Erdoğan bu bölümün temel tartışma başlıklarını oluşturmaktadır.

İkinci bölüm, 1923 paradigmasının çöküşünün AKP’yle birlikte başlamadığını, çöküşün kökenlerinin bizzat 1923’ün sınıfsal karakterine içkin olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Sol düşmanlığının ve emperyalizmle kurulan ilişkinin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan İslamizasyon, “Cumhuriyet’in uzun intiharı” anlamına gelmiş, AKP’ye düşen ise tabuta son çiviyi çakmak olmuştur. Özellikle eğitim alanındaki dönüşüm “yeni Türkiye’nin tarih öncesi”ni anlamak açısından son derece önemli ipuçları vermekte, Türkiye tarihini devletle toplum, merkezle çevre, Batıcı bürokratik oligarşiyle mütedeyyin-özgürlükçü halk kitleleri arasındaki mücadelenin tarihi olarak gören anlatıların geçerliliğini sorgulamak için hayli anlamlı bir çıkış noktası oluşturmaktadır. Bu bölümün temel tezi, modern Türkiye tarihinin, emperyalizme göbekten bağımlı bir ülkede, sola karşı devletle İslamcılığın gerilimli uzlaşısının tarihi olduğu yönündedir. O uzlaşının İslamcılığa açtığı alandan ulaşılan yer ise rejim değişikliği olmuştur.

Üçüncü bölümün temel tezi, rejim değişikliğinin bir küresel boyutunun bulunduğu ve emperyalizmle ilişkilendirilmesinin şart olduğu yönündedir; bu bölüm AKP’nin iktidara gelişi ve sonrasında yaşananların küresel kapitalizm içerisinde yaşanan güç mücadeleleri olmaksızın anlaşılamayacağı iddiası üzerine kurulmuştur ve Türkiye’deki dönüşümü “renkli devrim” olarak adlandırarak Atlantik ekseniyle Avrasya ekseni arasındaki güç mücadeleleri bağlamına yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için ise önce Atlantikçi düşünce

ile Avrasyacı düşüncenin temel tezleri ortaya konmaya çalışılmış, hemen sonrasında ise “renkli devrimler”in söz konusu mücadeleyle ilişkisi anlatılmıştır. Bunun ardından Türkiye’nin 2000’ler boyunca yaşadığı siyasal kutuplaşma ve rejim savaşının Avrasya savaşlarının neresinde durduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm AKP’nin yeni Türkiye’de egemenliğin kaynağını teşkil edecek yeni bir kolektif kimlik oluşturma çabasına odaklanmaktadır. Ben bu kolektif kimliği ümmetle ulus arasında sıkışıp kalmış bir form olarak Sünni-Ulus olarak adlandırmayı öneriyorum: Ulus-devletin sınırları dışına taşma ve bütün Müslümanları kapsama şansı –AKP’nin emperyal arzularına rağmen– olmadığından ümmet değil; ama tam anlamıyla seküler bir karakter taşımadığı için de ulus da değil. Tam da bu nedenle, biraz oksimoronik bir nitelik taşıdığını da kabul ederek söyleyecek olursak, önüne ancak bir mezhep adı eklenerek telaffuz edilebilecek bir kolektif kimlik olarak Sünni-Ulus.

Bu bölüm aynı zamanda Sünni-Ulus üzerinden Kürt sorununa, “İslam kardeşliği” çözümüne ve aynı zamanda “Sünni ekseninin liderliği” iddiasıyla şekillenen emperyal karakterli Yeni-Osmanlıcı AKP dış politikasına odaklanmayı da amaçlamaktadır.

Beşinci bölüm, yeni Türkiye’nin kolektif kimliği ve egemenliğin kaynağı olarak görülen Sünni-Ulusun dışında bırakılanların “yeni Türkiye”ye itirazları olarak görülmesi gerektiğini iddia ettiğim Haziran İsyanı’nı, rejim inşasının kriz başlıkları ve bu inşaya itiraz bağlamında tartışmaktadır. Haziran, yeni Türkiye’nin muhafazakâr karakterine yönelik seküler bir kalkışma olmakla birlikte, aynı zamanda otoriterleşmeye yönelik bir özgürleşme talebidir ve bu ikisine bilinçli bir sınıf isyanından ziyade bilinç dışı bir eşitlik talebi de, daha sessiz ve derinden olmakla birlikte, eşlik etmiştir. Bu bölümün diğer bir iddiası ise Haziran İsyanı’nın yeni rejim inşasına yönelik farklı öznelerden gelen farklı itirazların bir toplamı olduğu ve hem rejimin hegemonyasını altüst ettiği hem de inşa sürecini sekteye uğrattığı yönündedir.

Altıncı bölüm, 17 Aralık 2013 itibarıyla herkes tarafından gözlemlenebilir hale gelen AKP ile Cemaat arasındaki kavgayı tarihsel kökenleriyle birlikte ve yeni Türkiye’nin sahipliği bağlamına

yerleştirerek okumayı amaçlamaktadır. Bu bölümün temel tezi, yeni Türkiye'yi inşa eden iki özne olan AKP ile Cemaat'in eski rejimin kadrolarını tasfiye edip devlet aygıtını ele geçirdikten sonra söz konusu aygıtı nasıl bölüşeceklerine dair bir kavgaya girişmiş olduklarıdır. Bu bölümde bu kavga incelenirken, bir yandan iki farklı İslamcı öznenin siyaset anlayışları ve yeni Türkiye'den ne anladıkları ortaya konulmaya çalışılmış, öte yandansa kavganın söylemsel boyutundaki teolojik argümanlar üzerinde durulmuştur.

Sonuç kısmında ise Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte bir aşamayı daha geride bırakan yeni Türkiye'nin yakın geleceğine seçim sürecinin öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmeler üzerinden bakılmaya çalışılmıştır. Buradan bakıldığında görünen ise yeni Türkiye'yi bekleyenin istikrar değil süreklileşmiş ve idare edilip edilemeyeceğini zamanın göstereceği bir kaostur. Çünkü bize göre bir yandan AKP ile Cemaat arasındaki kavga farklı boyutlarıyla devam edecek, öte yandan ise Erdoğan kliği ile Gül kliği arasında, rejimin restorasyonu bağlamında şekillenecek yeni bir kavga başlayacaktır. Dolayısıyla "rejimin yerleşmesi aşaması yepyeni ve şiddetli kavgalara gebedir" dememiz kehanet anlamına gelmeyecektir.

AKP, Cemaat, Sünni-Ulus, hiç şüphesiz ki "yeni Türkiye'nin" nasıl teorize edileceğine dair bütün tartışmaları tüketmek iddiasıyla yazılmamıştır ve kitabın tezleri, tartışma ve eleştirilerle birlikte zenginleşip derinleşecek, doğrulanıp doğrulanmayacaklarını ise zaman gösterecektir. Ne de olsa Türkiye, Yalçın Küçük'ün deyimiyle bir "büyülü hapishane"dir ve bu büyülü hapishane geçmişten günümüze bizi şaşırtmaktan bir an bile vazgeçmemiştir.

Birinci Bölüm

REJİM:
ESKİSİ YENİSİ

Elinizdeki kitabın temel tezi, en yalın haliyle şu şekilde ifade edilebilir: Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı eliyle ve "yeni Türkiye" adı altında *yeni bir rejim* inşa edilmektedir. AKP iktidarı ile kastettiğimiz aslında AKP ile Gülen Cemaati'nin 17 Aralık 2013 tarihi itibarıyla, yani Cemaat'in, elindeki entegre yargı-polis gücünü kullanarak AKP hükümetine yaptığı yolsuzluk operasyonuyla birlikte sona eren gayriresmî koalisyon ortaklığıdır. Türkiye'de siyasal İslam'ın partili geleneği olan Milli Görüş çizgisinden gelen ve merkez sağın siyaset sahnesinden çekilirken bıraktığı boşluğu dolduran AKP'yle, Milli Görüş'le her zaman belli bir mesafeyi korumuş olan Nurculuk kökenli Gülen Cemaati, özellikle 2007'den itibaren bir koalisyon hükümeti gibi davranmaya başlamış, yaklaşık altı yıl boyunca Türkiye'yi birlikte yönetmişlerdir. Cemaat, hükümette bakanlarıyla temsil edilmese de ya da AKP içerisinde çok az sayıda milletvekili olsa da, mesele formel bir koalisyon ortaklığından ziyade, devlet aygıtının bir bölümünün Cemaat'e bırakılmış olması ve kadrolaşma kapılarının sonuna kadar açılmış olmasıdır. Erdoğan'ın "ne istediler de vermedik" şeklindeki sitemkâr sorusuyla itiraf ettiği[1] bu durumun doğrudan gözlemlenebildiği yer ise polis ve yargı olmuştur.[2] 17 Aralık sonrasında yapılan atamaların, tayinlerin ve yasal düzenlemelerin en çok güvenlik-yargı alanında yoğunlaşmış olması, Cemaat'e devlet aygıtında bizzat

AKP eliyle açılan alanın, koalisyonun son bulmasının ardından yine bizzat AKP eliyle kapatılması çabasının bir işareti olarak görülmelidir.[3]

Dolayısıyla "iktidar" derken, en azından 17 Aralık 2013'e kadar "Cemaatli" bir iktidardan söz etmek mümkün hale gelmektedir. Parti, sendika, dernek, vakıf vs. olmayan illegal bir tarikat yapılanmasının, iktidar ortağı olarak Türkiye siyasetinin en önemli aktörlerinden biri haline gelmesi yeni Türkiye'nin alameti farikalarından biri olarak mutlaka not edilmelidir. Gülen Cemaati, daha sonra ayrıntılı bir şekilde tartışacağımız üzere, "paralel devlet" stratejisi doğrultusunda ve uzun yıllara yayılan bir sabırla devlet içerisinde kadrolaşmış, bu kadrolar sayesinde iktidara ve dolayısıyla yeni bir rejim inşasına ortak olmuştur. Yine daha sonra ayrıntılarıyla üzerinde duracağımız üzere, AKP ile egemenlik mücadelesi içerisine girdikten sonra, rejimin "mağdur"larından biri haline gelmesi ise tarihin bir ironisi olarak kaydedilmelidir.[4]

Yeni bir rejim inşasından söz ederken kastettiğimiz, anayasa değişikliği aracılığıyla gerçekleşen bir siyasal sistem değişikliği değildir. Örneğin parlamenter sistemden başkanlık sistemine ya da resmen bir diktatörlüğe/tek parti rejimine –en azından şimdilik– geçilmiş değildir.[5] Eğer rejimi sadece anayasal düzlemde, yani biçimsel olarak tanımlarsak, elbette ki Türkiye'de bir rejim değişikliğinden söz etmemiz mümkün olmayacaktır; çünkü anayasal düzeyde, dolayısıyla teorik olarak parlamenter rejim varlığını hâlâ devam ettirmekte, Anayasa'nın rejimi tarif eden ve değiştirilmesi teklif edilemeyen hükümleri de yerinde durmaktadır. AKP, geçtiğimiz yıllar boyunca, Anayasa'yı değiştirmek ve parlamenter rejim yerine başkanlık esasına dayalı bir rejimi getirmek için yoğun bir çaba göstermiş, ancak nesnellik buna izin vermemiştir; dolayısıyla, bu anlamda Türkiye'de bir rejim değişikliğinden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca meseleye "otoriterleşme" açısından bakıldığında da ortada "demokratik" bir rejimin "otoriter" bir rejime dönüşmesi üzerinden tarif edilecek bir durum bulunmamaktadır.

Peki o halde "yeni bir rejim inşası"ndan söz etmek ne demektir? Öncelikle rejimle kastettiğimizin ne olduğunu açıklığa kavuşturalım.

Bir siyasal rejim, egemenliğin kaynağının ne olduğuna, egemenliğin kim tarafından ve nasıl kullanıldığına, gücün devlet aygıtı içerisinde nasıl dağıtıldığına ve devletle yurttaş arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğuna dair bütünlüklü bir yapıya tekabül eder. Bununla birlikte her siyasal rejimin bir devlet, toplum, egemenlik ve yurttaş tasavvuru vardır ve bu tasavvuru rejimin kurucu paradigması, kurucu felsefesi belirler. Dolayısıyla rejimleri sadece anayasa metinlerine bakarak tarif ve tahlil edemeyiz; ya da otoriterlik/demokratiklik kriterleri üzerinden karşılaştıramayız. Her rejim toplumsal ve sınıfsal mücadeleler neticesinde tarihsel olarak ortaya çıkar ve belli bir küresel konjonktüre göre şekillenir. Tüm bu mücadeleler, tarihsellik ve konjonktür ise bize o rejimin ana karakteristiğini verir. O karakteristik aynı zamanda siyasal, toplumsal ve kamusal olanın nasıl kurulduğunu, nasıl inşa edildiğini ve bu inşanın hangi “üst ilke” üzerine temellendirildiğini ortaya koyar.

Örneğin bir parti-devleti rejimi olarak Nazi Almanya’sının kendisine ait bir anayasası hiçbir zaman olmamıştır ama ırk paradigması üzerine kurulmuş, üst ilkesi Alman ırkının üstünlüğü ve ırklar arası mücadele olan, bir ırk-devleti şeklinde inşa edilmiş, devlet-toplum ilişkisinin sözünü ettiğimiz paradigma ve üst ilke tarafından biçimlendirildiği ve “Führer” tarafından yönetilen bütünlüklü bir yapı olarak Nazi/Hitler rejiminin 1933-45 yılları arasında Almanya’da iktidarda olduğu bugün tartışılmaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır.

Bir rejim olarak 1923 Türkiye’si ya da aynı anlama gelmek üzere Birinci Cumhuriyet, 28 Ekim akşamı Mustafa Kemal’in birdenbire aklına esivererek “yarın cumhuriyeti ilan ediyoruz” demesiyle kurulmamıştır elbette. Cumhuriyet’in kökenleri, Osmanlı İmparatorluğu’nun on dokuzuncu yüzyıldan itibaren içerisine girdiği ve birbirine koşut olarak ilerleyen yarı-sömürgeleşme ve modernleşme süreçlerinde aranmalıdır. Bir yandan ülkenin iktisadi ve siyasi açıdan emperyalizme bağımlı hale gelişi ve feodaliteden kapitalizme doğru yaşanan dönüşüm, bir yandan milliyetçilik hareketleriyle birlikte başlayan dağılma süreci, bunlara yanıt olarak ise Türk milliyetçiliğinin ortaya çıkışı, dinin, ilerlemenin önündeki en büyük olduğuna dair pozitivist düşünceden hareketle başlayan laikleşme ve sekülerleşme

süreci gibi faktörlerin hepsi bir arada Cumhuriyet'e giden yolun yapı taşlarını oluşturur.

Bu açıdan 1908 Devrim'i ile 1923 Devrim'i Türkiye'nin "burjuva devrimleri" olma anlamında bir süreklilik arz ederler. Kapitalizmle geç tanışmış feodal, monarşik, teokratik ve yarı-sömürge bir ülkenin burjuva devrimidir elbette söz konusu olan ve büyük ölçüde "tepeden" bir karakter taşımaktadır. Modern anlamda sınıfların geç ortaya çıktığı ve son derece cılız bir görünüme sahip olduğu böylesi bir toplumsal formasyonda devrime damgasını vuran ise sermaye sahibi olma ve sınai üretimde faaliyet gösterme anlamında burjuvazi değil, kapitalistleşme ve modernleşmenin ülkeyi kurtarmak için tek yol olduğunu düşünen, dolayısıyla yine bir tür "sınıf bilinci"yle hareket ettiğini iddia edebileceğimiz askerî-sivil bürokrasiyle entelijansiya, yani "küçük burjuvazi" olacaktır elbette.

1908 Devrimi, "devrimlerin yarattığı domino etkisi"ne uygun bir şekilde, Meksika, İran ve Rus burjuva devrimleriyle aynı tarihselliğin bir ürünü olarak ortaya çıkar ve mutlakiyetçiliğe karşı meşrutiyeti savunur; padişah karşısında anayasayı ve parlamentoyu yeniden tesis etmek esas amaçtır. 1923'ü ise 1917 Ekim Devrimi'nden bağımsız bir şekilde değerlendirmek ve cumhuriyet fikrinin dünya konjonktüründe hâkim hale gelişinden ayırarak anlamak ve değerlendirmek mümkün değildir. Cumhuriyet, kimi kurum ve kadrolar açısından Osmanlı'nın devamı olarak görülebilecekse de, süreklilik ilişkisi yalnızca ve yalnızca bundan ibarettir. Odaklanılması gereken yer ise elbette ki üretim ilişkileri ve zihniyet dünyası bağlamındaki radikal kopuştur. Kopuş, bu bağlamda feodalizmden kapitalizme, teokrasiden laikliğe ve monarşiden cumhuriyete geçiş anlamına gelir. Dolayısıyla, iktisadi, siyasal ve sosyolojik olduğu kadar zihniyet dünyasında da yaşanan radikal bir değişimden söz etmek mümkün hale gelmektedir. 1908-23 burjuva devrimi, kapitalist üretim ilişkilerinin iktisadi ve hukuki zemininin oluşması için düzenlemeler yapar, dini, yasanın üst ilkesi olmaktan çıkartır, devlet aygıtının ve toplumsal hayatın dinsel kurallara göre düzenlenmesine son verir, tebaadan yurttaşa geçiş için gereken adımları atar ve önce meşrutiyetle sembolik bir makama indirdiği saltanatı

cumhuriyetle birlikte bütünüyle ortadan kaldırır. 1923, egemenliği saraydan ve dolayısıyla gökyüzünden alıp millete/ulusa verir, yani yeryüzüne indirir. Egemenliğin kaynağı artık Tanrı değil, seküler bir kolektif varlık olarak ulustur. 1923'ün temel paradigması tam da bu olarak görülmelidir: Egemenliğin kaynağının ve kullanım biçiminin değişmesi.

Bu noktada, söz konusu paradigmayı anlamak için birkaç örnek vermek faydalı olacaktır.

Yazımına Mustafa Kemal'in de katkı yaptığı ve yeni rejimin yaratmak istediği yurttaş tipolojisinin el kitabı olarak da görebileceğimiz Afet İnan'ın *Medeni Bilgiler* adlı eserinde Cumhuriyet'in eski paradigmaya, yani kaynağını gökyüzünden alan egemenlik anlayışına bakışı şu cümlelerle ortaya konulmuştur:

> *İnsan evvela tabiatın esiri idi; sonra buna semadan kuvvet ve yetki alan birtakım adamlara esir olmak eklendi. İnsan cemiyetleri büyüdükçe, devlet haline geldikçe, fertler üzerindeki sıklet o kadar çoğaldı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, hudutsuz, kayıtsız, şartsız bir mutlak kudret olarak kabul ediliyordu. (…) Kralların ve padişahların istibdadına, dinler mesnet olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar etraflarını alan papazlar, hocalar tarafından yapılmış teşviklerle, ilahi hukuka istinat etmişlerdir. Hâkimiyetin, bu hükümdarlara Allah tarafından verilmiş olduğu nazariyesi uydurulmuştur. Buna göre hükümdar, ancak Allah'a karşı mesuldür. Kudret ve hâkimiyetin hududu yalnız din kitaplarında aranabilir. (Akt. Gültekin, 1995: 91-93)*

Mustafa Kemal ise egemenliğe dair paradigmanın değiştirilmesinin bir "devrim" olduğunun bilinciyle, saltanatın kaldırılması için TBMM'de yapılan görüşmelerde yaptığı konuşmada şöyle der:

> *Egemenlik, güçle, erkle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk ulusunun egemenliğine el koymuşlardı. Bu yolsuzluklarını altı yüzyıldan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk ulusu saldırganlara artık yeter diyerek ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu bir olupbittidir. Söz konusu olan ulusal egemenliğini bırakacak mıyız bırakmayacak mıyız sorunu değildir. Sorun, gerçekleşmiş bir olayı yasa ile saptamaktan başka bir şey değildir. Bu ne olursa olsun yapılacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes, sorunu doğal bulursa, sanırım ki uygun olur. Yoksa, yine gerçek yöntemine göre saptanacaktır; ama belki birtakım kafalar kesilecektir. (Gültekin, 2005: 148)*

Eski paradigmayı, yani egemenliğin kaynağını ve kullanılış biçimini değiştirmek, aynı zamanda bir ulus ve ulus-devlet inşası anlamına geldiği gibi tebaadan yurttaşa geçişe de işaret eder. Hâlâ yöneten-

yönetilen ilişkisi vardır ama artık bu ilişki, pratikteki yansıması her zaman böyle olmasa da, teorik düzeyde “hak sahibi özne” olarak yurttaşla, seküler hukuk tarafından tarif edilmiş/sınırlandırılmış devlet arasındadır.

Cumhuriyet’in işaret ettiği başka bir şey ise vahyin yerini aklın ve bilimin almasıdır, bu açıdan 1923 bir aydınlanma devrimi olarak da görülmelidir elbette. Bu aydınlanma devriminin idealindeki “yurttaş” ise dinsel hurafelerin etkisinden sıyrılmış, hayattaki en hakiki mürşit, yani yol gösterici olarak bilimi benimseyen kadın ve erkeklere tekabül etmektedir.

“1908-1923 bir milli burjuvazi yaratmayı temel hedef olarak benimsemiştir” demiştik. Bu aynı zamanda bir ulusal pazar inşası anlamına gelmektedir. Cumhuriyet’le birlikte ulusal pazar inşasında önemli mesafeler alınmış, Türkiye “demir ağlarla” örülmüştür. 23-29 arası daha “liberal” yöntemlerle yaratılmak istenen milli burjuvazi-milli pazar, 1929’dan sonra devletçi/kalkınmacı bir perspektifle yaratılacak, modern anlamda sanayileşme ve sanayi burjuvazisinin ortaya çıkışı devletçi politikalarla mümkün olacaktır.

Dolayısıyla 1923’ün yani Birinci Cumhuriyet rejiminin paradigması ve siyasal tasavvurunun, egemenlikle ulusun özdeşleştirilmesi, ulusal kalkınmacı bir devlet/ekonomi modelinin kurulması ve aydınlanma felsefesi olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.[6]

İşte rejim değişikliği derken kastettiğimiz tam da bu paradigma ve tasavvurun değişimidir; günümüz Türkiye’sinde rejim, biçimsel ve kurumsal düzeydeki birtakım değişikliklerle birlikte, esas olarak “içerik” düzeyinde değişmektedir. Yani söz konusu olan, basitçe bir anayasa değişikliği ya da parlamentarizmden başkanlığa doğru bir dönüşüm değil; toplumsal/siyasal/kamusal olanı inşa eden ve devletle birey arasındaki ilişkiyi belirleyen kurucu felsefenin değişmesidir. Tam da bu nedenle “Türkiye’de rejim, AKP iktidarı (ve 17 Aralık 2013’e kadar koalisyon ortağı olan Gülen Cemaati) eliyle değiştirilmekte, yeni bir rejim inşa edilmektedir” dememiz olanaklı hale gelmektedir.

“Yeni Türkiye” diye kodlanan bu inşa süreci neoliberalizmle İslam’ın otoriter bir zihniyet, fiilî bir tek parti ve tek adam rejimi altında bir

araya gelmesi anlamına gelmektedir. AKP, açıkça neoliberal ekonomi modelini savunan, ona uygun politikalar geliştiren, bu anlamıyla da 24 Ocak Kararları'nın ve 12 Eylül Darbesi'nin devamı olan bir partidir. 24 Ocak 1980 tarihinde IMF'yle klasik "stand by" anlaşmalarının ötesinde son derece radikal kararlar içeren bir anlaşma imzalanmış, "24 Ocak Kararları" olarak anılan bu anlaşma neticesinde Türkiye ekonomisi "ithal ikameci birikim rejimi"nden "ihracata dayalı birikim rejimi"ne geçmiş, daha anlaşılır bir ifadeyle liberalleştirilmiş, dışa açılmıştır. IMF ve Dünya Bankası orijinli neoliberal politikaların emeğin kazanımlarını gasp eden ve yoksullaştırıcı politikalar oldukları da, halkın örgütlü ve toplumsal mücadelenin yoğunlaşmış olduğu zaman dilimlerinde uygulanmalarının çok zor olduğu da bilinmektedir. İşte 12 Eylül Darbesi, zor aracılığıyla bu örgütlü mücadelenin dağıtılması anlamına gelirken, aynı zamanda kitlelerin, yeni birikim rejiminden kaynaklanan yoksullaştırıcı politikalara rızasının üretilebilmesi için yeni bir hegemonya projesinin zorunluluğuna da işaret etmektedir. 12 Eylül basit bir askerî darbe olmanın ötesinde bu zorunluluğun farkında olan uzun erimli bir hegemonya projesi olarak görülmelidir. Tam da böylesi bir perspektif nedeniyle "Atatürkçü" generaller, komünizm ve sınıf mücadelesi tehdidine karşı zaten uzunca bir süredir flört halinde oldukları Türk-İslam sentezini devlet ideolojisi haline getirmekte bir sakınca görmemişlerdir. Küresel kapitalizmle neoliberal politikalar aracılığıyla bütünleşmeye kontrollü bir İslamizasyon eşlik edecek, din ve milliyetçilik aracılığıyla genç kuşakların ve emekçilerin "sapık ideolojilere" kapılarak "dış mihrakların oyuncağı" haline gelmesinin önüne geçilecektir. Dolayısıyla "12 Eylül Sünni-Ulus inşası için atılmış en önemli adımlardan biridir" demek yanlış olmayacaktır.[7]

Tam da bu nedenlerle "AKP 24 Ocak Kararları ve 12 Eylül Darbesi'nin bir ürünüdür" şeklindeki o artık genel kabul görmüş tezi bu noktada bir kez daha dile getirmek gereklidir ama yeterli değildir. AKP bu ikisinin kapsanarak aşılması, neoliberalizm ve İslamizasyon sentezinin en uç sınırlarına kadar genişletilmesi projesidir de aynı zamanda.

AKP, sınıfsal düzlemde bakıldığında nihai ölçekte Türkiye kapitalizminin temel direğini oluşturan büyük burjuvazinin çıkarlarını temsil etmekle birlikte büyük burjuvaziye taşeronlaşma aracılığıyla ürün tedarik eden ve aynı zamanda küresel sermaye için de üretimde bulunan İslami burjuvazinin partisidir. Tam da bu nedenle, AKP rejiminde, iktisadi yaşamın neoliberal ilkeler doğrultusunda belirlenmesine paralel olarak, neoliberalizmin yoksullaştırıcı etkileri ve aynı zamanda güvencesiz çalıştırma, taşeronlaştırma, sendikasızlaştırma gibi politikalar İslam'ın tevekkül anlayışı ve aynı zamanda, hayırseverlik mekanizmaları üzerinden hafifletilmeye çalışılmaktadır.

Geride kalan 12 yıl boyunca;

> *Serbest piyasa ve tüketimcilik anlayışını öne çıkaran ve (İslami) hayırseverliği, (komünal dayanışmayı) gelir dağılımını düzenleme ve yoksulluğu azaltma için alternatif bir mekanizma olarak öneren yeni-muhafazakâr bir siyasi söylemle, resmî ve gayriresmî sosyal yardımlaşma ağlarının sosyal devlet uygulamalarının yerini alması desteklendi. Bu bağlamda düzenleyici reformlar sosyal devleti, meşruiyetini, hukuka dayalı kurumsallaşmış sınıf uzlaşması yerine dinden alan bir neoliberal devlete dönüştürmeyi hedefliyordu. "Sosyal devlet" mantığından "dayanışmacı kapitalizm"e bu geçiş, Türkiye'deki yapısal dönüşüme yön veren iki dinamiği mükemmel bir şekilde birleştirmiştir: neoliberalizm ve dinsel muhafazakârlık. (Hoşgör, 2014: 318-319)*

Bu nedenle yeni Türkiye'de bir sosyal devletten çok bir "sadaka devleti"yle karşı karşıya olduğumuzu ve sosyal yardımların temel motivasyonunu dinin oluşturduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir ki; bunun, Sünni-Ulus inşasını hedefleyen yeni rejim açısından gayet tutarlı bir "sosyal politika" anlayışına tekabül ettiği açıktır. "Müslüman dayanışması, 'sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitle' olarak Sünni-Ulus inşası açısından hayati bir önem taşımaktadır" da diyebiliriz yani. Buna uygun bir şekilde, emek rejimi/çalışma hayatı da yine İslami bir anlayışla, "aynı camiye gidip aynı namazda saf tutan patron ve işçi arasında sınıf çatışması yoktur/olmayacaktır" düşüncesinden hareketle ve sınıf çatışmalarını minimize etmesi beklenen bir İslami solidarizm anlayışı doğrultusunda düzenlenmektedir. Yine de şunu unutmamak gerekmektedir: İslam'ı, yeni Türkiye'yi inşa eden güçler ve yeni rejimin elitleri açısından, yalnızca neoliberalizmin sürekliliğini sağlamak adına kullanılan bir araç

olarak görme tuzağına düşmek büyük hata olacaktır. Böylesi bir araçsallığın ötesinde, söz konusu güçler için İslam, esas olarak dünyayı algılamanın ve ona nizam vermenin, “manalı” bir hayat yaşamanın ve ölümden sonraki sonsuz hayatla ödüllendirilmenin yegâne unsuru olmak gibi bir nitelik taşımaktadır ve bu niteliğiyle de bir weltanschauung/dünya görüşüdür. Bu nedenle yeni Türkiye’yi kuran kadroların gerçek anlamda birer “Müslüman” ve “İslamcı” olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Neoliberalizmle İslam’ı sentezleyen yeni rejimin otoriter bir karakter taşıdığını söylemiştik, oradan devam edelim. Yeni rejim ve söylemsel taşıyıcıları, kâğıt üzerinde demokrasiyi savunmaktadır; ancak bu demokrasideki demos, hak sahibi olan ve hakları için mücadele eden aktif özne, yani yurttaş değil, kendisi için en doğruyu bilen partiyi/önderi seçimden seçime sandığa giderek onaylayan ve kendisine bahşedilen haklarla yetinen pasif özne, yani bir nevi tebaadır. Bu nedenle yeni rejimin bir “plebisiter demokrasi” niteliği taşıdığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Kansu Yıldırım’ın da belirttiği üzere;

> *Tarihsel ölçekte plebisiter tekniklerin doğrudan demokrasiyi diriltmekten ziyade belli bir kitlesel-nicelik gücünü idare üzerinde egemen kılmak amacıyla kullanıldığı görülmektedir. AKP rejiminin 12 yıllık iktidar süresindeyse plebisiter teknikler Türkiye siyasi yaşamına kıyasla olağanüstü bir şekilde uygulanmıştır. Küçük bir kronoloji çıkartırsak; 1961 ile 1988 arasında dört halk oylaması yapılırken AKP iktidarı döneminde üç halk oylaması yapılmıştır. 2007 Türkiye anayasa değişikliği referandumu, 2010 Türkiye anayasa değişikliği referandumu, 2014 cumhurbaşkanlığı seçimleri. Bu üç örnek incelendiğinde oylama sonuçları AKP’nin arzuladığı şekilde gerçekleşmiş, bir önceki oylama bir sonrakine siyasi miras şeklinde başka bir imkânı sağlamıştır. Tahmin edilebileceği gibi plebisiter tekniklerin bu denli siyasette operasyonelleştirilmesinin arkasındaki temel etken, AKP’nin parti-taban özdeşliğine duyduğu güvendir. Rakamlarla açıklarsak, 30 Mart Yerel Seçimleri ile son seçimler mukayese edildiğinde AKP’nin 20 milyonluk oy averajına güvendiği su götürmez bir gerçektir. (Birgün Pazar, “Plebisiter Demokrasi Kompleksi”, 17 Ağustos 2014)*

İktidar partisine oy verdiği sürece “milli irade” olarak adlandırılan sözünü ettiğimiz pasif özne, iktidarın hikmetinden sual etmez ve lidere biat eder, seçim mitinglerine ya da iktidar partisinin destek verdiği protesto eylemlerine katılır, egemenliği kayıtsız şartsız iktidara devreder ve tüm bunlar nedeniyle de yurttaştan çok tebaayı andırır.

Söz konusu pasif özne, söylemsel düzeyde merkeze karşı çevre, modernleştirici elitlere karşı halk kitleleri, seküler egemen sınıflara karşı muhafazakâr/mütedeyyin yoksullar gibi ikilikler üzerinden inşa edilir.[8] Hep ezilmiş, ötekileştirilmiş ve dışlanmış bu özne, seçimlerde sandığa giderek "milletin sahici temsilcilerini" seçer ve kendisini "göbeğini kaşıyan adam", "bidon kafalı", "cahil" vs. diye aşağılayan elitlere "gereken dersi" verir.

Yeni Türkiye'nin kurucu unsuru AKP ise, seçimden seçime konuşması istenen bu "sessiz yığınlar"ı temsil eder ve konuşmayanlar adına konuşur. İronik olan şudur ki, Türkiye liberalizminin ve muhafazakârlığının o çok sevdiği kavramı kullanacak olursak, yeni rejim temsil edilemeyenleri siyasal alanda temsil etme ve onlar adına konuşma iddiasına rağmen "vesayetçiliği" muhafazakâr bir ideolojik düzlemde yeniden üretir. Bu sefer konuşanlar ve yönetenler muhafazakâr elitlerdir, temel fark ise bu elitlerin kendilerini "milletin adamı" örneğinde görüldüğü üzere elit olarak sunmaktan ısrarla kaçınırken en iyisini bilme iddiasını tekellerinde bulundurmaya devam etmeyi arzuluyor oluşlarıdır. Yani ortada aynı anda hem "biz size efendi değil hizmetkâr olmaya geldik" diyen bir "muhafazakâr popülizm" hem de örneğin "ayaklar baş olursa, kıyamet kopar" diyebilen bir "muktedir/efendi söylemi" vardır. Erdoğan'ın artık bir mizah unsuru haline gelen "sizden öğrenecek değiliz" ve "biz biliriz" kalıpları tam da bu tekel olma halinin mükemmel birer örneği olarak karşımızda durmaktadır.

Yeni Türkiye "milli irade" dışında saydığı ve "öteki" olarak gördüğü kesimlere karşı "hoşgörüsü"yle de otoriterdir; milli iradenin ya da aynı anlama gelmek üzere, ilerleyen sayfalarda daha ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağımız şekilde Sünni-Ulusun dışında bırakılanlar, anayasal düzlemde eşit haklara sahip yurttaşlar olmanın fiilen devre dışı bırakılmasıyla, "tahammül edilmesi", "hoş görülmesi" gereken ötekiler, marjinaller, azınlıklar olarak görülürler ve bunların da ötesinde rejimin bekasına yönelik bir "istisna durumu"nda "iç düşman" kategorisine dâhil edilirler. Hoşgörü ve tahammülle şiddet, kontrol ve cezalandırma pratikleri arasındaki mesafe ise sanıldığından çok daha kısadır.

Yeni Türkiye, özellikle Cemaat'in devlet aygıtından tasfiyesi sürecinin ardından fiilî bir tek adam ve tek parti rejimidir; tek adam Recep Tayyip Erdoğan, tek parti ise Adalet ve Kalkınma Partisi'dir. Anayasa değişikliklerinden, en ufak bir bürokrat atamasına kadar Erdoğan tarafından kontrol edilmek istenen ve devletle hükümet/parti arasındaki açının neredeyse tamamen ortadan kalktığı bir rejimdir karşımızdaki.[9] Bu açıdan bakıldığında günümüz Türkiye'sinde parti/devlet özdeşleşmesinin 30'lar ve 40'lar Türkiye'sine hiç olmadığı kadar yakınsandığı söylenebilir. Örneğin, resmen olarak değilse de gayriresmî olarak valiler AKP'nin il başkanları gibi görev yapmakta, parti çıkarları doğrultusunda çalışmakta, parti-devletinin bürokratları olarak iş görmektedirler.[10] Seçim dönemlerinde ise devletin bütün kaynakları ve olanakları partinin hizmetine sunulmaktadır. Örneğin kitleler AKP mitinglerine belediye otobüsleri aracılığıyla taşınmakta ya da diğer ulaşım araçlarından ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Benzer şekilde bakanlar ya da milletvekilleri de parti mitinglerinde kamuya ait uçakları ya da helikopterleri kullanmaktadırlar.[11] Son örnek olarak, Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanlığı adaylığının ardından başbakanlıktan istifa etmediği gibi, seçim süresince makam araçlarını kullanmaya devam etmekten TRT'de görünme sürelerine kadar başbakan olmanın ve devlet aygıtını elinde tutmanın bütün avantajlarından yararlanmıştır.

Ancak, AKP-Cemaat kavgası nedeniyle "kaset siyaseti"nin yeniden devreye girmesi ve geçmişte ortak düşmana karşı kullanılan dinleme silahının sonrasında AKP'ye yönelmiş olması nedeniyle ortalığa saçılan "tape"lerin içeriklerinden yola çıkıldığında, meselenin parti-devletinin de ötesine geçtiğini ve bu kavramsallaştırmanın tek başına yeterli olmadığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Olan bitene yakından bakıldığında, ortada parti-devletini de aşan bir aile-devleti (hanedan) bulunmaktadır âdeta. Ülke, başında hem gerçek hem de sembolik anlamda bir "baba"nın (sultan) bulunduğu, aile bireyleri ve akrabaların da dâhil olduğu (hanedan) ve buna aileyle iç içe geçmiş danışmanlarla kimi işadamlarının da eklendiği (saray) bir klik tarafından yönetilmektedir dolayısıyla. Yani rejim, devlet aygıtının partiyle iç içe geçmesi anlamında dönüşmüştür ama buna ek olarak

rejimin karar mekanizmaları hiyerarşisinin en tepesine bir aile, ailenin de tepesine bir baba yerleşmiş durumdadır.

Baba, yani parti-devletinin ve onun çekirdeğini oluşturan aile-devletinin başındaki tek adam, tapelerin de gösterdiği üzere, özel televizyon kanallarına "hükümet komiseri" vazifesi görecek elemanlar atamakta ve onlar üzerinden yayın akışına müdahalede bulunmakta, kişisel husumeti olan işadamlarının davalarını takip etmekte ve kendi istediği yönde kararlar çıkması için Adalet Bakanı'na talimat vermekte, kamu ihalelerini izlemekte ve yakınındaki işadamlarından iptal edilen ihalelere girmelerini istemektedir. Üstelik bu yaptıklarının doğru olup olmadığı konusunda sorulan sorulara, olumlu yanıt vermekte, bunun en doğal hakkı olduğunu söylemektedir.[12]

Ayrıca 17 Aralık Operasyonu sonrası yapılan yasal düzenlemelerle devletin istihbarat teşkilatı doğrudan tek adamın kontrolüne bağlanmış, yargının en üst kurulu olan HSYK'nın da Adalet Bakanlığı üzerinden yine benzer bir kontrole tabi kılınması amaçlanmıştır.[13] Tüm bu süreçte, oğullar, kızlar, damatlar, danışmanlar, bürokratlar ve aile dostu işadamları da söz konusu aile-devletinin yöneticileri olarak üzerlerine düşen görevleri yerlerine getirmektedirler. Dolayısıyla ortada medyayı, mahkemeleri, kamu ihalelerini ve yargıyı kontrol etmek isteyen bir "kutsal aile" bulunmaktadır; ancak "aile-devleti"ne karakteristiğini verenin ne olduğunu daha iyi anlamak için meselenin ekonomi politik boyutuna biraz daha yakından bakmak gerekmektedir.

Aile-devletinin ekonomi politiğine baktığımızda ilk olarak gördüğümüz şeyin, bir kavram "icat ederek" söylemek gerekirse "politik aile şirketi" olduğunu söyleyebiliriz: "Şirket", çünkü gelir elde etmek esas amaçtır; "aile şirketi", çünkü baba ve çocuklar tarafından yönetilmektedir; "politik aile şirketi", çünkü gelir elde etmek için bilinen anlamda üretimde ya da yatırımda bulunulmamakta, ailenin politik konumu kullanılmaktadır. Söz konusu şirket, üretimde ve yatırımda bulunmayan, işçi çalıştırmayan, onun artık değerine el koymayan ama gelir elde edebilen bir karakter taşımaktadır. Tüm bunlara da ihtiyacı yoktur zaten; çünkü gelirlerini yöneticilerinin politik

konumundan ve nüfuzundan elde etmektedir ve bu nedenle de gelirleri "kâr" değil, "rant" olarak değerlendirilmelidir.

Aile şirketine "politik" karakterini veren şey, şirketin sadece politik nüfuz üzerinden gelir elde ediyor oluşu değildir; rant olarak elde edilen gelir, aile-devletinin iktidarının devamını sağlayacak bir finansman kaynağı olarak kullanılmaktadır. Yani ortada vergi mekanizmasına benzeyen bir mekanizma vardır. Şöyle ki; kamu ihaleleri ya da imara açılacak kimi değerli araziler ailenin çevresindeki işadamlarına ya da başka hanedanların mensuplarına verilmekte, bunun karşılığında ise belli bir komisyon "dava adına" politik aile şirketine ödenmektedir, ayrıca bu ödeme bazen şirketin sahip olduğu vakfa arazi bağışı yapılması şeklinde de olabilmektedir.[14]-[15] Vergi benzeri bu mekanizmayı, modern-öncesi zamanlara ait olan ve feodal toplumlarda yönetici sınıfın temel gelir kaynaklarından birini oluşturan "haraç"a benzetebiliriz, inşaat üzerine kurulmuş bir ekonomide bu haracın karşılığının çoğunlukla devasa inşaat ihaleleri olması ise şaşırtıcı değildir.

Bu meseleye dair somut bir örnek vermek gerekirse, 19 Nisan 2014 tarihinde yayınlanan "Hazine Müsteşarlığı Tarafından Gerçekleştirilecek Borç Üstlenimi Hakkında Yönetmelik," aile-devletine yakın sermaye gruplarına haraç karşılığı rant aktarma mekanizmalarının nasıl devlet güvencesi altına alındığını göstermektedir. İktidarın hem "icraatçı" kimliğinin nişanesi olma işlevini gören hem de "hanedan holding" olarak adlandırabileceğimiz aile-devletine yakın sermaye gruplarına rant aktarmak için kullanılan "çılgın projeler" söz konusu yönetmelikle güvence altına alınmıştır.

Yönetmeliğin 4. maddesine göre;

> *1 milyar liranın üzerinde olan yap-işlet-devret projeleri ile Sağlık ve Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen 500 milyon doların üzerindeki proje borçlarına Hazine garantisi geliyor. Bunun geçmişteki uygulamadan farkı, büyük projelerin tamamlanamaması halinde Hazine'nin doğrudan devreye girerek, bu projeleri üstlenen şirketlerin borçlarının tamamını üstlenebilecek olması. Dolayısıyla bu yönetmelikle birlikte her fırsatta tamamlanmaları için ne gerekiyorsa yapacağını vurgulayan Erdoğan dediği yapmış oluyor. (http://kriznotlari.blogspot.com.tr/2014/04/yeni-ortulu-odenek-mi-geliyor.html9)*

Hazine, “hanedan holding”in borçlarını üstlenecektir ama yönetmelik sadece bununla sınırlı değildir. Hangi projenin üstlenileceğine bakanlar kurulu, yani başbakan karar verecek; üstlenilecek proje ise “borç üstlenim anlaşmaları *Resmî Gazete*’de yayınlanmaz” maddesi aracılığıyla kamuoyundan gizlenebilecektir.

Rant karşılığı toplanan haraçlar politik aile şirketinin doğasına uygun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu haraçlarla fon havuzları oluşturulmakta, havuzdaki paralarla daha önce TMSF tarafından el konulmuş medya kuruluşları satın alınmakta ve iktidarın propaganda aygıtına dâhil edilmektedirler. Aynı şekilde, sosyal medyayı kullanacak timler oluşturulmakta, söz konusu sektörde, ki “trollük” olarak adlandırılmaktadır, yüzlerce kişi “istihdam” edilmektedir.[16] Bu noktada, “yeni Türkiye’nin yeni medyası”na biraz daha yakından bakmak faydalı olacaktır.

Geçmişe baktığımızda merkez sağ partilerin hepsinin kitle iletişim araçları üzerinde bir hâkimiyet tesis etmeyi amaçladığı görülmektedir kuşkusuz. Başta TRT’nin kontrolünün sağlanması ve bir propaganda aygıtı olarak kullanılması olmak üzere, ana akım medyanın, iktidar politikalarına destek vermesi için devreye sokulan vergi, teşvik, ihale vb. mekanizmalar ya da her iktidarın kendine yakın köşe yazarları veya televizyoncular yaratması alışık olmadığımız şeyler değildir.

Yeni Türkiye’deki iktidar-medya ilişkilerine baktığımızda ise AKP’nin merkez sağın medyaya ilişkin geleneksel tutumunun mirasını üstlenmiş olmakla birlikte o mirasla yetinmediğini ve iktidar stratejisinin bir parçası olarak birtakım yeni politikaları devreye soktuğunu söylememiz mümkün görünmektedir. Bu politikalar ise medya patronlarıyla kavga etmekten tutun da kamu kaynaklarıyla kendisine yakın medya grupları kurdurmaya; gazeteci ve televizyoncuları işten attırmaktan tutun da TMSF aracılığıyla el konulan medya kuruluşlarının muhafazakâr sermaye gruplarına devrine kadar geniş bir yelpazede icra edilmektedir

AKP ve Erdoğan, en başından beri siyasal söylemini “Batıcı elitlere karşı muhafazakâr-mütedeyyin halk kitlelerinin temsilciliği” üzerine kurguladığı için, kitlelerde Batıcı elitlerle kavga ettiği algısını

yaratabilmesinin tek yolunun söz konusu elitleri sembolize eden ana akım medya ile kavga etmek olduğunu fark etmiştir. Bu nedenle Erdoğan bir yandan "bir kötülük figürü" olarak Aydın Doğan'la, bir yandan da ana akım medyanın Kemalist hassasiyetleri yüksek ("eski Türkiye"yi temsil eden) köşe yazarlarıyla açıktan bir mücadeleye girişmiş, yaptığı her konuşmada, her seçim mitinginde hem Aydın Doğan'la hem de bu yazarlarla kavga etmiştir. Bu kavganın söylemsel boyutu şöyle özetlenebilir: Çoğunu Doğan grubunun istihdam ettiği bu yazarlar, halka "cahil, bidon kafalı, göbeğini kaşıyan" demekte, halkı aşağılamakta, hakir görmektedirler; Erdoğan ise bu "halk düşmanı elitler"e karşı göğsünü siper etmekte, böylelikle halk çocuğu/milletin adamı olarak "kodamanlar"a karşı bir mücadele vermiş ve halkı müdafaa etmiş olmaktadır.

Doğan'a karşı verilen mücadele sadece söylemsel düzeyde kalmamıştır. Doğan medyası editoryal ölçekte AKP'ye hiçbir zaman doğrudan ve sistematik bir şekilde muhalefet etmemiş olsa da bünyesinde kimi muhalif yazarları barındırmaktadır. AKP ise özellikle elindeki vergi silahını kullanarak Doğan'dan sürekli olarak tavizler koparıp kendisine muhalif olan yazarlara gazete köşelerini kapatmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. Emin Çölaşan, Bekir Coşkun, Oktay Ekşi, Özdemir İnce gibi yazarlar işlerinden kovulmuşlar, Ertuğrul Özkök gibi sembol bir isim ise *Hürriyet*'in genel yayın yönetmenliği görevini bırakmak zorunda kalmıştır.

Doğan medyasıyla yeni Türkiye arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından son derece sembolik bir olay ise cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanmıştır. Seçime günler kala *Hürriyet*'in Genel Yayın Yönetmeni Enis Berberoğlu görevden alınmış, seçimin hemen ardından ise gazetenin en çok okunan yazarlarından Yılmaz Özdil'in "başbakan Bilal Erdoğan olsun" minvalindeki yazısı yayınlanmayarak gazeteyle ilişiği kesilmiştir. *Hürriyet*'in seçimin ertesi günü attığı manşet ise Doğan'ın niyetini açıkça ortaya koymaktadır: "Kırgınlıklar eski Türkiye'de kalsın".

Doğan grubu, hem Haziran'da hem de 17 Aralık sürecinde, muhtemelen uluslararası sistemin Tayyip Erdoğan'ı tasfiye etmeye karar

verdiğine dair inanç nedeniyle göreli olarak da olsa muhalif bir yayın anlayışını hayata geçirmeye çalışmış, ancak Erdoğan tasfiye edilememiştir. Grubun ana gazetesi ve aynı zamanda eski Türkiye'nin sembollerinden biri olan *Hürriyet*'in manşetinden kırgınlıkları eski Türkiye'de bırakma çağrısı yapmak ise hem Erdoğan'a hem de onun projesi olan yeni Türkiye'ye biat etmek anlamına gelmektedir. Buna rağmen, seçimlerin hemen ardından sızan haberlere göre Doğan grubu yeni bir vergi incelemesiyle daha karşı karşıyadır. Wall Street Journal'a konuşan ve adı açıklanmayan bir yönetici, söz konusu incelemenin "rutin" olup olmadığı konusundaki soruya "maalesef ülkemizde gri alanlarda yapılan vergi incelemeleri birer siyasi baskı aracına dönüştü" yanıtını vermiştir. Dolayısıyla, Doğan grubu bir raundu daha kaybetmiş ve bir adım daha geri atmış, ancak buna rağmen vergi incelemesini durduramamıştır. İncelemenin sonucunda bir ceza çıkıp çıkmayacağını ise hiç şüphesiz yapılacak pazarlıklar belirleyecektir.[17]

Doğan medyasının dışında, özellikle "Ergenekon sürecinde" medyaya yönelik operasyonlar önemli bir yer tutmuştur. Operasyonlarda hedef olarak seçilen isimlerden Doğu Perinçek'in Ulusal Kanal'la, Tuncay Özkan'ın Kanal Türk'le, Mehmet Haberal'ın Başkent TV'yle ve Mustafa Özbek'in Avrasya TV ile bağlantıları zaten biliniyordu ve dört kanal da AKP iktidarına karşı sert bir muhalefet yürütüyorlardı. Yine Ergenekon süreciyle bağlantılı olarak internet sitesi Oda TV de basına yönelik operasyonlardan nasibini almıştır. Yalçın Küçük, Ahmet Şık, Nedim Şener, Soner Yalçın gibi kamuoyunun yakından tanıdığı isimler ve Barış Terkoğlu, Barış Pehlivan, Coşkun Musluk, Sait Çakır gibi genç gazeteci/yazarlar bu operasyonda tutuklanarak cezaevine konmuşlar, uzunca bir süre cezaevinde kalmışlardır. Benzer şekilde, daha sonra devletle Öcalan arasındaki müzakereler ve AKP-Cemaat kavgası nedeniyle tahliye edilmişlerse de, KCK'ye yönelik operasyonlarda da çok sayıda gazeteci KCK'nin basın ayağını oluşturmak suçlamasıyla cezaevine konmuş ve uzun süre cezaevinde tutulmuştur.

Siyaset medya ilişkisine dair yeni Türkiye'de gözlemlenen yeniliklerden biri de, operasyonel medya organlarına duyulan ihtiyaç ve bu ihtiyaçtan hareketle ortaya çıkan gazeteler ve televizyonlar olmuştur.

Bunlardan en önemlisi ise elbette ki *Taraf* gazetesidir. *Taraf*, Ergenekon, Balyoz, KCK, Oda TV, Devrimci Karargâh gibi davalarda yaptığı haberler ve yayınladığı belgelerle gündem yaratmayı ve adından söz ettirmeyi başarmıştır. Siyasi davaların kamuoyu nezdindeki meşruiyeti *Taraf*'ta yayınlanan belgeler ve "derin devlete karşı demokrasi mücadelesi" söylemi aracılığıyla meşrulaştırılmıştır. Ayrıca, en ufak bir etik kaygı gözetmeksizin Cemaat'in yayın organlarıyla birlikte, hedefe konulan kimselerin montajlanmış ses ya da video kayıtlarını yayınlamak *Taraf* tarzı haberciliğin alameti farikalarından biri haline gelmiştir. *Taraf*'la birlikte yeni bir tür köşe yazarı tiplemesi de gündemimize girmiştir. Emre Uslu ve Önder Aytaç gibi polis-köşe yazarları ile Yıldıray Oğur, Mehmet Baransu ya da Kurtuluş Tayiz gibi "fonksiyonel" yazarlar, bu operasyonlarda son derece önemli roller oynamışlardır. Bunun dışında Murat Belge, Ahmet Altan, Yasemin Çongar gibi isimler aracılığıyla, bir dönem de olsa gazete kendisini Türkiye'nin demokratikleşmesi mücadelesinin bir parçası olarak sunmayı başarmıştır.[18]

Operasyonlara maruz kalmayan ve cezaevine konulmayan gazeteciler ise görev yaptıkları medya organlarından uzaklaştırılarak etkisizleştirilmeye çalışılmışlardır. NTV'de yaşananlar bu sürecin en önemli örneklerinden biri olma niteliğini taşımaktadır. Ruşen Çakır, Banu Güven, Nuray Mert, Can Dündar gibi isimlere NTV ekranları kapatılmış ve NTV iktidar medyasının "seviyeli" bir parçasına dönüşmüştür. Benzer bir süreç SKY Türk'te de yaşanmış ve Yalçın Küçük, Nihat Genç, Serdar Akinan gibi isimler televizyondan uzaklaştırılmışlardır. Bir süredir ise NTV ve CNN Türk stüdyoları AKP'nin "organik aydınları"na tahsis edilmiş durumdadır. Abdülkadir Selvi, Nagehan Alçı, Markar Esayan, Hüseyin Yayman gibi isimler kanalların kadrolu elemanları misali mütemadiyen ekranda AKP propagandası yapmaktadırlar. Muhalif seslerin medyadan tasfiyesi sürecinde NTV'nin sahibi Şahenk ve SKY Türk'ün sahibi Karamehmet "rasyonel" birer sermayedar olarak davranmışlar ve iktidarla aralarını iyi tutabilmek adına aykırı olduğu düşünülen bütün sesleri susturmuşlardır. Yine de Karamehmet "rasyonelliğinin" karşılığını

görememiş, TMSF Sky Türk'e el koymuştur. Kanal daha sonra yine Karamehmet'e ait olan *Akşam* gazetesiyle birlikte Erdoğan'ın en yakınındaki işadamlarından biri olan Ethem Sancak'a satılmış ve böylelikle "hanedan holding" bünyesine bir TV ve bir gazete daha eklenmiştir.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi, Doğan medyasıyla ve muhalif basınla mücadelenin ötesinde Erdoğan, aile-devletinin medyasını yaratmak için de geçmişte görülmemiş adımlar atmıştır. *Sabah* ve ATV'ye Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu aracılığıyla el konulduktan sonra, Çalık grubu Vakıfbank'ın tahsis ettiği kredileri kullanarak gazete ve televizyonu satın almıştır. Yani kamu, zaten kendisine ait olanı, kendi verdiği borçla, başka birine satmıştır. Uzan grubunun tasfiyesi de Star TV'nin ve *Star* gazetesinin el değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. Kanalı Doğan grubu alırken gazete muhafazakâr sermayenin önemli isimlerinden Ali Safa Özmen'e satılmış, daha sonra ise Ethem Sancak ve Fettah Tamince gazetenin sahibi olmuşlardır. Ülke TV, Kanal A, Kanal 24 ve Erdoğan ailesinin dünürlerine ait olan *Yeni Şafak* gazetesiyle birlikte ortaya aile-devletine ait devasa bir medya kompleksi çıkmaktadır.

Bu medya kompleksinin yine yeni Türkiye'ye özgü bir yanı vardır. 17 Aralık sürecinde AKP-Cemaat savaşının zor ayağında MİT'le Cemaat'in emniyet-yargı yapısı karşı karşıya gelmiştir. Bu karşı karşıya geliş ise beraberinde aile-devletinin istihbarat örgütü ile medyasının koordineli bir şekilde hareket etmesini gerektirmiş, böylece aile-devletinin medyası "MİT matbuatı" veçhesine kavuşmuştur. Cemaat kendi medyasında sahip olduğu istihbarat olanaklarını kullanarak iktidarı sarsacağına inandığı belgeleri yayınlarken, AKP'nin/Erdoğan'ın medya kompleksinde ise MİT menşeli olduğu tahmin edilebilecek belgeler kamuoyuyla sıkça paylaşılmıştır.

Sözünü ettiğimiz medya kompleksi politik aile şirketinin gelirleri aracılığıyla, yani paralel vergilendirme mekanizmaları kullanılarak kurulmuştur. Dolayısıyla aile-devletinin, varlığını devam ettirebilmesi için gereken medya/propaganda faaliyetlerinin, toplanan haraçlarla finanse edildiğini söylemek mümkün hale gelmektedir. Para, hanedanın

ayakta kalabilmesi için gereken ideolojik aygıtların finansmanı açısından bir zorunluluktur; dolayısıyla bir kez daha yinelemek pahasına söyleyebiliriz ki, aile-devleti kendini haraç mekanizması aracılığıyla yeniden üretmektedir.

Bu noktada aile-devletinin ve politik aile şirketinin ne olduğunu anlamak için, tepelerindeki ismin, yani Erdoğan'ın "unvanlarına/lakaplarına" biraz daha yakından bakmak son derece faydalı olacaktır.

Erdoğan'ın politik söyleminin içerisinde "baba" olmaya sıklıkla yapılan vurgu hayli dikkat çekicidir. Erdoğan müşfik baba/aile adamı imajını siyasi varlığının bir parçası haline getirmiş, bunu muhafazakâr/mütedeyyin halkın bir parçası, halktan biri gibi görünmenin araçlarından biri olarak kullanmıştır. Bu, aynı zamanda ailesinin koruyucusu olan, onlara kol kanat geren baba figürü ile ülkesini koruyan baba figürü arasındaki geçişlilik ve özdeşlik algısının yaratılmasına hizmet eder; tıpkı ailesi gibi ülke de Erdoğan'ın "harim"idir ve baba oraya yabancıların gözünü dikmesine ve ellerini uzatmasına izin vermeyecektir. Tam da bu nedenle Erdoğan sızdırılan tapelerle ilgili olarak şöyle diyebilmektedir örneğin:

> *Başbakanı, cumhurbaşkanını, meclis başkanını, bakanları dinleyemezsin. Hiçbir hâkim bununla ilgili karar veremez. Ama bunlar maalesef casusluk örgütü olduğu için bizi dinlemeye varıncaya kadar bu yollara başvurdular. Düşünebiliyor musunuz, ülkeyi yönetenlerin haremine giriyorlar. Bunu tehdit unsuru olarak kullanıyorlar. Ne yaparsanız yapın, elinizden ne gelirse gelsin, ininize gireceğiz, ininize. Gereği neyse onun hesabını soracağız. (Hürriyet, 24 Mart 2014)*

Ancak mesele bununla sınırlı değildir; baba her şeyin en doğrusunu bilmektedir ve sigara yasağından üremeye, kürtajdan kaç çocuk yapılması gerektiğine uzanan geniş bir yelpazede, çocuklarına/halkına doğru/sağlıklı olanı göstermek gibi bir misyonu da üstlenmiştir.[19] Bu noktada son derece ironik bir durumdan söz edilebilir: AKP'nin demokrasi söyleminin merkezinde "vesayete karşı mücadele" bulunmaktadır. Bu söylemde vesayet, cumhuriyet ideolojisinin yurttaşları henüz kendileri hakkında "sağlıklı" kararları veremeyen, siyaseten yetişkin olmayan bireyler olarak görmesi ve onların vasiliğini

üstlenerek onlar adına karar vermesi, yani demokrasiyi belirsiz bir geleceğe ertelemesi anlamında kullanılmaktadır. İroni ise tam da buradadır: hegemonyasını "vesayetle mücadele" üzerinden kuran rejimin merkezindeki kişi kendisini tüm ülkenin babası/vasisi olarak görmekte ve eleştirdiğin şeyin, yani vesayetçiliğin kendi şahsında cisimleşmiş mükemmel bir örneğini sergilemektedir.

Erdoğan'a Süleyman Demirel gibi "baba" lakabı takılmamıştır ama bilinen iki lakabı vardır. Bunlardan ilki "sultan", ikincisi ise "reis"tir. Bir rivayete göre Erdoğan'a aile içerisinde "sultanım" diye hitap edilmektedir; özellikle Haziran Direnişi'nden sonra ise Batı basınında Erdoğan'ı bir Osmanlı padişahı gibi gösteren illüstrasyonlar ya da photoshoplu fotoğraflara sıkça rastlanmıştır.[20] Kimi mitinglerde kendisinden padişah diye söz eden pankartlar açılmakta ya da seçmenlerin bazıları Erdoğan'a "padişahım çok yaşa" diye seslenmektedir. Tapelerde ise Bilal Erdoğan'dan "şehzade" diye söz edilmektedir. Bunların dışında hiçbir zaman dile getirmemiş ve getirmeyecek olsa da Erdoğan'ın kendisini muhayyel bir Yeni-Osmanlı'nın lideri/sultanı ve İslam ümmetinin lideri/halifesi olarak gördüğünü iddia etmek mümkündür. Erdoğan seçim gecelerinin klasiği haline gelmiş "balkon konuşmaları"nda İslam coğrafyasına selam göndermeyi ve teşekkür etmeyi, böylelikle de kendisini hem İslam âleminin lideri hem de emperyal bir aktör ve dünyanın gözünün üzerinde olduğu uluslararası bir politik figür olarak sunmayı gelenek haline getirmiştir. 30 Mart 2014 gecesi de bu gelenek bozulmamış ve Erdoğan, parti genel merkezi önünde toplanan kitleye şöyle hitap etmiştir:

> *Ankara'dan AK Parti Genel Merkezi'nden 81 vilayetle birlikte dünyanın kardeş başkentlerini selamlıyorum. Az önce binlerce kişinin toplandığı Üsküp Meydanı'na bağlandım. Onlara hitap ettim. Onlar sizin coşkunuzu paylaşıyorlardı. Öncelikle bize böyle bir zafer nasip ettiği için Rabbime hamd ediyorum. Yarab ne büyüksün! Dünyanın her yerinde zaferimiz için ellerini, gönüllerini, dudaklarını duaya açan dost ve kardeşlerime teşekkür ediyorum. Filistin'de gözü seçim sonuçlarında olan Türkiye'nin zaferini kendi zaferi olarak görenlere teşekkür ediyorum. Mısır'da demokrasi mücadelesi verenlere teşekkür ediyorum. Balkanlarda Avrupa'nın tüm kentlerinde yürekleri bizimle atan kardeşlerime teşekkür ediyorum. Suriye'de bombaların kurşunların altında açlıkla baş başa yaşan kardeşlerime teşekkür ediyorum. Tıpkı kurtuluş savaşı öncesinde olduğu gibi ellerini*

semaya açan tüm kardeşlerimize şükran duygularımı ifade ediyorum. (Hürriyet, “Balkon Konuşması”, 30 Mart 2014)

Benzer bir şekilde hem AKP’nin organik aydınları hem de AKP tabanının militan kadroları açısından da Erdoğan İslam âleminin sultan/halifesi olarak kabul edilmektedir ve bu algı özellikle “one minute” ve Mavi Marmara hadiseleriyle birlikte Arap sokaklarında taşınan Erdoğan posterleriyle söz konusu kesimler için tartışılmaz bir hakikat niteliğini almıştır. Hakan Albayrak’ın şu cümleleri bu “hakikat”in mükemmel bir örneği olarak görülebilir:

Bizim artık sahici kahramanlarımız var. Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu ve Hakan Fidan, günümüzün İslam kahramanlarıdır. (…) Recep Tayyip Erdoğan, İslam tarihinin günümüzdeki en büyük kahramanıdır ve bu kahramanlık sözde kalan bir kahramanlık değildir. (…) Türkiye’nin liderliği sözde bir liderlik değil. Türkiye gidiyor Somali’nin çöplerini kaldırıyor, yollarını yapıyor. Türkiye gidiyor bugün Sırp Cumhuriyeti dâhilinde bulunan Srebrenica’dan sürülmüş olan Müslümanlara evlerine dönmeleri için para veriyor. Başbakan’ın Somali için yaptıkları Afrika’da ciddi yankı buldu. Şimdi Afrika’nın her yerinden iş teklifleri geliyor. Afrikalılar Türkiye’nin ülkelerinin kendilerine yanlış yapmayacağını bildiği için ülkelerine yatırıma gelmesi için çaba sarf ediyor. Bugün Rabia Meydanı’ndan canını kurtaran bir muhalif, bir devrimci bir şekilde kendini Mısır’ın içine atmışsa ve askerî cuntaya karşı bir mücadele vermek istiyorsa, muhalif televizyon kuracaksa kime gidecek? Dünyada gidilebilecek bir tane ülke var, Türkiye. (http://www.duzceninsesi.com.tr/haber/tayyip-erdogan-bir-kahramandir/16472)[21]

Osmanlı’da sultan bütün tebaanın babası sayılmaktadır ve teorik olarak mülkün/yani devletin tek sahibidir. Erdoğan da kendisini hem bütün tebaanın babası olarak hem de mülkün/devletin asli sahibi olarak görmektedir. Tam da bu nedenle ortada bir yolsuzluk/hırsızlık olduğu iddialarını kabul etmemektedir; çünkü mülk –hem devlet hem de devletin hazinesi anlamında mülk– kendisine aittir ve insan kendisine ait olanı çalamaz, sadece sultan olmanın verdiği ayrıcalık nedeniyle bir kısmını –kutsal dava adına– kendine ayırır. Demek ki sultan/baba olarak Erdoğan hem gerçek anlamda ailesinin hem de sembolik düzeyde devletin/ülkenin babası gibi hareket etmekte, ona uygun bir şekilde eylemektedir.

O halde bu kitapta yapmaya çalıştığımız “kavram icatları” üzerinden ifade edecek olursak: Erdoğan hem aile-devletinin babası, hem de politik aile şirketinin sahibidir ve iktidarının devamı için hem babalığın

sembolik sermayesinin hem de sahibi olduğu politik aile şirketindeki parasal sermayenin birikmeye devam etmesine ihtiyaç duymaktadır. “Baba”lık toplumla kurulan ilişkinin başat imajıdır ve iktidarın devamı adına sahip olunan aile-şirketinin büyümesine ihtiyaç vardır. Nasıl ki iktisadi düzlemde büyümeyen bir şirket küçülmeye mahkûm olacaksa, ekonomik-politik alanda da politik aile-şirketinin iktidarda kalabilmek adına büyümesi gerekmektedir.

Erdoğan aynı zamanda “sultan” olarak bir tür “haraç ekonomisi”ni sürdürmeyi, kendisi ve ailesi, yani “hanedan” için doğal bir hak olarak görmektedir. 30 Mart 2014 tarihli “balkon konuşması”nda, “aile-devleti”nin/hanedanın üyelerinin balkonda arzı endam etmesi ve “millet”i birlikte selamlamaları bu “doğal hak” anlayışının bir göstergesidir. Erdoğan, kendisine yönelik bütün itham ve eleştirilere, “tebaa”sını hanedanın diğer mensuplarıyla birlikte selamlayarak yanıt vermiştir.

Erdoğan’ın daha çok bilinen ve partinin genç militan kadroları tarafından kullanılan lakabı ise “reis”tir. Reis sözcüğünün anlamları ve kullanış biçimleri üzerine düşünmek ise aslında yeni Türkiye’nin karakteristiği üzerine düşünmek anlamına gelmektedir.

Öncelikle, Türkçede reis sözcüğünün, “aile reisi” anlamında kullanıldığını hatırlayabiliriz. Erdoğan, “büyük bir aile” olan AKP’nin babası ve reisidir. Dolayısıyla, “baba” figürü burada bir kez daha karşımıza çıkmakta, Erdoğan’a biat bir kez daha onun baba/reis olmasıyla tecessüm etmektedir. İkincisi, Türkçede reis, kabile/aşiret yöneticisi anlamında kullanılır: Kabile reisi, aşiret reisi gibi. Burada Erdoğan hem bir kabile/aşiret olan partisinin reisi konumundadır, hem de aile-devletinin reisidir. Yani aile reisliğiyle reisicumhurluk unvanı, Erdoğan henüz cumhurbaşkanı değilken devletin başı olarak görüldüğü ve tıpkı aşiretlerde/kabilelerde olduğu gibi kan bağı üzerine kurulmuş olan aile-devleti onda cisimleştiği için burada bir kere daha özdeşleşmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde ise partinin gençlik teşkilatının “yeni Türkiye’nin yeni cumhur reisi Recep Tayyip Erdoğan” şeklinde pankartlar açmış olması bu açıdan hiç de şaşırtıcı değildir.

Türkiye siyasi terminolojisinde reis sözcüğü esas olarak ülkücü hareketle özdeşleşmiştir. Ülkücü hareketin hiyerarşisi içerisinde reislik yöneticiliğe tekabül eder ve hemen her birimin bir reisi vardır. Yine de kutsiyet taşıyan bir unvan olarak kimi ayrıcalıklı isimleri doğrudan çağrıştırır. Türkeş "başbuğ"dur ama örneğin Muhsin Yazıcıoğlu ve Abdullah Çatlı "reis"tir. Erdoğan'a partili gençliğin reis demesinin esas nedenlerinden biri sağ ideoloji içerisindeki geçişkenliktir elbette ama reis gençler açısından Erdoğan etrafında örülecek mitos için işlevsel bir nitelik taşımaktadır. Partinin militan gençliği bütün radikal sağ hareketlerde olduğu gibi, kendisini içeride ve dışarıda "statüko"ya meydan okuyan bir toplam olarak görmekte, varoluşunu böylesi bir "haylazlık" üzerinden kurgulamakta ve kendisini bir tür "çete" – legalitenin sınırlarını tanımama ve o sınırların dışında hareket edebilme, oyunun kurallarının dışına çıkabilme, onları ihlal edebilme potansiyeline sahip olma anlamında çete– olarak görmekte, Erdoğan'ın liderliğini de o sınırları zorlayan öncü ve asıl fail olarak anlamlandırmaktadır. Örneğin reis, gerektiğinde TÜSİAD'a "ayar verebilmekte", gerektiğinde Davos'ta "one minute" diyebilmekte ya da Birleşmiş Milletler kürsüsünden dünya düzenini ve BM'nin büyük güçlerin kontrolünde olmasını eleştirebilmektedir.[22] Yani ortada, ezilenlerin sesi olan, büyük oyunu bozan, muktedirlere meydan okuyan bir "çete" ve onun lideri olarak Erdoğan bulunmaktadır.[23]

Son olarak reis sözcüğünün kullanıldığı başka bir örgütlenme/yapılanmadan söz edebiliriz: Mafya. Mafyayı devletin şiddet tekelinin dışında şiddet kullanabilen ve buna dayalı bir ekonomik faaliyet yürüten illegal bir örgütlenme olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Mafyatik örgütlenmeler de birer "aile"dirler ve Türkiye'de mafya liderlerine "baba" ya da "reis" denilmektedir. Mafyalar da birer aile şirketi gibi davranırlar ama onların da temel gelir kaynağı esas olarak haraçtır. Bu bağlamda devletin şiddet tekeline meydan okumayla, devletin vergi tekeline meydan okuma arasında bir bağlantı vardır. Mafya, devletin şiddet tekelini delmekle aynı zamanda vergi tekelini de deler ve böylelikle kendi "paralel vergilendirme sistemi"ni, yani haraç mekanizmasını kurar. Haraç karşılığında vaat

edilen ise çoğu kez can güvenliğidir; mafya ya haraç karşılığında haraç istediği kişiye/kuruma şiddet uygulamayacak, ya da onu başka mafya gruplarından gelecek tehditlere karşı koruyacaktır.

Başında babanın/reisin olduğu aile-devletinin politik aile şirketi ise devletin elinde tuttuğu rant dağıtım ve ilkel sermaye birikimi mekanizmalarını aile-devletinin çıkarları doğrultusunda kullanarak devletin vergi toplama tekelini deler ve aile-devletinin bekası adına, arazi bağışı ve rüşvet de dâhil olmak üzere “paralel” bir vergilendirme/haraç mekanizmasını kullanır. Bunu yaparken 17 ve 25 Aralık soruşturma dosyalarının kapatılması örneğinde görüldüğü üzere, kendisini ve “hanedan holding”e mensup işadamlarını Cemaat yargısının elinden kurtarır. Daha önce de söylediğimiz gibi paralel vergilendirme/haraç mekanizması, merkezinde aile-devletinin bulunduğu parti-devleti rejiminin alameti farikası olarak karşımızda durmaktadır.

Merkezinde bir ailenin/kliğin bulunduğu parti-devleti rejimi fiilî bir “kuvvetler birliği” rejimidir de aynı zamanda. Neoliberalizmin son otuz yıllık seyrine uygun olan kuvvetler ayrılığı ilkesinin aşındırılması ve yürütmenin güçlendirilmesi yeni Türkiye’de bunun “aşırılaşmış” bir örneği olarak karşımıza çıkmakta, yasama ve yargı, bütünüyle yürütmenin kontrolü altına alınmak istenmektedir. Bu da yine 12 Eylül’le AKP rejimi arasındaki sürekliliği anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. 27 Mayıs Anayasası Menderes istibdadından çıkarılan dersle gücü devlet organları arasında dağıtır, parlamentonun yanına senatoyu getirir, Anayasa Mahkemesi’ni kurar, kurumları özerkleştirir ve böylelikle kuvvetler ayrılığını garanti altına alıp, gücün tek bir partinin/kişinin elinde toplanmasını engellemeyi amaçlarken, önce 12 Mart sonra da 12 Eylül darbeleri bu gidişatı tersine çevirmeyi hedeflemiş, 12 Eylül Darbesi’yle de bu hedefe ulaşılmıştır.[24] 12 Eylül Darbesi, topluma bol geldiği düşünülen anayasanın tekrar daraltılması, yani gücün tekrar yürütmede toplanması, senatonun kapanması, kurumların özerkliğinin iptali anlamına gelmektedir. Dahası, 12 Eylül Darbesi’yle hesaplaşma adı altında “evet” kampanyası yürütülen 12 Eylül 2010 referandumu da ironik olarak yasamayı yürütmeye

bağlamak amacıyla yapılmış, dolayısıyla darbenin mantığını devam ettirmiştir.[25]

Erdoğan'ın "nasıl" bir cumhurbaşkanı olacağına dair tartışmalarda, kendisinin "Eğer Köşk'e çıkarsam, halkın cumhurbaşkanı olurum. Yetkiyi, anayasal hakkımı tam olarak kullanırım..." demesinin ardından, AKP'li Nurettin Canikli'nin de darbe anayasasına referans vermiş olması tam da bu nedenle şaşırtıcı değildir:

> *"1982 Anayasası'nın cumhurbaşkanına verdiği yetkiler halk tarafından seçilecek cumhurbaşkanının da yetkilerini kullanması için yeterlidir. Çünkü bu anayasa ile 12 Eylül'de Kenan Evren'in kullanması için zaten geniş yetkiler verilmişti. Bu yetkiler halkın seçtiği cumhurbaşkanı tarafından kullanıldığında partili cumhurbaşkanı sonucunu doğurur. Bu yetkilerle cumhurbaşkanlığı da yapılır başbakanlık da" (Cumhuriyet, "Erdoğan'a 18 Evren Gücü", 17 Nisan 2014)*

İlerleyen sayfalarda üzerinde ayrıntılı bir şekilde duracağımız AKP ile Cemaat arasındaki kavga da "tek adamlık" bağlamında anlam kazanmaktadır. Söz konusu olan, eski rejim tasfiye edilip yenisinin inşasında son noktaya yavaş yavaş yaklaşıldığında, Erdoğan ile Cemaat arasında iktidarın nasıl bölüşüleceğine dair bir kavganın patlak vermesidir. Kuşkusuz AKP-Cemaat kavgasının uluslararası bir boyutu da vardır ama yeni rejim inşası bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, Erdoğan yeni Türkiye'yi tek başına yönetmek istemiş, Cemaat ise Erdoğan'a "birlikte yönetelim" demiştir. Erdoğan'ın bu teklifi kabul etmemesiyle birlikte ise 17 Aralık süreci başlamıştır.

AKP ve Cemaat eliyle, yani iki İslamcı özne eliyle inşa edilen yeni Türkiye'nin temel paradigması doğal olarak İslam'dır, söyleminin merkezinde İslam bulunmaktadır, toplumsal-siyasal yaşayışın merkezine oturtmak istediği değerler İslami değerlerdir.

Birinci Cumhuriyet için din, gerekliliği kabul edilmekle birlikte, kamusal alanda kontrol altında tutulması gereken ve özel alanda yaşanması arzulanan bir olgudur. Sünni İslam homojen bir toplum/ulus-millet yaratmak açısından elbette ki önemlidir, ancak hiçbir zaman tahayyül edilen kolektif kimliğin merkezî bir unsuru olarak kabul edilmemiş, yalnızca bu kimliği oluşturan unsurlardan biri olarak görülmüştür. Oysa yeni rejimin kolektif kimlik tahayyülünün

merkezinde çok net bir şekilde İslam ve onun Sünni yorumu bulunmaktadır. Bu, Birinci Cumhuriyet'le yeni rejim arasındaki temel farktır. Birinci Cumhuriyet hilafeti kaldırarak ve şeriatı ilga ederek Osmanlı'dan çok büyük bir kopuş gerçekleştirmişse de İslam'ı ve onun Sünni yorumunu, homojen bir toplum yaratma hedefi doğrultusunda ve "medenileştirme" anlayışına uygun olarak araçsallaştırarak benimsemiş; onu kamusal alandan büyük ölçüde dışlamakla birlikte milli kimliğin bir parçası olarak görmüştür. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Sünni İslam'ı kontrolü altında tutmak ve devlet dini olarak yeniden üretmek için kurulmuş olduğu gerçeği bu noktada akıldan çıkarılmamalıdır. Benzer bir şekilde Alevilik ve Bektaşilik de, hem toplumun homojenliğini bozacağı düşünüldüğü hem de "medenileşme"nin önünde bir engel olarak görüldüğü için, ancak "dışlayarak kapsama" diye tabir edebileceğimiz bir uygulamaya maruz bırakılmıştır.

Yeni rejim ise dini/Sünni İslam'ı kamusal, siyasal ve toplumsal yaşamın merkezine yerleştirmeyi ve devlet-toplum, devlet-birey ilişkilerinin esas referans kaynağı haline getirmeyi arzulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, yeni rejimin milli kimlik anlayışında "milli" ve esas belirleyici olanın Türklükten ziyade Müslümanlık olduğu söylenebilir; dolayısıyla ortada bir Türk milliyetçiliği değil de Türklüğü Müslümanlık üzerinden tarif eden ve öyle kapsayan İslami damarı güçlü bir milliyetçilik anlayışının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

"Milli Görüş" kökenli AKP kadroları açısından "milli" sözcüğü, dünyevi ve modern bir kavram olan "ulusal"ı değil, Müslüman olanı işaret eder. Milli Görüş'ün "hak geldi batıl zail oldu" temel sloganına uygun olarak milli, "batıl" olmayandır. Tam da bu nedenle yeni Türkiye'de milli irade, bütün Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının değil esas olarak AKP'ye oy veren Sünni Müslümanların iradesi anlamına gelmektedir.

İslam'ın siyasal/toplumsal/kamusal olanın belirleyicisi haline gelişi AKP rejiminde kesin diyebileceğimiz kadar büyük bir ihtimalle hiçbir zaman anayasal/yasal bir statüye kavuşmayacaktır. Yani yeni Türkiye'de şeriat hiçbir zaman, yasa olarak ilan edilmeyecektir. Ancak yeni rejimi kuran güçlerin, zorunlu din derslerinden 4+4+4

uygulamasına, kürtaj tartışmalarından içki satışı yasağına dair geniş bir alanda, toplumu İslami bir perspektif doğrultusunda biçimlendirme ve toplumsal yaşayışı da bu kuralların belirleyici olacağı bir veçheye kavuşturma arzusu kolaylıkla gözlemlenebilmektedir. Bu arzu, az önce belirtildiği üzere hiçbir zaman hukuk kurallarının doğrudan Kuran ve hadislere referansla belirlenmesi noktasına kadar gitmeyecektir kanımca ama yeni Türkiye'nin kolektif bilinçaltında varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bunun en iyi örneklerinden biri, belli saatler arasında içki satışını yasaklayan düzenlemeye ilişkin tartışmalarda Erdoğan'ın –muhtemelen prompterdan okumayarak, yani doğaçlama bir şekilde– kurduğu "iki ayyaşın yaptığı yasa oluyor da Kuran'ın emri niye yasa olmuyor" minvalindeki cümledir. İki ayyaş derken kastedilenin kimler olduğu da, toplumsal yasanın esas referans noktasının neresi olması gerektiği de, Erdoğan'ın Cumhuriyet'e bakışı da, bilinçaltından fışkıran bu cümleyle net bir şekilde oraya çıkmıştır.[26]

Bu noktada İslam'la egemenliğin kaynağı arasındaki ilişkiye de dikkat çekmemiz gerekmektedir. 1923 Cumhuriyeti açısından egemenliğin kaynağı ulustur. Bu ise egemenliğin padişahın ve yeryüzündeki gölgesi olduğu Tanrı'nın elinden alınması ve yeryüzüne, seküler bir varlık olan ulus aracılığıyla sabitlenmesi demektir. Oysa yeni rejimin ulus tahayyülü, doğrudan İslam'a referansla kurulmaktadır. Yeni Türkiye'de de egemenliğin kaynağı "millet"tir elbette ama millet burada artık seküler niteliği sınırlandırılmış ve esas olarak Sünni Müslümanları işaret eder bir niteliğe kavuşmuştur, yani ulus, Sünni-Ulusa (AKP'nin söyleminde "millet"e) "ulus olmayan bir ulus"a dönüşmüştür. Bu açıdan bakıldığında iktidar partisine oy verenlerin toplamından oluşan milli irade, Müslümanların iradesi anlamına gelmektedir ve seküler değil dinsel bir karakter taşımaktadır; dolayısıyla egemenliğin kaynağı dinselleşmiş, fiilen gökyüzüne iade edilmiştir. İşte tam da bu nedenle, "milli irade adına egemenliği kullanan lider de meşruiyetini gökyüzünden almakta, Tanrı adına yönetmektedir" demek mümkün hale gelmektedir.

Bölümü kapatacak ve bir sonraki bölümde yeni Türkiye'nin eski Türkiye'nin bağrında nasıl filizlendiğini tartışacağız ama bundan önce

özellikle cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrası yeni Türkiye'nin kendisini 1920-23 aralığına referansla inşa etmesi olgusu ve bunun nedenleri üzerinde durmamız gerekiyor.

17 Kasım 2013 tarihinde yeni Türkiye medyasının "misyoner" isimlerinden biri olan Kurtuluş Tayiz, Erdoğan'ın Diyarbakır ziyaretini ve Barzani'yle buluşmasını *Akşam*'daki köşesinde yer alan "yeni Türkiye ve 1920 Ruhu" adlı yazısında şöyle kutluyordu:

> *Başbakan dün Diyarbakır'da sadece PKK meselesine yönelik değil, Kürt meselesinin çözümüne ilişkin de bir vizyon ortaya koydu. Bu vizyon, Erdoğan'ın konuşmasında "yeni Türkiye" ve "1920 ruhu" sözlerinde ifadesini buluyor. "1920 ruhu", Cumhuriyet'i kuran ruhtur. 23 Nisan 1920'de toplanan Birinci Meclis, Kürt sorununun bugünkü çözümü için de model olacak. Sivas ve Erzurum Kongreleri'nde temeli atılan Birinci Meclis, Kürtlerin kendi bölgelerinde öz yönetim hakkına sahip olduklarını teslim ediyordu. Mustafa Kemal'in meclis reisi olarak El Cezire Komutanlığı'na gönderdiği talimatta, bundan "muhtariyet" olarak bahsediliyor. Kurtuluş Savaşı'nı birlikte veren ancak Cumhuriyet kurulduktan sonra hakları gasp edilen Kürtlere iadei itibar yapılıyor. Kürtler inkâr edilmeden, asimilasyona tabi tutulmadan, yok sayılmadan artık bu ülkenin eşit vatandaşları olarak bu ülkede yerlerini alacak. Birinci Meclis'te öngörülen siyasal haklara da sahip olacaklar. 1920 ruhu, Kürt sorununun birlik ve beraberlik içinde çözümünün formülü olacak.*

Erdoğan yaptığı konuşmalarda çeşitli vesilelerle Tayiz'in sözünü ettiği "1920 ruhu"ndan söz etmiş olsa da, bunu söyleminin merkezine yerleştirmesi, cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin tamamlanmasından sonra söz konusu olmuştur. Örneğin Erdoğan, AKP kurultayında yaptığı "veda konuşması"nda yeni Türkiye'nin aslında "1920 ruhunun yeniden diriltilmesi" olduğunu söyledikten sonra, seçim sonrası yaptığı Anıtkabir ziyaretinde özel deftere şu satırları yazmıştır:

> *Aziz Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin 12. Cumhurbaşkanı, halkın doğrudan oyları ile seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı olarak bugün vazifemizi devir alıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı iken 10 Kasım 1938'de, vefatınızın ardından cumhurbaşkanı makamı ile cumhur arasındaki irtibat maalesef zayıfladı. Cumhur ile başkanı arasına mesafeler girdi. (…) Halk oyları ile seçilmiş ilk cumhurbaşkanının göreve başladığı bugün Türkiye'nin küllerinden doğduğu, yeni Türkiye'nin inşa ve imar sürecinin güç kazandığı bir gündür. Hiç kuşkunuz olmasın ki bugün, 23 Nisan 1920'de ilk adımlarını attığınız büyük Türkiye ruhunun, özünün, hayal ve ideallerinin verildiği gündür.*

Bu satırlarda esas olarak iki nokta dikkat çekmektedir. İlk olarak Atatürk'ün ölümünün ardından "cumhurbaşkanı makamı ile cumhur

arasındaki irtibat"ın zayıflamış olduğu vurgusu, ikincisi ise 23 Nisan 1920'nin "büyük Türkiye" ideali için bir milat oluşturduğu yönündeki iddia. Peki sahiden de bu satırlardan yola çıkarak yeni Türkiye'nin aslında 1923'le varoluşsal bir ilişki içerisinde olduğunu, onu "tamamlamayı" amaç edindiğini ve karşı karşıya olduğumuz şeyi "neo-Kemalizm" şeklinde adlandırabileceğimizi iddia edebilir miyiz? Bu sorunun yanıtı açık bir şekilde "hayır"dır ve Erdoğan'ın "1920 ruhu" ile ne kastettiği sorusunun başka bir yanıta ihtiyacı vardır.

Her şeyden önce 1920 ile Erdoğan'ın kendisine atfettiği "ikinci kurucu" misyonu arasındaki bağlantıdan söz edilmelidir. Erdoğan özellikle 17 Aralık sonrası sürekli olarak yeni bir "Kurtuluş Savaşı"'ndan bahsetmiş, yeni Türkiye'nin ancak böylesi bir mücadeleyle kurulabileceğini iddia etmiştir. Seçim sürecinde ise önce Samsun'a çıkış, sonrasında ise Erzurum'a geçiş, söz konusu Kurtuluş Savaşı söylemini ve dolayısıyla Erdoğan'ın bu savaştaki kurtarıcı/kurucu liderliği imajını güçlendirmek için kullanılmıştır.

Ancak mesele sadece kuruculukla ilgili değildir. 1920 her şeyden önce, muhafazakâr tahayyül açısından bir "bozulmamışlık", bir "sahihlik" dönemine işaret etmektedir. Henüz Batıcı reformlar, yani "inkılaplar" başlamamış, Cumhuriyet ilan edilmemiş ve bir doktrin ve eylem programı olarak "Kemalizm" ortaya çıkmamış, dinin kamusal alandan dışlanmasına girişilmemiş, tarikatlara, tekkelere, zaviyelere dokunulmamış, cemaat yapılanmaları dağıtılmamıştır. Bilakis, 1920 Türkiye'sinde amaç "hilafet ve saltanatı kurtarmak" olarak açıklanmış, mücadelenin söyleminin merkezine İslam yerleştirilmiş, Meclis özellikle cuma gününe denk getirilerek açılmış, Hacı Bayram'da namaz kılınmış, hatimler indirilmiş, kurbanlar kesilmiştir. Üstelik bu "Müslüman" Meclis'te "millet"in esas temsilcileri yer almıştır: Tarikat, cemaat liderleri, din adamları, şeyhler, Meclis'e ve Milli Mücadele'ye damgalarını vurmuşlar, henüz Mustafa Kemal "tek adam"lığını ilan etmemiş, Cumhuriyet Halk Partisi kurulmamıştır. Demek ki 23 Nisan 1920'de "hâkimiyet" –tam da Erdoğan'ın istediği gibi– "kayıtsız şartsız milletin"dir; yani Sünni Müslümanlığındır.

“Dinî ve milli irade”nin bir arada ve beraberce tezahürü açısından bir “altın çağ” olarak sunulan bu dönem, aynı zamanda bir “kuvvetler birliği” ve “meclis hükümeti” dönemidir ki, Erdoğan’ın özel deftere yazdığı “cumhurbaşkanlığıyla cumhur arasındaki açının büyümesi”ne dair nota bakacak olursak, bu rejim biçiminin Mustafa Kemal’in “tek adam”lığına doğru evrilmiş hali, Erdoğan’ın kafasındaki fiilî devlet başkanlığı rejimi açısından bir model olarak görülmektedir. Yani Erdoğan 1938 öncesine ve Mustafa Kemal’e baktığında, içerik itibarıyla değilse de biçimsel anlamda, kafasındaki siyasal rejimin ideal bir örneğini görmektedir.

“Dinî ve milli irade”nin tezahürü açısından bir “altın çağ” olarak sunulan bu dönem, aynı zamanda bir “kuvvetler birliği” ve “meclis hükümeti” dönemidir ki, Erdoğan’ın özel deftere yazdığı nota bakacak olursak, bunun Mustafa Kemal’in “tek adam”lığına doğru evrilmiş hali, Erdoğan’ın kafasındaki fiilî devlet başkanlığı rejimi açısından bir model olarak görülmektedir.[27] İnkılapların, dinin kamusal alandan dışlanmasının, hilafetin ilgasının, Tevhid-i Tedrisat’ın, seküler bir ulus inşasının, aydınlanmacılığın dışarıda bırakıldığı ama siyasal mekanizmaların tek adam-tek parti üzerine kurulmuş olmasının örnek alındığı bir modeldir sözünü ettiğimiz.

Ayrıca bu dönem “milli irade”den bahsedilmekle birlikte seküler bir ulus inşasının henüz başlamadığı, kolektif kimliğin kurucu unsurunun İslam olduğu ve “ulus” yerine “anasır-ı İslam”, yani “İslam unsurları” teriminin kullanıldığı bir dönemdir. Kürt sorununu “İslam kardeşliği” üzerinden çözmeye çalışan anlayışın, 1920’yi anasır-ı İslam’ın Türk, Kürt, Laz, Çerkez bütün bileşenlerinin “İslam kardeşliği” çatısı altında Meclis’te yer aldıkları bir dönem olarak görüp kutsaması ve bunu bugün için de bakılması gereken bir örnek olarak görmesi gayet doğaldır.

Dolayısıyla, “kuruluş”, “milli mücadele”, “tek adamlık”, “kuvvetler birliği”, “İslam kardeşliği”, “milli irade” gibi kavramlar üzerinden yeni Türkiye kendisini 1920’ye referansla kurmayı tercih etmekte, bu kuruluş da “ikinci kurucu” ve “milli irade”nin temsilcisi, “tek adam” ve “Müslüman” Tayyip Erdoğan’ın şahsında cisimleşmektedir.

Ancak yeni Türkiye ve Erdoğan istediği kadar kendisini 1920 referansıyla kurmaya çalışsın, 1908 ve 1923'ten, yani Türkiye'nin önceki sayfalarda sözünü ettiğimiz burjuva devrimi ve modernleşme sürecinden kopuk bir 1920 referansının bilimsel açıdan herhangi kıymeti harbiyesi bulunmamaktadır. Dahası, 1920 referansı bir "takiye"den daha fazlasını ifade etmemektedir. Çünkü İttihatçılıktan Kemalizme uzanan ve Türkiye modernleşme sürecinin görece "ileri" bir hattını temsil eden çizgiyle, AKP'nin/Erdoğan'ın, mirasını devraldıkları çizgi arasında benzerlikten çok farklılıklar vardır. AKP, Prens Sabahattin'den Hürriyet ve İtilaf'a, DP'den ANAP'a uzanan hattın güncel halkası konumundadır ve 1920'yle kuracağı ilişki varoluşsal değil olsa olsa pragmatik/retorik bir anlam ifade edebilir. Bunun da ötesinde, 1923 paradigması, egemenliği "Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi" olan padişahtan alarak seküler bir varlık olan ulusa vermiş olmakla somutlaşmaktadır ki; bu, kurucu paradigması İslam olan yeni Türkiye'yle taban tabana bir tezatlık teşkil etmektedir. Yurttaşlık, kadın hakları, medeni kanun, hilafetin kaldırılması, din derslerine bakış, Tevhid-i Tedrisat, tekke ve zaviyeler gibi sayısız başlıkta, 1923 yeni Türkiye'nin antitezini oluşturmaktadır ve doğal olarak da yeni Türkiye kendisini bugün 1923'ün antitezi şeklinde ve İslam'ı bir üst ilke, kurucu paradigma olarak görüp ona göre inşa etmektedir. Başka bir deyişle, yeni Türkiye kurgusal bir tarih yazımı aracılığıyla, 1920'yi "doğru bir başlangıç" olarak kabul etmekte, bunun ardından ise kendisini 1920 "doğru başlangıcı"nın zamanla istikamet yitirmesine bir müdahale ve onu tekrar "sıratı müstakim"e yani "doğru yol"a oturtma iradesi olarak var etmek istemektedir. Dolayısıyla istediği kadar kendisini 1920'ye, Birinci Meclis'e ve Mustafa Kemal'e referansla tanımlamaya çalışsın, karşımızda liberallerin ve muhafazakârların iddia ettiği gibi bir "neo-Kemalizm" ya da yeni bir cumhuriyet arayışı değil, İslam referanslı bir tür monarşizm özlemi vardır ve yeni Türkiye'yi "yeni" yapan olgu da tam olarak budur.

Bölüm boyunca kendisini "yeni" kılanın ne olduğunu anlatmaya çalıştığımız yeni Türkiye ya da aynı anlama gelmek üzere AKP rejimi bir AKP-Cemaat projesi olmakla birlikte, esas olarak Birinci

Cumhuriyet'in piyasacı ve gerici özellikleri içerisinde kök salmış, sola karşı mücadele adına devreye sokulan İslamizasyon politikaları "Cumhuriyet'in uzun intiharı" anlamına gelmiştir. İzleyen bölümde bu uzun intihar üzerinde duracağız.

1 Erdoğan'ın en yakınındaki gazetecilerden biri olan Abdülkadir Selvi, *Yeni Şafak*'ta 7 Ocak 2014 günü yayınlanan "Önce Sulhname Sonra Operasyon" adlı yazısında, Erdoğan'ın da hislerine tercüman olacak şekilde şu soruyu sormuştur: "Recep Tayyip Erdoğan ne yaptı da bunu hak etti? Başka göstergelere bakmaya gerek yok. Tek bir gösterge vereceğim. Erdoğan döneminde Gülen Hareketi en az bunu altını çizerek söylüyorum en az 15 kat büyüdü. Bunlar, bu hizmetin karşılığı olarak mı reva görüldü?"

2 AKP kurucularından Dengir Mir Mehmet Fırat, Cemaat'in polis içerisindeki örgütlenmesine neden göz yumulduğunu ve dahası teşvik edildiğini, Cemaat medyasının gazetelerinden *Bugün*'e şöyle anlatmıştır: "Bir mücadele gerekiyordu ve bunu hukuk içinde yapabilmek pek mümkün değildi. Çünkü karşınızdaki, hukuki bir yapılanma değildi. Bir altyapı hazırlanmaya başladı. Polis istihbarat biriminin güçlendirilmesi… MİT o gün askerin denetimi altındaydı. Sivil iktidarla hiçbir ilişkisi yoktu. Emniyet içinde bir istihbarat örgütünün hem hukuken, hem personel olarak güçlendirilmesi hedeflendi. O mekanizmanın aynı ideolojiyi, aynı inancı paylaşan insanlardan oluşmasının doğru olmadığı kanısındaydım. Sayın Başbakan'a, bunun yarın komplikasyonlar yaratacağını söylediğimde, "Kıblemizin aynı olduğu insanlardan bize zarar gelmez" demişti. O gün destek verilen kişilerle, bugün düşmanlık seviyesinde, hukuk dışı bir mücadele içine giriliyor. Bu insanları atayan, Başbakan'ın ifade ettiği gibi, Pensilvanya değil! Üçlü kararnameyle yapılan o atamalarda İç İşleri Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın imzaları var. Artı, Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, bilinçli olarak, hukukun dışında teknik takip, ortam dinlemesi gibi imkânlar verilmiştir. Buna da karşı çıktım. Topluma ve bize zarar vereceğini söyledim. Ama dinletemedim." (*Bugün*, 3 Ağustos 2014)

3 Örneğin, MİT'i doğrudan başbakana bağlı ve mensuplarının onun izni olmaksızın yargılanamadığı kişiye/kliğe özel bir istihbarat aygıtına dönüştürmek, HSYK'yı doğrudan Adalet Bakanlığı'na ve dolayısıyla Erdoğan'a bağlayacak yasal düzenlemeler, polis atamaları ve son olarak Cemaat polislerine yönelik tutuklama dalgaları.

4 Örneğin, Cemaat'in haftalık yayın organı *Aksiyon*'un 17 Mart 2014 tarihli sayısındaki kapak dosyasının adı "Rejim Değişikliği Dolayısıyla Kapatıyoruz" şeklindedir. Metinde ise şu ifadeler yer almaktadır: "'Biri bizi gözetliyor' diyerek herkesi kendi yanına çekmeye çalışan iktidar, herkesi gözetliyor ve gözetleyecek yasal düzenlemeler çıkartıyor. Çıkan fişlemeler, insanların görüş ve kökenlerine göre tasnif edilip hayatlarına müdahale edildiğini gösteriyor. İş dünyası, devletin ekonomiyi düzenleme ve denetleme yetkisini aşan tehditler karşısında suskunluk sarmalı ve korku duvarları içinde yaşıyor. AK Parti'nin sınırlarını belirlediği çerçeve dışına taşan işadamı başına

gelecekleri biliyor. Sivil hayatın devletin uygun gördüğünün ötesinde etkinliği olamayacağı görüşü yaygınlık kazanıyor. 'Ya benimsin ya da kara toprağın' diye bağırıyor hatip, sadece bağırmıyor, bunu uygulamaya sokuyor. Seçilmişler eliyle yürütülen siyasetin baskıcı bir rejime doğru evrildiğini söylemek ya da buna muhalefet etmek, sandığa ve millî iradeye karşı olmakla yaftalanıyor. Seçilmişlik olgusu, ayyuka çıkan bütün siyaset dışı argümanların ve icraatların kamuflajı oluyor. Eski İç İşleri Bakanı İdris Naim Şahin'in AK Parti'yi 'niyetinden emin olunamayan oligarşik bir grubun' yönettiğine dair eleştirisi, yaygın kanaati de teyit ediyor. Yani milletvekili ve bakanların dışında ve üstünde birkaç danışman ve bürokrattan oluşan siyasi irade söz konusu."

5 Türkiye'nin, 2015 genel seçimlerine başkanlık sistemi tartışmalarının merkezinde duracağı bir anayasa değişikliği gündemiyle gireceği ise şimdiden bellidir. Örneğin, AKP Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Şentop konuyla ilgili yapmış olduğu bir açıklamada şöyle demektedir: "Çok açık söyleyeyim: Her halükarda 2015 seçimlerinin temel motifi yeni anayasa olacaktır. 2015 seçimlerinden sonra ilk gündem maddesi yeni anayasa olacaktır, belki de tek gündem maddesi olacaktır" diye konuştu. (http://www.yenisafak.com.tr/politika/2015te-meclis-gundemi-yeni-anayasa-olacak-673895)

6 Ulusun kuruluşunda dışarıda bırakılanlar, ulusal ekonomi modeli ile emperyalizm arasındaki ilişki ve aydınlanma ile ne anlaşıldığı gibi çok önemli meselelerin asla göz ardı edilmemesi ve tarihsel maddeci bir eleştiriye tutulması kuşkusuz son derece önemlidir. Bu eleştiriyi çalışmanın ilerleyen sayfalarında, yeni rejimin tarihsel kökenlerini anlama çabası bağlamına yerleştirerek yapmaya çalışacağız.

7 Kenan Evren darbenin olduğu gün yaptığı konuşmada şöyle demektedir: "Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler alınacaktır. Bu maksatla hepimizin tek tek saygıyla andığımız öğretmenlerimizin der'li bir'li derneklere üye olarak bölünmelerine müsaade edilmeyecektir." (1981:15)

8 Bu, aynı zamanda Türkiye akademisindeki ve düşünce dünyasındaki hegemonik paradigmadır. Türkiye tarihini sınıflar mücadelesi üzerinden analiz etmek ve emperyalizmle ilişkilendirmek yerine, devletle toplum ya da merkezle çevre arasındaki mücadele üzerinden okuyan bu paradigma hem liberal hem de muhafazakâr entelijansiya tarafından üretilmekte ve aynı zamanda gazeteler, televizyonlar aracılığıyla gündelik dile tercüme edilerek yeni rejimin ideolojik hegemonyasını yeniden üretmesine büyük katkı sağlamaktadır.

9 Bir örnek olarak, cumhurbaşkanlığı seçiminin hemen ardından "bedelli askerlik" gündeme geldiğinde, Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz, bu konuyu en iyi Erdoğan'ın bileceğini şu sözlerle anlatmıştır: "Cumhurbaşkanımız yeni dönemde bir değerlendirme yapar, en doğru şekilde karar verir. Eğer 'ihtiyaç var' derse tasarı Meclis'e gelir diye düşünüyorum." (*Aydınlık*, "Bedelliyi Ben Bilmem, Cumhurbaşkanım Bilir", 17 Ağustos 2014).

10 Bu noktada liberal söylemin AKP'ye yönelik "neo-Kemalizm" eleştirisini kesin bir şekilde reddetmek gerektiğini belirtmek isterim. Liberal paradigma Türkiye'deki her türlü otoriterleşme eğilimini açıklamak için Kemalizm kavramına başvurmaktadır. Kemalizmi Türkiye'deki her siyasi gelişmeyi açıklamak için kullanmak da, her türlü otoriterleşme eğilimini Kemalizmin yeniden üretilmesi olarak görmek de açıkça tarih ve bilim dışı bir yaklaşım olma niteliğine sahiptir.

Muhafazakârlık/İslamcılık ve Kemalizm apayrı dünya görüşleridirler. Bu konuyu bölümün sonlarına doğru daha ayrıntılı bir şekilde tartışmaya çalışacağım.

11 Çarpıcı olması bakımından, Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'nun 30 Mart seçim gezilerini bakanlığa ait ambulans-helikopterle yapması örnek gösterilebilir

12 Erdoğan Haziran İsyanı esnasında Fas seyahatindeyken, Habertürk televizyonunu arayıp yayına müdahale edip etmediği hakkındaki soruya "evet" diye yanıt vermiş ve kendini şöyle savunmuştur: "Fas'tan arama noktasında evet aradım. Açık net ortada. Sadece hatırlatmayı yaptım. Hatırlatmayı yaptığım şahıslar da alt yazı ile alakalı olarak bize yapılan hakaretlerle ilgili, yurt dışında olan bir başbakana karşı bu tür hakaretlerin yapıldığı bir konuşmayı kalkıp kendilerine söyledim. Kendileri de gerekli uygulamayı yaptılar. Ben bir gazetenin sizin patronlarınıza yeri gelmiş bu tür hakaretler yapıldığı zaman ya şahsım ya arkadaşım hukukumuza dayalı olarak bu tür hakaretler yapılıyor, bak biz şu anda Fas'tayız demişizdir. Bunu demek eğer yanlışsa onu bilemiyorum. Bu tür şeyleri de öğretmek durumundayız. Çünkü yapılan hakaretler sıradan hakaretler değildi." (http://www.aktifhaber.com/basbakandan-alo-fatih-itirafi-933332h.htm)

13 Ancak bu yeterli olmayınca HSYK seçimleri kritik bir hal almış, AKP-Cemaat savaşının yeni bir cephesini bu seçimler teşkil etmiştir. Bu satırlar yazılırken AKP cenahı, Yargıtay seçimlerinde aldığı yenilginin etkisiyle yoğun bir şekilde seçimlere hazırlanmaktaydı. AKP'nin güdümündeki Yargıda Birlik Platformu'nun (YBP) seçimleri kazanması için yürütülen faaliyeti Utku Çakırözer *Cumhuriyet* gazetesindeki köşesinde şöyle anlatıyordu: "Cumhurbaşkanı, hükümet ve Adalet Bakanlığı YBP listesi için seferber durumda. 'Arkasında biz varız' diyorlar. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden çok daha adaletsiz bir yarış var ortada. Hükümet ve devlet olanakları YBP'nin arkasına yığılmış durumda. Neler yapmıyorlar ki... Pazar günü Ankara'da yapılan YBP listesinin tanıtım toplantısına, başsavcılıklardan otobüsler kaldırıldı. Bu otobüslere devletin resmî polis eskortları verildi. Bakanlığın üst bürokratları ile İstanbul ve Ankara başsavcıları YBP'nin arkasında olduklarını göstermek için toplantıda hazır bulundu. YBP'nin bölge tanıtım toplantılarına katılım 'mecbur' kılınıyor. YBP listesindeki adayların her türlü ihtiyaçları karşılanıyor. Yemekleri valiliklerce karşılanıyor. Adalet Bakanlığı'ndan ekipler 'seminer' adı altında illere gidip YBP için seçim çalışması örgütlüyor. Yeni atanan başsavcılara Bakanlık'tan 'Seçimi kazanamazsak kendinize yer beğenin' diye tehdit telefonları gidiyor. YARSAV-Yargıçlar Sendikası için bazı bölgelerde toplantı salonu verilmiyor. Bağımsız adaylara seçimden çekilmeleri için birbirinden cazip kariyer imkânları sunuluyor."

(http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/114051/AKP_nin_HSYK_Korkusunun_Perde_Arkasi.html)

14 "Aile-şirketi"ne ait en tanınan vakfın, yani TÜRGEV'in yönetim kurulu başkanı Arzu Akalın 28 Temmuz 2014'te yine aile-şirketine ait olan *Star* gazetesine verdiği röportajda, Sevda Tepesi olarak bilinen ve Suudi Kralı'na verilen arazinin imara açılmasıyla vakfa bağış arasındaki ilişkiyi, zımnen de olsa, şu cümlelerle kabul etmiştir: "Şimdi. Böyle bir bağış yapıldı mı TÜRGEV'e, evet yapıldı. Ama imar planında değişiklik yapılması TÜRGEV'in dahliyle, isteğiyle gerçekleşmiş bir şey mi, iddia sahiplerinin ortaya bir şey koyması lazım, koyamıyorlar çünkü yok böyle bir şey. Hakkımızda böyle iddialar dolaşınca ben de araştırdım, Şehircilik Bakanlığı'nın, İBB'nin imar planında

değişikliği ilgili kurumların bir mağduriyeti gidermek için ve fakat sınırlı bir imar değişikliği için yaptıkları ve yasal zemin içinde kaldıkları görülüyor. Ama aksini iddia eden, keyfî ve hukuka aykırı diyenin mutlaka dava açması gerekir. Ama ben bu konuda açılmış herhangi bir dava olmadığını da biliyorum."

15 Cumhurbaşkanlığı seçimine günler kala CHP Genel Sekreteri Gürsel Tekin'in kamuoyuna duyurduğu bir ses kaydına göre, Bilal Erdoğan aile-şirketine ait vakıfların yöneticileri ve Milli Eğitim Bakanlığı bürokratlarıyla toplantılar yapmakta ve bu toplantılarda eğitim sisteminin nasıl şekillendirileceği üzerine planlar yapılmaktadır. Şekillendirmenin merkezî unsuru ise imam-hatip liseleridir. Vakıfların da tıpkı Cemaat gibi ama bu sefer AKP adına "paralel" bir eğitim sistemi inşa etmek ve bunu zamanla "normatif" bir karaktere kavuşturmak istediği açıktır. Böylelikle Cemaat'in boşalttığı, ancak devleti yönetmek için ihtiyaç duyulan kadrolar ve rejimin bekası adına mücadele edecek yeni nesiller buradan, yani imam-hatiplerden yetiştirilebilecektir. (Haber için bkz. *Birgün*, "Anlayabildiği Kadarıyla Eğitime de Bulaşmış!", 5 Ağustos 2014)

16 Cemaat'e karşı sürdürülen savaşın sosyal medya ayağını oluşturan bu hesaplar kısa bir süre önce Cemaat tarafından deşifre edilmiştir. *Taraf*'ta yer alan bir haberde konuyla ilgili olarak şunlar söylenmektedir: Aktrollerin kimliğini deşifre eden *Taraf*, Aktrol hesaplarının mali boyutuyla ilgili de önemli bilgi ve belgelere ulaştı. Buna göre, Aktrol hesapların sahipleri için belirli bir havuz oluşturuldu. *Sabah* ve ATV satışı için oluşturulan havuzun bir benzeri Aktrol hesapları için oluşturuldu. Bu hesap sahiplerine; söz konusu havuzdan ücret dağıtıldı. Ücret tutarları ise değişiyor. Örneğin yeni başlayan bir Aktrolün ücreti 800 liradan başlıyor. Meşhur hesapları yöneten bazı aktrollerin aldığı ücretler ise 4 bin liraya kadar yükseliyor. (http://www.taraf.com.tr/haber-trollere-maas-havuzu-162506/)

17 Grup bünyesinde bulunan ve matbu yayıncılığa son vererek sadece internet üzerinden yayın yapan *Radikal*'in muhabirlerinden Fatih Yağmur da bu süreçte işten çıkarılmıştır. Cemaat'in AKP'ye yönelik operasyonlarını "özel haber" olarak kamuoyunun gündemine taşıyan Yağmur'un işten çıkarılmasını da AKP-Cemaat savaşında Doğan'ın AKP'ye yaptığı bir jest ve 17 Aralık süreci haberlerinin bir kefareti olarak görmek gerekmektedir.

18 AKP-Cemaat savaşının 17 Aralık öncesinde gözlemlenebileceği en somut alan *Taraf* gazetesi olmuştur. AKP-C'nin ortak operasyon yayını olan gazete kavga neticesinde Cemaat'te kalmış, AKP yanlısı kalemler gazeteden ayrılarak havuz medyasının farklı gazetelerine dağılmışlardır. *Taraf*, 17 Aralık'la birlikte tıpkı geçmişteki siyasi davalarda olduğu gibi, bu sefer AKP'ye karşı belgelerin ve dinleme kayıtlarının sızdırıldığı merkez üs olma işlevini görmüştür.

19 Burada iktidarla beden arasındaki ilişkiye ve biyo-politikaya dair son derece önemli ipuçları yer almaktadır. Örneğin, Erdoğan'ın Roboski katliamına ilişkin olarak dile getirdiği "yatıp kalkıp Uludere diyorlar, her kürtaj bir Uludere'dir" sözü, basitçe bir gündem değiştirme çabasının ötesinde, muhafazakâr siyasetin ölüme ve yaşama nasıl baktığını göstermesi açısından son derece önemlidir.

20 Bunun son örneği *Der Spiegel* dergisinin cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi yayınlanan 4 Ağustos 2014 tarihli sayısında Erdoğan'ı kapağına taşıyıp "Der Staat Erdoğan", "Erdoğan Devleti" başlığını atması ve "Yeni Padişah: Başbakan Erdoğan" demesidir. "Führerstaat" terimi akla getirildiğinde Alman dergisinin neyi kastettiği çok açık bir şekilde görülebilmektedir.

21 Erdoğan'ı Arap dünyasının kurtarıcısı ve koruyucusu olarak sunma faaliyetinin fantastik örneklerinden biri şu satırlarda karşımıza çıkmaktadır: "Yeni Türkiye, yeni Ortadoğu'nun müjdesidir. Erdoğan ve hareketi, İslami ve insani uyanışın yeni veçhesidir. Bundan dolayı, Erdoğan ve hareketinin yeni Türkiye yürüyüşü bütün bölgenin yeni yürüyüşüdür. Bu yürüyüşün başarısı, Gazze'de bombaların durması, Filistinli çocukların İsrailli katil askerleri korkutmak için "Recep Tayyip Erdoğan" diye bağırmaya devam etmeleridir. BM'nin hegemonyasının sorgulanmaya devam edilmesidir. "İslam İşbirliği Teşkilatı ne yapıyor" diyen birinin demeye devam etmesidir." http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/ErgunYildirim/israil-bombalari-ve-cumhurbaskanligi/54920

22 Markar Esayan'a göre Erdoğan'ın "hedef seçilmesi"nin nedeni tam da bu "oyunbozanlık"tır: "Hedef Erdoğan, doğru... Ancak Erdoğan'ın hedef seçilmesi, yeni Türkiye'ye yönelik irade ve reformların içinde işlevselleşiyor ve anlam kazanıyor. Tekrar gibi olacak ama, Başbakan eğer farklı davranmayıp, mesela GES'i MİT'e bağlamasa, Çözüm Süreci'ni başlatmasa, güvenlik siyasetine devam etse, faizleri gevşetse, 'One minute' çıkışını yapmasa, BM'ye 'Dünya beşten büyüktür' demese, bugün diktatörlük-otoriterlik gibi bir gündemimiz olmayacak, Erdoğan 2010 ve öncesinde olduğu gibi bilindik, itibarı gittikçe azalan dar bir çevre dışında reformcu lider olarak desteklenmeye devam edecekti." (http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MarkarEsayan/sozel-demokrasi-sozde-muhalefet/50240)

23 Uğur Işılak tarafından yazılan seçim şarkısındaki "ezilenlerin gür sesidir o/suskun dünyanın hür sesidir o" ya da "mazlumlara sırdaş olan, gariplere yoldaş olan" şeklindeki ifadeler "reis"e atfedilen anlamı ortaya koyması bakımından hayli semboliktir.

24 Erdoğan'ın seçim gecesi yaptığı konuşmada "27 Mayıs'la açılan parantez kapanmıştır" demesini bunun üzerinden okumak gerekmektedir. 27 Mayıs öncesi, 1924 Anayasası sayesinde, iktidardaki partiler güçlü yürütme/güçlü liderlik örneği sergilemişlerdir. Atatürk, İnönü ve Menderes arasında bu bağlamda bir benzerlik vardır. 61 Anayasası ise gücü devlet aygıtı içerisinde dağıtarak, güçlü yürütme/tek adam anlayışının önüne sağlam bir set çekmiştir. 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri bu setle açılan parantezi kapatmak için atılan birer adımdır ve parantezi kapatan da güçlü yürütme/tek adam anlayışına geri dönüşü sağlaması anlamında Erdoğan/AKP'dir. Erdoğan, güçlü yürütmenin en önemli savunucularından birinin Kenan Evren olduğunu bildiği halde Evren'in mirasını üstlenmemekte ve darbelerle hesaplaşma retoriğini ısrarla sürdürmektedir.

25 Bu noktada haklı olarak "madem referandumda yargı yürütmeye bağlandı, 17 Aralık sonrası HSYK üzerinden yürüyen kavga neydi" sorusu sorulabilir. Bu soruyu hatalı kılan ise yürütmeyi AKP'den ibaret saymak ve yargıdaki Cemaat örgütlenmesini görmemektir. Yargı yürütmeye bağlanmıştır ama o yürütme AKP-C koalisyonudur; yargıdaki Cemaat kadrolaşması neticesinde ise bağlandığı yer, koalisyonun Cemaat kanadı olmuştur. Yargının bu şekilde ele geçirilmesi Cemaat'in entegre emniyet-yargı gücüne yürütmekte olduğu siyasi davalar için muazzam bir güç sağlamıştır. AKP-C koalisyonunun dağılmasının ardından HSYK yasasında yapılan değişiklikle birlikte Cemaat HSYK'daki karar alma mekanizmalarının dışına çıkarılmak ve etkisizleştirilmek istenmiştir. Buna çok somut bir örnek olarak "Ergenekon" tahliyeleri verilebilir. Tahliyeler esnasında, Cemaat'in kontrolünde olduğunu tahmin edebileceğimiz 13. Ağır Ceza Mahkemesi tahliye taleplerini reddettiği gibi, TBMM'nin yaptığı yasal düzenlemeye karşı çıkarak, "Meclis'in mahkeme kapatma yetkisi

yoktur, bu yetki HSYK'dadır" şeklinde bir açıklama yapmış, birkaç saat sonra ise –elbette ki iktidarın talebi üzerine– HSYK bir açıklama yaparak yetkinin TBMM'de olduğunu belirtmiştir. Bir kez daha tekrar etmek gerekirse, HSYK seçimleri AKP ile Cemaat'in yeni bir güç mücadelesine sahne olacaktır. yargıdaki Cemaat yapılanması ve 2010 referandumuyla ilgili olarak son derece yakından bir tanıklık için bkz. Orhan Gazi Ertekin, *Yargı Meselesi Hallolunmuştur*, Epos Yayınları, 2011.

26 Bu sözün ifade ediliş biçimi milletin sağlığını düşünen "baba" figürüyle dinî söylemin kesişme noktasını göstermesi bakımından son derece çarpıcı bir örnektir. Erdoğan AKP'nin Meclis grubunda yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Ben Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda 'kafası kıyak nesil istemiyoruz' dediğimde rahatsız olanlar var. Başta CHP ve uzantıları olan köşe yazarları var. Bilim sizin düşündüğünüz gibi düşünmüyor. Bilim bunu zararlı olduğunu çok net şekilde ortaya koyuyor. Bugün birçok rahatsızlığın kaynağı alkol. Şu basit gördüğümüz sigara insanı lime lime doğruyor. Bunu farklı yerlere çekenler oluyor 'efendim inancı gereği bunu yapıyor' diyorlar. Hangi din olursa olsun bir din yanlışı değil doğruyu emrediyor. Doğruyu emrediyorsa, bunu din emrediyor diye karşısında mı duracaksınız. İki tane ayyaşın yaptığı yasa muteber oluyor da dinin emrettiği bir yasanın sizin için neden reddedilmesi gerekiyor?"

(http://www.cnnturk.com/2013/turkiye/05/28/basbakan.iki.ayyasin.yaptigi.muteber.de/709778.0/)

27 Aslında rejimin biçimsel işleyişi anlamında İnönü, yani "Milli Şef" dönemi, Erdoğan açısından, hem tek adamlık hem de parti-devleti rejiminin bütünüyle yerleşmesi bağlamında çok daha örnek alınası bir nitelik taşımaktadır. Ancak Erdoğan'ın bunu dillendirmesi imkânsızdır. Çünkü yeni Türkiye'nin "kurucu öteki"si olarak İnönü dönemi seçilmiş, "camileri ahır yaptılar"dan "ekmek karneyle satılıyordu"ya uzanan bir genişlikte rejim kendisini 1938-50 döneminin eleştirisi üzerine kurmuştur.

İkinci Bölüm

CUMHURİYET'İN UZUN İNTİHARI

Türkiye 12 Eylül faşizmine doğru doludizgin giderken yayınlanan *Bir Yeni Cumhuriyet İçin* isimli kitabında Yalçın Küçük darbeye ilişkin şöyle bir kehanette bulunur:

> *12 Mart Süleyman Demirel'i başbakanlıktan indirdi. Ancak, esas olarak Süleyman Demirel'in politikasını uyguladı. Demirel'in bütün rakiplerini, politika sahnesinden sildi. Türkiye İşçi Partisi'ni kapattı, İnönü'yü tarihin derinliklerine gönderdi. Necmettin Erbakan'ın partisini, kendisini İsviçre'ye ikamete raptetti. Şimdi daha kapsamlı bir askerî müdahalenin bunun tersini yapması mümkün. Tersi şu: Erbakan'ın temsil ettiği İslamcı-dinsel politikayı daha yoğun bir biçimde uygulamak.*

Zaman Yalçın Küçük'ü doğrulamış, generaller ve böylelikle Türk-İslam sentezi iktidara gelmiş, "Cumhuriyet'in uzun intiharında" yeni bir aşamaya geçilmiştir. Peki ama niye? Neden 12 Eylülcüler İslamizasyon kapılarını sonuna kadar açmış, 12 Eylül projesinin merkezine neden Türkiye'nin İslamize edilmesini yerleştirmişlerdir?

Türkiye'yi her zaman dünyayla birlikte düşünmek durumundayız, dünyayı anlamak için Türkiye'ye ve Türkiye'yi anlamak için dünyaya bakmalıyız. O halde, önce şu soru sorulmalıdır: 1980 yılına doğru gidilirken dünyada neler olup bitmektedir?

Yalçın Küçük *Fitne* isimli kitabında 80'lere doğru dünya manzarasını şöyle ortaya koyar:

> *Bir, İsrael'de kuruluşundan beri İsrael'i yöneten İşçi Partisi, 1977 yılında, seçimleri ve iktidarı kaybetti; artık İsrael'de, aşırı muhafazakâr ve ölçüsüz Siyonist partilerin yönetim dönemi başlamış oluyordu. (…) İki, 1978 yılında, Polonya'da Kardinal olduğu için,*

> *“Komünist Kardinal” olarak bilinen, Karol Wojtyla, papa seçildi. İtalya dışından seçilen ilk papa olmuştu. Papa John Paul II adını aldı ve sanki Hristiyan dünyayı yeniden “christianize” etmek üzere bir sefere çıkmıştı. (…) Üç, 1979 yılında İran’da “Humeyni Devrimi” gerçekleşti ve “İslam Cumhuriyeti” ilan edildi. (…) Dünyanın dört bucağında, Aydınlanma Çağı’ndan net bir uzaklaşma gözleniyordu, laik düzenler tehdit altına girdiler. Fransız Devrimi’nin tüm kazanımlarını kazımak üzere bir savaş başladı. Orta Çağ’a dönüyorduk. (2010: 58–59.)*

Hemen eklememiz gerekiyor; aynı süreçte küresel kapitalizmin hegemonik gücü ABD’de ve ortağı İngiltere’de muhafazakâr Reagan ve Thatcher iktidara gelecektir. Küresel ölçekte bir dinselleşmenin yaşandığı açıktır ve bu noktada, “peki ama neden?” diye sormamız gerekmektedir: “Orta Çağ’a dönüş neden gereklidir?” Tekrar *Bir Yeni Cumhuriyet İçin*’e ve Türkiye’ye dönecek olursak; Küçük’ün Türkiye ile ilgili şu satırları 70’ler sonundaki dünyayı anlamak için önemli ipuçları vermektedir:

> *İnsanlar her gün lahmacunu kolay kolay kabul etmezler. Gerçekten insanlar güzel şeylere layıktır. Ancak Türkiye’nin kapitalizmi, bundan sonraki dönemde işçi ve emekçiye yalnızca lahmacun vaat edebiliyor. Amma bunun da tek başına yetmeyeceğini bilmektedir. Bu yüzden lahmacunla birlikte işçi ve emekçiye, bir de “öbür dünya” vaat edecek. Öyleyse, Türkiye, kendi iç dinamiğiyle, daha aşırı bir dinselliğin baskısı altına girecek.*

Bir kriz tespiti yapılmaktadır; kapitalizm 70’lerin sonunda Türkiye’de krizdedir ve işçileri sefalet ücretine mahkûm etmek durumundadır, sefaletin hüküm sürdüğü bir hayatı katlanılır kılacak ise Marx’ın ifadesiyle “kalpsiz bir dünyanın kalbi olan” dindir; o halde şöyle diyebiliriz: İslamizasyon kapitalizmin krizinin bir zorunluluğu olarak kendisini dayatmaktadır. Peki ama kriz yalnızca Türkiye kapitalizminin krizi midir? Hayır, çünkü 70’lerin sonuna doğru gidilirken kapitalizm sadece Türkiye’de değil, gezegen ölçeğinde en büyük krizlerinden birini yaşamaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan “altın çağ” artık sona ermiş, kâr oranları hızlı bir düşme eğilimine girmiştir. Büyüme durmuştur ve üstelik enflasyon hızla yükselmektedir, stagflasyon olgusu, başka deyişle “ekonomik durgunluğa rağmen yüksek enflasyon”, yeni ortaya çıkmış ve ne olduğu henüz anlaşılamamış bir virüs misali, kapitalizmi bitap düşürmüş durumdadır. Buna kapitalizm

tarafından verilecek yanıt ise Keynesçi refah devletinin tasfiyesi ve yeniden bir "serbest piyasa toplumu"nun inşasına girişmek olacaktır.

Helmut Dubiel'in de belirttiği üzere;

> *Devletin ekonominin bütünü ile ilgili meşruiyet sorumluluğundan arındırılması, girişimlerin "ekonomiye yabancı" siyasi şartlardan kurtarılması, sosyal politikanın emek piyasası politikasına indirgenmesi, sosyal yardımın ve istihdam riskinin yeniden özelleştirilmesi, sendika nüfuzunun geriletilmesi ve korporatif yapıların askıya alınması; bütün bunlar, toplam olarak "Keynesçi uzlaşma" öğelerinin güçlü izlerini taşıyan bir ekonomi toplumunu neoklasik şekilde tasarlanan bir pazar ekonomisinin çerçevesine sokmayı, yani bu çerçeveden taşan tüm "sisteme yabancı" artıkları kesip atmayı hedefleyen amaç tanımlarıdır. (1998: 116)*

"Yeni-muhafazakâr" olarak adlandırılan politikalar, Keynesçi ve talep yönlü refah devletçi politikaların yerine devlet müdahalesini en aza indirgeyen arz yanlı (sermaye yanlısı) iktisat politikalarının geçirilmesini önerir. Bu politikalar; "dolaysızca sermayenin değerlenme koşullarını teşvik eder. Girişimciler için vergi ve vergiden düşürme kolaylıkları, risk sermayesinin devletçe sübvansiyonu araştırma ve teknolojinin devletçe örgütlenişine hız verme yoluyla üreticilerin mal, gayrimenkul ve hizmet 'sunucularının' ticaret koşulları iyileştirilir." (1998: 110) Sermaye üzerindeki vergi yükünün azaltılması uygulamalarına devletin ekonomiye müdahalesini en aza indirmeyi amaçlayan monetarist anlayış eşlik eder, monetaristlere göre ekonomiye dışarıdan yalnızca para arzının kontrolü ile müdahale edilmelidir. Ayrıca deregülasyon denilen uygulamalar bütünü ile ekonomi hızla kuralsızlaştırılmalı yani refah devletçi müdahalelerin dışarısında bırakılmalıdır.

Ancak kapitalizmin krizi sadece ekonomi alanı ile sınırlı değildir; 60'ların sonunda başlayan savaş karşıtı hareket ve Kara Panterler Partisi'nde somutlaşan siyah direnişi, aynı zamanda feminist mücadele, yani "yeni toplumsal hareketler" ABD'yi derinden sarsmış durumdadır. Avrupa'da ise işçi hareketi ve öğrenci hareketi 68 baharını yaratmış ve radikal bir başkaldırıyı sokağa taşımıştır. Dolayısıyla kapitalizm bir meşruiyet krizi ile ve bir meydan okumayla karşı karşıyadır. Kapitalizmin bu çok yönlü ve derin krize vereceği yanıt ise hızlı bir

iktisadi liberalleşmeye eşlik eden toplumsal/siyasal muhafazakârlaşma olacaktır; kriz Yeni Sağ'ı doğurmuş durumdadır.

Kapitalizm bir yandan refah devletinin tasfiyesine girişir ve devletin ücretsiz sunduğu kamusal hizmetleri piyasalaştırırken, öte yandan kamu işletmelerini hızla özelleştirecek, tüm bunlara ise üretimin esnekleştirilmesi ve taşeronlaştırılması ile örgütlü işçi hareketinin dağıtılması eklenecektir. Söz konusu olan, ücretler de dâhil işçi sınıfının uzun yıllar boyu süren mücadelesinin sonunda elde ettiği kazanımlarının elinden alınmasıdır; böylelikle kâr oranlarındaki düşüşün önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Sürece hızlı bir dinselleştirme ve muhafazakârlaştırmanın eşlik etmesi ise kaçınılmazdır; sadece yoksullaşmaya katlanmayı kolaylaştırmasıyla değil, 68'in yarattığı karşı-kültürden ve devrim tehlikesinden korkan orta sınıfların dinsel değerlere yeniden sarılmasıyla da ilgilidir bu durum. ABD'de cumhuriyetçilerin ve İngiltere'de ise muhafazakârların iktidara gelişleri ve zamanın ruhunun Reagan ve Thatcher'da somutlaşması, liberalizmle muhafazakârlığın Yeni Sağ'ın karşı-devrimi adına bir araya gelmelerini göstermesi bakımından hayli manidardır.

Türkiye'de İslamizasyon 12 Eylül'le başlamamıştır, 12 Eylül zaten başlamış olan bir süreci yoğunlaştırmıştır. Tek parti iktidarı II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından "hür dünya"ya kayıtsız şartsız biat etmeyi seçmiş ve Türkiye egemen sınıfı Soğuk Savaş boyunca antikomünizmin bayraktarlığını yapmıştır. Tesadüf mü, kuşkusuz ki değil, dünya kapitalizmine biat edilmesi ile IMF üyeliği ve ilahiyat kökenli bir siyasetçinin, Şemsettin Günaltay'ın başbakanlığı eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir.

1949 yılının Ocak ayında, Meşrutiyet ve erken Cumhuriyet dönemi İslamcılığının en önemli dergilerinden biri olan *Sebilürreşat*'ta Eşref Edip imzasıyla bir yazı yayınlanır. Başbakanlık görevine henüz getirilen ve kendisi de eski bir *Sebilürreşat* yazarı olan Şemsettin Günaltay'a yazılmış açık bir mektup olarak da görebileceğimiz bu yazıda şöyle denilmektedir:

Hiç korkma! Bırak minarelerde "Allahu Ekber" sesleri afakı inletsin. Vicdanı küstekleyen bütün bağları kır, parçala. Hiç korkma. Sen bu millete bu hürriyet ve saadeti verirsen bu asil millet seni başının tacını yapar. (…) Er geç bu iş olacaktır; milletin dini üzerindeki baskılar kalkacaktır. Temenni ederim ki bu büyük zaferi allah sana nasip etmiş olsun. Çünkü senin, bu milletin dinine, ilim ve irfanına çok hizmetin vardır. Bu mazhariyete sen layıksın. "Ben Şemseddin'im" diyen Akif'in ruhu, bunu senden bekliyor. (Akt. Küçük, 2010: 374-375)

Türkiye egemen sınıfı, kapitalist dünya sistemine, anti-Sovyetik ve antikomünist bir motivasyonla eklemlenmenin Türkiye'yi İslamize etmekten, İslamizasyonu bir politika biçimi olarak benimsemekten geçtiğini çok erken fark etmiştir. Türkiye, Soğuk Savaş'ta bir cephe ülke haline geldiği andan itibaren kapılarını İslamizasyona açmış ve din ideolojik mücadelenin en önemli bileşeni haline gelmiştir. Henüz Türkiye'de güçlü bir sosyalist hareket yokken Komünizmle Mücadele Dernekleri ve İlim Yayma Cemiyeti gibi oluşumların ortaya çıkmış olması buna işaret etmektedir.

Günaltay'ın başbakan olduğu tarih 1949'dur. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin üzerinden dört yıl geçmiş ve dünya kapitalist ve sosyalist blok şeklinde bölünerek iki kutuplu bir veçheye kavuşmuştur. Türkiye yönetici sınıfı bu bölünmedeki safını bir tür teyakkuz halinde ve tam bir biat halinde kapitalist blok olarak belirler. Bu belirlemenin ise iktisadi ve siyasi sonuçları olacaktır elbette. İktisadi açıdan bakıldığında, dünya kapitalizminin 1929 kriziyle birlikte devreye sokulan devletçi/kalkınmacı politikalardan vazgeçildiği ve uluslararası iş bölümünde Türkiye gibi ülkelere düşen "ham madde ihracatçısı" rolünün kabul edildiği görülür: Planlamanın yerini serbest piyasa, korumacı politikalar aracılığıyla yerli sanayi yaratma hedefinin yerini serbest ticaret aracılığıyla dünya pazarına eklemlenme hedefi ve Türkiye'ye sanayileşme projeleri sunan Sovyet heyetlerinin yerini, Türkiye'yi bir tarım ekonomisi haline getirmeyi amaçlayan ABD heyetleri alacaktır.

Korkut Boratav, İkinci Dünya Savaşı'nın bitişinin hemen ertesinde, yani 1946 yılında siyasal düzlemde çok partili hayata geçişin de eşlik ettiği bu dönüşümü şöyle anlatır:

1946 yılına salt iktisadi bakımdan da bir dönüm noktası niteliği kazandıran özellik, on altı yıldır kesintisiz olarak izlenen kapalı, korumacı, dış dengeye dayalı ve içe dönük iktisat

> *politikalarının adım adım gevşetildiği, ithalatın serbestleştirilerek büyük ölçüde artırıldığı; dış açıkların kronikleşmeye başladığı; dolayısıyla dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarıyla ayakta duran bir ekonomik yapının yerleşmesi olmuştur. Bu dönemde serbestleşmeye yönelen bir dış ticaret rejiminin sonucu olarak, iç pazara dayalı bir sanayileşme programı değil, dış pazarlara dönük ve tarıma, madenciliğe, altyapı yatırımlarına ve inşaat sektörüne öncelik veren bir kalkınma anlayışı gündemdedir. (Boratav, 2010: 94)*

Dünya sistemine ABD yörüngesinde eklemlenme arzusunun politik hayata yansıması ise "antikomünizmin icadı" olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında "antikomünizmin icadı" açısından önem taşıyan ilk olay 4 Aralık 1945 tarihli "Tan Matbaası Baskını"dır. Bir hükümet tertibi olduğundan kuşku duymayacağımız ve *Cumhuriyet* ve *Tanin* gazetelerinin manşetleriyle katkıda bulunduğu bu baskında, *Tan* ve *Yeni Dünya* gazeteleriyle *Görüşler* dergisinin matbaası ve iki kitabevi yakılır ve tahrip edilir. Yalçın Küçük'ün de söylediği gibi "*Tan* gazetesi olayı, bir matbaa yakma ve öğrenci olayı değil; tam bir sağ terör niteliği taşımaktadır" ve Türkiye de bu olayla "kendi soğuk savaşına" hazırlanmaktadır. (Küçük, 2003: 329)

Kendi soğuk savaşına hazırlanan Türkiye yönetici sınıfının antikomünizmi icadında, Tan Matbaası baskınından sonraki ikinci ve üçüncü dalgalar ise 10 Nisan 1947'de bir grup üniversite öğrencisinin Mehmet Ali Aybar'ın çıkardığı *Zincirli Hürriyet* dergisini basması ve aynı yılın sonlarında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki solcu öğretim üyelerinin okuldan uzaklaştırılması için yapılan eylemlerdir. Aynı günlerde Türkiye'nin ABD büyükelçisi Mehmet Münir Ertegün yaşamını yitirir ve Büyükelçi'nin cesedi ABD donanmasına ait Missouri zırhlısı ile Türkiye'ye getirilir. Missouri'nin yola çıktığı gün ABD Başkanı Truman'ın söylediği şu sözler, geminin yola çıkış nedeninin Büyükelçi'nin cesedini Türkiye'ye getirmek olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

> *Gözlerimizi Yakın ve Ortadoğu'ya çevirdiğimiz zaman vahim meseleler arz eden bir bölgeyle karşılaşıyoruz. Bu bölgede geniş tabii kaynaklar vardır. En işlek kara, deniz ve hava yolları buradan geçmektedir. Bu bakımdan büyük iktisadi ve stratejik önemi vardır. Fakat bu bölgedeki milletlerin hiçbiri ne yalnız ne de birlikte kendilerine yöneltilebilecek bir tecavüze karşı koyabilecek kadar kuvvetlidirler. (Akt. Küçük, 2010: 356)*

12 Mart 1947’de Yunanistan ve Türkiye’nin komünizme karşı savunulmasını amaçlayan Truman Doktrini ilan edilir ve bu iki ülkeye yardım etmek için Senato’dan 400 milyon dolarlık bütçe istenir. Aynı günlerde Türkiye Uluslararası Para Fonu’na (IMF) ve Dünya Bankası’na üye olur. 17 Nisan 1947’de Truman’ın danışmanlarından Bernard Baruch ilk kez soğuk savaş terimini kullanır ve 2-7 Mayıs tarihleri arasında ise ABD donanması Türkiye’yi ziyaret eder. 12 Mayıs 1947’de Türkiye ile ABD arasında yardım anlaşması imzalanır. Truman Doktrini ABD’de 22 Mayıs 1947’de kabul edilir ve 12 Temmuz 1947’de Paris’te yapılan Avrupa Ekonomik İşbirliği Komitesi toplantısında Marshall Planı olarak bilinen Avrupa Kalkınma Projesi için çalışmalara başlanma kararı alınır. (Küçük, 2003: 457 vd.) II. Dünya Savaşı’nın üzerinden sadece birkaç sene geçmiştir ve Türkiye artık Soğuk Savaş’taki yerini Batı bloğunun ileri karakolu olarak büyük ölçüde almıştır, birkaç yıl sonra gelecek NATO üyeliği ise bu payeyi taçlandıracaktır.

“Cumhuriyet’in uzun intiharı” ve İslamizasyon bu tarihten itibaren başlayacaktır. Sadece eğitim alanındaki dönüşüme yakından bakmak bile bu süreci anlamak açısından önemli ipuçları vermekte, hem İslamizasyonun evrimini göstermekte hem de “80 yıllık resmî ideoloji olarak Kemalizm”[1] tezinin temelsizliğini ortaya koymaktadır.

1945 yılında CHP içerisindeki bir grup, partiye dinde reform yapılmasına ilişkin bir proje sunar. CHP’nin o güne kadar uyguladığı laiklik anlayışından çok daha radikal bir nitelik taşıyan bu projede, laik bir rejimde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yerinin olmadığı, Kuran’ın öz Türkçe ile düzenlenmesi gerektiği, ibadet yerlerinin halkevleri şekline sokulması, dinsel kılıkların kaldırılması, ibadet yöntem ve zamanlarının düzenlemesi gibi öneriler yer almaktadır. Ancak öneriyi sunan grup “zamanın ruhu”nu kavrayamamıştır; Soğuk Savaş ve antikomünizmle birlikte CHP tüm bu önerilerin tersi bir tutum içerisine girecek ve İslamizasyon sürecini başlatacaktır. Kalkınmacı/devletçi politikalardan vazgeçiş, uluslararası iş bölümüne ham madde ihracatçısı olarak dâhil olma ve Soğuk Savaş’ta Batı Bloğuna militan bir şekilde eklemlenme CHP içerisindeki küçük burjuva radikalizminin tasfiyesini

gerekmektedir. CHP’nin 1947 yılında topladığı 7. Kurultay’da parti içindeki radikal kanat tasfiye edilerek liberal iktisat politikalarına ve İslamizasyona doğru bir adım atılır.

7. Kurultay’ın ardından ilkokul programlarına yeniden seçmeli din dersi konulur, imam-hatip eğitimi için kurslar açılması kararlaştırılır, türbeler yeniden ziyarete olanaklı hale getirilir ve hac ziyareti için döviz tesisatına başlanır. 1949 yılında ise az önce belirttiğimiz üzere Şemsettin Günaltay başbakanlığa getirilir. Çok partili hayata geçişle birlikte siyasi rekabet kızışmış ve din, bu rekabetin en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. DP’nin CHP’ye yönelik din düşmanlığı suçlamasına Günaltay şöyle yanıt vermektedir:

> *İlkokullarda din dersleri okutturmaya başlayan hükümetin başbakanıyım. Bu ülkede Müslümanlara namazlarını öğretmek, ölülerini yıkatmak içim imam-hatip kursları açan bir hükümetin başbakanıyım. Bu ülkede Müslümanlığın yüksek esaslarını öğretmek için ilahiyat fakültesi açan bir hükümetin başbakanıyım. (Duman, 1999: 29)*

Günaltay nasıl bir hükümetin başbakanı olduğunu anlatmak için bu cümleleri kurmaktadır ama başbakanı olduğu rejimin sadece 20 yıl önce hayata geçirmiş olduğu uygulamaları unutmuşa benzemektedir. 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte öğretim kurumlarının hepsi devletin kontrolüne geçmiş ve dinî eğitim ulemanın elinden alınmıştır. Yani bu dönemde, “eğitim alanına ilişkin gerçekleştirilen reformlar, İslami eğitimin ‘iyi Müslüman yetiştirme’ ilkesine karşıt olarak, eğitimin kontrolünü ulemadan alıp devlete vermeyi, ülkenin bütününde aynı eğitim sisteminin ve müfredatın uygulanmasını sağlamayı, okuryazarlık düzeyini yükseltmeyi ve laik ve milliyetçi değerleri geliştirmeyi kendisine amaç edinmiştir.” (Akşit&Coşkun, 2005: 399)

Tevhid-i Tedrisat kanununun çıktığı 1924 yılında din bilgisi dersleri birinci sınıftan itibaren ve haftada ikişer saat olmak üzere verilmekteydi. Aynı yıldaki ortaöğretim programlarında ise haftada birer saat din dersine yer verilmiş, ancak dersler 1927 yılında kaldırılmıştır. 1926 yılındaki ilkokul programlarına göre din dersleri 2. ve 3. sınıfta haftada ikişer saat, 4.ve 5.sınıflarda ise birer saat verilecektir. 30 Kasım 1929 tarihli Talim ve Terbiye Heyeti kararına göre ilkokul müfredat

programlarındaki din dersleri 3. 4. ve 5. sınıflarda okutulacak ama sınav yapılmayacaktır. Aynı yıllarda, mesleki yaşamlarında gerekli olduğu düşünüldüğü için öğretmen okullarının 6. ve 7. sınıflarına da haftada ikişer saat olmak üzere din eğitimi konulmuştur. 1930 yılında ise ilkokullardaki din eğitimi yalnızca 5. sınıf öğrencilerine ve velilerinin talep etmesi halinde, haftada yarım saat verilen bir dersten ibaret hale gelmiştir. 1930'dan sonraki programlarda ise din eğitimine yer verilmeyecektir. (Duman, 1999: 130-131)

14 Mayıs 1931 tarihli CHP kongresinde alınan şu karar Parti'nin ve rejimin 1930'larda dine ve din eğitimine bakış açısını göstermesi açısından önemlidir:

> *Fırka, devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir. Din telakkisi vicdan işi olduğundan, fırka din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı milletimizin muasır terakkisinde başlıca muvaffakiyet amili olarak görür. (Akt. Duman, 1999: 132)*

1940'ların ortalarından itibaren ise rejim dinselleşme ve din eğitimi ile antikomünizm arasındaki bağlantıyı keşfedecektir. CHP milletvekilleri Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver, 26 Aralık 1946'da, din eğitimi ile ilgili bir önergeyi TBMM'ye "komünizm tehlikesine karşı manevi direnci sağlamak" gerekçesiyle sunarlar. Temmuz 1947'de kabul edilen "Özel Din Öğretimi Ana Hatları" ile medeni haklara sahip yurttaşların Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin almak koşuluyla "din bilgisi dershaneleri" açmasına izin verilmiştir. Dershaneler ilköğretim okulu bulunan yerlerde açılabilecek ve dershanelere ancak ilkokulu bitiren çocuklar gidebileceklerdir. Dershanelerde devletçe onaylanmış program uygulanabilecek ve sadece devletin belirlediği kitaplar okutulabilecektir. Ayrıca yine özel kişiler, imam yetiştirmek üzere "din seminerleri" açabilecekler ve ortaokul mezunlarına 5, lise mezunlarına ise 2 yıl eğitim verebileceklerdir. (Duman, 1999: 133-134)

Din derslerinin okullarda nasıl verileceği de 40'ların ikinci yarısının önemli tartışma başlıklarından biri olmuştur. 1946'dan 1948'e kadar yaşanan tartışmalar neticesinde din derslerinin 3. ve 4. sınıflarda

seçmeli olarak verilmesi kararlaştırılmıştır. 15 Şubat 1949'da ilkokullara velilerin yazılı isteği olması ve ders saatleri dışında verilmesi koşuluyla din dersleri konulur. DP'nin iktidara geldiği 1950'den sonra ise, din dersleri ilkokullarda normal programlara dâhil edilir ve çocuklarının din dersi almasını isteyenlerin değil, istemeyenlerin dilekçe vermesi uygulaması yürürlüğe geçirilir. 1953'te ilköğretmen okullarının 9. ve 10. sınıflarına birer saatlik zorunlu din dersi konulur ve aynı yıl Maarif Şurası, din derslerinin sınıf geçmede etkili olacağı yönünde bir karar verir. 1956 yılında ise ortaokullara din dersi konulması kararlaştırılır; çocuklarına bu dersin verilmesini istemeyen velilerin ise öğretim yılının başında bunu yazılı olarak bildirmeleri gerekmektedir. 1967 yılındaysa lise 1. ve 2. sınıflara seçmeli din dersi konulur. 60'lı yıllar Türkiye'de "ağaçların bile sola doğru eğildiği" zamanlardır ve dönemin Adalet Partisi milletvekili Mehmet Ateşoğlu, din dersleri ile antikomünizm arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: "Türk çocuklarına dinî ve milli şuur vermek, Türklük ve İslamlık imanı telkin etmek ve böylece solculuğu etkisiz hale getirmek." (Duman, 1999, 140-141)

1960'lı yıllar Türkiye'sinde İslamizasyonun hızlanması tarihsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır; Türkiye'de işçi ve öğrenci hareketi yükselirken, hareketin karşısına çıkarılacak olanların ideolojik motivasyonunu ancak İslam'ın sağlayabileceği, seküler bir milliyetçilikle antikomünist mücadelenin yürütülemeyeceği anlaşılacak; bu nedenle de komünizme karşı cihat ilan edilecek, komünizme karşı mücadele ederken ölenlere şehit payesi verilecektir.[2] 60'lardan itibaren tarikatların giderek siyasallaşmaları, bürokrasi içerisindeki muhafazakâr-milliyetçi kadrolaşma, Türk-İslam sentezinin giderek resmî ideoloji haline gelişi, MHP'nin giderek daha fazla dinsel bir söylemi kullanmaya başlaması vb. bu zorunluluktan kaynaklanan fenomenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1973 yılında CHP-MSP koalisyon hükümeti döneminde din derslerinin okutulduğu bütün sınıflara, haftalık bir saat ve zorunlu ahlak bilgisi dersleri konularak bu dersleri din bilgisi öğretmenlerinin vermesi kararlaştırılır, böylelikle ahlak bilgisi adı altında din dersleri zorunlu

hale getirilmektedir. CHP-MSP koalisyonu kurulurken üzerinde anlaşılan mutabakat metninde MSP'nin taleplerinden bazıları şöyle sıralanmıştır: "İlk ve orta dereceli okullara milli ahlak dersleri konacak, bu dersleri yüksek İslam enstitüsü ve ilahiyat fakültesi mezunları okutacak; imam hatip okullarının orta kısımları yeniden açılacak, imam-hatip okulu mezunlarının üniversite ve yüksek okullara girmeleri sağlanacak, vekil imamlık meselesine köklü bir çözüm getirilecektir." (Yalçın, 1995: 93) Ahlak bilgisi adı altında din derslerinin zorunlu hale getirilmesi söz konusu mutabakat metnine uyulduğunu göstermektedir.

12 Eylül Darbesi ise Türkiye'de İslamizasyon sürecinin dönüm noktası olma niteliğindedir. Darbecilerin hazırladığı 1982 Anayasası'nın 24. Maddesi'nde "din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaokul kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer almaktadır" denilmekte ve böylelikle zorunlu din dersleri anayasal bir statüye kavuşturulmuş olmaktadır. Bu bağlamda, 1983 yılından itibaren, ilkokul 4.ve 5.sınıflarla ortaokul 1, 2 ve 3. sınıflarda haftada ikişer saat ve lise ve dengi okullarda ise haftada birer saat olmak üzere zorunlu "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi verilmeye başlanacaktır. 12 Eylül Darbesi'nin başlattığı bu uygulama, 12 Eylül'le ve anayasasıyla hesaplaşıldığının iddia edildiği günlerde, "peygamberimizin hayatı" dersine doğru genişlemiş bir şekilde, yeni rejime ve Sünni-Ulus projesine uygun olarak devam etmektedir.[3]

Birinci Cumhuriyet'in İslamizasyon sürecini eğitim üzerinden okurken bakmamız gereken en önemli kurumlardan biri imam-hatip okullarıdır. Türkiye'de ilk imam-hatip okullarının açılışı, Tevhid-i Tedrisat sürecinde, 1923-24 yılları arasında gerçekleşir. Amaçlanan ise "tamamen mesleki bir eğitim vererek 'aydın' din adamları ve imam-hatipler yetiştirmektir. Başlangıçta ülkenin farklı yerlerinde 29 adet imam-hatip okulu açılır; ancak talep düşüklüğü nedeniyle okulların sayısı 1925'te 26'ya, 1926'da 20'ye ve 1927'de 2'ye iner. Okullar 1930'da tamamen kapatılacak ve 1948 yılına kadar imam-hatip eğitimi yapılmayacaktır." (Akşit&Coşkun, 2005: 399)

1948’de, kapanan imam-hatip okullarının yeniden açılması gündeme gelir. Hükümet, imam-hatip okulları yerine Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı imam-hatip kurslarının açılmasına karar verir. DP iktidarı ile birlikte ise bu kurslar yeniden imam-hatip okullarına dönüştürülür. İmam-hatip okullarında birinci devresi 4 yıl, birinciye dayalı ikinci devresi ise 3 yıl olmak üzere 7 yıllık bir eğitim verilecektir. İmam-hatip okulları açılır ve yaygınlaştırılırken Köy Enstitüleri’nin kapatılmaya başlanması ise tesadüf değildir. Çünkü İslamizasyon derinleşmeye başlamıştır. (Duman, 1999: 155-156)

27 Mayıs Darbesi’nin ardından imam-hatip okulları ve bu okullarda verilen eğitim yeniden gündeme gelecektir. Bu dönemde hazırlanan raporlarda bu okullara büyük eleştirilerde bulunulmakta ve okulların kuruluş gayelerinden uzaklaştıkları belirtilmektedir. Tüm bu eleştirilere rağmen imam-hatip okullarını sınırlandırıcı herhangi bir müdahalede bulunulmayacak ve okulların sayısı AP’nin tek başına iktidar olduğu 1965 yılından itibaren çok hızlı bir artış gösterecektir. 1965’te imam-hatip okullarının sayısı 45 iken, bu sayı 1966-67’de 65’e ve 1967-68’de ise 84’e yükselmiştir. Okullarda okuyan öğrenci sayısı da buna bağlı olarak artacak ve 13 bin 478’den 29 bin 132’ye çıkacaktır. 1973 yılında imam-hatip okulları imam-hatip liselerine dönüştürülürken, 1975 yılında ise imam-hatip liseleri genel liselere denk sayılarak, mezunlarının kendi alanlarında üniversiteye doğrudan girmelerine izin verilmiştir. 1969-70 öğretim yılında imam hatip okullarının lise kısmının sayısı 30 iken 79-80 yılları arasında bu sayı 249’a yükselmiştir. Türkiye’de sınıf mücadelesinin en yoğun yaşandığı ve solun en güçlü olduğu bu yıllarda, böylesi bir yükselişin tesadüfi olmadığı açıktır; sınıf mücadelesinin yükselişine paralel bir şekilde yönetici sınıflar İslamizasyon sürecine hız kazandırmışlardır. 12 Eylül Darbesi gerçekleştiğinde imam-hatip liselerinin sayısı 333’tür ve bu sayı 80’lerin sonuna gelindiğinde 349’a çıkmıştır. Asıl önemli olan ise darbecilerin 1983’te yaptıkları bir yasa değişikliği ile imam-hatip lisesi mezunlarının istedikleri yükseköğrenim kurumuna gidebilmelerine izin vermeleridir. (Duman, 1999: 159 vd.) 28 Şubat sürecinde kesintisiz 8 yıllık eğitime geçişle birlikte imam-hatip okullarının ortaöğretim

kısımları kapatılmış ve üniversiteye girişte farklı katsayı uygulamasına geçilmiştir. Bu, imam-hatip liselerine yönelik talebi büyük ölçüde azaltmıştır; ancak AKP iktidarı döneminde önce katsayı uygulamasının kaldırılması ve sonrasında ise 4+4+4 olarak bilinen “kesintisiz” 12 yıllık eğitime geçişle birlikte bütün devlet okullarının fiilen imam-hatip okullarına dönüştürülmesi yönünde çok büyük bir atılacaktır.[4]

İmam-Hatiplerin ardından Kuran kurslarının evrimin üzerinde durmak da İslamizasyon süreci ve “Cumhuriyet’in çöküşü” hakkında fikir verici bir nitelik taşıyacaktır. Tarihsel olarak bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Darü’lhüffaz ve Darü’lkurralar, Cumhuriyet’in kuruluşunun ardından, Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte Kuran kurslarına dönüştürülür ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı olarak çalışmaya başlarlar. 1924 yılından 1932 yılına kadar sadece 9 Kuran kursu açılır. 1932 yılında ise imam-hatip okullarının kapanmasının ardından din eğitiminin verildiği tek kurum olarak Kuran kursları kalır. 40’ların başında bu kursların sayısı 65’e ulaşmış olsa da savaş döneminde CHP içerisindeki etkinliğini artıran radikal kanadın uygulamalarıyla birlikte, 1943’te 37, 1944’te 38 ve 1945’te ise 46 Kuran kursu faaliyet gösterebilmiştir. İslamizasyon için milat kabul ettiğimiz 1947 yılından itibaren ise Kuran kursları ile ilgili olarak hazırlanan ayrıntılı bir raporun ardından kurs sayısı hızlı bir şekilde artmış ve 1946’da 61 olan kurs sayısı 1947’de 99’a ve 48’de ise 118’e yükselmiştir. (Duman, 1999: 182-183)

1950’ler boyunca resmî Kuran kurslarına gayriresmî ve gönüllü Kuran kursları da eklenmiş, 27 Mayıs sürecindeki birkaç yıllık kesintinin ardından, 1965 yılındaki AP iktidarı ile birlikte kursların sayısında muazzam bir artış olmuştur. İç savaşın ve İslamizasyonun yoğunlaştığı 1970’li yıllarda imam-hatip okullarıyla birlikte Kuran kursu eğitimi de yaygınlaşmış, darbeden sonra ise Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı olmayan kurslar, İslamizasyonun belirlenen kırmızı çizgilerini aşmaya ve devletin kontrolünden çıkmaya başladığı düşüncesiyle kapatılmıştır. İstatistikler Kuran kursu sayısındaki artışla Türkiye siyaseti arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 1930’ların başında 9 olan kurs sayısı DP iktidarının ilk yıllarında 183’e

ulaşmıştır. 27 Mayıs'ın ertesinde 658 olan kurs sayısı 70'lerin başında 977 ve 1980'de ise 2610'dur. Kurs sayısı 80'lerin sonunda 4420'dir ve bu kurslara 126125 öğrenci devam etmektedir. (Duman, 1999: 189)

Kuşkusuz bunlar resmî rakamlardır ve bunlara özel kurslarla yasa dışı kursların da eklenmesi gerekmektedir; bu yapıldığında ortaya çıkacak olan tablonun ne kadar çarpıcı olacağı ise açıktır. AKP döneminde ise "ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri dışında, Kuran-ı Kerim ve mealini öğrenmek, hafızlık yapmak ve dinî bilgiler almak isteyenlerden ilköğretimi bitirenler için Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Kuran kursları açılır. Bu kurslardaki din eğitim ve öğretimi kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır. Ayrıca ilköğretimin 5. sınıfını bitirenler için tatillerde ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetiminde yaz Kuran kursları açılır" şeklindeki madde değişikliğiyle yaş sınırı uygulaması kaldırılmış ve ilkokul çocuklarının da Kuran kurslarına gidebilmesinin önü açılmıştır.

Özellikle 1950'lerden itibaren, formel eğitim kurumlarının dışında İslamizasyon adına önü açılan ya da göz yumulan ve tarikatlar bünyesinde faaliyet gösteren çok sayıda informel eğitim kurumu ortaya çıkmıştır. İslamizasyon ve rejimin çöküşünü anlamak adına bu kısımda söz konusu eğitim kurumlarına odaklanacağız.

Nakşibendiliğin Halidilik koluna mensup İskenderpaşa Dergâhı, müritleri tarafından "görünmeyen üniversite" olarak adlandırılmıştır. Sahiden de 1950'ler ve 60'larda önce Abdülaziz Bekkine'ye, o öldükten sonra ise yerine geçen Mehmet Zahit Kotku'ya intisap eden bir grup üniversiteli genç, sonraki yıllarda Türk sağının en önemli isimleri arasında yer almışlar ve Türkiye siyasetinde etkin bir rol oynamışlardır. Dünyada Nakşibendilik üzerine çalışan en önemli isimlerden biri olarak kabul edilen Hamid Algar'a göre Nakşibendilik Cumhuriyet'in tarikatlara yönelik politikalarına karşın gücünü muhafaza etmeyi başaran yegâne tarikattır:

> *Halidi Nakşibendilerin Cumhuriyet dönemindeki baskılara diğer herhangi bir tarikattan daha başarılı bir şekilde tahammül edebildiklerine hiç şüphe yoktur. Kadiriler, Halvetiler, Rıfailer ve Mevleviler de var olmaya devam etti; fakat çok daha az sayılarda. (…) Daha önce*

de belirtildiği gibi, tarikatların yasaklanması tekkelerin yaşamını –hemen hemen tamamen– sona erdirmede etkili olmuştur. Bununla birlikte Nakşibendiler, tekkeler olmadan yapabildiler; ne Mevlevilerin ayinini ne de Rıfailerin gösterişli becerilerini uygulamadıklarından dolayı, kendilerinin merkezî ve ayrıcalıklı uygulamaları olan hafi zikrin icrası için ayinsel bir yapıya temelli ihtiyaçları bulunmamaktaydı. (Algar, 2007: 271-272)

Şerif Mardin, Nakşibendiliğin Osmanlı'dan bugüne değişen siyasal stratejisini "sosyal gerçeklikle özel bir etkileşim biçimi, kendine has bir praxis" olarak tanımladığı "operasyonel kod" kavramına başvurarak açıklar. Buna göre Nakşibendi kod "1930 ve 1980 yılları arasında gündelik hayatta çalışma ve Cumhuriyet'in idari ve iktisadi kuruluşuyla uyumlulaştırılma zorunluluğu" çerçevesinde şekillenmiştir. Nakşibendiler bu dönemde bir yandan kendi kurumsal ağlarını oluştururken bir yandan da pazar ilişkileriyle tanışırlar ve bu yeni bir yapısal olguya, yeni bir sınıf tipinin gelişmesine" neden" olur, "pazarcılar (esnaf), işadamı" olurlar. (Mardin, 2005: 44) Bu süreç, burslar, dershaneler, kuran kursları, imam-hatip okullarının açılışı gibi eğitim alanında gösterilmeye başlanan faaliyetlerin finansmanını kolaylaştırır. Özellikle İlim Yayma Cemiyeti aracılığıyla imam-hatip liselerinin açılışına büyük önem verilir. Cemiyetin başkanlığını yapan isimlerden biri olan Yusuf Türel İskenderpaşa Dergâhı'nın ünlü şeyhi Mehmet Zahit Kotku'nun çok yakınındaki müritlerinden biridir, cemiyeti kuran isimlerden biri olan Seniyüddin Başak da Said Nursi'nin avukatı ve bir Nakşibendidir.

Hakan Yavuz'un da belirttiği gibi; "öz olarak toplumun tabanına dayansa da, Nakşibendi tarikatının Halidi kolu seçkinci özelliklere sahipti. Müntesiplerinin çoğunluğunu eğitimli insanlar, tüccarlar, bürokratlar ve eşraf meydana getirmekteydi." (Yavuz, 2005: 187) Dergâh Kotku'dan önceki şeyh Abdülaziz Bekkine zamanında, yani Türk muhafazakârlığının Kemalist resmî ideolojiye karşı tam da, kültürel alanla sınırlı olsa da eleştirel bir tavrı yükseltmeye başladığı 1940'ların ortalarından itibaren, seçkinciliğine uygun bir şekilde, bir grup aydını, akademisyeni ve bürokratı, kendine bağlamayı başarmıştır.[5] Bekkine'ye intisap edenler arasında Türk milliyetçi-muhafazakâr düşüncesinin en önemli isimlerinden biri olan Nurettin Topçu da

bulunmaktadır. Yine Türk sağının en önemli isimlerinden biri olan Necip Fazıl Kısakürek ise 1934 gibi erken bir tarihte bir başka Nakşibendi şeyhi olan Abdülhakim Arvasi'ye intisap etmiştir.

Bekkine'den sonraki şeyh Mehmet Zahit Kotku, Bekkine'nin çevresinde oluşan halkayı genişletir ve Nakşibendi "operasyonel kodu" bu dönemde bürokrasi içerisinde örgütlenmek olarak şekillenir. Nakşibendiler, bu kodu hayata geçirirken, mütedeyyin taşralı genç isimlerden faydalanma yoluna giderler. Kotku, Ruşen Çakır'ın da belirttiği üzere "ülkede giderek ağırlığını hissettiren liberalizm ve Marksizm karşısında bocalayan, onlardan şu ya da bu şekilde etkilenmiş ama yetişmeleri gereği herhangi birine bağlanmaya cesaret edemeyen gençleri etkilemeyi" (Çakır, 2001: 21-22) başarmıştır. Örneğin Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bürokrasi içerisindeki örgütlenmenin merkez üslerinden biri olarak seçilmiştir. 27 Mayıs'ın ardından kurulan DPT'de ilk dönem Yalçın Küçük, Hikmet Çetin, Güngör Uras gibi isimler yer almışken, Turgut Özal'ın müsteşarlığa getirilmesiyle beraber ekseriyeti Nakşibendilerden oluşan bir milliyetçi-muhafazakâr kadrolaşmaya gidilir ve Yusuf Korkut Özal, Nevzat Yalçıntaş, Beşir Atalay, Yaşar Yakış, Hasan Celal Güzel, Temel Karamollaoğlu gibi isimler DPT'de çeşitli görevlerde bulunurlar. Başta Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere AKP'nin kurucu kadrolarının önemlice bir bölümü de dergâhın rahlei tedrisatından geçmiştir.

İslamizasyon sürecinin eğitim boyutunun doğrudan yansıdığı en önemli yer hiç kuşkusuz Gülen Cemaati ve onun eğitim alanındaki faaliyetleridir. Gülen Cemaati kırk yılı aşkın bir süredir örgütlenme ve iktidar stratejisinin temeline eğitimi oturtmuş durumdadır. Dershaneler, yurtlar, okuma salonları ve üniversiteler, Cemaat'in "altın nesli"nin yetiştiği yerler olarak karşımızda durmaktadır. Dahası, Cemaat'in hücre tarzı örgütlenmesi olarak adlandırabileceğimiz ışık evlerinde ayrıca bir eğitim verilmekte, böylece formasyon tamamlanmış olmaktadır. Özellikle alt sınıflardan ailelerin çocuklarına sunulan imkânlarla her yıl yüz binlerce çocuk Cemaat'in eğitim kurumlarında okutulmakta, buradan mezun olanlar ise devlet içerisindeki kadrolaşma perspektifine

uygun bir şekilde polisten orduya, maliyeden idareye kadar geniş bir yelpazede devlete yerleştirilmektedir.[6]

Cemaat'in dindar nesiller yetiştirmeye verdiği önem Fethullah Gülen'in yaptığı konuşmalara ve yazdıklarına bakarak anlaşılabilir. Bu nesillerin yetiştirileceği yer olan ve hem "kışla" hem "mektep" olma özelliğini taşıyan ışık evleri hakkında Gülen şöyle demektedir:

> *Bu evlerde, her fecir, bir fetih ve zafer rengiyle tüllenir.. onların her köşesinde, evrad-u ezkâr gülbanklar gibi gürler.. gönüllerde başlayıp, verâlara uzanan yolların tâ öbür ucu görünür.. ve bu evlerin kutlu sakinleri her yeni güne, itmi'nan dolu, lezzet dolu masmavi duygularla uyanırlar.. uyanırlar da, ne faniliğin kırıp-döken, saçıp-savuran fırtınalarını duyar ne de zevalin burkuntulu mırıltılarından müteessir olurlar. Zira, onların dört bir yanıyla nurlara açık dünyalarında, yokun, yokluğun yeri yoktur. Onların nazarında, yeryüzündeki bütün toplanıp-dağılmalar, gelip-gitmeler, askerin kışlada, talebenin mektepte toplanıp dağılmasından, gelip gitmesinden farksızdır. Toplanırken talim ve terbiye için toplanırlar; dağılırken de bu kışla ve bu mektepte elde ettikleri temiz duygu, nezih düşünce, güzel ahlak, imanlı fazilet ve Yaradan'la irtibatlarının mükâfatını almak için dağılırlar. (Akt. Senem, 2011: 107-108)*

Gülen'in "beklenen nesil", "ışık ordusu", "ışık süvarileri" gibi farklı şekillerde adlandırdığı kadrolar açısından ışık evleri temel eğitimin verildiği birimlerdir ve bu evler, dershaneler, yurtlar, kolejler ve üniversitelerle tamamlanır. Tüm bunların finansmanı ise Cemaat üyesi esnaflar ve işadamları tarafından sağlanır. Cemaat'in bugün sahip olduğu gücün gerisinde de tam da bu eğitim-esnaf-işadamı entegre yapısını kurmayı ve bunu bir tür şirket gibi işletmeyi başarmış olması bulunmaktadır.

İslamizasyon sürecinde enformel eğitim veren ve komünizmle mücadele adına desteklenen tarikat yapılanmalarından bir diğeri ise Süleymancılardır.

> *Süleymancılık, dinî eğitimin yasaklandığı bir ortamda üst düzeyde medrese eğitimi görmüş olan Süleyman Hilmi Tunahan tarafından oluşturulmuş, öncelikle Kuran öğretmeyi amaçlayan ve daha sonra, dinî-manevi saiklerin de işin içine katılmasıyla örgütsel bir yapı kazanan; müntesipleri arasında dinî duyguları yaşama, sosyal sığınma, yardımlaşma gibi toplumsal işlevleri de yerine getiren bir cemaattir. (Aydın, 2005: 308)*

Mustafa Aydın tarafından bu şekilde tanımlanan Süleymancılık, 1940'lardan itibaren Kuran kurslarını yurt içinde ve yurt dışında

örgütlenmek amacıyla kullanmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Cemaat'in kuruculuğunu Süleyman Hilmi Tunahan yapmış, o öldükten sonra ise yerini Kemal Kacar ve Ali Ak almıştır. Cemaat özellikle 1970'li yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı'yla Kuran kurslarının hâkimiyeti adına büyük bir rekabete girişmiş, Başkanlık hazırladığı raporlarla devletten Cemaat'e karşı yardım istemiştir.

12 Eylül gerçekleştiğinde, Süleymancıların kontrolünde 867 Kuran kursu olduğu iddia edilmektedir. Uğur Mumcu'nun görüştüğü Almanya'daki İslam Kültür Dernekleri Başimamı Harun Reşit Tüylüoğlu'na göre ise Cemaat'in Türkiye'de 1600'ü erkek 300'ü kız yurdu olmak üzere, 1900 yatılı Kuran kursu bulunmaktadır. (Mumcu, 2010: 85) Diyanet İşleri Başkanlığı 12 Eylülcülere bu kursların hepsine el konulması gerektiğini bildirince soruşturma başlatılır ancak 82 Anayasası öncesinde Süleymancıları karşılarına almak istemeyen darbeciler, Cemaat hakkında herhangi bir işlem yapmazlar. Bilakis, Süleymancılar darbenin ardından Avrupa'daki etkinliklerini de artırırlar. 80'li yıllarda Cemaat'in Avrupa'daki derneklerinin sayısı 270'e ulaşmıştır.

Süleymancılar günümüz Türkiye'sinde hâlâ belli bir güce sahiptirler ve hâlâ binlerce kurs ve yurdu kontrolleri altında tutmaktadırlar; ancak eskisi kadar etkili değillerdir. Bunun gerisinde ise Gülen Cemaati dâhil olmak üzere diğer cemaatlerin siyasetle kurdukları ilişkiyi 90'larda ve AKP döneminde kuramamış olmamaları kadar, devletin İslamizasyon politikalarında artık kendilerine fazla ihtiyaç duymaması bulunmaktadır. Mustafa Aydın'ın cümleleriyle söylendiğinde; Özellikle 1980'den beri sistem eliyle yürütülen İslamizasyon faaliyetleri, bu hareketin varlık nedenini hemen hemen ortadan kaldırmış, Cemaat'in siyasal, sosyal ve kültürel bir dönüşümü için gerekli idelojik çerçeveyi sunmak için artık bir amacı bulunmamaktadır. Yani artık din adamı yetiştirmediği gibi; genel olarak din eğitimine, özel olarak da İslamlaşma sürecine belirgin bir katkısı bulunmamaktadır. Örgüt de hâlâ öncelikle kendisi için var hale gelmiş bulunmaktadır. (Aydın, 2005: 322)

İslamizasyon sürecini anlayabilmek için üzerinde durulması gereken en önemli kurumlardan biri, sürecin entelektüel altyapısını oluşturmak

için kurulan ve “Türk-İslam sentezi”ni icat ederek 12 Eylül generallerinin hizmetine sunan Aydınlar Ocağı’dır.

Aydınlar Ocağı, milliyetçi-muhafazakâr entelijansiyanın 1960’lardan itibaren içine girdiği bir arayışın, ülkede yükselmekte olan sol hegemonyaya bir karşı-hegemonya ile cevap verme arayışının bir neticesi olarak 1970 yılında kurulur. Aslında milliyetçi-muhafazakâr entelijansiyanın 27 Mayıs sonrası bir araya geldiği ilk oluşum 1962 yılında kurulan Aydınlar Kulübü’dür. İlk ismi Anadolu Kulübü olan ve Süleyman Yalçın, Asım Taşer, Faruk Kadri Timurtaş, Ayhan Songar, İsmail Dayı, Mahmut Ayla ve Kemalettin Erbakan tarafından kurulan kulüp Necip Fazıl’ın önerisi ile Aydınlar Kulübü adını alır. Kulüp 1965’te kapanır ama Süleyman Yalçın ve Ayhan Songar, Aydınlar Ocağı’nın kuruluşunda önemli bir rol oynarlar. Ocağın temelleri, 1967 yılında MTTB’nin öncülüğünde toplanan “Birinci Milliyetçiler Kurultayı”’nda atılır. Toplantının başkanlığını sonradan Türk-İslam sentezinin oluşturulmasındaki en büyük rolü oynayacak olan ve 1944 Irkçılık-Turancılık Davası sanıklarından Zeki Velidi Togan’ın öğrencisi İbrahim Kafesoğlu yapmıştır. Bu kurultayda sonradan Abdullah Gül, Fehmi Koru, Beşir Atalay gibi isimleri yetiştirecek olan ve Türk-İslam sentezinin akademik temsilcisi payesini verebileceğimiz Sabahattin Zaim icra kuruluna seçilmiştir. 1969 yılında ise “Milliyetçiler İkinci Büyük Kurultayı Milliyetçiler İlmî Semineri” İstanbul’da yine İbrahim Kafesoğlu’nun başkanlığında toplanır. Sabahattin Zaim, yine icra kurulundadır ve Süleyman Yalçın ile Ayhan Songar da kuruldaki yerlerini almışlardır. Ayrıca Ahmet Kabaklı ve 1944 Irkçılık-Turancılık Davası sanıklarından ve Nihal Atsız’ın öğrencisi olan Altan Deliorman da icra kurulundaki yerlerini almışlardır.

Bu kurultayın ardından Aydınlar Ocağı 1970 yılında ve bilinçli bir tercihle, DP’nin iktidar olduğu 14 Mayıs gününde kurulur. Ocak, Tanıl Bora ve Kemal Can’ın sözleriyle; “bütün siyasal angajmanına rağmen, kendisini partilerüstü bir uzmanlar-seçkinler heyeti olarak kavramış” ve öyle sunmuştur ve “devlete hizmet eden, devleti taşıyan münevver misyonuna” taliptir. Ocağın ilk başkanı olan İbrahim Kafesoğlu, 27 Mayıs sonrasında kurulan Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü’nün

yayın organı *Türk Kültürü*’nün en önemli yazarı konumundadır ve Nihal Atsız ve Zeki Velidi Togan’ın öncülüğünde 40’larda son derece aktif bir faaliyet gösteren Türkçü faşist akımdan etkilenmiştir. Ancak Kafesoğlu zamanla bu akımın İslam’a pek de önem atfetmeyen görüşlerini terk ederek Türk-İslam sentezini oluşturur. Bu ise aslında stratejik bir tercihten başka bir şey değildir:

> *Nihal Atsız’ın, İslamı algılayışı bakımından Kemalist mirasın açık tesiri altındaki soy Türkçülüğü ile, Kafesoğlu’nun stratejik kaygılarla kotardığı sentez arasındaki asıl fark, ikinci çizginin zamanla, milliyetçi muhafazakâr iktidar stratejisinin avantajlarını kavramasıyla ilişkilidir. Yani söz konusu olan, Türkiye örneğinde fazlasıyla kurgusal ve kitabi kaçan milliyetçiliğin, kitlelerle bağ kurmak için İslam’ın, muhafazakâr bir yorumuna ihtiyaç duymasıdır. (Bora&Can, 2000: 154)*

Kuşkusuz Kafesoğlu bu tercihinde yalnız değildi. 1960’ların sonlarında Türkiye’de solun yükselişine karşı başlatılan iç savaşta Türk sağı ideolojik tahkimatına İslam’ı eklemek zorundaydı. Antikomünist mücadele için paramiliter bir gücün sahneye çıkmasına karar verildiğinde, bu gücün tabanını oluşturacak olan, çoğu taşra kökenli gencin ve bu gücü maddi ve manevi anlamda destekleyecek eşrafın mobilize edilmesi için dinden daha iyi bir araç bulunamazdı. Bu dönemde, “antikomünizm, İslamcı muhafazakârlık (veya daha doğrusu muhafazakârlık olarak İslamcılık) ile devlet muhafazakârlığının ortak paydası olarak belirdi. İslamcılık, modernizme ve laisizme dönük tepkilerini antikomünizme yansıttı; böylelikle Soğuk Savaş’’ın antikomünist teyakkuz bilinci içindeki devlet politikasıyla uyumlu bir zemine oturdu.” (Bora, 1999: 82) Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Osman Turan gibi sağın önemli figürleri dinin milliyetçiliğe raptında büyük rol oynadılar. Bu, dolayımlı olarak devletle milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya arasındaki ilişkiyi de belirliyordu. Çünkü “devletin bekası” adına yürütülen komünizmle mücadele, dolaylı olarak, resmî ideolojinin içerisine sızdığı düşünülen Batıcı, pozitivist ve materyalist unsurlarla mücadele anlamına da geliyordu. Devlet ise bir karşı-hegemonya oluşturacak organik entelektüellerinin komünizmle mücadelede yeterli olmaması ve seküler devletli söylemin tek başına antikomünist bir “milli hassasiyet” tesisini

sağlama kudretinden yoksun olması hasebiyle milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya ile zımni bir uzlaşma içerisine girmişti. Necip Fazıl'ın deyimiyle "surdaki delik" açılmıştı yani.

Ocak, 1970'ler boyunca özellikle Kafesoğlu ve Deliorman şahsında bir yandan ders kitapları yazımı aracılığı ile eğitim alanında etkili olmaya çalışırken bir yandan da Türk-İslam sentezi aracılığıyla egemen blok ile Türk sağının merkezde yer almayan unsurları arasında bir mutabakat zemini oluşturmaya çalıştı. Bu zemin devletin Türk-İslam sentezinin önüne açacağı alanla doğru orantılıydı kuşkusuz. Ocak, birinci Milliyetçi Cephe hükümetinin kuruluşunda da önemli rol oynadı. Ocak mensubu akademisyenler bu doğrultuda bir çağrı yayınladılar ve MHP'nin de koalisyona dâhil edilmesi için büyük çaba gösterdiler. Bu, 70'lerin başında Atsız yanlısı Türkçü faşist akımın tasfiyesinin ardından MHP'nin girdiği İslami yönelime paralel bir gelişmeydi.

Aydınlar Ocağı'nın Türk-İslam sentezinin devlet nezdindeki kabulü ve resmî ideolojinin bir parçası haline gelişi 12 Eylül Darbesi ile söz konusu oldu ve sentezin başarısı, Bora ve Can'ın sözleriyle; "sunduğu otoriter faşizan rejim tasarımının, 12 Eylül yönetiminin ideolojik destek ve meşruiyet ihtiyacına denk düşmesinden ileri" gelmekteydi. (Bora&Can, 2000: 161) Ocak şahsında temsil edilen milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya darbenin antikomünist niteliğini, 12 Mart'tan farklı olarak restoratif nitelikli ve uzun erimli bir karşı-devrimci proje olduğunu ve bu projeye dâhil olup onu yönlendirebileceğini kavramıştı. Bu nedenle darbenin MHP ve MSP gibi partilere karşı takındığı tutuma rağmen darbecileri desteklemekte bir beis görmedi. Ocak mensupları Süleyman Yalçın'ın sonradan anlattığı üzere Necdet Üruğ gibi ordudan kimi isimlerle zaten görüşüyorlardı. Darbeden sonra, hem darbecilere kendi anayasa taslaklarını sundular hem de özellikle *Tercüman* gazetesinde yazdıkları yazılarla darbeyi övdüler ve darbecilere restorasyon süreci ile ilgili kimi önerilerini ilettiler.
(Taşkın, 2007: 250 vd.) Darbeciler de Aydınlar Ocağı mensubu akademisyenleri Türk-İslam sentezine ve karşı-devrimci projeye uygun bir şekilde ihya etmekte gecikmediler.

Ocağın genel başkanlığını yapan isimlerden Salih Tuğ İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne, üyelerden Ahmet Sonel Ankara Üniversitesi'ne, Ümit Akkoyunlu ise Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne dekan olarak atandılar. Ayhan Songar, Leyla Elbruz ve Zeynep Korkmaz ise TRT yönetim kurulu üyesi yapıldılar. Ocağın yakın çevresinde bulunan isimlerden Tarık Somer Ankara Üniversitesi rektörlüğüne, Erol Cansel Ankara Üniversitesi rektör yardımcılığına, Hikmet Tanyu Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığına, Erol Güngör Konya Selçuk Üniversitesi'ne Halil Cin ise Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nin rektörlüğüne atandılar. Bu isimler YÖK'ün de yardımıyla, üniversiteye asistan ve öğretim üyesi olarak aldıkları binlerce kişiyle, Türkiye üniversitelerini baştan başa saran milliyetçi-muhafazakâr ve İslamcı kadrolaşmanın mimarları oldular.

İslamizasyon sürecinin ivme kazanmasında ve İslamcı kadroların yetiştirilmesinde son derece büyük rol oynayan örgütlenmelerden bir diğeri ise Milli Türk Talebe Birliği'dir. Çağatay Okutan'ın MTTB üzerine yaptığı çalışmasının ismi olan *Bozkurt'tan Kuran'a* Türk sağının Soğuk Savaş'la birlikte başlayan dönüşümünü anlamak açısından hayli manidar bir nitelik taşır. II. Dünya Savaşı yıllarında filizlenmeye başlayan resmî ideoloji dışı milliyetçi düşünce, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarından tevarüs ettiği Türkçülüğe, Kemalizmin kimi motiflerini ve elbette ki Nasyonal sosyalizmi ekleyen, seküler ve dinî vurgusu neredeyse hiç olmayan bir söyleme sahipti. Ancak, yukarıda da üzerinde durduğumuz üzere, Soğuk Savaş'tan kaynaklanan konjonktürel nedenlerle ve Türkiye'de tek parti rejiminin sona erip İslamcılığın-muhafazakârlığın kamusal alanda daha rahat bir şekilde tedavüle girmesiyle birlikte Türk sağının terkibinde İslami-muhafazakâr söylem daha baskın hale gelecektir. İşte MTTB'nin yaşadığı dönüşüm tam da bu sürece paralel bir şekilde gerçekleşmiştir ve 1933 kongresinde bozkurtu amblem olarak seçen Birlik, 1975 yılına gelindiğinde bunu Kuran'la değiştirmeyi tercih etmiştir.

Antikomünizm, MTTB'nin birincil motivasyon kaynağıdır ve bu motivasyon kamusal alanda kendisini ilk kez 1945 yılındaki Tan Matbaası baskınında göstermiştir. Kapatılmış olmasına rağmen baskında

MTTB büyük bir rol oynar. Nümayişe sonradan sağ siyasette önemli roller üstlenecek olan Süleyman Demirel, Turgut Özal ve Necmettin Erbakan da katılmıştır. Nümayişte yer alan ve bu çalışma bağlamında dikkat çekici olan bir başka isim ise, sonradan Aydınlar Ocağı üyeliği yapan ve MHP'nin yayın organlarından *Ortadoğu* gazetesinde de yazan Muharrem Ergin'dir. Hatta İlhan Darendelioğlu'nun aktardığına göre, Ergin, Ahmet Emin Yalman'ın *Vatan* gazetesine doğru yürüyen kitleyi, "arkadaşlar, *Vatan* gazetesi bizim için asıl tehlike değildir, biz *Tan* gazetesini protesto etmek için toplandık, *Tan*'a doğru yürüyelim" diyerek Tan Matbaası'na doğru yönlendirmiştir (1968: 162). MTTB, antikomünist başka bir eylemi 1947 yılında Ankara'da Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gerçekleştirir ve 27 Aralık günü yapılan gösterilerin ardından, ertesi gün toplanan üniversite senatosu, MTTB'nin istediği üç ismin, Pertev Naili Boratav'ın, Behice Boran'ın ve Niyazi Berkes'in üniversiteyle ilişiklerini keser. Eylemin öncesindeki günlerde MTTB'ce düzenlenen toplantıda, daha sonra adını Aydınlar Ocağı üyesi olarak göreceğimiz başka bir isim, Ahmet Kabaklı, şöyle demektedir:

> *Gençlik münferit de olsa üniversite içinde ve dışında komünizmin münferit hezimetlerini hazırladı. Onların şimale bakan yüzlerini kararttı. Fakat iş bununla bitmiyor. Biz, Türk halkının yarısını teşkil eden Türk gençleri, millet umudunun yegâne geleceği olan bizler, namuslu adamdan çok daha fazla bir şey olmak, idealist olmak mecburiyetindeyiz. (Okutan, 2004: 114)*

1960'lardan itibaren Türk sağının gelişimine paralel bir şekilde milliyetçi-muhafazakâr bir çizgiye gelen MTTB, 1970'lerin ortalarından itibaren fiilî olarak Milli Selamet Partisi'nin gençlik örgütü haline gelerek bir tür Panislamizm savunuculuğu yapmaya, Kemalizme sert eleştiriler yöneltmeye ve türbana ve imam hatip liselerine endeksli kitlesel eylemler düzenlemeye yönelecektir.

MTTB, taşradan büyük şehirlere okumaya gelen ya da büyük şehirlerde mutaassıp bir aile ortamında büyüyen gençler için bir tür sığınak vazifesi görmüştür ve antikomünizm bağlamında, ülkücü hareketin içerisinde yer alıp sokakta aksiyoner bir vazife ifa etmeye kıyasla daha güvenlidir. AKP troykasının üç ismi, Recep Tayyip

Erdoğan, Abdullah Gül ve Bülent Arınç "maneviyatı yüksek" ama şiddet ortamından uzak kalmak isteyen gençler olarak MTTB üyesi olmuşlardır. AKP yönetim kadrolarının önemlice bir bölümü de öğrencilik yıllarında MTTB üyesiydiler: Abdülkadir Aksu, Cemil Çiçek, Ali Coşkun, Ömer Dinçer, Beşir Atalay, Hüseyin Çelik. MTTB üyelerinden İsmail Kahraman da Birlik Vakfı aracılığıyla Erdoğan'ın iktidara yürüyüşünün arkasındaki önemli isimlerden biri olmuş ancak bu iki isim yolları daha sonra ayırmışlardır. Anlaşılacağı üzere tarikatlar, MTTB ve Aydınlar Ocağı âdeta bir İslamizasyon networku gibi çalışmışlar ve yeni bir rejim inşasına giden yolun taşlarını eski rejim içerisinde yarattıkları çatlaklar, kurdukları mevziler ve inşa ettikleri hegemonya aracılığıyla döşemişlerdir.

İslamizasyon süreci, egemen sınıfların sol düşmanlığının ve antikomünizminin Cumhuriyet'i nasıl çökerttiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Kapitalizmin yerleşmesi ve emperyalizmle ilişkiler, dünya sistemindeki yerini Sovyetler Birliği'ne karşı bir "ileri karakol" vazifesi üstlenerek sağlamlaştırmaya çalışan egemen sınıflar açısından milliyetçilikle tahkim edilmiş bir İslamizasyonu zorunlu kılmış, açılan kapıdan giren İslamcılar ise, bir yandan AKP ve Cemaat şahsında uluslararası kapitalizmin istediği "ılımlı" karaktere bürünürken, öte yandan devlet aygıtını ele geçirerek yeni bir rejim inşasına girişmişlerdir. Dolayısıyla rejimin dönüşümü ile İslamcıların dönüşümü diyalektik bir çerçevede ilerlemiş, İslamcıları dönüştürmek için rejim kendini dönüştürürken, rejimi dönüştürmek için İslamcılar kendilerini dönüştürmüşlerdir. Sonuç ise AKP iktidarı, yani Türkiye'nin "renkli devrim"i olmuştur.

1 "80 yıllık resmî ideoloji olarak Kemalizm" tezi devletin resmî söyleminde Atatürk'e ve "Atatürk ilke ve inkılapları"na 80 yıl boyunca referans verilmesini veri alarak söylemini kurar. Bilinçli bir şekilde gözden kaçırdığı ise rejimin daha 1946'dan itibaren Kemalist devrimin prensiplerini terk etmesi ve milliyetçi-muhafazakâr bir restorasyon içerisine girmiş olmasıdır. Dahası söz konusu tez, Türkiye'nin çok partili hayata geçtikten sonraki yıllarının neredeyse tamamında merkez sağ partilerin iktidar olmasını görmezden geldiği gibi, 12 Mart ve 12 Eylül darbeleriyle İslamizasyon arasında

hiçbir ilişki yokmuş gibi davranır ve İslamizasyonu mütemadiyen sola karşı kullanmış olan TSK'ya "laikliğin bekçisi" olmak gibi değişmez bir öz atfeder.

2 Türkiye muhafazakârlığının en önemli isimlerinden Nurettin Topçu'nun şu satırları 60'lar Türkiye'sinde komünizme karşı mücadelede dinin rolüne ve dinle komünizm arasında antagonistik bir ilişki kurulmasına dair çarpıcı bir örnek olarak verilebilir: "Din bizdeki ruh âleminin en yüksek hâkimiyeti, komünizm ise bu âlemin yıkılıp viran edilmesidir, din ruh aşkıdır, komünizm ise ruh karşısında kindarlık ve suikastçiliğidir. Dinler kalbe bağlanır; komünizm ise midenin esiridir. Kaynağını midede bulan ihtiyaçlarımızın sistemleşmesidir. Felsefe tarihinde dinler spiritüalizmin kaynağı, komünist temayüller ise materyalizmin desteği olmuştur. Bu karakteriyle din ahlakla beraber ilerlemiş, komünist ve maddeci hareketler ekonomi ile bağdaşmışlardır. Tezle antitez arasındaki bütün çarpışmalar, ahlakla iktisadın iki zıt kutup arasındaki bütün boğuşmaları, ferdin olduğu kadar insanlığın da tarihini teşkil etmektedir." (Topçu, 1999: 303)

3 Söz konusu dersle ilgili olarak yaptığı açıklamada Erdoğan, velilere bu ve benzeri dersleri çocuklarına aldırmalarını, bunun Müslümanlığın bir gereği olduğunu söyleyerek, şu cümlelerle tembihlemiştir: "Peygamber efendimiz Tek Önder, Rehber ve hayatı bizim için izdir. Çocuklarımız seçmeli derslerini alırken buna dikkat edelim. Anne babalar yavrularının geleceği için seçmeli derslerde hassas davranmalarında fayda var. Öyle bir adım atalım ki halkın iradesine saygı duymayanlar halkın iradesinin ne olduğunu öğrensinler." (http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/erdogandan-secmeli-ders-aciklamasi-peygamber-efendimiz-tek-onder-haberi-80001)

4 Erdoğan bir imam-hatip mezunu olarak imam-hatiplerin Cumhuriyet'in çökertilmesinde oynadığı Truva Atı rolünün farkındadır ve bu rolün, devletin sola karşı İslamizasyonu devreye sokmasıyla ilişkisinin üzerini örtmek için bir "isyan"dan bahsetmektedir: "Bütün saldırılara, engellemelere rağmen, bu aziz millet tarihinin ve ruhunun unutulmasına müsaade etmedi. Şunu bir ayrımcılık olsun diye söylemiyorum: İmam-Hatip'ler bir direniş, bir direnç olarak ortaya çıktı. İmam-Hatip okulları aslında bir düşüncenin isyanıdır. Bir fikrin âdeta isyanıdır, itirazıdır. Bunun için ortaya çıktı. Yoksa bizim hocalarımız 'Cenaze yıkamak için mi buraya geldiniz?' diyorlardı. Bir Müslüman kendi ölüsünü icabında yıkayabilmelidir. Gassal diyorlarsa bize, evet gassalız. Bu bizim için şereftir."

(http://www.radikal.com.tr/politika/erdogan_imam_hatipler_bir_direnis_bir_dusuncenin_isyanidir-1200271)

5 Sabahattin Zaim "İslami hareketin ilk genç nesli" dediği bu isimleri Necmettin Erbakan, Mustafa Köseoğulları, Osman Çataklı, Rıdvan Dedeoğlu, Korkut Özal ve Şadi Pehlivanoğlu şeklinde sıralamaktadır.

6 Bu kadrolaşmaya dair her vurgu uzunca bir süre Türkiye akademyası ve entelijansiyasında "laikçi/ulusalcı paranoya" olarak kodlanmış, "Cemaat tehlikesi"ne işaret edenlere komplocu yaftası yapıştırılmıştır. 17 Aralık'tan sonra ise Gülen Cemaati'nin devlet aygıtının bir bölümünü elinde tutan son derece güçlü bir siyasi örgütlenme olduğu, –Cemaat'in kendisi hariç– genel kabul gören bir görüş halini almıştır.

Üçüncü Bölüm

AKP İKTİDARI: TÜRKİYE'NİN RENKLİ DEVRİMİ

Karl Marx ve Friedrich Engels'in, 1848'de *Komünist Manifesto*'da "şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi sınıf mücadelelerinin tarihidir" diye yazmalarının üzerinden tam 141 yıl geçmişken, Francis Fukuyama, *The National Interest* isimli bir ABD dergisinde "Tarihin Sonu mu?" isimli bir makale yayınlayacak ve tarihin sona erdiğini ilan edecekti.

Bakıldığında aslında şaşırtıcı bir durum söz konusu değildi; reel sosyalizm çözülüyor ve SSCB ile birlikte sosyalist blok da dağılıyordu. Böylesi bir zafer sarhoşluğu ortamında yazılan ve sonradan genişletilerek kitap haline getirilen söz konusu makale de bir kutlama metni olma niteliği taşıyordu. Tarih eğer sınıf mücadelelerinin tarihiyse, tarihin sonuna gelinmişti; çünkü sınıf mücadeleleri neticesinde kurulan sosyalist rejimler tarih sahnesinden silinmişti ve insanlık artık liberal demokrasiden başka herhangi bir düzen için mücadele etmeyecekti. Liberal demokrasi insan ilerlemesinin varabileceği son noktaydı, bu noktadan daha ileri gidilememesi anlamında da tarih sona ermişti:

> *İnsanlık 2000'li yıllara yaklaşırken, otoriter hükümet sistemi ile merkezî plan ekonomisinin çifte krizi nedeniyle evrensellik iddiasına sahip yalnızca tek bir model kalmıştır: liberal demokrasi, bireyin özgürlüğü ve halk egemenliği doktrini. Özgürlük ve eşitlik ideallerinin Fransız ve Amerikan devrimlerini esinlendirmesinden iki yüz yıl sonra bu ideallerin yalnızca dayanıklı değil, yeniden yaşam bulabilir olduğu görülmüştür. (Fukuyama, 1999: 57)*

Michael Hardt ve Antonio Negri'nin *Çokluk* isimli çalışmalarında "Geheimrat" olarak andıkları Samuel Huntigton'ın, *Medeniyetler Çatışması* isimli kitabı da tıpkı "Tarihin Sonu" gibi Soğuk Savaş sonrası dünyanın geleceğini Batı dünyasının ve onun temsil ettiği değerlerin bekası adına bir okuma çabasıydı. *Medeniyetler Çatışması*'nı "Tarihin Sonu"'ndan ayıran nokta ise Huntington'ın Batılı değerlerin korunması için Batı'nın dünyanın geri kalanıyla mücadele etmeye devam etmek zorunda olduğu yönündeki düşüncesiydi. Huntington da, tıpkı Fukuyama gibi ideolojiler arasındaki çatışmaların sona ermiş olduğuna inanıyordu ama bu bir edebî barış durumu anlamına gelmiyordu, bundan sonra dünyayı medeniyetler arasında bir çatışma beklemekteydi ve küresel ölçekte yaşanacak bu çatışmanın taraflarını, Batı medeniyeti ile öteki medeniyetler oluşturacaktı.

Huntington'a göre "Soğuk Savaş sonrası dünyada halklar arasındaki en önemli farklılıklar ideolojik, politik veya ekonomik değil kültüreldir." Böylesi bir dünyada "insanlar kendilerini ecdatlarıyla, dinle, dille, tarihle, kültürel değerleriyle, geleneklerle ve kurumlarla" tanımlamakta ve kendilerini kültürel gruplarla özdeşleştirmektedirler. "Kabileler, etnik gruplar, dinsel topluluklar, uluslar ve en geniş düzeyde de medeniyetler" bu özdeşleştirmenin gerçekleştiği kültürel gruplardır. (Huntington, 2006: 24-25)

Huntington, reel sosyalizmin çözülüşünün "Batı'da Batı'nın demokratik liberalizm ideolojisinin küresel bir zafer kazandığı ve dolayısıyla evrensel olarak geçerli olduğu görüşünü" pekiştirdiğini, ancak Batılı olmayan toplumların böylesi bir evrenselleşmeyi kabul etmeyeceklerini söylüyordu; çünkü Batı için "evrenselcilik anlamına gelen, diğer medeniyetler için emperyalizm anlamına" gelmekteydi. (2006: 268) Bu nedenle de, yani Batı evrenselciliğinin emperyalist karakteri nedeniyle, geleceğin dünyası, Batı ile Batılı olmayanlar arasındaki bir mücadeleye sahne olacaktı. Dolayısıyla Huntington, Fukuyama'dan farklı olarak, liberalizmin küresel ölçekte geçerli olduğu ve barışın hüküm sürdüğü bir tarihin sonu fikrini reddetmekteydi:

> *Belirmekte olan dünyada, farklı medeniyetlerin devletleri ve grupları arasındaki ilişkiler yakın olmayacak ve genellikle düşmancıl bir niteliğe bürünecektir. Yine de, medeniyetler*

arası ilişkilerin bazıları, diğerlerine kıyasla daha fazla çatışma eğilimlidir. Mikro düzeyde, en belirgin fay hatları, İslam ile Ortodoks, Hindu, Afrikalı ve Batılı Hristiyan komşuları arasında bulunmaktadır. Makro düzeyde ise, baskın bölünme, bir tarafta Müslüman ve Asyalı toplumlar ile diğer tarafta Batı arasında cereyan eden en şiddetli çatışmalarla "Batı ve diğerleri" arasındadır. Geleceğin tehlikeli çatışmaları, muhtemelen Batı'nın kibri, İslam'ın hoşgörüsüzlüğü ve Çinlilerin aşırı inatçılığı ve iddiacılığı arasındaki etkileşimden kaynaklanacaktır. (2006: 267)

Huntington, Batı'nın halen en güçlü medeniyet olduğunu kabul etmekle birlikte, bir "çöküş" evresine girdiğini ve giderek zayıfladığını da iddia etmekteydi. Buna göre Soğuk Savaş'taki başarı bir zafer değil bir tükenme ortaya çıkarmıştı. Batı "yavaş ekonomik gelişme, durgunlaşan nüfus, işsizlik, büyük bütçe açıkları, çalışma ahlakındaki çöküş, düşük tasarruf oranları ve Amerika Birleşik devletleri dâhil birçok ülkede sosyal parçalanma, uyuşturucu ve suç işleme oranlarındaki artış" gibi dertlerden muztarip bir haldeydi. Buna mukabil, "ekonomik güç hızlı bir biçimde Doğu Asya'ya kaymaktaydı ve kuşkusuz askerî güç ile siyasal nüfuz da bunu izlemeye başlamıştı."(2006: 110)

Huntington, Batı medeniyetinin korunması için ABD ve Avrupa'nın yapması gerekenleri ise şu şekilde sıralamaktaydı:

Daha büyük politik, ekonomik ve askerî bütünleşme sağlamak ve diğer medeniyetlerin devletlerinin aralarındaki farklılıkları istismar etmelerini engelleyecek biçimde politikalarını uyumlu hale getirmek.

Merkez Avrupa'nın Batılı devletlerini, yani Visegrad ülkeleri, Baltık cumhuriyetleri, Slovenya ve Hırvatistan'ı Avrupa Birliği ve NATO'ya dâhil etmek;

Latin Amerika'nın "Batılılaşması"nı teşvik etmek ve Latin Amerika ülkelerinin Batı'yla, mümkün olabildiğinde yakın bir noktaya gelmesini desteklemek;

İslam ve Çin devletlerinin konvansiyonel konvansiyonel-olmayan askerî güç gelişimini kısıtlamak;

Japonya'nın Batı'dan uzaklaşıp Çin'le yakınlaşmasını yavaşlatmak;

Rusya'yı Ortodoksi'nin çekirdek devleti ve güney sınırlarının güvenliğinden meşru çıkarı olan büyük bir bölgesel güç olarak kabul etmek;

Batı'nın medeniyetler üzerindeki teknolojik ve askerî üstünlüğünü korumak.

Ve en önemlisi diğer medeniyetlerin meselelerine yönelik Batılı müdahalenin muhtemelen, çok medeniyetli bir dünyada istikrarsızlığın ve potansiyel bir küresel çatışmanın yegâne en tehlikeli kaynağı olduğunu kabul etmek. (2006:469)

Huntington, Soğuk Savaş sonrası ABD'sinin ne dünyaya tek başına hükmedebileceğini ne de dünyadan kaçabileceğini, dolayısıyla yapması gerekenin de "Avrupalı ortaklarıyla yakın iş birliğine dayalı Atlantikçi bir politika"yı benimsemek olduğunu söylüyordu. (2006: 469-470)

ABD'li dış politika analistlerinden Zbigniev Brzezinski'nin 1997 yılında yayınlanan *Büyük Satranç Tahtası* isimli çalışması tam da Huntington'ın "Atlantikçi" olarak adlandırdığı güçlerin, yani ABD hegemonyası altındaki Batı'nın dünyaya hükmedebilmesi için nasıl bir jeostrateji benimsemesi gerektiğini anlatmak için yazılmış bir kitap olma niteliğini taşıyordu. Brzezinski'ye göre Soğuk Savaş sonrası dünyada da küresel egemenlik mücadelesi "büyük satranç tahtası"nda yani Avrasya'da gerçekleşecektir.

Brzezinski, Fukuyama'dan ve Huntington'dan farklı olarak Soğuk Savaş sonrası dünyaya ilişkin görüşlerini herhangi bir felsefi temele dayandırmaz, bunun yerine ise klasik jeopolitik tezlere referansta bulunur. Brzezinski'ye göre tarih, karasal medeniyetlerle denizci medeniyetler arasındaki mücadelelerin tarihidir ve bu mücadelede esas olan Avrasya coğrafyasını kimin kontrol edeceğidir; çünkü Avrasya coğrafyasını hâkimiyeti altında bulunduran güç, dünyayı da hâkimiyeti altında bulunduracaktır. Jeopolitik kuramcıların en önemlilerinden biri olan Mackinder'e atıfla söylendiğinde, "Doğu Avrupa'ya hükmeden, kalp bölgesini yönetir; kalp bölgesine hükmeden, dünya adasını yönetir; dünya adasına hükmeden, dünyayı yönetir." (Brzezinski, 2011: 61)

Brzezinski, Fukuyama'dan farklı olarak, liberal demokrasinin egemen olacağı küresel bir barış düzeni fikrini kabul etmediği gibi, Huntington'dan da farklı olarak, Batı'nın gücünü yitirdiği yönündeki görüşe de katılmaz. Ancak Huntington'la ortak noktaları, ikisinin de Soğuk Savaş sonrası egemenlik mücadelesinin Batı ile dünyanın geri kalanı arasında yaşanacağını düşünüyor olmalarıdır ve Brzezinski'nin esas meselesi Batı'nın mevcut üstünlüğünü koruyabilmek için ne yapması gerektiğini ortaya koyabilmektir.

Brzezinski'ye göre, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri tarihin gerçek anlamda ilk küresel gücü

haline gelmiştir. Brzezinski bu gücün belirleyici dört alanında da ABD'nin üstün olduğunu belirtir. Buna göre ABD;

> *Askerî olarak eşi olmayan bir küresel erişime sahiptir; ekonomik olarak, her ne kadar, her ikisi de küresel gücün diğer niteliklerinden nefret eden Japonya ve Almanya, bazı bakımlardan rakip olsalar da, küresel büyümenin lokomotifi olmaya devam etmektedir; teknolojik olarak yeniliğin tüm ultramodern alanlarında önderliği elinde tutmaktadır ve kültürel olarak, bazı aşırılıklara karşın, özellikle dünya gençleri arasında rakipsiz bir cazibeye sahiptir. Tüm bunlar Amerika'ya başka hiçbir devletin yakınlarına bile yaklaşamadığı siyasi bir nüfuz sağlamaktadır. Amerika'yı tek kapsamlı küresel süper güç yapan bu dördünün bileşimdir. (2011: 43)*

Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin öncülüğünde yeni bir uluslararası sistem kurulduğunu söyleyen Brzezinski'ye göre bu sistemin beş temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, NATO'yu ve ikili güvenlik anlaşmalarını da içeren ortak güvenlik sistemi, ikincisi APEC ya da NAFTA gibi ekonomik iş birliği bölgeleri ve Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel iş birliği kurumları, üçüncüsü "ortak fikir birliğine dayanan süreçler", dördüncüsü "temel müttefiklerde demokratik üyeliğin tercihi", beşincisi ise Dünya Adalet Divanı'ndan Bosna Savaş Suçları Mahkemesi'ne uzanan ve küresel ölçekte işleyen anayasal ve hukuki bir yapının mevcudiyetidir. (2011: 49)

Brzezinski'ye göre, ABD'nin, lideri olduğu bu uluslararası sistemin varlığını muhafaza edebilmesinin yolu Avrasya coğrafyasındaki hâkimiyetini devam ettirebilmesinden geçmektedir; "Amerika'nın küresel üstünlüğü doğrudan doğruya Avrasya kıtasındaki hâkimiyetinin ne kadar süre ve ne kadar etkili sürdürüldüğüne bağlıdır." (2011: 51) Brzezinski, Avrasya'nın yerkürenin en büyük kıtası ve jeopolitik bir eksen olduğunu söyler. Avrasya hâkimiyeti, dünyanın "en ileri ve ekonomik olarak en verimli üç bölgesinden ikisini" kontrol etmesi anlamına gelecektir. Böylelikle "batı yarı küre ve Okyanusya da jeopolitik olarak "merkez kıtanın çevresi" haline gelecek ve Afrika kıtası da ABD'ye tabi olacaktır. Dünya nüfusunun yaklaşık dörtte üçü Avrasya'da yaşamakta, dünya GSMH'sinin % 60'ını Avrasya üretmekte ve bilinen enerji kaynaklarının dörtte üçü Avrasya'da yer almaktadır. (2011: 52) Bu özelliklerinin yanı sıra Avrasya, potansiyel olarak ABD

egemenliğine meydan okuyabilecek devletlerin de bulunduğu bir coğrafyadır:

> *Avrasya aynı zamanda siyasal olarak dünyanın en iddialı ve dinamik devletlerinin bulunduğu yerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra en büyük altı ekonomi ve en büyük altı silah alıcısı Avrasya'da bulunmaktadır. Dünyanın, biri hariç, resmî olarak bilinen ve bilinmeyen tüm nükleer güçleri Avrasya'da bulunmaktadır. Dünyanın en kalabalık nüfuslu bölgesel hegemonya ve küresel nüfuz talepkârları Avrasyalılardır. Amerika'nın üstünlüğüne meydan okumak için gerekli siyasi ve/veya ekonomik potansiyele sahip olanlar Avrasyalılardır. (…) Bu nedenle Avrasya, üstünde küresel üstünlük mücadelesinin sürdürülebileceği satranç tahtasıdır. (2011: 53)*

Amerika Birleşik Devletleri'nin yapması gereken, ilk olarak, uluslararası güç dağılımının dengesinde bir değişme yaratabilecek olan güce sahip Avrasya devletlerini tespit etmek ve bu devletlerin siyasal elitlerinin amaçlarıyla bunlara ulaşma araçlarının olası sonuçlarını tespit etmek, ayrıca bölgesel koşullar üzerinde jeopolitik olarak önem taşıyan Avrasya devletlerini saptamak; ikinci olarak ise "yaşamsal ABD çıkarlarını korumak ve geliştirmek üzere" bu devletleri devre dışı bırakmak, "birlikte karar vermek veya kontrol etmek amacıyla belirli ABD politikaları geliştirmek"tir. (2011: 63) Brzezinski şöyle der:

> *Eski imparatorlukların acımasız çağlarını çağrıştıran bir terminolojiyle söylemek gerekirse, yayılmacı stratejilerin üç büyük ön koşulu, gizli anlaşmaları önlemek, güdümlü devletlerin güvenlik açısından bağımlılıklarını devam ettirmek, tebaaları itaatkâr kılmak, koruma altında tutmak ve barbarların bir araya gelmesini önlemektir. (2011: 63)*

Brzezinski "barbarların bir araya gelmesi"ndeki en tehlikeli senaryonun Çin, Rusya ve İran'ın büyük koalisyonu olduğunu düşünür ve ABD'nin bu koalisyonu mutlaka engellemesi gerektiğini söyler. *Büyük Satranç Tahtası* yazıldıktan sonra yaşanan kimi gelişmeler, Brzezinski'nin bu endişesinde, kısmen de olsa haklı olduğunu göstermiştir. Çin, Rusya ve İran, henüz bir blok oluşturmamışlarsa da, Batı egemenliğine karşı zaman zaman ortak bir tavır sergilemekte, aralarındaki askerî, ekonomik ve politik ilişkileri artırmaktadırlar. Bunun yanı sıra, *Büyük Satranç Tahtası*'nın yayınlanmasının ardından, Avrasya coğrafyasından bir isim, Rus düşünür Aleksandr Dugin, Avrasyacılığı bir siyasal ideoloji olarak yeniden formüle etmiş ve

Dugin’in görüşleri başta Putin Rusyası olmak üzere Avrasya devletleri üzerinde hayli etkili olmuştur.

Dugin’in *Rus Jeopolitiği* isimli kitabı, ABD’nin küresel hegemonyasına ve bu hegemonyanın merkez unsuru olarak Avrasya coğrafyasını hâkimiyeti altına alma çabasına verilmiş bir karşılık olarak görülebilir. Söylemsel düzeyde bakıldığında, *Rus Jeopolitiği*, liberal demokrasiyi reddederek “Tarihin Sonu”’yla, Avrasya medeniyetini Batı medeniyetinin karşısına çıkararak *Medeniyetler Çatışması*’yla ve Avrasya coğrafyasında Rusya’yı ABD’nin karşısına çıkararak *Büyük Satranç Tahtası*’yla hesaplaşmayı amaçlayan bir kitap olarak okunabilir.

Analizlerini tıpkı Brzezinski gibi jeopolitiğin kavramları üzerine inşa eden Dugin’e göre bütün bir tarih, “doğal ideokratik siyasi yapıya sahip” karasal medeniyetlerle “ticari, piyasacı iktisadi düzen”in taşıyıcılığını yapan kıtasal/denizci medeniyetler arasındaki mücadelenin tarihidir. Bu ayrımın jeopolitiğin birinci yasasını oluşturduğunu söyleyen Dugin, “deniz medeniyetlerinin ve kültürlerinin çoğu zaman piyasa ekonomisine sahip olduklarını ve siyasette liberal-demokratik düzene ağırlık verdiklerini” karasal medeniyetlerin ise “piyasa-dışı (planlı veya kısmen planlı) ekonomileri ve sınırlı demokrasiyi veya genellikle toplumun hiyerarşik yapılanmasını” tercih ettiklerini belirtir. (2010: 319)

Bu mücadele geçmişte Roma-Kartaca, Sparta-Atina, Almanya-İngiltere düşmanlığı şeklinde tezahür etmiş, yirminci yüzyılda ise denizci ve ticari kutbu ABD, karasal kutbu Sovyetler Birliği oluşturmuş, “deniz-kara”, “plütokrasi-ideokrasi” ve “tüccarlar medeniyeti-kahramanlar medeniyeti” gibi kadim zıtlıklar ifadesini Soğuk Savaş’ta bulmuştur. (2010: 51) Dugin, SSCB ile ABD arasındaki mücadelenin aslında sosyalist ve kapitalist ideolojiler arasındaki bir mücadele niteliği taşımadığını, bunun Avrasya medeniyeti ile Atlantik medeniyeti arasındaki jeopolitik bir mücadele olduğunu iddia etmektedir:

> *20. yüzyılda tüm dünyanın Varşova Paktı ve NATO ülkeleri olarak iki stratejik kampa bölünmesi, ideolojik zıtlığın değil, “siyasi coğrafya”nın temel yasalarından hâsıl olan salt jeopolitik karşıtlığın sonucuydu. (2011:320)*

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Rusya'da Rusya'nın geleceğine ilişkin esas olarak iki projenin gündeme geldiğini söyleyen Dugin'e göre projelerden ilki radikal-liberal reformculara, ikincisi ise milli-vatansever reformculara aittir. Projelerden ilki kendisine Batı medeniyetini örnek alır ve "halk, millet, tarih, jeopolitik çıkarlar, sosyal adalet, din faktör vs." gibi değerleri inkâr eder. "Bu kamp, Batı'da zaten var olan modellerden hareket ederek, Batı liberal terminolojisini ve hukuki normlarını kullanarak ve aynı zamanda liberal-kapitalizmin genellikle işlenmiş teorik yapılarına yaslanarak" Rusya'ya ilişkin formüller üretmektedir. İkinci proje ise, "kırmızı-beyaz niteliktedir: Yani "devletçi komünistlerin (çoğunlukla katı Marksist-Leninist dogmadan sapanlar) ve Ortodoks-monarşik Çarlık tipi devletçilik taraftarlarının temsilcileri" tarafından gündeme getirilmektedir. Dugin her iki projeyi de reddeder:

> *Her iki proje –liberal ve Sovyet-Çarcı– Rus halkı ve tarihi için mahiyet itibarıyla birer açmazdır. Liberal proje, genelde Rusların milli özelliklerinin "tarihin sonu" ve "küresel piyasa" kozmopolit çağında tedricen silinmesini öngörürken, Sovyet-Çarcı görüş, aslında Rusları tedricen çöküşe götüren tarihî biçim ve yapılar üzerinde millet ve devleti ihya etmeye çabalamaktadır. (2011: 18)*

Dugin'e göre Rusya'nın geleceği bu iki proje ile değil, üçüncü bir seçenekle yani bir imparatorluk stratejisi ile belirlenmek zorundadır. Rusya hiçbir zaman Batılı anlamda bir ulus-devlet olmamıştır ve gelecekte de olmayacaktır. Rusya, Avrupa'da ulus-devlet kökleşirken buna direnmiş ve emperyal yapısını muhafaza ederek teokratik ve aristokratik niteliklerinden vazgeçmemiştir. Aynı şekilde SSCB de bir ulus-devlet olmayıp emperyal milli geleneği devam ettirmiştir. Çarlık Rusya'sı da SSCB de, emperyal ideallerinden vazgeçip birer ulus-devlet olmaya kalkıştıklarında, kendi felaketlerinin hazırlayıcısı olmuşlardır. (2011: 32-33) Ulus-devlet gibi bölgesel devlet de, imparatorluktan vazgeçme anlamına geldiği için Rusya'nın intiharı anlamına gelecektir, Batı, Rusya'yı bölgesel güç olmaya teşvik ederek "suni ve güçlü bir dış etki ile Rus milli tarihinin yönünü tersine çevirmek, Rusların bir imparatorluk haline gelmesi gibi jeopolitik bir süreci kökünden kurutmak" istemektedir. (2011: 37) Dolayısıyla Rusya, bir ulus-devlet

ya da bölgesel bir güç olarak değil, ancak bir Avrasya imparatorluğu olarak varlığını devam ettirebilecektir.

Dugin'e göre, yeni imparatorluk daha bugünden emperyal prensiplerinin temelini atmalıdır. "İstikamet, ne Rus devleti, ne Rus imparatorluğu, ne sosyo-politik evrimdir, jeopolitik devrimdir." Dugin, yeni imparatorluğun "daha önceki imparatorluk biçimlerini çöküşe götüren nedenleri" giderecek şekilde şu ilkeler üzerine inşa edilmesi gerektiğini söyler:

> *Yeni imparatorluk;*
>
> *Materyalist, ateist ve ekonomi merkezli olmamalıdır.*
>
> *Komşu kıtasal teritorilerde deniz sınırlarına ya da müttefik bloklara sahip olmalıdır.*
>
> *Ülke içi siyasi-idari düzen esnek ve farklılaştırılmış etnik-dini yapıya sahip olmalı, yani bölgelerin yerel, etnik, dini, kültürel, ahlaki vs. özelliklerini dikkate almalı, bu unsurlara hukuki statü vermelidir;*
>
> *Ekonomi yönetiminde ve ancak stratejik alanlarda devletin katılımını esnek kılmalı, sosyal dönüşüm keskin şekilde düşürülmeli, halkın doğal katılımını temin etmelidir. (2011: 48)*

Bu dört maddenin Sovyetler Birliği'nin çöküşüne dair analizlerden ortaya çıktığını söyleyen Dugin, Çarlık Rusya'sının çöküşünden ise yeni imparatorluğa dair şu çıkarımlarda bulunmaktadır: "yeni imparatorluk gerçek Hristiyan dünya görüşü kaynaklarına dönmek için Ortodoks 'muhafazakâr devrim'i gerçekleştirmelidir", "halk başlıca siyasi ve hukuki kategori yapılmalı ve bir halklar hukuku teorisi hazırlanmalıdır", "yeni imparatorluk doğuda Japon ve batıda Alman karşıtı politikayı reddetmelidir", "özelleştirme ve kapitalizasyon süreci ve borsa ile mali spekülasyona engel olmalı" ve "halkın ekonomik gerçeklik üzerinde korporatif, kolektif ve devletsel kontrolüne" yönelmelidir. Ve son olarak yeni imparatorluk, "azami düzeyde kültürel, dilsel, ekonomik ve hukuki özerkliğe sahip olan etnik-dini vilayetler oluşturmalı, ancak onları siyasi, stratejik, jeopolitik ve ideolojik egemenlik hususlarında kısıtlamalı"dır. (2011: 49)

Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte jeopolitik denge kıyısal medeniyet ya da aynı anlama gelmek üzere Atlantikçilik lehine bozulmuşsa da yeni bir karasal emperyal gücün/imparatorluğun ortaya çıkışı kaçınılmazdır ve bu gücün merkezinde Rusya bulunacaktır.

Kurulacak olan karasal imparatorluk ise ortak düşman ilkesi etrafında şekillenecektir:

> *Atlantikçiliğin, ABD'nin stratejik kontrolünün ve ekonomik, piyasacı-liberal değerlerin üstünlüğünün reddedilmesi, sarsılmaz siyasal ve stratejik ittifakın yolunu açan müstakbel imparatorluğun mihver yapısını oluşturan ortak medeniyet esası ve dürtüsüdür. (2011: 52)*

Dugin'e göre Rusya yeniden bir imparatorluk olmak istiyorsa, yalnızca yakın çevresindeki ülkelerle yapacağı bir iş birliği ile yetinemez, batıda ve doğuda kendisine yeni müttefikler bulmak zorundadır da:

> *Rusya'nın jeopolitik ve stratejik egemenliği için gereken, sadece kaybedilen "yakın çevre"nin yeniden kazanılması ve Doğu Avrupa ülkeleri ile müttefiklik ilişkilerinin yeniden tesis edilmesi değil, aynı zamanda kıtasal Batı (öncelikle Amerika güdümlü NATO'nun Atlantikçi himayeciliğinden kurtulmaya meyleden Fransız-Alman bloku) ve kıtasal Doğu (İran, Hindistan ve Japonya) devletlerinin Avrasya stratejik blokuna dâhil edilmesidir. (2011: 10)*

Dugin'in anti-Atlantikçi ve anti-liberal kıtasal/karasal imparatorluğunun mekânsal koordinatları şu şekildedir: Batıda Almanya merkezli Avrupa, doğuda Japonya merkezli Pasifik ve güneyde İran merkezli Orta Asya imparatorluklarından müteşekkil ve merkezinde Rusya'nın bulunduğu bir büyük alanlar konfederasyonu ya da bir imparatorluklar imparatorluğu. Yeni imparatorluğun başlıca "günah keçisi" ise elbette ki Amerika Birleşik Devletleri olacaktır. Kadim Roma'nın "Kartaca yok edilmelidir" sloganı ABD'ye uyarlanarak mutlak slogan haline getirilmeli ve hem Latin Amerika'nın ABD güdümünden çıkarılması hem de ABD içerisinde her türlü istikrarsızlığın ve ayrılıkçılığın teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Ancak böylelikle "Avrasya halkları ve devletleri, Avrasya'da barışı, uyumu, gelişmeyi ve bağımsızlığı, onuru ve geleneğin yükselişini engelleyen Atlantikçi güçlerin baskısı olmadan dâhili problemlerini özgür bir şekilde çözebileceklerdir." (2011: 85)

Anlaşılacağı üzere Soğuk Savaş sonrasında dünyadaki büyük güçler arasındaki küresel egemenlik mücadelesinde siyasi kutuplaşmanın esas paradigması "medeniyet" olarak şekillenmiş ve söylemi de büyük

ölçüde bu paradigma belirlemiştir. Buna göre bir tarafta Batı/Atlantik medeniyeti öteki tarafta ise Doğu/Avrasya medeniyeti bulunmaktadır. Sosyalizmin ve sınıf mücadelelerinin geri çekildiği bir konjonktürde kutuplaşmanın başka bir paradigma –medeniyet paradigması– üzerine inşa edilmesi doğaldır, paradigma değişene kadar da kutuplaşma bu eksen üzerinden belirlenmeye devam edecek gibi görünmektedir.

Bu süreçte 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başına damgasını vuran ve renkli devrimler olarak adlandırılan toplumsal ayaklanmalar, Atlantikçi paradigmanın Avrasya coğrafyasına hâkim olması için kullanılmış ve renkli devrimlerle başlayan Atlantikçi güçlerle Avrasya güçleri arasındaki "yeni soğuk savaş" Osetya'da bir sıcak savaşa dönüşmüştür. Sonrasında ise Suriye, Libya, Mısır, Tunus ve Ukrayna'da taraflar vekalet savaşları üzerinden mücadelelerini devam ettirmişlerdir.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve reel sosyalizmin çözülüşünün ardından emperyalist talana açılan reel sosyalist coğrafyadaki çoğu ülkede, üç beş sene süren liberalizm serabının ardından eski komünist partiler yeniden iktidara gelir; oysa emperyalizmin bu coğrafyayı bir kez daha elinden kaçırmaya tahammülü yoktur. ABD, küresel egemenliğinin devamı için Balkanlar ve Orta Asya'ya da, tıpkı Ortadoğu'da olduğu gibi yerleşmesi gerektiğinin farkındadır. Renkli devrimler ya da aynı anlama gelmek üzere liberal darbeler böyle bir gerekliliğin ürünü olarak doğar; emperyalizm sivil toplum örgütleri aracılığıyla, NED gibi ABD istihbaratı destekli vakıfların ve George Soros'un sponsorluğunda, kendi gençlik örgütlerini, kendi medyasını ve kendi muhalefetini yaratarak işbirlikçilerini iktidara getirmeyi başarır. Amaç Avrasya coğrafyasında işbirlikçi yeni rejimler yaratmak ve böylelikle hem bölgede doğabilecek yeni güçleri ve ittifakları şimdiden etkisiz hale getirmek hem de bölgenin enerji kaynaklarının kontrolünün Batı'ya sorunsuz bir şekilde iletilebilmesini sağlamaktır. *Büyük Satranç Tahtası*'ndaki *Yeni Büyük Oyun* başlamıştır yani.

Renkli devrimlerin en önemli örgütlerinden NED, yani National Endowment For Democracy (Demokrasi İçin Ulusal Bağış Ajansı) Ronald Reagan tarafından, reel sosyalist ülkelerdeki muhalefetin desteklenmesi ve karşı-devrimlerin örgütlenmesi amacıyla, 1982 yılında

kurulur. “Demokrasi Projesi” olarak da adlandırılan bu geniş kapsamlı faaliyet için ajansa başlangıçta yıllık 18 milyon dolar ödenek ayrılmıştır; ancak bu miktar daha sonra önce 40 milyon dolara sonra da 80 milyon dolara çıkartılır. Ajans bu paraların bir kısmını, Cumhuriyetçi Parti’nin uluslararası örgütü The International Rebuplican Institute/IRI(Uluslararası Cumhuriyetçi Enstitü), Demokrat Parti’nin uluslararası örgütü The National Democratic Institute/NDI (Ulusal Demokrat Enstitü) ve Freedom House (Özgürlükler Evi) gibi kuruluşlara da aktarmaktadır ve bu örgütler NED çatısı altında reel sosyalist ülkelere “demokrasi”yi getirmek için beraberce çalışmaktadırlar.

Sovyetler Birliği’nde Andrey Saharov Enstitüsü ve Demokrasi Merkezi gibi kuruluşlar, Polonya’da Dayanışma Sendikası ve Çekoslovakya’da Charter 77 gibi karşı-devrimci örgütlenmeler 80’li yıllar boyunca NED tarafından finanse edilirler. 1984’te, Nikaragua’da Panama diktatörü General Noriega’nın desteklediği Nicolas Barletta, 1990’larda, Haiti’de demokratik seçimlerle işbaşına gelen ilk devlet başkanı Aristide karşıtı gruplar, 2000’lerde ise Venezuela’da Chavez karşıtları NED’in yardımlarından yararlanırlar.

NED ve altındaki örgütler, reel sosyalizmin çözülüşünden sonra da eski sosyalist ülkelerdeki faaliyetlerini devam ettirirler. 1990’lı yıllarda Bulgaristan ve Romanya seçimlerinde IRI ve NDI aktif bir rol oynar ve Batı yanlısı partileri iktidara getirmeyi başarırlar. NED, 1998 yılında Yurttaşlık Kampanyası 98 adlı örgütün kurulmasına önayak olur ve Batı yanlısı partiler bir koalisyon hükümeti kurarak burada da iktidara gelirler. 1999 yılındaki Hırvatistan seçimlerinde ise Citizen Organized to Monitor Elections (Seçimleri İzlemek İçin Vatandaş Girişimi) isimli örgütün öncülüğünde, güçlü bir reklam kampanyasının da desteğiyle, Avrupa Birliği yanlısı bir koalisyon işbaşına getirilir. NED ve örgütleri, AB ve Soros’la birlikte 1990’lı yıllar boyunca Sırbistan’daki Miloseviç muhaliflerine önemli paralar aktarırlar. B92 radyosu, Vremya ve NİN gibi gazetelerin yanı sıra Citizens for Free Elections and Democracy (Özgür Seçimler İçin Yurttaş Girişimi) (CeSID) isimli örgüte ve 1998 yılında kurulan gençlik örgütü Otpor’a (Direniş) rejim karşıtı

faaliyetlerini organize etmeleri için milyonlarca dolar yardım yapılır. 6 Kasım 2000 tarihinde Miloseviç, 24 Eylül'de yapılan seçimlerdeki yenilgisini kabul etmek zorunda kalır, sadece 7 ay sonra ise Lahey'de savaş suçlusu olarak yargılanmasına başlanacaktır.

Renkli devrimciler, 2003 yılındaki seçimlerde Şevardnadze'yi devirip yerine katıksız bir Amerikancı olan Sakaşvili'yi geçirmek için bu sefer Gürcistan'da harekete geçerler. Bunun için öncelikle CeSID'e benzer bir örgütlenme olan International Society for Fair Elections and Democracy'i (Adil Seçimler ve Demokrasi İçin Uluslararası Toplum) kurarlar. Ardından Otpor'dan esinlenmiş olan ve Gürcü dilinde "yeter" anlamına gelen Kmara isimli gençlik örgütü kurulur, NDI ise tıpkı Sırbistan'da olduğu gibi Gürcistan'da da muhalefetin tek bir isim, yani Sakaşvili üzerinde anlaşmasını sağlar. Tüm bu süreçte, Sırbistan'da ABD ile birlikte çalışan Otpor ve CeSID yöneticileri bizzat Gürcistan'a giderek darbeyi organize ederler. ABD, Gürcistan seçimlerine NED, USAID, NDI ve IRI aracılığıyla yaklaşık 2,5 milyon dolar harcar. 23 Kasım günü, yani 2 Kasım'daki seçimlerin üzerinden 20 gün geçmişken, seçimlere hile karıştırıldığı gerekçesiyle başlatılan gösterilerin ardından Şevardnadze istifa eder ve bir renkli devrim/bir liberal darbe daha gerçekleşmiş olur.

Sırbistan ve Gürcistan modellerinin çok geçmeden Ukrayna'da da denenmesi kararlaştırılır. Batı yanlısı siyasetçiler Timoşenko ve Yuşçenko Gürcistan'ın ardından NED'e kendilerini de finanse etmeleri talebinde bulunurlar. Talepleri karşılıksız kalmaz ve aynı senaryo Ukrayna'da da oynanmaya başlanır. NDI, Timoşenko ile Yuşçenko arasındaki gerilimi sona erdirip, kesin bir şekilde birlikte hareket etmelerini sağlama görevini üstlenir, lider ise Yuşçenko olacaktır. Otpor yöneticisi Sırplar, Ukrayna'ya sokulur. Çeşitli sivil toplum örgütleri freedom of choice (seçme özgürlüğü) adı altında bir araya getirilirler, yanına tamamlayıcı nitelikte bir STÖ olarak Znayu (Biliyorum) eklenir ve Otpor esinli Za Pravdu (Gerçek İçin) isimli gençlik örgütü (daha sonra adını "Tam Zamanı" anlamına gelen Pora ile değiştirecektir) kurularak eylemlere başlanması sağlanır. Bu sefer liberal darbeye yalnızca NED değil, İngiltere'den Westminster Demokrasi Vakfı isimli

STÖ de destek vermektedir. 21 Kasım 2004’te yapılan seçimlerin ikinci turunda açıklanan resmî sonuçlara göre Batı yanlısı muhalifler seçimi kaybederler. Aynı gece halkın STÖ’ler tarafından sokağa dökülmesi sağlanır, turuncu bayrakların ve pankartların eşliğinde günler süren eylemlerin ardından 28 Kasım günü Merkezî Seçim Komitesi Yuşçenko’nun seçimin galibi olduğunu ilan edecek ve renkli devrimler zincirine Ukrayna da eklenmiş olacaktır.

Renkli devrimlerin en önemli destekleyicilerinden başka bir tanesi ise Açık Toplum Enstitüsü’dür. Açık Toplum Enstitüsü, ünlü mali spekülatör Soros’un finansal spekülasyondan milyonlarca dolar kazanan Kuantum Fonu’ndan aktarılan çok yüksek meblağlarla ve elbette ki ABD’nin desteğiyle özellikle eski reel sosyalizm coğrafyasında uzunca bir süredir etkin bir faaliyet göstermektedir. Kuantum Fonu’nun maddi gücünü açıklamak için belirtelim ki, 4 milyon dolarla kurulan bu fon 30 yıl boyunca her yıl yüzde 30 büyüyerek 2005 yılında 8.3 milyar dolarlık bir parayı yönetir hale gelmiştir. Daha reel sosyalizm yıkılmamışken Polonya’daki Dayanışma Hareketi’ni finanse eden Soros, daha sonra Sırbistan’daki, Gürcistan’daki ve Ukrayna’daki liberal darbelerin NED’le birlikte sponsorluğunu üstlenmiştir. Bu darbelerde etkin rol oynayan STÖ’ler ve başlarındaki isimler Açık Toplum Enstitüsü mensuplarınca eğitimden geçirilmiş ve kendilerine “nasıl renkli devrim yapılacağı” öğretilmiştir. Soros’un sadece Sırbistan’da 90’lar boyunca STÖ’lere yaptığı yardımın miktarı 108 milyon dolardır. Soros, STÖ’lerle ilgili olarak bir kitabında; “hükümetlerle iş birliği içinde çalışmak daha üretici olabilir ama düşmanca bir tutum takınan hükümetlerin olduğu ülkelerde çalışmak çok daha ödüllendirici... Böyle ülkelerde özgürlük ateşini söndürmemeleri için sivil toplumu desteklemek çok önemli. Sivil toplum örgütleri, hükümetlerine direnerek, rejimlerin otoritesiyle acı çektirdiği insanları uyandırabilmelidirler” demektedir. (Renkli devrimlerle ilgili olarak bkz. Mckimmon, 2008)

Renkli devrimler aracılığıyla kuşatılan ve nüfuz alanı daraltılan Rusya’nın 8 Ağustos 2008’de, Gürcistan’ın Osetya saldırısının ardından başlattığı operasyon ise kimi yazarların “yeni büyük oyun” olarak

adlandırdıkları egemenlik mücadelesinde, renkli devrimlere ve Batılı güçlere verilmiş gecikmiş bir yanıt olarak görülmektedir.

8 Ağustos 2008 tarihini bir dönemin kapanış ve yeni bir dönemin açılış tarihi olarak kaydetmek yanlış olmaz. Rusya'nın Gürcistan'a yönelik operasyonu ve aynı gün Çin'in Pekin Olimpiyatları'nın açılış töreninde verdiği "kadim uygarlık" mesajı, 8 Ağustos'u SSCB'nin ve reel sosyalizmin tarih sahnesinden çekilmesinin ardından başlayan tek kutuplu dünyanın bitiş ve çok kutuplu bir dünyanın başlangıç tarihi haline getirmiştir demek mümkün görünmektedir.

Rusya'nın Gürcistan operasyonu ile birlikte;

- 1991 yılından beri renkli devrimler ve Afganistan ile Irak işgalleri aracılığıyla sürdürülen Rusya'yı çevreleme, Ortadoğu'ya ve Hazar Enerji Havzası'na egemen olma ve Rusya ile Çin arasında tampon görevi görecek Batı yanlısı rejimler yaratma şeklindeki Atlantikçi stratejiye ilk kez dur denilmiştir.
- 1991'den beri ilk kez Rus hinterlandında oluşturulan Batı yanlısı bir rejime askerî müdahalede bulunularak, ABD, AB ve NATO'ya, dolayısıyla bir bütün olarak Atlantikçi bloğa meydan okunmuştur.
- Rusya, Atlantikçi güçlerin böl ve yönet politikasını kendisine yöneltmiş ve Kosova'nın Sırbistan'dan koparılmasına benzer bir şekilde Osetya ve Abhazya'yı Gürcistan'dan koparmıştır.
- Rusya'nın sahip olduğu enerji kaynaklarının Avrupa ile ABD arasındaki müttefiklik ilişkisini sorunlu hale getirdiği ortaya çıkmıştır. Rus gazına ve petrolüne göbekten bağlı Avrupa'nın Rusya'ya karşı sert bir tavır takınmayıp bir detant (yatıştırma) politikası gütmesi ise bunu kanıtlamıştır.
- ABD'nin Polonya'ya füze kalkanı sistemi kurma hamlesine Rusya, Belarus'a füze sistemi kurma projesiyle, ABD'nin Karadeniz'e savaş gemisi çıkarmasına ise Suriye üzerinden Akdeniz'e savaş gemisi çıkarma ve hatta Chavez'in önerisiyle Rus donanmasına bağlı gemilerin Venezuela'ya bir ziyarette bulunması hamlesiyle karşılık vermiştir.
- Küresel egemenlik mücadelesinin Ortadoğu ve Kafkaslar coğrafyasında gerçekleşeceği, enerji kaynaklarının hâkimiyetini ele

geçirme amaçlı olacağı ve Batı yanlısı rejimlerle Rusya, İran, Çin ekseninde yer alan ülkeler arasında geçeceği kesinleşmiştir.

Renkli devrimlerin ardından, “Arap baharı” olarak da adlandırılan Mısır ve Tunus’taki halk hareketlerinin birer pasif devrim aracılığıyla etkisizleştirilmesi ve söz konusu ülkelerdeki yeni rejimlerin de ABD yanlısı/Atlantikçi bir eksene oturtulmaya çalışılması yaşanan mücadelenin önemli bir boyutunu teşkil etmiştir. Bu iki ülkede de önce Ortadoğu’daki Şii direniş eksenine karşı bir Sünni ekseni yaratılması projesine uygun bir şekilde Müslüman Kardeşler’in (İhvan) iktidara gelmesi desteklenmiş, ancak kurulan İhvan rejimlerinin söz konusu toplumsal kalkışmaları durdurmaya yetmeyeceği anlaşılınca, Mısır’da askerî darbe aracılığıyla, Tunus’ta ise “demokrasi içi” yöntemlerle İhvan hükümetleri devrilmiştir.

Atlantik ekseni Libya’ya yapılan askerî müdahale ve sonrasında Suriye’de yürütülen “vekâlet savaşları” aracılığıyla bu ülkelerdeki rejimlerin insan hakları ihlallerini gerekçe göstererek söz konusu rejimleri uluslararası kamuoyunun da desteğini alarak devirmeyi, Obama dönemiyle birlikte yeniden uluslararası stratejisinin bir parçası haline getirmiştir. Müdahale edilen ülkeler ise Atlantikçi güçlerle Avrasyacı güçler arasındaki nüfuz mücadelesinin en yoğunlaştığı yerler olarak dikkat çekmektedir. Libya müdahalesiyle bu ülkedeki milyarlarca dolarlık Rus ve Çin yatırımlarının akıbetinin meçhul hale gelmesi bunu açık bir şekilde kanıtlamaktadır. Libya’daki yeni rejimin henüz daha Kaddafi devrilmemişken Libya petrollerinin kontrolü için Atlantikçi güçlerle anlaştığı bilinmektedir. Libya’nın ardından ise sıra Suriye’ye gelmiş, bu sefer ÖSO, Nusra ve IŞİD gibi örgütler aracılığıyla Suriye’nin fethine girişilmiştir. Ancak Suriye halkının direnişi, Suriye Kürtlerinin Rojava olarak adlandırdıkları bölgede kendi özerk yönetimlerini kurmaları ve Cihatçı güçlere karşı savaşmaları, Rusya’nın uluslararası bir askerî müdahaleyi engellemek için gösterdiği olağanüstü çaba gibi faktörlerin etkisiyle Suriye’de istenen rejim değişikliği gerçekleştirilememiş ve Suriye direniş ekseninden kopartılamamıştır.

Ukrayna’da ise ABD ve AB’nin desteğiyle yeni bir renkli devrim girişiminde bulunulmuş ve Rusya yanlısı yönetim devrilmiş, Rusya ise

buna Kırım'ı ilhak ederek ve Doğu Ukrayna'da özerk cumhuriyetlerin kurulmasını destekleyerek yanıt vermiştir. Dolayısıyla Atlantik ve Avrasya arasındaki egemenlik mücadelesi farklı coğrafyalarda farklı yöntemlerle sürmektedir. Bu kitabın temel tezlerinden biri ise Türkiye'de de bu mücadelenin yaşandığı ve hem AKP'nin iktidara gelişinin hem de yeni bir rejim inşasına girişmesinin Türkiye'nin renkli devrimi olduğu yönündedir. Şimdi, bu renkli devrim tezini, tarihsel temellerine oturtarak açmaya çalışacağız.

Aşağıdaki satırlar, Yalçın Küçük'ün *Emperyalist Türkiye* isimli kitabından. Kitap 1992 yılında basılmış, kitapta yer alan ve satırların geçtiği "Sürüler Dünyasında Demokrasi" isimli bölümse Küçük'ün 1990 yılında İskenderun Halkevi'nde yaptığı bir konuşmanın metni:

> *Bir: Eylülizm ile birlikte artık basın devletin bir parçası haline geliyor. Artık basının devletle özdeşleşmesi süreci, sonucuna bağlanıyor.*
>
> *İki: Üniversite Türkiye'de kendi ölçütleri içinde düşünme arayışı içindeydi ve düşünmenin ipuçlarını veriyordu. (…) Eylülist darbe, üniversiteyi bir devlet parçası haline sokmakta gecikmedi; bir yandan liseleştirdi ve diğer yandan da üniversite öğretim üyelerini, düşünmekten korkan yaratıklar haline getirdi. Artık Türkiye'de üniversite diriliğini yitirmiştir. (…) Etkinliği azalıyor, umut olmaktan ve umut vermekten çıkıyor; ancak, tüm bunlarla birlikte, devletle kesişen değil, devletle tümüyle çakışan bir eksen haline geliyor.*
>
> *Üç: Devlet, yine büyüyor ve yargı, yürütmenin bir kolu haline geliyor. Savcılıklar, her türlü hukuk saygısını bir kenara atarak, tümüyle polis işlevleriyle özdeşleşiyorlar ve daha da ötesi, siyasi iktidarın her türlü siyasi senaryosunun uygulanmasında aktif bir rol alıyorlar.*
>
> *Dört: Devlet büyüyor ve siyasi polis, alanını genişleterek tam bir siyasi parti gibi çalışıyor. Polisin suç önleme ve suçluyu kovuşturma alanı tümüyle aşılarak siyasi polise yeni siyasi hareketleri caydırma yetki ve görevi veriliyor.*
>
> *Beş: Devlet büyüyor ve artık Türkiye kararnamelerle yönetiliyor.*

Basının devletin bir parçası haline geldiği, üniversitelerin üniversite olmaktan hızla uzaklaştığı, yargının yürütmenin bir kolu haline gelip polisle bütünleştiği ve iktidarın siyasi projelerinin hayata geçirilmesinde etkin bir rol oynadığı, polisin işlevinin giderek arttığı ve âdeta bir parti haline geldiği, siyasi iktidarın anayasa ve yasaların üzerinden kolaylıkla atlamak ve parlamentoyu devre dışı bırakmak için ülkeyi kararnamelerle yönettiği bir Türkiye'den bahsediyor Yalçın Küçük.

Yıl 1990, 12 Eylül Darbesi'nin üzerinden 10, ANAP'ın iktidar olmasının üzerinden 7 yıl geçmiş ve anlaşılıyor ki, 20 Ekim 1991

yılında yapılacak ve ANAP'ın 8 yıllık iktidarını sona erdirecek seçimlere bir yıl kala, Türkiye'ye bakıldığında genel görünüm bugünküyle aşağı yukarı aynı. 21 yıl önceki konuşma, bugün de yapılsa, hemen hemen aynı şeyler söylenecek.

Peki, önce Milli Güvenlik Konseyi'nin, sonrasında ise ANAP'ın yönettiği 12 Eylül rejimi ile bugün kurulmakta olan yeni rejim arasındaki benzerlik bir tesadüften ibaret olabilir mi? Ya da, tarih, hep söylendiği üzere, bir tekerrürden mi ibaret?

12 Eylül'le bugün arasındaki ilişkiye bakılırken, bir tesadüf ya da bir tekerrürden değil de, bir süreklilik ilişkisinden bahsetmek, olan biteni anlayabilmek açısından çok daha anlamlı görünmektedir. Bu ise, 12 Eylül'e, basitçe, Türkiye solunu siyasal denklemin dışına çıkaran ve siyasal İslam'ın önünü açan bir darbe olarak bakmanın ötesine geçmeyi gerektirmektedir. Aynı zamanda AKP'nin 12 Eylül'ün bir ürünü olduğu yönündeki tespitin de ötesine geçmek ve cuntacıların inşa etmek istedikleri rejimle, AKP'ninki arasındaki örtüşmeye odaklanmak gerekmektedir. Çünkü 80'lerde ANAP ve 2000'lerde AKP, Eylülist rejimi inşa eden/etmesi murat edilen partiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

İşte tam da bu nedenle Türkiye ekonomisini neoliberalizmin hükümranlığı altına sokan 24 Ocak Kararları ile bu hükümranlığın ancak olağanüstü bir rejimle söz konusu olabileceğinin bilinciyle yapılan 12 Eylül Darbesi'ni yeni Türkiye açısından bir milat olarak görmek gerekmektedir. 1980'ler boyunca ANAP iktidarı ile denenen, 2000'lerde AKP iktidarı ile denenmektedir. Liberalizmle muhafazakârlığın ve her ikisini sentezleyen bir totalitarizmin sacayaklarını oluşturduğu yeni bir rejim inşasına, 90'lı yıllarda verilen aranın ardından, günümüzde yeniden girişilmiştir.

Bu noktada, "90'lı yıllarda verilen ara" üzerinde biraz daha ayrıntılı bir şekilde durmak önemli görünmektedir. 1990'lara girilirken, Türkiye, darbenin etkisini yavaş yavaş üzerinden atmaya başlamış durumdadır. 89 Bahar Eylemleri ve Zonguldak maden işçilerinin 90-91 yıllarına yayılan grev ve direnişleri, 12 Eylül rejimine yönelik ilk toplumsal muhalefet dalgasını oluşturmuştur. 1991 yılında yapılan seçimlerde ise 8

yıllık ANAP iktidarı sona ermiş ve DYP-SHP koalisyonu kurulmuştur. Bu hükümetle birlikte, Türkiye tam 11 yıl sürecek bir “fetret devri”ne, bir “koalisyonlar çağı”na girmiştir.

Bu dönemi, Türkiye’nin düzeni açısından tam bir meşruiyet krizi dönemi olarak görmek gerekmektedir. Krizin kökeninde ise devrimci demokrasinin, siyasal İslam’ın ve Kürt hareketinin düzene meydan okuması bulunmaktadır, bu üç hareket 90’ların sonuna kadar düzeni ciddi bir şekilde sallamışlardır. 28 Şubat sürecini, düzenin, bu üç harekete de verdiği bir yanıt olarak okumak mümkün görünmektedir.

80’lerin sonları ve 90’ların ilk yarısı boyunca devrimci demokrasi, yaptığı silahlı eylemler aracılığıyla özellikle devletin güvenlik aygıtı açısından çok ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bütün bir 90’lı yıllara yayılan yargısız infazlar, Gazi Katliamı, F tipi cezaevlerinin inşası, ölüm oruçları ve son olarak Hayata Dönüş Operasyonu’yla, yani bir karşı-şiddet aracılığıyla devrimci demokrasi siyasal denklemin dışına çıkarılmak istenmiş, bunda da büyük ölçüde başarılı olunmuştur.

1997’de, 28 Şubat süreciyle Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi’nin kurduğu koalisyon hükümetinin devrilmesi, izleyen yıllarda ise İBDA-C lideri Salih Mirzabeyoğlu’nun yakalanması ve Hizbullah lideri Hüseyin Velioğlu’nun öldürülerek silahlı İslami akımların tasfiye edilmesi, imam-hatiplerin ortaokul kısımlarının kapatılması, İslami sermayeye belirli ölçülerde yapılan baskılar, tarikatların eylem alanlarının sınırlandırılması ve nihayetinde ise Milli Görüş hareketinin ikiye bölünerek AKP’nin kurulmasına giden yolun açılması, düzenin siyasal İslam’a vermiş olduğu bir yanıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

1999’da ABD ve İsrail’le birlikte Abdullah Öcalan’ın Suriye’den çıkarılması ve sonrasında uluslararası bir operasyonla Türkiye’ye getirilmesi ise hem küresel güçler hem de Türkiye yönetici sınıfı tarafından Kürt hareketinin tasfiyesi için atılmış bir adım olma niteliği taşımaktadır. Böylelikle PKK’nin etkisizleşeceği ve siyasal denklemin dışına çıkacağı düşünülmüş ancak bu mümkün olmamıştır. Yine de 99-2004 arası PKK’nin sınır dışına çekilmesiyle bir çatışmasızlık ortamı oluşmuş ve bu silahlı mücadele döneminin kapandığı gibi yanlış bir algıyı beraberinde getirmiştir.

İşte AKP iktidarı, “90’lı yıllarda verilen ara”nın ardından, 90’lara damgasını vuran bütün siyasal öznelerin büyük ölçüde tasfiye edildiği/etkisizleştirildiği bir konjonktürde, “düzlenmiş” bir zeminde iktidara gelmiş ve 12 Eylül Darbesi’yle başlayan yeni rejim inşasına ANAP’ın bıraktığı yerden ve yaklaşık 11 yılın ardından çok daha hızlı bir şekilde devam etmiştir.

AKP’nin iktidara gelmesi Türkiye’nin liberal darbesi, renkli devrimidir. Bu süreçte halk faktörünün devreye sokulmamış olması, sürecin adının konulmaması, kimsenin bir devrimden söz etmemesi önemli değildir. Bizim liberal darbemiz ya da Kemal Okuyan’ın adlandırmasıyla “turkuaz devrimi”miz ülkenin özgül şartlarına uygun bir şekilde gerçekleşmiştir.[1]

2002 yılında yaşananları kısaca hatırlamak bu devrimin nasıl gerçekleştiğini anlamak için yeterli görünmektedir. Başbakan Bülent Ecevit’in sağlığının bozulması ile birlikte, medyanın ve TÜSİAD’ın Ecevit aleyhine görülmemiş bir kampanya başlatması ve ordunun da katılımıyla görevi Hüsamettin Özkan’a devretmesi için yaptıkları baskı, bu baskının sonuç vermemesi neticesinde Kemal Derviş’in erken seçimden bahsetmeye başlaması, DSP’nin bölünmesi ve İsmail Cem-Kemal Derviş-Hüsamettin Özkan üçlüsünün yıldızının parlatılması, bu üçlünün “Yeni Türkiye Partisi” adlı bir parti kurmaları, koalisyon ortaklarından Bahçeli’nin oyunu görüp kasım ayını erken seçim tarihi olarak açıklaması, Derviş’in Cem ve Özkan’ı yarı yolda bırakıp CHP’ye katılması ve nihayetinde 3 Kasım seçimleri.

Halksız, eylemsiz, STK’sız gerçekleşen bu “devrim”le –ki Amerikancılığın böylesi güçlü olduğu bu topraklarda elitler arası mücadele yeterli olmuştur sürecin bu şekilde ilerlemesi için– Cem-Derviş-Özkan üçlüsünden Batı’yla uyum içerisinde çalışan beyaz Türk bir lider çıkarılması umulmuş, fakat bu plan bir şekilde işlememiş ve AKP seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. İlk başta kimi kuşkular olsa da Yuşkenço, Saakaşvili ve Erdoğan’ın aynı oyunun oyuncuları oldukları zamanla anlaşılmış, arzulanan yeni rejim inşası faaliyetine girişilmiştir.

Bu noktada, söz konusu inşa sürecinde, ANAP dönemindekinden farklı olarak iki siyasi öznenin daha siyaset sahnesindeki yerini aldığını belirtmek gerekmektedir. Bunlardan ilki, 80'ler Türkiye'sinde bugünkü kadar güçlü olmayan Gülen Cemaati; ikincisi ise 90'ların ortalarından itibaren ortaya çıkan ve kimilerince neo-Kemalizm olarak adlandırılan, benimse uluslararası bağlamına da yerleştirerek, Avrasyacılık olarak adlandırmayı tercih ettiğim ama popüler kullanımda ulusalcılık olarak adlandırılan akım. (Kürt hareketinin 2005'ten itibaren yeniden etkin bir siyasal özne haline geldiğini ve Avrasyacılığın etkisizleştirilmesinin ardından iktidar tarafından yeni rejim inşasında üstesinden gelinmesi gereken öncelikli güçlerden biri olarak görüldüğünü, müzakere sürecinin de bununla bağlantılı olduğunu, geçerken not etmiş olalım.)

Siyasal İslam'ın ve Kürt hareketinin hızlı yükselişine mukabil; sol niteliğini muhafaza etmekle birlikte laiklik ve milliyetçilik vurgusu yüksek, "orta sınıf" hassasiyetlerini dile getiren ve "sivil toplum" alanında faaliyet gösteren Kemalizmin bu versiyonu devletin Atatürkçülüğünü Kemalizmin yozlaşmış, hatta sahte bir yorumu görmüş ve karşısına "hakiki" bir Kemalizm iddiasıyla çıkmıştır. 28 Şubat müdahalesinin kaygılarını büyük ölçüde giderdiğini düşünen neo-Kemalizm, AKP iktidarı ile birlikte bunun bir yanılgı olduğunu anlamış ve tekrar "tehlikenin farkında mısınız" diye sormaya başlamıştır.

2000'lerin Kemalizmi, yine sivil toplum alanında görünmeyi tercih eden bir orta sınıf hassasiyeti olarak şekillenmiştir; ancak bu, emekçilerle hiçbir bağlantısı olmadığı anlamına gelmemektedir. Cumhuriyet mitinglerinin tabanını esas olarak ücretli çalışanların oluşturduğunu unutmamak gerekmektedir. 2000'lerin Kemalizminde tam bağımsızlık vurgusu, ya da ABD ve AB karşıtlığı söylemsel düzeyde sıkça dile getirilse de, 60'ların Kemalizminden farklı olarak sosyalizme ilişkin bir vurguya rastlanmamaktadır, bunda ise Uğur Mumcu, Muammer Aksoy, Turan Dursun gibi yüzünü sola dönmüş Kemalist aydınların 90'lar boyunca kırıma uğratılmasının büyük etkisi bulunmaktadır. Soldan uzaklaşan Kemalizmde çözüm, Cumhuriyet'in altın yıllarına, yani 1930'lara dönüşte görülmektedir. Ayrıca, ilk kez bu dönemde Kemalizm MHP'ce temsil edilen milliyetçilikle dirsek

temasına geçmiş ve milliyetçilerle ulusalcıların düşünsel ittifakı anlamında "Kızılelma koalisyonu"ndan söz edilmeye başlanmıştır.[2] Yine aynı dönemde İşçi Partisi'nin gençlik örgütü Öncü Gençlik ile MHP'nin gençlik örgütü İstanbul'da birlikte eylem yapmışlardır. Ergenekon Operasyonu'nun hemen öncesinde, muhtemelen bir operasyonun gelmekte olduğu duyumunun ardından, MHP liderliği ülkücülerin ulusalcılarla olan bütün bağını koparmış ve böylelikle MHP'nin operasyona dâhil edilmesi engellenmiştir.

Cemaat, yeni rejimin AKP ile birlikte kurucu unsurunu oluştururken, Avrasyacılık yeni rejim inşasına karşı direnç gösterebilecek özneleri bünyesinde birleştirmektedir. 90'ların sonu ve 2000'lerin başından itibaren ordunun ve bürokrasinin kimi unsurları, bazı siyasi partiler ve bazı STK'lar, Türkiye'nin ABD/AB ekseninden ayrılıp, Çin, Rusya, İran eksenine dâhil olmasını isteyen Avrasyacılık çatısı altında buluşacaklardır. Avrasyacılığın siyaset sahnesindeki yükselişine dair sembolik bir örnek olarak 2004 yılında Gazi Üniversitesi'nde yapılan "Avrasya Sempozyumu" örnek olarak gösterilebilir. Süleyman Demirel'in "himayesi"nde yapılan ve Aleksandr Dugin'in de konuşmacı olarak katıldığı bu panel daha sonra Ergenekon dosyasına da girmiş ve savcılık MİT'ten konuyla ilgili bilgi istemiştir. *Taraf*'ın haberine göre dosyada şu bilgiler yer almıştır:

> *Ergenekon soruşturmasının ek iddianamesindeki dördüncü CD'ye göre "Dugin'in MİT kayıtlarında ve açık kaynaklarda yapılan incelemede; "ABD karşıtlığı ve antiemperyalizm düşüncesini savunan, Avrasya Hareketi'nin lideri olduğuna ve Putin'e yakınlığı ile tanındığına dikkat çekiliyor. MİT belgesine göre 20/11/2003 tarihinde, Rusya'da Yeni Avrasya Hareketi'nin liderliğinde Moskova'da Uluslararası Avrasya Hareketi'nin kurulduğu, Türkiye'den İşçi Partisi'nin de katıldığı, "Avrasya Hareketi Yüksek Konseyi" seçimlerinde, Avrasya Partisi Genel Başkanı Dugin'in başkanlığa getirildiği, İP Genel Başkanı Doğu Perinçek'in de Yüksek Konsey'e seçildiği belirtiliyor. Dugin'i 2003 tarihinde, İP ve İstanbul Üniversitesi'nin organizasyonuyla düzenlenen "Avrasya Açısından Irak ve Kıbrıs" konulu konferansa katıldığı, 2004 tarihinde de Gazi Üniversitesi, Türk-İş, Uluslararası Avrasya Hareketi, Metal İşçileri Federasyonu, Ulusal Sanayici ve İşadamları Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği ve Ulusal Kanal iş birliğiyle düzenlenen "Avrasya Sempozyumu"'nda; "Türkiye'nin Pantürkizm isteğini tek başına gerçekleştiremeyeceğini, Türkiye ile Rusya'nın el ele vermesinin gerektiğini ve Avrasya Hareketi'nin güçlerin birleştirilmesi teklifi anlamına geldiğini" söylediği ifade ediliyor. ("Ergenekoncu Dugin MİT Raporunda", Taraf, 14 Ağustos 2008)*[3]

Cumhuriyet Mitingleri Avrasyacı güçlerin son büyük çıkışı anlamına gelmiştir; sonrasında ise ibre açık bir şekilde Atlantikçilere doğru kayacaktır. Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesi, AKP'nin kapatılmaması, 27 Nisan Muhtırası'nın atlatılması, AKP'nin seçim başarıları ve Ergenekon/Balyoz Operasyonu ile birlikte renkli devrimin güçleri ya da aynı anlama gelmek üzere yeni Türkiye'yi inşa eden Atlantikçi güçler üstünlüğü ele geçirmişlerdir.

Düşünsel anlamda bakıldığında AKP-Cemaat koalisyonu ile Avrasyacı güçler arasındaki mücadele bir rejim savaşı olarak temayüz etmiştir. Bunu, 1923, yani Birinci Cumhuriyet paradigmasıyla ve bu cumhuriyetin değerleriyle, İkinci Cumhuriyet paradigması ve bu cumhuriyetin değerleri arasındaki bir mücadele olarak kavramsallaştırabiliriz. 1990'ların başından itibaren Birinci Cumhuriyet'in miadını doldurduğunu ve liberal demokrasi eksenli yeni bir cumhuriyet kurulması gerektiğini iddia eden liberal entelektüellerle, Birinci Cumhuriyet'in laikliği ve modernleşmeciliği ile hep problemli olmuş muhafazakâr entelektüellerin düşünsel bir koalisyonu olarak ortaya çıkan İkinci Cumhuriyet fikri, AKP iktidarı ile birlikte kendisine siyasal bir zemin bulmuş, sahip olduğu ideolojik aygıtlar aracılığıyla da düşünsel hegemonyasını kuvvetlendirmiştir.

Jakobenizm, vesayetçilik, otoriterlik, militarizm gibi kavramlar üzerinden tanımlanan Birinci Cumhuriyet'in, yani eski rejimin karşısına, liberal, demokrat ve sivil olduğu iddia edilen yeni bir cumhuriyet fikriyle, yani yeni bir rejim tasarımıyla çıkılmıştır. Böylelikle Ergenekon Operasyonu'ndan Kürt ve Alevi açılımlarına kadar bütün bir AKP icraatı, yeni ve demokratik bir rejime giden yoldaki kilometre taşları olarak görülmüş ve icraatların meşruluğu bunun üzerinden yeniden ve yeniden üretilmiştir. Aynı şekilde kaymakamlıktan cumhurbaşkanlığına, dışişlerinden üniversiteye, emniyetten yargıya kadar devlet içerisindeki bütün makam ve kurumlar yeni rejimin bekası adına tamamen ele geçirilmiştir ve buralara yeni Türkiye'ye uygun, yani liberalizmle muhafazakârlığı kendi şahsında sentezlemeyi başarmış kadrolar yerleştirilmiştir.

Söz konusu rejim değişikliğini uluslararası bağlamından kopararak anlamak ise mümkün görünmemektedir. II. Dünya Savaşı sonrası kendisini anti-Sovyetizm ve sosyalizm düşmanlığı üzerinden uluslararası sisteme eklemleyen ve böylelikle İslamizasyon/sağcılaşma sürecini başlatan Türkiye egemen sınıfı açısından bakıldığında, 2000'li/AKP'li yıllar, Sovyetler Birliği'nin yıkılışı sonrası yaşanan belirsizliğin ardından Türkiye'yi uluslararası sisteme liberal ve muhafazakâr bir ikinci cumhuriyet projesi ile dâhil etme fırsatı anlamına gelmektedir. Bu, az önce söylediğimiz üzere Türkiye'nin renkli devrimi ya da aynı anlama gelmek üzere yeni bir rejim inşası sürecidir. Ergenekon ve Balyoz ise yeni rejim inşasına girişen güçlerin, ulusalcıların/Avrasyacıların tasfiyesi için devreye soktuğu, toplumsal meşruiyetinin sağlanmasına büyük önem verilen, polisiye, adli ve siyasi bir operasyon süreci olarak şekillenmiştir.[4]

Bu noktada, ordudaki ulusalcı/Avrasyacı güçlerin tasfiyesi meselesine biraz daha yakından bakmak durumundayız. Söz konusu tasfiye operasyonun nasıl şekillendiğini anlamak için ise 2000'lerin başına kadar gitmemiz gerekiyor.

DSP-MHP-ANAP koalisyonunun henüz iktidarda olduğu 2002 yılında yapılan Yüksek Askerî Şura toplantısında Hükümet, öncelikle Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun görev süresini uzatmak ister, ancak Kıvrıkoğlu bu teklifi kabul etmez. Etmez ama yerine geçecek olan Kara Kuvvetleri Komutanı Hilmi Özkök'ün başkanlığını da, kendisini güvenilmez bulduğu için engellemeye çalışır. Bunda başarılı olamayınca da, katıldığı son YAŞ toplantısında, herkesin Edip Başer'in atanacağına kesin gözüyle baktığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevine Aytaç Yalman'ı ve Aytaç Yalman yerine de Jandarma Genel Komutanlığı'na emekliye sevk edilmesi beklenen Şener Eruygur'u atar.

2003 yılındaki şurada ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na Bülent Alpkaya'nın yerine Özden Örnek ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na da İbrahim Fırtına atanır ve Hilmi Özkök komuta kademesinde yalnız bırakılır. Hilmi Özkök'ün Murat Yetkin'le yaptığı röportajın ve Özden Örnek'e ait olduğu iddia edilen "Darbe Günlükleri"nin de ortaya

koyduğu gibi, Sarıkız ve Ayışığı isimli darbe planları bu dönemde komuta kademesinin gündemine gelmiştir.[5]

2004 Yüksek Askerî Şurası, komuta kademesinin 2012 yılına kadar şekillendirilmesine sahne olur. Yaşar Büyükanıt Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirilir ve böylelikle 2006 yılında genelkurmay başkanı olması kesinleşmiş olur. O dönemde genelkurmay ikinci başkanı olan İlker Başbuğ 2006 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirilir ve böylelikle Yaşar Büyükanıt'ın 2008 yılında emekli olmasının ardından Genelkurmay Başkanı olmasının yolu açılır. Aynı şurada Işık Koşaner Jandarma Genel Komutanlığı'na atanır. Koşaner, 2008 YAŞ'ında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanacak ve böylelikle 2010 yılında Başbuğ'dan boşalan başkanlık koltuğuna oturmasının önü açılacaktır. Koşaner sadece bir yıl görevde kalır ve hemen sonrasında istifa eder.

Peki tüm bunlardan çıkarmamız gereken sonuç nedir? Anlaşılmaktadır ki 2000'ler ordu içerisinde Atlantikçi/NATO'cu subaylarla Avrasyacı/Ulusalcı subaylar arasındaki bir mücadeleye tekabül etmektedir. Hem Ergenekon hem de Balyoz Operasyonları ordu içerisindeki Avrasyacı unsurların tasfiyesine yönelik küresel ölçekli bir operasyondur.[6] Ordunun yönetim kadrosunda esas olarak Atlantikçiler etkindir ve söz konusu tasfiye operasyonuna destek vermişlerdir. Ordu içerisindeki kamplaşma Wikileaks belgelerinde de yer almış ve ABD'nin de TSK içerisinde üç farklı grubun varlığından haberdar olduğu ortaya çıkmıştır:

> *Wikileaks belgelerinde Genelkurmay içindeki üç ana hizip şöyle adlandırılıyor: "Birincisi, Türkiye'nin stratejik çıkarının, ABD ve NATO ile sıkı bağları sürdürmekte olduğunu, istekli olmasa da kabul eden 'Atlantikçiler'. İkincisi ABD ile bağları sürdürme ihtiyacına öfkelenen, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan, kimseye güvenmemeyi (Irak topraklarında kurulacak bağımsız bir Kürt devletini destekleme niyetinden emin oldukları ABD de buna dâhil) yeğleyen ve Kemalist devletin tavizsiz biçimde korunmasında ısrar eden katı "Milliyetçiler". Üçüncüsü de 'Avrasya konseptinin, Rusya'nın tabiatındaki hâkimiyetini tabiatını kavramaksızın, uzun zamandır ABD'ye bir alternatif arayan ve Rusya'yla ya da Rusya ile İran'ı veya Rusya ile Çin'i içine alan iyi tanımlanmamış bir grup ile yakınlaşmayı düşünen 'Avrasyacılar'."[7] (Pehlivan ve Terkoğlu, 2012: 165)*

Dolayısıyla Türkiye'nin renkli devrim sürecinde yaşanan rejim savaşının orduya ilişkin boyutunu AKP-C ile TSK arasındaki bir mücadele olarak okumak son derece hatalı olacaktır. AKP ile TSK'nın kurmay kademesi arasında Ergenekon ve Balyoz süreçlerinde bir "mutabakat" ortaya çıkmış, yeni rejim inşasının önünde bir engel teşkil edeceği düşünülen Avrasyacı/ulusalcı subayların tasfiyesi bu mutabakat neticesinde söz konusu olmuştur.[8]

Yeni Türkiye'nin inşası eski Türkiye'nin elitlerinin tasfiyesi anlamına gelirken, aynı zamanda yeni Türkiye'ye uygun bir kolektif kimliğin yaratılmasını da zorunlu kılmaktadır. Tam da bu nedenle Türkiye'nin renkli devrimi ya da aynı anlama gelmek üzere rejimden rejime geçiş süreci aynı zamanda yeni Türkiye'ye uygun bir "ulus" tasarımını da beraberinde getirmiştir. Rejimi inşa eden güçlerin idealindeki "ulus"u, her ne kadar söz konusu güçler "millet" olarak adlandırmayı tercih etse de, ben daha açıklayıcı olduğunu düşündüğüm için "Sünni-Ulus" olarak adlandırmayı tercih ediyorum. İzleyen bölümde Sünni-Ulusu tartışmaya çalışacağız.

1 Renkli devrimler eski reel sosyalizm coğrafyasında gerçekleşmiş olmasına rağmen, 1923 paradigmasıyla Ekim Devrimi arasındaki bağlantı düşünüldüğünde, bir "turkuaz devrim"den söz etmek olanaklı hale gelmektedir. Kemal Okuyan'ın cümleleriyle söylendiğinde: "Ekim Devrimi'nin bizim coğrafyamızda hiç sonucu olmadığı nasıl söylenebilirdi ki? Genç burjuva iktidarını ölümüne korktuğu emperyalist ülkelere yanaştıran, sınıf içgüdüleriydi, antikomünizmdi. Ama aynı güdüler, yanı başımızda kurulan yeni yaşamın baskısı ve Sovyetler ülkesinin prestijini dengeleme gereksinimleri nedeniyle, ideolojik ve siyasal alanda "olağan koşullarda" hiç de istenmeyecek ögeler de bulaştırmıştı Türkiye Cumhuriyeti'ne henüz yolun başında... Buna burjuva devrimlerinin başlangıç kurallarını, sermaye sınıfını palazlandırmak için gerekli "devletli" ekonomi politikalarını ekleyin... Lafı uzatmaya gerek yok, sistemin bunlardan arınması gerek... Cumhuriyet'in bazı değerlerinin terk edilmesi gerek... Ulusal egemenlikten vazgeçilmesi gerek... Topluma verilmiş olan bazı sözlerin geri alınması gerek... Merkezî otoritenin dağılması ve yerelleşmenin hızlandırılması gerek... Yabancı sermayenin ekonomik, yabancı ülkelerin siyasal ve ideolojik etkisini sınırlandıran tüm yasal düzenlemelerin ayıklanması gerek... İşçi ve emekçilere verilen ya da onların aldığı hakları ortadan kaldırmak gerek... Turkuaz devrimi budur." http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/turkuaz-devrimi-kemal-okuyan-944

2 Daha 2005 yılında Fethullah Gülen'in ulusalcılığın yükselişini görüp bir tehdit okuması yapması dikkat çekicidir. Gülen *Aktüel* dergisinin Ekim 2005 tarihli sayısında yer alan röportajında ulusalcılıkla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Şimdi önümüzde daha geniş, kapsamlı ve kompleks bir süreç var. Dolayısıyla direnç noktaları daha fazla sancı oluşturabilir. AB sürecinde son günlerde yaşanan kavga ve tartışmalara bir bakıverin. Ölseler bir araya gelmeyecek kimseler ulusal cephe adı altında suni bir kitlesel dalga oluşturmaya çalışıyor. Kimlikleri, söylemleri, hassasiyet ve dünya görüşleri bu derece farklı, üstelik birbirleriyle hiçbir diyalog geliştirme niyet ve isteği olmayan insanlar muvakkaten bir araya geliyor. Gerçekten her söz ve hareketleri suni ve iğreti duruyor. Ulusal cephe adı altında oluşturulmaya çalışılan dalganın sınırları belli değil. Hedefi, niyeti ve çağrı yaptığı hassasiyetleri farklıdır. Kemiksiz, kimliksiz ve hedefsiz bir dalga. Her açıdan manipülatif bir organizasyon olduğu belli. Ama sancılar olacaktır. Bunlar aşılacaktır."

3 İşin ilginç yanı Avrasyacı/Ulusalcı bu sempozyuma ülkücü öğrenciler gayet bilinçli bir şekilde ve emir-komuta zinciri içerisinde saldırtılmış, böylelikle "Kızılelma koalisyonu" MHP yönetiminin müdahalesiyle sona erdirilmiştir.

4 Tam da burada, yaşanan mücadeleyi "sınıfsal bağlamı"na oturtmak için ortaya atılan tezlerin kısa bir eleştirisini yapabiliriz. Bu tezlere göre mücadele AKP ile ordu arasında yaşanmıştır ve AKP İslami burjuvaziyi/taşra burjuvazisini, TSK ise büyük burjuvaziyi/İstanbul burjuvazisini temsil etmektedir. Dolayısıyla mücadele sınıfsal düzlemde büyük burjuvaziyle onunla mücadele halindeki İslami burjuvazi arasında vuku bulmuştur. Böylesi bir bakış açısı olan biteni anlamanın ziyadesiyle uzağındadır. Öncelikle şu söylenmelidir ki ortada AKP'yle ordu arasında gerçekleşmiş bir mücadele bulunmamaktadır. AKP (ve Cemaat) ordunun ABD'ci/NATO'cu yönetimiyle iş birliği halinde Avrasyacı/ulusalcı subayları tasfiye etmiştir. Dahası, bu tasfiye sürecinde TÜSİAD burjuvazisi, söz konusu tasfiye sürecinin sadece orduya yönelik değil, Türkiye'nin düzenine dair, ABD orijinli bir projenin parçası olduğunun bilinciyle, AKP yanlısı bir tutum takınmıştır. Büyük burjuvaziyi ve İslami burjuvaziyi birleştiren ise tıpkı AKP ve Cemaat gibi, olan biteni Türkiye'nin demokratikleşmesi sürecinin bir parçası olarak sunmalarıdır.

5 Yine de Sarıkız ve Ayışığı'nın "dört başı mamur, planlı programlı" darbe girişimleri olarak görülmemesi gerekir. Ortada bir "fikir" olarak darbe vardır, üzerine konuşulmuş, belki adı bile konulmuştur, ancak bırakın fiiliyata geçirilmeyi, bunun çok daha öncesinde, yani fikir düzleminde dahi esaslı, ciddi bir etki yaratmadan sönüp gitmiştir.

6 Dönemin ABD elçisi Robert Pearson'un Wikileaks belgelerinde yer alan ve TSK'daki görüştüğü subaylara atfettiği şu ifadeleri operasyonun küresel boyutunu ortaya koymaktadır: "[Türk Genelkurmayı'nda irtibatta olduğumuz kimseler] ABD-Türk ilişkisinin yeniden dinamizm kazanmasının da hem katı muhafazakârların istifasını (milliyetçi-Avrasyacılar kastediliyor) hem de özellikle modern, ileri görüşlü (kısaca Atlantikçi) yeni bir subay kadrosunun yetişmesini gerektireceğini tahmin ediyorlar." (Pehlivan&Terkoğlu, 2012: 168)

7 "İyi tanımlanmamış bir grupla" ifadesi kanaatimce, ABD'nin de ordu içerisinde Ergenekon ya da başka bir adlı hiyerarşik bir yapının var olmadığının farkında olduğunu, iddia edildiği üzere darbeye hazırlanan örgütlü bir yapının bulunmadığını bildiğini göstermektedir. Ancak Atlantikçiler dışında kalanların potansiyel olarak "muhalif" pozisyonları "darbecilik" suçlaması adı altında tasfiye

edilmelerini ABD ve küresel sistem açısından kaçınılmaz kılmıştır. Ayrıca rapordaki milliyetçiler/Avrasyacılar ayrımı da gerçekliğe tam olarak tekabül etmemektedir. Batı'da Türkiye hakkında yazılanlarda "milliyetçiler" terimi bizde olduğu gibi MHP'yi/ülkücüleri değil, Kemalistleri tarif etmek için kullanılır; dolayısıyla Kemalistlerle Avrasyacılar büyük ölçüde aynı toplamı işaret etmektedir.

8 Bu noktada sorulabilecek haklı bir soru "peki Ergenekon/Balyoz tasfiyelerinde esaslı bir direniş göstermeyen İlker Başbuğ neden tutuklanmıştır" olabilir. Başbuğ'un tutuklanmasının esas olarak AKP-Cemaat kavgasında yapılmış Cemaat hamlelerinden biri olduğu kanaatindeyim. Bunu AKP-Cemaat kavgasını tartıştığım bölümde daha ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalışacağım.

Dördüncü Bölüm

MİLLET YA DA SÜNNİ-ULUS

“Nation” sözcüğünü Türkçede karşılayan iki sözcük bulunmaktadır; birisi “millet” diğeri ise “ulus”tur bu sözcüklerin ve; her ne kadar sözlük anlamı itibarıyla eş anlamlı sözcükler olup birbirlerinin yerine kullanılabilir olsalar da, her ikisi de “değer yüklü” durumdadır. Değer yüklü derken kastedilen ise şudur: Konuşurken ya da yazarken bu iki sözcükten hangisini kullanacağınızı belirleyen şey, dünyaya bakışınız ve politik duruşunuzken, dünyaya bakışınızı ve politik duruşunuzu gösteren de bu iki sözcükten hangisini tercih ettiğinizdir.

Biraz daha açacak olursak; millet sözcüğü 1940’lardan beri Türk sağının söyleminin bir parçasıyken, ulus sözcüğü Kemalist ve sol-Kemalist söylemin bir parçasını teşkil eder. Başka bir ayrım ise şöyle yapılabilir; “Atatürkçüler” genellikle “millet”ten söz etmeyi tercih ederken, “Kemalistler” “ulus”tan söz etmeyi tercih ederler; yani kavram, Atatürkçü-Kemalist ayrımına da işaret etmektedir.

Bugün gelinen noktada ise “millet” sözcüğü AKP aracılığıyla Türkiye siyasetinin merkezine oturmuş, “milli irade” ile birlikte iktidarın tüm icraatlarını meşrulaştırdığı söylemsel bir araç haline gelmiş durumdadır. İktidarın temel iddiası, egemenliğin kaynağının millet olduğu yönündedir; ancak buradaki millet, anayasada tanımlanan ve bütün yurttaşları kapsayan bir hukuki kategoriye tekabül etmediği gibi, hak ve özgürlükler üzerine temellenmiş modern yurttaşlık anlayışına da işaret etmemektedir. Millet artık daha çok Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki “millet sistemi”ne bir tür geri dönüşü ifade

eder durumdadır. Bu ise kavramın modern bir olgu olan "cemiyet"i, yani yurttaşlar toplumunu değil; "cemaat"i, yani inançlar toplumunu ve dolayısıyla modern-öncesi bir olguyu işaret etmesi anlamına gelmektedir.

Millet sistemi, çok-etnili, çok-dinli ve modern-öncesi bir imparatorluk olan Osmanlı'daki temel toplumsal sistem olarak adlandırılabilir. Toplumsal hiyerarşinin en üstünde "millet-i hâkime" olarak da adlandırılan Sünni Müslümanlar yer alır, daha altta ise "zimmi" statüsünde yer alan, yani vergi ödemeleri karşılığında can ve malları devletin güvencesi altında olan gayrimüslimler vardır. Modern yurttaşlık anlayışından farklı olan bu sistem, Osmanlı tebaasını inanç eksenli kompartımanlara ayırmış ve her millet kendi inançlarının gereklerini yerine getirmede göreli bir otonomiye sahip olmuştur.

Modernleşme, sekülerleşme ve milliyetçilik akımının ortaya çıkışı ile birlikte millet sözcüğündeki dönüşüm de başlar. Örneğin 19. yüzyılda Namık Kemal ilk kez "vatan"dan ve "vatan sevgisi"nden bahsetmeye başladığında, bu, modern anlamda milliyetçiliğin ortaya çıkışı anlamına gelir. Vatan bir kez ortaya çıktığında ise mutlaka o vatanın "asli" sahibi olanlarla, yani "millet"le bir kavramsal çakışma kaçınılmaz hale gelecektir; dolayısıyla "milliyetçilik, vatan fikriyle millet fikrinin çakışması demektir" de diyebiliriz.

Yeni-Osmanlılar'dan Jön Türklere ve oradan da İttihat-Terakki'ye uzanan süreçte millet, Müslümanlığın esas damgasını vurduğu, ancak etnik bir içeriği de olan, yani "aynı soydan gelme"ye de işaret eden ve ortak dil, tarih ve kültüre de vurgu yapan bir veçheye kavuşmaya başlar, Türklüğün ikincil planda kaldığı bir "Müslüman milliyetçiliği" ortaya çıkmaktadır yani. İmparatorluk milliyetçilik akımlarının etkisiyle sarsılmakta, halklar isyan etmekte, kendini imparatorluğun sahibi olarak gören "millet-i hâkime"nin münevverleri de bu süreçte yavaş yavaş milliyetçileşmektedir. Dolayısıyla "devlet nasıl kurtarılır" sorusunun yanıtı artık az çok şekillenmiş durumdadır: Kendi milletini yaratmak, yani din ve etnisite açısından nüfusu olabildiğince homojen olan bir devlete sahip olmak. Balkan Savaşlarından Birinci Dünya Savaşı'na ve

oradan da Milli Mücadele’ye uzanan süreç, bu yanıtın öncelikli yanıt haline gelişine işaret eden bir süreç olarak okunabilir.

Millet, en başından beri Mustafa Kemal’in ve Milli Mücadele’yi yürüten kadroların söyleminin de merkezinde yer almıştır. Milli Mücadele’yi ilan eden metin olduğunu söyleyebileceğimiz Amasya Tamimi’nde “milletin bağımsızlığını yine milletin kendisinin azmi ve kararlılığı kurtaracaktır” denilmektedir. Milli egemenliğe gönderme yapan bu ilk metinden kısa bir süre sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi açılacak ve 1921 Anayasası’nın 1. Maddesi’nde “hâkimiyet bila kaydü şart milletindir” ifadesine yer verilecektir. Cumhuriyet’in ilanından sonra millet, “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir” şeklinde tanımlanacaktır. Özellikle 1920’lerin ortasından itibaren ise millet, merkezinde dinin/İslamiyet’in bulunduğu bir kavram olmaktan çıkacak ve giderek seküler bir karakter kazanarak soy, dil ve vatan gibi ortaklıklar üzerinden tarif edilir hale gelecektir. Bu süreçte din, milli kimliğin bütünüyle dışına atılmaz; ancak hiyerarşik sıralamada Türklüğün altına yerleştirilir.

Millet sözcüğü, 1930’lardan itibaren “öz Türkçecilik” akımına uygun bir şekilde “ulus”a dönüştürülür; artık “Türk milleti” değil, “Türk ulusu”, “milli” yerine “ulusal” denilecektir. Zamanla terim, tek parti döneminin yenilikçi-radikal kadrolarıyla, gelenekçi-muhafazakâr kadroları arasındaki farklılaşmaya da işaret eder hale gelir. İkinci Dünya Savaşı bitip çok partili hayata geçildiğinde ve Demokrat Parti kurulduğunda ise kullanımı iyice netleşir. Millet, Türk sağının söyleminin kurucu ve merkezî kavramlarından biri konumundadır artık.

DP’nin 1950 seçimlerinde kullandığı “yeter söz milletindir” sloganı, yakın Türkiye tarihini anlamanın anahtarı niteliğindedir âdeta. Slogan şunu söylemektedir: “Cumhuriyet’in kuruluşundan beri, hatta belki 1908’den, yani İttihatçıların iktidara gelişinden beri millet iktidarda değildir; iktidardakiler milleti, milletin değerlerini ve kutsallarını temsil etmemektedir. Batıcı, elitist, vesayetçi, laik, jakoben bir zümre iktidarı ele geçirmiş durumdadır ve yıllardır millete zulmetmektedir.” İşte DP’nin iktidara gelişi, bu “yabancılaşma” sürecinin sonu, milletin ve değerlerinin yeniden iktidar olması, milletin yeniden iktidara gelmesi

demektir. Artık Batıcılar, vesayetçiler, elitler değil bizzat milletin temsilcileri iktidarda olacak ve milletin “söz”ünü söyleyeceklerdir.

DP iktidarının “milletin sözü”nü ne kadar iktidara taşıdığı ortada olmasına rağmen, Türkiye’de sosyal bilimlerin temel paradigmasının yıllardır bu sloganca belirleniyor oluşu, üzerine düşünülmesi gereken bir meseledir. Şerif Mardin’in “merkez-çevre” yaklaşımından İdris Küçükömer’in *Düzenin Yabancılaşması*’na, Kemal Tahir’den Türk-İslam sentezcilere ve oradan da *Birikim* çevresine uzanan bir genişlikte, yakın Türkiye tarihi tam da böyle okunmaktadır. Bir tarafta yabancılaşan bir düzen, bir merkez, Batıcılar, vesayetçiler, bürokratik elitler, jakobenler vardır; diğer tarafta ise mütedeyyin halk kitleleri yani millet ve onun siyasi temsilcileri, yani esas itibarıyla merkez sağ partiler bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de siyasal mücadele sınıflar arasında değil devletle toplum arasındadır. Bunun “sol strateji” açısından yarattığı sonuç ise ortadadır: Solun görevi devlete karşı toplumun, vesayete karşı demokrasinin, elitlere karşı mütedeyyin kitlelerin yanında durmaktır.

Bu paradigmanın AKP iktidarında aldığı hal ise özetle şöyledir: Türkiye’de 80 yıldır kesintisiz devam eden Kemalist bir rejim vardır. Bu yabancılaşmış rejim Türkiye’yi, ait olduğu İslam medeniyetinden koparıp Batı medeniyetine iltihak ettirmeye çalışmıştır. Bunun neticesindeyse millete, milletin olmayan değerler empoze edilmeye çalışılmış, büyük baskılar, zulümler yapılmış ve devlet nihayetinde millete ait olmaktan çıkmıştır.

O halde yapılması gereken nedir? Yapılması gereken bir kez daha “yeter söz milletindir” demektir. Bunu diyenler, yani Menderes ve Özal, “millet düşmanları” tarafından öldürülmüşlerse de, aynısı bir daha yaşanmayacak, devlet ve millet yeniden birbirine kavuşacaktır: Millete ait olan bir devlet ve devletle özdeşleşen bir millet.

Burada millet, anayasal olarak tanımlanmış bir varlık değildir; hukuki olarak değil fiilî olarak mevcuttur, öyle var olur ve öyle inşa edilir. Milleti teşkil edenler, her şeyden önce Müslüman ve Sünni’dir, hemen sonrasında Türklük gelir, Türklüğü muhafazakâr-milliyetçi olmak takip eder ve şüphesiz ki bunların hepsiyle birlikte aynı zamanda erkek olmak

gerekir. Kadın, ancak kendisine biçilen, namus ve iffet timsali anne ve ev kadını rollerine uygun hareket ettiği sürece “millet”e kıyısından bir yerlerden dâhil olabilir. Milli irade millette cisimleşir, dolayısıyla iktidarın icraatlarının meşruluğunun kaynağı da odur; sadece bu değil, çoğunluğu oluşturduğu ve demokrasi sandıkla özdeşleştirildiği için, iktidarın demokratlığının kaynağı ve garantisi de yine millettir.

Ulus (millet) inşasından söz etmek, inşa edilmekte olan ulusa dair bir tarih yazımına girişmekten de söz etmek anlamına gelir. Çünkü bugün, her zaman geçmişte kurulur ve kendisini her zaman tarihe atıfla var eder. Bugün nasıl yaşanacağına, ne olunacağına, neyin iyi ve neyi kötü olarak adlandırılacağına dair yapılan her tercih, geçmişin nasıl kurgulanacağına dair de bir tercihtir dolayısıyla. Yeni bir ulus inşa etmek, tarihi yeniden yazmak değildir sadece; o yeniden yazılan tarihten, bugüne ve bugün mevcut olanın meşrulaştırılmasına hizmet edeceği düşünüleni çekip almak ve bugüne taşımaktır. Hangi günler önemli kılınacak, hangi günler devlet töreniyle ve elbette ki ulusun da katılımıyla kutlanacak ya da anılacak, hangi ölülerin yası tutulacak vs. Yeni ulus inşası bu soruların yanıtlanmasıdır da aynı zamanda.

Tarih yeniden yazılırken bir de “gelenek icadı” işine girişilecektir demek ki; yüzlerce yılın birikiminden süzülüp gelenin yetersiz kaldığı ya da uygun olmadığı düşünüldüğünde, inşa sürecine icat sürecinin de eşlik etmesi kaçınılmazdır çünkü. Ancak tarihin yeniden yazımına ve gelenek icadına eklenmesi gereken üçüncü bir şey daha vardır: Mitleştirme/mit yaratımı. Kimi olayların ve kişilerin mitleştirilmesi, uhrevi bir karaktere büründürülmesi, dünya-tarihsel bir öneme sahip olduklarının gösterilmesi ve ulusun kaderi açısından oynadıkları rolün ortaya konulması, yeni rejim ve yeni ulus inşası sürecinde bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Bu yeni rejim ve ulus inşa sürecinin tarih yazımına dair bir literatürün şekillenmeye başladığı rahatlıkla gözlemlenebilmektedir artık. Gazete köşelerinde, üniversite kürsülerinde, yüksek lisans/doktora tezlerinde ve elbette ki siyasi davaların iddianamelerinde üretilen ve kamusal dolaşıma sokulan yeni bir tarih anlatısıdır karşımızdaki. Söz konusu literatürün ise birtakım anahtar kavramları vardır: “Merkez-çevre,

elitler-mütedeyyinler, ceberut devlet, darbeci zihniyet, jakoben, dindarların demokratlığı, solcuların darbeciliği, tek parti zihniyeti, milli irade, sandık vs.”

Çarpıcı olması bakımından, tam da bu noktada 12 Eylül Davası’nın iddianamesinden birkaç alıntı yapmak yerinde olacaktır. İddianamenin hemen başında, bir siyaset bilimi dönem ödevine benzeyen şu satırlar yer almaktadır örneğin:

> *Yakın tarihimizde sivil otorite karşısında konumunu güçlendiren askerî bürokrasi ve askerî bürokrasiyle koalisyon yapan elitler, yönetim konusunda halkın doğru karar veremeyeceğini, doğru kararı onlar adına ancak kendilerinin verebilecekleri iddiasıyla, demokrasi adına ilan edilen meşrutiyetten günümüze halkı yönetime ortak etmeme düşüncesini kararlılıkla devam ettirmişlerdir. Bu şekilde “halka rağmen halk için demokrasi” düşüncesi egemen kılınmıştır. (s.5)*

İddianame, iktidarın “milli irade” kavramı üzerine inşa ettiği çoğunlukçu demokrasi anlayışını benimsemekte, tam da bu nedenle gücü, devlet içerisinde dağıtmayı amaçlayan 1961 Anayasası ile yürütmeyi güçlendiren 1982 Anayasası’nı, “milli iradenin tecessüm ettiği yer” olan TBMM’yi hedef aldıkları gerekçesiyle, kolaylıkla aynı çerçeveye yerleştirebilmektedir:

> *Gerek 1961 Anayasası’nda gerekse 12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra yürürlüğe konulan 1982 Anayasası’nda, egemenlik hakkının millete ve onun temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne tek başına verilmediği, onun yanında seçimle işbaşına gelmemiş kişi ve kurumlara egemenliğin paylaştırıldığı görülmektedir. Her iki anayasa da egemenliğin, anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanılacağı ibaresine yer verilmiştir.” (s.5)*

Egemenliği kullanma yetkisinin tek başına Meclis’te olmamasından yola çıkarak varılan sonuç ise, bürokrasinin halen ülkeyi yöneten asıl güç olma niteliğini taşıdığı ve fırsatını bulduğu anda da demokrasiye müdahale ederek sahip olduğu imtiyazları devam ettirmeye çalışacağı yönündedir:

> *Bu durum, mevcut sistemimizde tam demokrasinin halen içselleştirilemediğini, gücünü milletten almayan, seçimle işbaşına gelmemiş bürokrasinin bir şekilde ipleri elinde tutmak istediğinin göstergesidir. Bu kesimler şeklen demokrat görünmekle birlikte, işler kendilerinin veya ideolojisine hizmet etmiş oldukları güç odaklarının istediği gibi gitmediği takdirde demokratik yönetime müdahale yollarını aramaya başlarlar. Bunun için de sürekli, sistemde kendilerine bu imkânı sağlayacak boşluklar bulunmasını arzu ederler. İstedikleri ortama demokrasi dışı yollarla ulaşmak gerekiyorsa derhal o oluşum ve çalışmaların yanında yer alırlar. (s.5)*

İddianamelere bile yansıyan bu yeni, resmî tarih yazımı çabasına, “gelenek icadı” ve “mit yaratımı” da eklenmiş durumdadır bir süredir. En son Malazgirt Savaşı anması örneğinde görülebileceği üzere yeni rejim, bir yandan 1923 Cumhuriyeti’nin milli bayramlarını ve önemli günlerini yavaş yavaş kutlanır günler olmaktan çıkarıp önemsizleştirirken, öte yandan kendine uygun yeni önemli günler gündeme getirmekte, yani gelenek icadına girişmektedir.

Yeni rejimin gelenek icadına örnek teşkil edecek “önemli gün ve haftalar”dan ilk akla gelenleri şöyle sıralayabiliriz: Demokrat Parti döneminden miras alınan “Fetih Kutlamaları”, 12 Eylül’ün Türk-İslam sentezinden kalma “Kutlu Doğum Haftası”, 2000’lerin başından itibaren gündeme gelen “Çanakkale Zaferi” ve “Sarıkamış Destanı”, son olarak ise 2013 yılında “Alpaslan” isimli 1071 gencin Malazgirt Ovası’na götürülmesiyle ve “Anadolu’nun anahtarı”nın Suat Kılıç’a teslim edilmesiyle gündeme gelen “Malazgirt” anmaları.

Bu noktada, 2014 yılı Malazgirt anmalarına biraz daha yakından bakmak, Sünni-Ulus inşasının gelenek icadını anlamamız açısından bize son derece önemli ipuçları verecektir.

Öncelikle şunu belirtmemiz gerekiyor; Malazgirt’in birdenbire yeni Türkiye’nin gelenekselleşmiş anmalarından biri haline gelmesinin yeni Türkiye açısından çok işlevsel bir nedeni vardır. Erdoğan ve AKP, gelecek tasavvurlarında sürekli olarak üç tarihe işaret etmektedir: İlki Cumhuriyet’in yüzüncü yıl dönümü olan 2023, ikincisi İstanbul’un fethinin altı yüzüncü yıl dönümü olan 2053 ve üçüncüsü Malazgirt Savaşı’nın bininci yıl dönümü olan 2071. Erdoğan ve AKP için, bu hedeflerden son ikisi süre itibarıyla ilkine göre fazlasıyla “ütopik” görünse de, önemli olan toplumsal algıda “sonsuz iktidar” algısını yaratmak ve topluma, uzak geleceğe dair birtakım hedefler sunmak olduğundan, her üç hedef de pervasız bir şekilde dile getirilebilmektedir.

Ancak mesele sadece “sonsuz iktidar” değildir; gelenek icadı “geçmiş dolayımıyla bugünün inşası”nı hedefler, bugünü dünde ve dünü bugünde kurar. Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın “Malazgirt Zaferi’nin 943. Yıl Dönümü Anması” kapsamında düzenlenen çalıştayda yapılan konuşmalar bu kuruluş sürecini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bakanlığın Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu[1] ile birlikte düzenlediği ve toplamda "1071 genç tarihçi"nin katıldığı "Malazgirt Çalıştayı"'nda Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürü Harun Sönmez asıl amaçlarının "yeni Türkiye yolunda rol alacak gençleri tarih şuuruyla yetiştirmek" olduğunu söylemiştir. Konuşmacılardan Prof. Mehmet Çelik'in konuşması ise yeni Türkiye'nin Osmanlı'yı yeniden ihya projesi olduğunu ortaya koyması bakımından son derece önemlidir. Çelik'e göre;

> *Tüm savaşların ortak sahnesi, birbirleriyle savaşan iki ordudur. Ancak Malazgirt'te durum farklıydı. O gün atalarımız, Anadolu'yu yurt edinmenin harcını birlikte kardı. O harç ki bizi Viyana önlerine götürdü. O ruh bizi Niğbolu'ya götürdü. O cesaret bizi Barbaros ile okyanuslara açtı. Zaman zaman milletlerin hafızalarında fetret devirleri olur. Bizim fetret devrimiz, Osmanlı'nın dağılmasıydı. Orada sadece toprak kaybetmedik. Hafızamızı yitirdik. Milli hafızamızı Kars ile Sarıkamış arasına preslediler. Sonra da kalan topraklarımızda kurduğumuz devletimize "yol yap, hastane yap, başka bir işe de karışma. Bölgeye dair en ufak bir adım dahi atma" dediler. İşte bugünün Türkiye'si, o günlerde bize dayatılanlardan kurtulan, nerede bir çığlık duysa oraya el uzatan bir Türkiye'dir. Bu misyonu yeni yeni hatırlamaya başladık. Malazgirt'te karılan o meşhur harcı yeniden karmak ve Anadolu'ya yaymak bizlerin öncelikli görevidir.*

Söz konusu çalıştayda Muş valisinin yaptığı konuşma ise Sünni-Ulusun yeni Türkiye'nin üst düzey bürokratlarından biri için nasıl bir anlam taşıdığını görebilmek açısından dikkate alınmalıdır:

> *Sadece Türk'ün değil, Çerkez'in, Gürcü'nün, Peçenek Türkleri'nin de yer aldığı bir zafere imza attı ceddimiz Malazgirt'te. Bu zafer o kadar önemli ki, ancak onu doğru tanımlayabildiğimizde ve anlayabildiğimizde bugünün problemlerini ortadan kaldırabiliriz. Kardeşlik, birlik ve beraberlik ruhu Malazgirt'te yatıyor. Bizim tarihimizde yalana yerimiz de, ihtiyacımız da yok. Biz, kendi tarihimizi iyi bir şekilde bilelim ve ona sahip çıkalım yeter. Bu çalıştayın, bahsettiğim sahiplenme ve geleceğe güzel bir şekilde aktarma noktasında önemli bir köprü olacağına eminim.*[2]
> *(http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/20150/malazgirt-tarih-calistayi-1071-tarihcinin-katilimiyla-basladi.aspx)*

Gelenek icadı kapsamında gündeme gelen bu anmalara yakından bakıldığında görülen şudur: Birinci Cumhuriyet'in seküler, "kızlı-erkekli" icra edilen, modernist bir militarizmi sergileyen ve seküler ulusal kimliği kutsayıp yeniden üreten törenlerinin aksine, bu anmalarda esas olarak din öne çıkarılmakta ve dine raptedilmiş bir milliyetçiliğin

belirleyici olduğu görülmekte, milliyetçilikle tahkim edilmiş bir din, Sünni-Ulusun harcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kutlu Doğum Haftası hariç hepsi elbette ki militarist içeriklidir ama bu militarizmin belirleyicisi moderniteye değil de modernite öncesi dönemlere ait kavramlar olan fetih ya da cihattır.[3] Yine hepsi, Kutlu Doğum hariç, Selçuklu'yu ve Osmanlı'yı işaret ederek imparatorluk mirasına, "geçmişin görkemli günleri"ne gönderme yapmakta ve dolayısıyla toplumun emperyal arzularını manipüle etmeyi amaçlamaktadır.

Dolayısıyla "gelenek icadı" bugün, yaratılmak istenene uygun bir şekilde gerçekleşmektedir denilebilir: Sünni-Ulus inşasına ve Yeni-Osmanlıcı dış politikaya uygun günler tarihten çekip alınmakta ve daha düne kadar herhangi bir anmanın ya da kutlamanın nesnesi değilken, bugün anılır ve kutlanır hale gelmektedirler.

Mit yaratımına gelince, elbette ki burada da Sünni-Ulus'un kaderini belirleyen tarihsel figürler olarak liderlerin ön plana çıkarılması söz konusu olmaktadır. Örneğin, Şii eksenine karşı Sünni blokun dış politikanın merkezinde olduğu bir dönemde, İran'la savaşmış ve Alevi katili bir padişahın adının üçüncü köprüye verilip yeniden gündeme getirilmesi hiç şüphesiz ki tesadüfi değildir. Ancak mit yaratımında esas faaliyet alanı yakın tarihtir. Bu bağlamda, geçmiş yıllarda "demokrasinin yıldızları" olarak afişlerdeki yerini alan "Menderes-Özal-Erdoğan" üçlüsünün, Haziran Direnişi'yle birlikte "astınız-zehirlediniz-yedirmeyiz" denilerek gündeme getirilişine odaklanabiliriz.

Söz konusu faaliyetle, yeni rejimin tarih yazımına uygun bir şekilde, vesayete karşı demokrasiyi, askere karşı sivili, merkeze karşı çevreyi, jakobenizme karşı dindarları temsil eden Menderes ve Özal'dan Erdoğan'a uzanan bir politik/ideolojik soy kütüğü inşa edilmekte ve buna uygun bir mit yaratımına girişilmektedir. Bu mit yaratımında Menderes de Özal da demokrasi ve "büyük Türkiye" idealleri uğruna karanlık odaklarla, vesayetçilerle, derin devletle mücadele etmişler; ancak yenilmişler ve ilki asılarak, ikincisiyse zehirlenerek öldürülmüştür. Benzer bir plan şimdi Erdoğan için de devrededir ve Haziran İsyanı da 17 ve 25 Aralık Operasyonları da aslında dış mihrakların ve onların içerideki işbirlikçilerinin büyük Türkiye

korkusunun bir yansıması olarak sahneye konulmuştur. Bu nedenle de Menderes ve Özal'da yapılan hata burada tekrarlanmayacak, demokrasi, milli irade ve büyük Türkiye idealini şahsında somutlaştıran Erdoğan'a sahip çıkılarak "yenilmesine", yani devrilmesine ya da öldürülmesine izin verilmeyecektir.

Yeni Türkiye'nin baş ideoloğu payesini rahatlıkla verebileceğimiz Yalçın Akdoğan, Haziran İsyanı'nın ilk günlerinde çıktığı bir TV programında bu izin vermeme durumunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

> *Tayyip Erdoğan'ı kimseye yedirtmeyiz. Yüzyılda çıkan bir liderdir Başbakan. Dönüştürücü, karizmatik liderliği ile. Şu anda böyle başka bir lider de yoktur. Türkiye'nin değişim dönüşümü de bu liderlik üzerinden yürümektedir. Önümüzdeki yıl seçimler vesaire doğrudan sayın Başbakanımızın imajına zarar vererek burada farklı siyaset mühendislikleri yapmak isteyenler, şunu çok iyi bilsinler bu halk da başbakanına sahip çıkar. Biz de liderimizi bu tür şeylere feda etmeyiz. Bu arada elbette, bize destek vermeyen, bizim gibi düşünmeyenleri de kucaklamak elbette bizim de görevimizdir. Bu başka bir şeydir. Ama farklı yöntemlerle insanları sokaklara dökerek burada bir iktidarı devirmeye dönük veya Tayyip Erdoğan'ın imajını zedelemeye dönük bir girişim varsa buna da pabuç bırakmayız.*

Mit yaratımının burada ikili bir işlevi olduğu görülmektedir: Hem geçmişe yönelik yeni bir tarih kurgusu ortaya konulmakta ve böylelikle Sünni-Ulusa dair bir tarih bilincinin şekillenmesine hizmet edilmekte, hem de halen yaşayan bir politik figür kültleştirilmekte, ona bir tür kutsiyet/dokunulmazlık atfedilmekte ve böylelikle söz konusu figürün iktidarına ideolojik meşruiyet sağlanmaktadır.

Söz konusu mit yaratımı, dost-düşman ayrımına dayalı bir politik model üzerinden hareket eder ve "biz/onlar" ayrımını mutlak bir şekilde dayatır; "yeni Türkiye'nin kurucu iradesi olarak Sünni-Ulus" böyle inşa edilebilecektir çünkü. İktidarın "biz"ini teşkil eden millet/Sünni-Ulus yeni rejimin "makbul vatandaş"ına tekabül etmektedir. Makbul vatandaş kategorisine dâhil edil(e)meyenler ya da dâhil olmayı reddedenler ise "iç düşman" kategorisine yerleştirilmekte ve "gayrimilli irade" olarak kodlanmaktadırlar âdeta. Muhalif sosyalistlerden, Alevilerden, Kemalistlerden, Kürtlerden müteşekkil bir "iç düşman"dır bu ve iç düşmana yönelik en temel eleştiri, vatan hainliği, gayrimillilik ve dış güçlerin hizmetinde olmak üçgeninde şekillenmektedir. Ortada bir "millet" ve bir de ona ait olan "vatan" vardır; ezan-bayrak-kuran kutsal

üçlemesi üzerinden metaforize edilen, metafizik bir kutsallaştırmayla anılan, “bir çakıl taşı bile vermeyiz” hamasetiyle savunulan bir vatandır söz konusu olan. Bu metaforun, kutsallaştırmanın ve hamasetin dışında kalan herkes ise vatan hainidir. Gezi/Haziran İsyanı ise yeni Türkiye açısından, gayrimilli iradenin kristalize olduğu, dolayısıyla “vatan hainliği”nin somutlaştığı tarihsel an ve kırılma noktasıdır. Kutsala saygısı olmayan, kozmopolit, soysuzlaşmış ve ahlaksız “Gezici” figürünün iç düşman kategorisinde inşasının tam da bu ihanet hali üzerinden şekillendiğini söyleyebiliriz.

Vatan haini iç düşman figürünün inşası kuşkusuz söylemsel bir inşadır; bu figür, basın açıklamalarıyla, köşe yazılarıyla, röportajlarla, miting ve toplantılardaki konuşmalarla inşa edilir; bu inşa sürecinde iç düşman sözcükler aracılığıyla iğrençleştirilir ve şeytanileştirilir. Bu, “biz”e karşı inşa edilen “öteki”yi, yani düşmanı insan olmaktan çıkarıp öldürülebilir bir figüre, böceğe, yılana, fareye ya da toplumsal bünyeyi bozan ve üstesinden gelinmesi gereken bir virüse dönüştürür. Böylece “öteki”, hukuki hakları olan bir insan/yurttaş olmaktan çıkarılarak iktidarın şiddetinin doğrudan yöneldiği ve yasanın korumadığı bir varlık haline gelir.[4] İğrençleştirme ve şeytanlaştırma “biz”i korku ve kaygı aracılığıyla bir arada tutar aynı zamanda: Kutsala saldırıp toplumsal huzuru ve sağlığı bozan iğrenç ve şeytani bir figür olan iç düşmana karşı saflar daha da sıklaştırılmalı, aynı zamanda ona karşı milletin ve devletin müdafaası adına mücadele eden liderin etrafında sorgusuz sualsiz biat halinin belirlediği bir kenetlenme yaratılmalıdır.

Gezi/Haziran Direnişi’nde somutlaşan gayrimilli iradenin temsilcisi iç düşmanın, yani “Gezici/Direnişçi” figürünün iğrençleştirilme ve şeytanileştirilme sürecine üç örnek üzerinden biraz daha yakından bakabiliriz bu aşamada: Birincisi Dolmabahçe’deki Bezmialem Camii’nde yaşananlar, ikincisi “Kabataş saldırısı” ve üçüncüsü Beyaz Tv’deki “Gezicilerin kaçırdığı” çocuğun çıkarıldığı program.

“Camiye ayakkabılarıyla, kızlı erkekli girdiler, içki içtiler, seviştiler.” Bu, İstanbul Bezmialem Camii’nde yaşandığı iddia edilenlerin bir özeti ve iğrençleştirme/şeytanlaştırma söyleminin muhteşem bir örneğidir. Her şeyden önce ortada bir cami vardır; yani halkın büyük bir

bölümünün ve kendisini o büyük bölümün temsilcisi olarak gören muhafazakâr iktidarın kutsal addettiği bir ibadet mekânı. Sadece bu da değil, camii “ezan susmaz”la sembolize edilen vatanın somutlaştığı yerdir ve buraya “ayakkabılarla girmek” başlı başına bir saygısızlıktır her şeyden önce. Ayrıca camii aynı zamanda bir erkek mekânıdır ve oraya “kızlı-erkekli” girmek mekânsal bir ihlal anlamına gelmektedir. Sevişmek ise şeytanlaştırma mantığının uç noktasıdır: Ancak hastalıklı bir hayal gücünün ürünü olabilecek bir fantezinin, yani camide sevişmenin, üstelik “grup seks” yaparak sevişmenin, muhafazakâr yığınların algı dünyasını sarsacak, altüst edecek ve onların Gezici figürüne sonsuz bir kin duymalarını ve belki de sokağa çıkıp eylemcilere saldırmalarını sağlayacak şekilde gündeme getirilmesidir.

Şeytanlaştırmaya eşlik eden iğrençleştirmede keşfedilen eylem ise “işemek”tir. Önce Erdoğan eylemcilerin Gezi Parkı’nın her tarafına işediğini ve parkın sidik koktuğunu söylemiş; daha sonra ise Bekir Bozdağ Bezmialem Camii imamının sürgün edilmesine dair soruları yanıtlarken, “eylemciler camiye idrar dolu torbalar bıraktılar” diyebilmiştir. Bunları önceleyen ise “Kabataş saldırısı” olarak anılan “hayalî” hadisedir.

Saldırı hayalîdir ve üstelik berbat bir hayal gücünün ürünüdür. Senaryoya göre çocuklu ve başörtülü bir kadın (muhafazakâr algı için kutsal ikili!) Geziciler tarafından Kabataş İskelesi’nde saldırıya uğramış ve dövülmüştür. Saldırganların belden yukarıları çıplaktır, kafalarında renkli bantlar, ellerinde ise eldivenler vardır. Başörtülü anneye bebeğinin gözleri önünde saldırıp dövmüşler, sonra da üzerine işemişlerdir.

Saldırıya uğradığı iddia edilen kadın, ifadesinde şöyle demektedir:

> *Ben yerden kalkmaya, bu şahıslardan kurtulmaya çalıştıysam da çok kalabalık olduğundan başaramadım. Şahıslar beni tekmelerken, “şerefsizin evladı, o.. çocuğu, eşarplı kaltak, biz devrim yapacağız kökünüzü kazıyacağız Türkiye’den, hayvan kaltak Tayyip’i de seni de … … yollayacağız bu ülkeden” şeklinde yüksek sesle bağırıp hakaret ettiler. Bana tekme vuruyorlardı. 3-4 kişi benim üzerime idrarlarını yaptılar, tam bu esnada bir kadın sesiyle, “Başörtüsüne, başörtüsüne işeyin” şeklinde bağırıyordu. (Abdülkadir Selvi, “Kılıçdaroğlu İşte Gelinin İfadesi”, Yeni Şafak, 27 Haziran 2013)*

Görünüm itibarıyla, şeytanileştirilmiş eylemciler ve yaptıkları iğrenç eylemin bütünleşmesi: Dövdükleri kadının üzerine işemek! Yine ortalama muhafazakâr aklı dehşete düşürecek, karşısındaki iğrenç şeytana karşı safları sıklaştırmaya ve lidere biat etmeye hizmet edecek, aynı zamanda Gezicileri insan olmaktan çıkararak taşlanması gereken iğrenç şeytanlara dönüştürecek bir anlatı vardır karşımızda. Söz konusu anlatı başörtülü bir kadını dövüp üzerine işeyen ve Müslümanların kutsal mekânı olan camiye idrar torbaları bırakan, din, kutsiyet, devlet, millet, vatan düşmanı, şeytanın hizmetkârı, ahlaksız, soysuz bir güruh şeklinde tarif etmekte ve bu iğrençleştiren/şeytanlaştıran tarif üzerinden yaratmaktadır "iç düşman olarak Gezici" imgesini.

Üçüncü örnek, iğrençleştirme ve şeytanileştirmenin en "kitsch", en pespaye, en sefil örneğidir. Tüm bu sayılanların beden bulmuş hali olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğimiz Rasim Ozan Kütahyalı'nın, kendisinin belediye başkanı versiyonunun oğluna ait olan TV kanalında sergilediği bir parodidir söz konusu olan; gariban bir aileye üç kuruş para vererek düzenlenmiş, insan aklına, onuruna, haysiyetine hakaret etmek maksatlı bir mizansendir. 13 yaşlarında bir çocuğu ekrana çıkarabilmiş, "Geziciler kedi kesiyor, kedi kanı içiyorlar" dedirtebilmişlerdir. Şeytanileştirmenin bir teşbih, bir benzetme olmaktan çıktığı ve sözcüğün gerçek anlamını ifade eder hale geldiği andır bu. Böylelikle iç düşman olarak Gezici figürüne satanist, yani şeytana tapan mührü de vurulmuş olmaktadır. Şeytani değil, doğrudan şeytanın hizmetinde olan, ona tapan bir figür vardır artık karşımızda.

Gariban bir ailenin zavallılığı, Kütahyalı'nın sesi ve görüntüsü, akıl, haysiyet ve onur düşmanlığı, ortalığı kesif bir kokuya boğarak televizyon kanalizasyonundan evlerin odalarına akmaktadır. İşemeyle, kedi kesmeyle, camide grup seksle dolu hastalıklı bir fantezi dünyası, iktidar hırsıyla, para kazanma tutkusuyla birleşmekte, muhafazakâr yığınları korku ve kaygıyla "biz" olarak bir arada tutma ve liderin etrafında kenetleme hedefinin bir parçası olarak dolaşıma sokulmaktadır.

Üç örnek üzerinden ortaya koymaya çalıştığım tüm bu iğrençleştirme ve şeytanileştirme söyleminin, iç düşmanın maruz kaldığı devlet

şiddetini meşrulaştırmaya nasıl hizmet ettiği ise ortadadır. Gezicilerin biber gazına maruz bırakılmaktan öldürülmelerine kadar uzanan genişlikte uğradıkları şiddet “biz” açısından meşrudur, çünkü şiddete uğrayanlar yaşamayı hak etmeyen virüsler, böcekler, haşereler, şeytanlardır. Biber gazı haşerelerin üzerine sıkıldığı gibi sıkılabilir, sinekler ya da fareler misali öldürülmelerinde ise bir sakınca yoktur. “Biz”i koruyan “polisimiz” iç düşmana karşı, görevini yerine getirmiş, yapması gerekeni yapmıştır. İğrençleştirilip şeytanlaştırılarak iç düşman kategorisine dâhil edilenlerin hayatları yaşanmaya değer bulunmaz; bu nedenle de öldürülmeleri cinayetten sayılmayacağı gibi kendileri için kamusal bir yas tutulması da gerekmez. İç düşmanın yok edilmesi, dinin, devletin, milletin ve vatanın yaşamasının, “biz” in biz olarak varlığını devam ettirmesinin ve toplumsal saflığını/sağlığını korumanın şartı haline gelmiştir çünkü.

Yeni bir tarih yazımı ve mit yaratımıyla inşa edilen Sünni-Ulus, dost-düşman ayrımına dayalı bir siyaset anlayışının tezahürüdür ve hem Kürt sorunun çözümüne hem de Ortadoğu’ya yönelik dış politikaya damgasını vurmuş durumdadır. Sünni-Ulus hem yeni Türkiye’nin bütünlüğünü muhafaza hem de bölgesel liderlik projesidir.

“Sünni-Ulus” projesi bir yandan içerideki Kürt sorununun çözümü için bir anahtar olarak görülürken, öte yandan –her ne kadar iflas ettiği şimdilerde çok daha net bir şekilde görülebilir olsa da– bölgesel liderliğe yönelik bir hegemonya projesi olma niteliği taşımaktadır. İkisi arasındaki ilişki ise –en azından bir dönem– Türklerle Kürtlerin “İslam çatısı” altında bir araya gelerek yeni bir emperyal güç yaratabileceği fantezisi üzerine kurulmuştur.

Kürtlerle Türkler arasındaki bağın hilafetin kaldırılmasıyla koptuğu ve Şeyh Sait İsyanı’nın da bu nedenle çıktığı yönünde sıkça dile getirilen bir iddia vardır. Bu iddia, Kürt milliyetçiliğinin ve uluslaşma sürecinin kendi iç dinamiklerini göz ardı ettiği gibi, sorunun çözümünün ancak, yeniden İslam çatısı altında birleşmekle mümkün olduğu yönündeki tezin de temelini oluşturmaktadır. AKP de kendisinden önceki bütün sağ iktidarlar gibi Kürt sorununun çözümünü “Müslüman kardeşliği” temelinde çözebileceğini düşünmüş ve o yönde adımlar

atmıştır. Türklerle Kürtlerin farklı etnik gruplar olduğu ve kendi uluslaşma süreçlerini birbirleriyle ilişki halinde ama ayrı ayrı yaşadıkları gerçeğinin ötesinde, ikisinin de İslam ümmetinin bir parçası olduğu, dolayısıyla sorunun da, Türk ve Kürt milliyetçiliğini aşacak bir "ümmet" projesiyle halledilebileceği AKP'nin soruna dair genel algısını oluşturmaktadır.

İşte bu nedenle Sünni-Ulus, içerisinde sağın genetik kodlarına işlemiş bir Türk milliyetçiliğini barındırsa da, Kürtleri de Kürtlüklerini ikinci plana atıp, Müslüman kimliklerini ön plana çıkardıkları sürece kapsayacak bir ulus inşa projesi olarak karşımızda durmaktadır. Benzer bir şekilde Kürt siyasi hareketinin de söylemsel ve pratik düzeyde Sünni-Ulus projesini benimsemesi ve bu doğrultuda hareket etmesi beklenmektedir. Tam da bu nedenle yeni rejime uygun bir Kürt hareketinin yaratılması, Sünni-Ulus projesinin bir parçasıdır ve mevcut Kürt hareketi arzulanan ölçüde bu projeye angaje olmadıkça, hem Hizbullah hem de Barzanici yeni aktörler siyaset sahnesine sürülmek istenmektedir.

İlginç olan, Öcalan'la doğrudan yürütülen müzakerelerde, Öcalan'ın da çözümün merkezine –en azından bir dönem– "İslam çatısı altında kardeşlik" formülasyonunu yerleştirmiş olmasıdır. Her ne kadar birazdan değineceğimiz gibi; bu, bölgesel ölçekte Sünni ekseninin yükselişine paralel bir strateji olsa da, Öcalan'ın yeni Türkiye ve Sünni-Ulus projesine köktenci bir itirazı olup olmadığı, örneğin başkanlık sistemini kabul edip etmeyeceği, henüz netleşmiş değildir.[5] Ancak, İslam kardeşliği çatısı altında birleşme çağrısının yapıldığı konjonktürle bugün arasında çok ciddi farklar vardır; çünkü bölgesel ölçekte Sünni ekseni çökmüş, Türkiye ölçeğinde ise Haziran Direnişi ve sonrasındaki AKP-Cemaat kavgasıyla birlikte Sünni hegemonya çatırdamaya başlamıştır. Öcalan'ın da 2013 Newroz mektubundan sonra bir daha "İslam çatısı"ndan söz etmediği bilinmektedir.

Buraya geri döneceğiz ama öncelikle Sünni-Ulus projesinin dış politikaya yansıması olarak "Yeni-Osmanlıcılığa" yakından bakmamız gerekiyor.

Dünün Dış İşleri Bakanı bugünün Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun *Stratejik Derinlik* isimli çalışmasının 83. sayfasında şöyle bir ifade yer alır:

> *Türkiye'de yaşanan en temel çelişki bir medeniyet çevresine siyasi merkez olmuş bir toplumun tarihî ve jeokültürel özelliklerinin oluşturduğu siyasi kültür birikimi ile siyasi elit tarafından başka bir medeniyet çevresine iltihak etme iradesi esas alınarak şekillenmiş siyasi sistem arasındaki uyum problemidir ve bu durum hemen hemen sadece Türkiye'ye has bir olgudur.*

Bu alıntı hem kitabın hem de Davutoğlu'nun sorunsalını anlamak için anahtar niteliğindedir aslında ve tam olarak şunu söylemektedir: "Dünya siyasetinin ve uluslararası ilişkilerin temel paradigması medeniyettir. Türkiye toplumunu tarihsel olarak belirleyen esas olgu, onun Türk-İslam medeniyetinin bir parçası olmasıdır. Cumhuriyet'le birlikte, siyasal elitler bu tarihselliği reddetmiş ve Türkiye toplumunu başka bir medeniyete, yani Batı medeniyetine dâhil etmeye çalışmışlardır. Bu ise Türkiye toplumu ile siyasal elitler arasında bir uyum sorunu ortaya çıkarmıştır ve bu uyumsuzluk Türkiye'nin esas çelişkisini teşkil etmektedir."

O halde ne yapmak gerekmektedir? *Stratejik Derinlik*'in yazarı açısından yapılacak şey bellidir: Türkiye tekrar ait olduğu medeniyete, yani Türk-İslam medeniyetine dâhil olmalıdır ve hem içeride hem de dışarıda buna uygun bir siyasal projenin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Yani içeride Sünniliğin üst-ilke olduğu bir ulus inşası, dışarıda ise Sünni ekseninin liderliği. Bu ikisi arasındaki bağlantıyı anlayabilmemiz için bakmamız gereken ise Davutoğlu'nun başbakan olma sürecinde de sıkça başvurduğu "restorasyon" kavramıdır.

Davutoğlu, Osmanlı-Türkiye modernleşme sürecini "dört restorasyon" olarak adlandırdığı bir tarihsel kavramsallaşma üzerinden okumaktadır. Davutoğlu'na göre restorasyon sözcüğü "zamanın ruhunu ve dinamiğini yakalamak" anlamına gelmektedir ve Osmanlı'dan Türkiye'ye uzanan tarihsel süreçte dört restorasyon dönemi yaşanmıştır. İlk restorasyon dönemi Tanzimat'tır ve zamanın ruhunu Fransız Devrimi'nden türeyen yurttaşlık ve insan hakları gibi değerler oluşturmaktadır; Tanzimat, Osmanlı'nın kendisini bu ruha uyarlama

çabası olarak şekillenmiştir. Bu ilk restorasyon dönemini simgeleyen metin ise Tanzimat Fermanı'dır.

Cumhuriyet'in kuruluşu, ikinci restorasyon anlamına gelmektedir. Bu dönemde I. Dünya Savaşı sona ermiştir ve imparatorluklar dağılırken yerlerini ulus-devletlere bırakmaktadırlar; Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ulus-devlet olarak tarih sahnesine çıkışı bu küresel dönüşüme eşlik etme çabası anlamına gelmektedir. Dönemi simgeleyen metin ise Davutoğlu'na göre 1921 Anayasası'dır.

Üçüncü restorasyon dönemi yine bir savaşın, II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkmıştır. Savaş sonrasında liberal demokrasinin dünya ölçeğindeki yükselişine paralel bir şekilde Türkiye'de de tek parti rejiminin sonuna gelinmiş ve çok partili hayata geçilmiştir. Davutoğlu, Adnan Menderes ve arkadaşları tarafından verilen ve CHP'den ayrılıp Demokrat Parti'yi kurmalarıyla sonuçlanacak olan Dörtlü Takrir'i, dönemi simgeleyen metin olarak görmektedir.

Dördüncü restorasyon dönemi ise 2002 yılında AKP iktidarıyla birlikte başlamıştır. Bu dönemde Türkiye bir yandan Avrupa Birliği üyeliğini ve AB kriterlerini önüne bir hedef olarak koyarken, öte yandan BM, IMF, NATO gibi kurumlardaki etkinliğini artırmayı amaçlamıştır. Davutoğlu'na göre bu sürecin gerçekleşebilmesi için üç koşul bulunmaktadır: İktidarın sürekliliği, siyasi irade, asker-sivil ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi. Dönemi simgeleyecek metin ise yapılacak yeni anayasadır.

Davutoğlu'nun dört restorasyon tezi, Osmanlı-Türkiye modernleşme sürecini mutlakiyetçi bir rejimden anayasal bir monarşiye, oradan da cumhuriyete uzanan bir dönüşüm olarak okumayan, bu dönüşümü hem dünya sistemiyle hem de ülke içerisindeki güç mücadeleleriyle ilişkilendirmeyen, İmparatorluk'la Cumhuriyet arasındaki tarihsel kopuşu bilinçli bir şekilde göz ardı eden, Türkiye'nin uluslararası iş bölümü içerisindeki yerini ekonomi politik bir bakış açısıyla analize dâhil etmeyen ve bundan ötürü de, örneğin neden II. Meşrutiyet'in ya da 24 Ocak Kararları'nın ve 12 Eylül Darbesi'nin restorasyon sürecinin evrelerinden biri olarak görülmediği sorusuna yanıt vermeyen bir tezdir.

Ancak dört restorasyon tezinde muhtemelen farkında olmaksızın dile getirilen bir hakikat vardır ki; bu, Osmanlı-Türkiye modernleşme sürecinin aynı zamanda bir kapitalistleşme, emperyalist sistem içerisindeki pozisyonunu belirleme süreci olduğudur. Davutoğlu'nun restorasyon olarak adlandırdığı dönemler ise egemen sınıfların konjonktürel olarak geliştirdikleri hamleleri gerçekleştirdikleri dönemler olarak görülebilir, çünkü kapitalist sistemin küresel ölçekte yaşadığı dönüşümler bunu zorunlu kılmaktadır.

Dört restorasyon tezinin yine farkında olmadan kabul ettiği başka bir hakikat ise dünya sistemine sistemin öngördüğü bir şekilde, yani uluslararası iş bölümüne uygun bir şekilde eklemlenme çabası anlamında, liberalizmin Osmanlı-Türkiye modernleşme süreci içerisindeki güçlü yeridir. Tanzimat döneminin iktisadi ruhu Baltalimanı Anlaşması ve serbest ticarettir; bu ise Osmanlı ekonomisinin çöküşü anlamına gelmektedir. Kuruluş sürecinin iktisadi ruhu 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde aranmalıdır ve bu kongrede serbest ticarete övgüler düzülmüş, uluslararası iş bölümüne uygun bir şekilde, korumacı ve kalkınmacı politikalar reddedilmiştir. Üçüncü restorasyon döneminin, yani DP iktidarının, 1929 krizi ile birlikte hayata geçirilen devletçi, kalkınmacı ve planlamacı politikalardan vazgeçiş ve Türkiye'yi uluslararası iş bölümüne bir tarım ülkesi olarak eklemlemek anlamına geldiği açıktır. AKP döneminin iktisadi ruhu ise elbette ki neoliberalizmden başka bir şey değildir: Özelleştirme, taşeronlaştırma, sosyal devletin tasfiyesi vs.

Dolayısıyla "restorasyon" kavramı aslında Türkiye'nin dünya kapitalist sistemi içerisindeki konumunu güncellemeye, restore etmeye, Türkiye'yi kapitalist dünya sistemine güncel koşullara göre çok daha güçlü bir şekilde entegre etmeye işaret eden bir kavramdır.[6] İşte Davutoğlu, kendi dış politika stratejisini bu noktada ortaya koymakta ve hiçbir zaman bu adlandırmayı kullanmasa da Yeni-Osmanlıcılığı Özal dönemi entelektüellerinden sonra, bir kez daha gündeme getirmektedir.[7] Bu ise geçmişte Osmanlı'nın hâkim olduğu topraklarda Osmanlı'nın bırakmış olduğu mirası kullanarak aktif bir dış politika izlemek ve böylelikle bölgesel bir güç olmak anlamına gelmektedir.

Osmanlı'nın hâkim olduğu topraklarla kastedilenin öncelikle Ortadoğu olduğu ise açıktır. Önce Ortadoğu'da etkin bir güç olunacak, bu ise küresel güç olmanın anahtarı anlamına gelecektir:

> *Bu asrın ilk çeyreğinde Ortadoğu bölgesinin en stratejik kuşaklarını kaybeden, ikinci ve üçüncü çeyrekte bölge ile genelde bir yabancılaşma süreci yaşayan, dördüncü çeyrekte ise tekrar yöneldiği bölgede inişli çıkışlı ilişkiler zinciri geliştiren Türkiye, bölge ile olan ilişkileri yeniden ve köklü bir şekilde değerlendirmek zorundadır. Özellikle AB ile yaşanan ve üyelik sürecini gittikçe imkânsızlaştıran gerilimli ilişkiler ağı Ortadoğu'ya yönelik kapsamlı bir bölgesel stratejinin geliştirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Aynı anda hem Avrupa'dan hem Ortadoğu'dan kopan bir Türkiye'nin bölge ve kıta ölçekli politikalarda başarılı olması söz konusu değildir. (Davutoğlu, 2001. 142)*

Sünniliğin bölgesel liderlik için anahtar olarak kullanılmasındaki milat Arap Baharı olarak görülebilir; öncesinde ise Yeni-Osmanlıcılık "komşularla sıfır sorun" sloganı üzerine inşa edilmiştir. AKP dış politikası, Ermenistan, Yunanistan, Kıbrıs gibi Türk dış politikasının kadim sorunlarının bu ilkeye binaen çözülmesini; Irak, Suriye gibi ülkelerle de iktisadi ve siyasi ilişkilerin derinleştirilmesini hedeflemiştir. Kaldırılan vizeler ve yapılan ticari, askerî anlaşmalar, hatta bunların da ötesine geçerek komşu ülkelerle ortak bakanlar kurulu toplantıları yapmak bu dönemi sembolize eden girişimlerdir. Hemen sonrasında "one minute" ve Mavi Marmara hadiseleri ile Erdoğan'dan Ortadoğu'da bir kahraman figürü yaratılmak istenmiştir. Ancak Arap Baharı olarak adlandırılan süreçle birlikte Yeni-Osmanlıcılık "soft power"a (yumuşak güce) dayalı bir diplomasi stratejisi olmaktan çıkıp, saldırgan bir karaktere bürünmüş ve kendisine uygulama sahası olarak bir komşu ülkeyi, Suriye'yi seçmiştir.

Arap Baharı, başlangıçta Arap halklarının yoksullaşmaya ve otoriterleşmeye verdiği bir tepki olarak şekillenmiştir. Tunus'ta üniversite mezunu bir işportacı gencin kendisini yakmasıyla başlayan yangın, çok geçmeden bütün bir Ortadoğu coğrafyasını kaplamış, âdeta bir domino etkisi ortaya çıkmıştır. Uzunca bir süredir neoliberal politikalara maruz kalan, yoksullukla yolsuzluğun ve baskı politikalarının iç içe geçtiği ülkelerde yaşayan halkların ayağa kalkışı olarak da görebileceğimiz Arap Baharı, bir süre sonra artık sıkça kullanılan bir deyimle söyleyecek olursak "çalınmıştır." Çünkü sokağa çıkan halk "ne istemediğini bilmektedir ama ne istediğini bilmemektir."

Yani ilkeleri, programı, hedefleri olan, halkı yönlendirebilecek bir öncü güç yoktur. Böylelikle Tunus'ta da, Mısır'da da emperyalizmin müdahalesiyle birlikte en örgütlü güç olan Müslüman Kardeşler iktidarı almayı başarmıştır.

Libya için Erdoğan'ın yapmış olduğu "NATO'nun orada ne işi var" açıklamasından çok kısa bir süre sonra NATO müdahalesinde lojistik güç olarak yer almakla birlikte başlayan "soft power"dan "hard power"a geçiş süreci, kısa bir süre sonra Müslüman Kardeşler'le bölgesel bir ittifaka ve sonrasında Suriye'de rejimi devirmek adına Türkiye topraklarını cihatçı militanlar için üs haline getirmeye ve onlara desteğe dönüşmüştür. Tüm bunları meşrulaştırmak için kullanılan söylem ise bölgesel liderlik ve emperyal heveslerin gölgesinde oluşmuş, Sünni ekseninin liderliği Türkiye dış politikasının merkezine yerleşmiştir.

Ancak, Lübnan Hizbullah'ı, Suriye ve İran'dan müteşekkil Şii mukavemet eksenine karşı Batı emperyalizminin Ortadoğu'da Müslüman Kardeşler kuşağı yaratma projesi, Suriye direnişiyle birlikte çökmüştür. Suriye'de BAAS rejiminin devrilememesi, buna mukabil Mısır ve Tunus'taki Müslüman Kardeşler rejimlerinin toplumsal muhalefet nedeniyle uzun ömürlü olamayıp iktidardan uzaklaşmak zorunda kalmaları ve El Kaide'den IŞİD gibi bir örgütün ortaya çıkması neticesinde ABD'nin bölgeye bakışında kimi değişiklikler gündeme gelmiş, İran'da Ruhani iktidarıyla yapılan görüşmelerle birlikte, Sünni ekseni projesinin iflas ettiği âdeta deklare edilmiştir.

İşte bu aynı zamanda Sünniliği yeni rejimin bölge liderliği için anahtar olarak görme ve buna uygun olarak hareket etme projesinin çöküşü demektir. Yeni-Osmanlı olmak adına çıkılan yolda gelinen nokta "değerli yalnızlık" olmuş, Davutoğlu'nun bütün tezleri hayatla sınanarak iflas etmiştir. Bunun emperyalizmin gölgesinde kurulan yeni rejimin kaderini de belirleyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde dışarıda iflas eden Sünni ekseni projesinin, içeriye yansımaması mümkün değildir. İbrahim Varlı'nın da dediği gibi;

> *Ortadoğu'daki tüm AKP'ler birer birer kaybetti. Sıra, bölgeye rol model olarak pazarlanmaya çalışılan Erdoğan'ın AKP'sinde. Kibir, fetih fantezisi ve Şark kurnazlığı üzerine inşa edilen neo-Osmanlıcı dış politika çöktü. On bir yıl önce ekonomik krizin etkisi*

ve küresel güçlerin icazetiyle işbaşına gelen AKP, Suriye hattında kurulan yeni Soğuk Savaş dengesi ve bölgedeki iç dinamikler nedeniyle yıkıma uğradı. Savaş tamtamları çalsa da AKP'nin Ortadoğu'daki "değerli yalnızlığı" derinleşiyor. Ortadoğu'yu emperyalizmle uyumlu İslamcılık ekseninde yeniden inşa etme arayışında bölgeye dönük bir model olarak sunulan AKP, artık eskisi kadar işlevsel değil. İdeolojik kardeşi Müslüman Kardeşler, Suudi Arabistan ve Mısır'da terör örgütü listesine alındı, faaliyetleri yasaklandı. Küçük kardeş Hamas'ı ülkeden kovan Mısır dün 528 Müslüman Kardeşler üyesine idam verdi. (İbrahim Varlı, "İhvan Kaybetti, Sıra Erdoğan'da", Birgün, 11 Mart 2014)

Bölgede İhvan rejimleri çökerken ortaya çıkan IŞİD faktörü ise yine Sünni eksenli dış politikanın kaderi üzerinde belirleyici olacaktır. IŞİD, Türkiye'nin Suriye politikasında para ya da silah vererek doğrudan desteklediği bir örgüt olmasa da, sınırlarını IŞİD militanlarının giriş çıkışına açık tutması, silah akışında geçiş güzergahı olması ve Türkiye topraklarını lojistik üs olarak kullandırması nedeniyle ortada bir destek olduğu açıktır. IŞİD'in başta Kobane olmak üzere Rojava özerk yönetiminin kantonlarına saldırması ise Türkiye ile IŞİD arasındaki ilişkinin mahiyetine dair önemli bir ipucu vermektedir.[8] Yeni-Osmanlıcı dış politika Rojava'da PKK çizgisinde bir yönetim bulunduğunun farkındalığıyla, Barzani'yle birlikte IŞİD'i Rojava'yı düşürmek için kullanmayı amaçlamaktadır.[9] Bu ise "müzakere" süreci açısından bakıldığında gayet "tutarlı" görünmektedir.

Bu noktada, söz konusu tutarlılığı anlamak açısından, AKP'nin "Kürt sorununa Sünni-Ulus çözümü"ne daha yakından bakacağız.

Devletin Öcalan'la doğrudan görüşmeye başlamasının hiç şüphesiz bir tarih-öncesi bulunmaktadır. Daha 2009'da "birinci açılım süreci" devreye sokulduğunda, AKP ve Cemaat hedeflerini şöyle belirlemişlerdi:

- Oslo'da yapılan görüşmeler üzerinden, ABD ve Avrupa'nın desteğiyle Kürt hareketinin silahlı kanadı dağıtılacak, lider kadro sürgüne gönderilirken militanlara genel bir af çıkarılacaktı.

- İslam, Kürt hareketinin ulusal ve sol niteliğini zayıflatmak için kullanılacak, din kardeşliği daha güçlü bir şekilde vurgulanacak ve Müslümanlık Türklerle Kürtlerin üst kimliği haline getirilmeye çalışılacaktı.

- Kürt halkı ile Kürt hareketi arasındaki bağları koparmak amacıyla bir yandan Kürt hareketinin legal kanadı kriminalize edilirken öte yandan Barzaniciliğin bölgedeki etkisi artırılacak ve Irak'taki özerk yönetimle daha sıkı ilişkiler içerisine girilecekti.

Hareketin silahlı kanadının kolay kolay tasfiye edilemeyeceği anlaşıldığında, diğer iki hedefe yoğunlaşıldı. AKP ilk olarak, bölgede son derece güçlü olan dinî hassasiyetlere oynamayı tercih etti ve hem devlet olanaklarını kullanarak hem de Cemaat aracılığıyla hegemonik bir güce kavuşmaya çalıştı. Cemaat'e ait dershaneler ve yurtlar, yerel yönetimler aracılığıyla yapılan kömür ve yiyecek yardımları, sosyal dayanışma fonlarından aktarılan paralar hep bu amaca hizmet etti.

KCK operasyonları ise hem Kürt hareketinin giderek daha siyasal bir görünüm almasını engellemek hem de Kürt siyasetçilerin Kürt halkı nezdindeki itibarını düşürmek amacıyla yürürlüğe sokuldu. Bununla da yetinilmedi ve Anayasa Mahkemesi DTP'yi kapattı; böylelikle hareketin legal kanadına bir darbe vurulmaya çalışıldı, belki de hareketin bölüneceği dahi düşünüldü. Örneğin Cemaat'in dergisi *Aksiyon*'un 21 Aralık 2009 tarihli nüshasında çeşitli isimlere "DTP'den AK Parti çıkar mı" sorusu soruldu. Soruya olumlu yanıt verenlerden biri Etyen Mahçupyan'dı ve dergi Mahçupyan'ın cevabını şöyle aktarıyordu:

> *Kapatma kararının fırsat olduğunu düşünenlerden biri Etyen Mahçupyan. Kürtlerin bu kez gerçekten şiddete mesafe alan ve barışa layık olan bir siyaset üretmesi, böylece toplumu kerhen değil gerçekten yanlarına çekmeleri için bir fırsat var önümüzde Mahçupyan'a göre. O da AK Parti örneğini kullanıyor ve diyor ki, "Müslümanların geçmişteki ideolojik damarı mahkûm edip küllerinden bir demokratlık arayışı çıkarmaları gibi Kürt toplumu da kendi zihniyet kırılmasını siyaset sahnesine taşıyabilecek durumda." Bunun imkân dâhilinde olup olmadığını görmek için DTP'nin temsil ettiği siyasi geleneği iyi anlamak gerekiyor. (http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-25726-26-dtpden-ak-parti-cikar-mi.html)*

Yeni Türkiye'yi inşa edenlerin Kürt sorununu İslam kardeşliği üzerinden ve Kürt hareketini önce silahsızlandırıp sonra içerisinden liberal-muhafazakâr bir Kürt AKP'si çıkararak çözme projesi ilk girişimde başarısızlığa uğradı. Çatışmaların yeniden başladığı ve son derece şiddetlendiği bir konjonktürde, yani 2012 yılında ise, bu sefer yeni bir mahiyete kavuşarak ve bölgesel gelişmelerin de etkisiyle yeni

bir açılım süreci devreye sokuldu. Bu noktada, söz konusu yeni açılıma daha yakından bakacağız.

2012 yılının Temmuz ayında Suriye devleti stratejik açıdan çok önemli bir karar aldı ve Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı, Rojava olarak bilinen, Suriye'nin kuzeyindeki bölgeden askerî ve sivil güçlerini çekti. Bu, iki açıdan önem taşımaktaydı: Birincisi, rejim için daha önemli olan bölgelerde silahlı muhaliflerle daha güçlü bir şekilde savaşmak ve ikincisi, Yeni-Osmanlı'yı zayıf karnı olan Kürt sorunuyla Suriye Kürtleri bağlamında bir kez daha karşı karşıya bırakmak. Zaman bu kararı doğruladı, hem rejim güçleri ülkenin diğer bölgelerinde silahlı muhaliflere karşı askerî bir üstünlük kurmayı başardı hem de AKP rejimi bir kez daha Kürt sorunuyla doğrudan yüzleşmek zorunda kaldı. Çünkü devletin boşalttığı Rojava'da nüfusun çoğunluğunu oluşturan Kürtler bu boşluğu hızla doldurarak bir Kürt öz yönetim bölgesi oluşturdular. Üstelik Suriye'deki Kürt partileri içerisinde en güçlü olanı, Barzani'yi değil Öcalan'ı lider olarak gören PKK çizgisindeki PYD'ydi.

Yeni açılım 2013'ün ilk aylarında başladı; ancak altyapısı tam da 2012'nin Temmuz ayında Rojava'daki Kürt öz yönetim bölgesinin ortaya çıkışının ardından şekillenmeye başlamıştı. Bu şekillenmenin öncesinde ise Oslo görüşmelerinin bitiminin ardından Abdullah Öcalan'ın, avukatları ve ailesi de dâhil kimseyle görüşmesine izin vermeyen bir tecrit politikası izleniyor ve Öcalan'dan sağlıklı haber alınamaması Kürt siyasetinin en önemli gündem maddelerinden birini oluşturuyordu. Bunun yanı sıra çok uzunca bir süredir KCK operasyonları adı altında hareketin legal kanadını ve siyasetçilerini de kapsayacak şekilde operasyonlar düzenlenmekteydi. KCK duruşmaları esnasında Kürtçe savunma yapmak ise bir ilke kararı olarak benimsenmişti ve her yargılamada bir kez daha gündeme geliyor, duruşmalar görülemiyordu.

İşte böylesi bir ortamda cezaevlerindeki Kürt hareketi mensubu mahkûmlar, Abdullah Öcalan üzerindeki tecridin kaldırılması, KCK operasyonlarının durdurulması, ana dilde eğitim ve savunma hakkı talepleriyle bir açlık grevi başlattılar. Grev kritik aşamaya geldiğinde ise taleplere ilişkin somut bir adım atılmamasına rağmen Öcalan'ın çağrısı

üzerine mahkûmlar eylemlerini sonlandırdılar. Sonradan, “bitirin” çağrısını yaptığı günlerde, zaten devletle Öcalan arasındaki görüşmelerin başlamış olduğu anlaşılacaktı. Açlık grevlerinin bitişinin ardından 2013’ün başında yeni açılım “resmî” olarak da açıklandı: Hakan Fidan da dâhil olmak üzere MİT yöneticileri devlet adına İmralı’da Öcalan’la görüşüyorlardı ve görüşmelerin nihai hedefi PKK’nin silah bırakmasıydı. Yeni açılımı bundan öncekilerden ayıran temel nokta ise tam da buydu; ilk kez doğrudan Öcalan muhatap alınıyor, üstelik bu kamuoyuyla paylaşılıyor, dahası Öcalan’ın BDP’den bir heyetle görüşmesine izin veriliyordu.

Peki ne olmuştu da Kürt sorununa Sünni-Ulus eksenli bir çözümü öngören yeni bir açılım süreci devreye sokulmuştu? Bu noktada tekrar Rojava’ya dönmek zorundayız.

Yeni açılım, Arap Baharı’nın yaratmış olduğu konjonktürle Suriye Kürtlerinin ansızın bir öz yönetim bölgesine sahip olmalarının yaratmış olduğu teyakkuz halinin bileşimi olarak ortaya çıkmıştır. Konjonktür, yaratılmak istenen Sünni-işbirlikçi rejimlerin karşısına düşman olarak Irak’ta Maliki rejimini, Suriye’yi ve İran’ı, yani Şii hilalini koymaktaydı. Her üç ülkede de Kürtler yaşamaktaydı ve bu ülkelere karşı yürütülecek bir savaşta Kürtlerin Batı emperyalizmi çizgisine çekilmesi işleri kolaylaştırıcı bir etki yapabilirdi. Söz konusu üç ülkede aynı anda güçlü bir şekilde varlık gösterebilen tek hareket ise Türkiye merkezli Kürt hareketiydi. Dolayısıyla Şii hilalinin ve arkasındaki Rusya-Çin ekseninin etkisizleştirilmesi için Kürtlerin ve PKK’nin Amerikancı bir çizgiye gelmeleri, bunun için ise Türkiye’nin kendi Kürt sorununu çözmesi bir gereklilik olarak düşünülmekteydi. Oral Çalışlar bu gerekliliği şöyle ifade etmiştir:

> *Irak’ın bölünmesi, Bağdat yönetiminin Şiilerin eline geçmesi, Suriye’deki iç savaş, İran’la Türkiye arasındaki gerginlik, Lübnan’da Suriye etkisinin kırılması, Hizbullah gerçeği gibi bir dizi yeni gelişme konunun “evrensel format”ını genişletiyor. (…)Doğu sınırımızdan güney sınırımıza uzanan haritaya bakalım: İran’da Şii yönetim var. Irak’ın merkezi (yani Bağdat yönetimi) Şii. Suriye’de Esed Şii. Lübnan’da Hizbullah Şii. Kısacası, Türkiye’nin, doğusundan güneyine Şii yönetimlerle çevrili olduğu bir gerçek. Ankara, Irak’ta ve Suriye’de Sünni muhaliflere destek veriyor. Bu durum, ister istemez, dört ülkedeki Şii yönetimlerin tepkisine neden olduğu gibi, karşı örgütlenmeleri, askerî ve siyasi hesapları da beraberinde getiriyor. Bu “Şii yayı”nın ortası sayılabilecek bir coğrafyada Kürtler yaşıyor. Türkiye’nin*

“Şii yayı” karşısında geliştirebileceği hiçbir politikanın, “Kürtlerden bağımsız bir denklem” üzerinden yürümesi mümkün değil. (Taraf, 6 Mart 2013)

Söylenen açıktır: Kürt sorununu çözmüş ve Kürtleri kendi emperyal projesine eklemlemeyi başarmış bir Türkiye bölgedeki Sünni ekseninin lideri olarak “taşeron imparatorluk” vazifesini yerine getirecek ve ABD imparatorluğunun bölgesel garnizonlarından biri olarak alt-emperyal bir güç haline gelecektir.

“Kürt sorununa Amerikancı çözüm”ün Türkiye’deki en önemli temsilcisi Cengiz Çandar’ın açılımın başladığı günlerde yazdığı yazılar, Kürt sorununun Sünni-Ulus ekseninde ve Yeni-Osmanlıcı emperyal bir vizyon içerisinde çözülmesi arzusuna ve bu arzuda esas belirleyici olanın Rojava olduğuna dair söylediklerimizi doğrular niteliktedir.

Çandar açılımın kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılmaya başlandığı bir dönemde yazdığı “Erdoğan ve Öcalan’la Türkosfer’e yolculuk” isimli yazısında Rojava’yla ilgili olarak şöyle demektedir:

Türkiye’de “Süreç”in hangi yönde ilerleyeceğinin zeminini, Irak’ta Saddam rejiminin devrilmesi, hayli gevşek bir federalizme dayalı bir Irak’ın kurulması ve Suriye’deki son iki yıldaki gelişmeler oluşturmuştur. Irak’ın kuzeyinde Mesut Barzani yönetiminde bir “Kürdistan Bölge Yönetimi” kurulması, bu yönetimin kurulduğu topraklar altında petrol ve doğalgaz, hidrokarbon kaynakları olmasa ve Suriye’nin Türkiye sınırı boyunca nice Kürt yerleşim merkezinde PKK’nin Suriye kolu PYD’nin fiilen iktidarını oluşturması olmasa, “İmralı Süreci” ya da “Çözüm Süreci”, adını ne koyarsanız koyun, söz konusu olabilir miydi?

Anlaşılacağı üzere, Irak’taki Kürt federe bölgesinin ardından Suriye’de de bir Kürt öz yönetim bölgesinin ortaya çıkışı sürecin ortaya çıkışını belirleyen ana faktördür. Bu ise Çandar’a göre tarihsel bir fırsat anlamına gelmektedir:

“Süreç”in harekete geçirdiği “dinamik”, kısa vadeli taktik hesaplardan çok daha geniş ve büyük bir alana işaret ediyor: Türkiye’nin en ağır sorununun yükünden sıyrılarak, “bölge gücü” kimliğini gerçekten kazanabilmesi. Bunu becerebilirse önümüzdeki 10 yıl içinde, dünyanın en önemli 10 ülkesi arasına girme şansı da var. Bugünden 10 yıl sonrası ise Cumhuriyet’in kuruluşunun 100. yıl dönümü. Paradoksal biçimde, Türkiye, “Cumhuriyet”’in 100. doğum gününde, Cumhuriyet’in yerine aldığı ve enkazı üzerinde inşa edildiği Osmanlı’nın “vizyonu”nu güncelleştirerek, dünyanın önemli ülkeleri, uluslararası sistemin etkili aktörlerinden biri olabilecek. (Radikal, 5 Nisan 2013)

Yeni-Osmanlıcı strateji bir yandan PKK'yi Türkiye'de silahsızlandırmayı ve Suriye-İran-Rusya ekseninden uzaklaştırmayı amaçlarken öte yandan Irak'taki Kürdistan bölgesel yönetimiyle bir tür gevşek federasyonu gündemine almış, aynı zamanda Öcalan aracılığıyla Suriye Kürtleri üzerinde etkide bulunabileceğini varsaymıştır. Ateşkes ve açılım da bu varsayım üzerinden gündeme gelmiştir. Öcalan'ın 2013 Newroz kutlamalarında okunan mektubu da Yeni-Osmanlıcı stratejiyi bütünüyle benimsememekle birlikte ona göz kırpan bir nitelik taşımıştır. Mektupta, Kürt sorununu "İslam kardeşliği"nin çözebileceğine yapılan vurgu ve "Büyük Türkiye" söylemi bu göz kırpma halini doğrular niteliktedir.

Newroz mektubundan önce, İmralı'ya giden BDP heyetiyle yapılan görüşmelerin tutanakları basına sızdırılmıştır ve bu tutanaklara göre Öcalan, BDP'li Altan Tan'a AKP'nin "millet" anlayışının Kürt sorununun çözümü için bir anahtar olabileceğini belirtmektedir:

> *Türk ulusçuluğu bu ülkenin yüzde 10'unu bile karşılamaz. Millet, Arap, Türk ve Kürdü de kapsar. Ama millet-i hâkime değil. Millet kavramı hem kolektiftir, hem bireyselliği içerir (Altan'a dönerek) Millet İslam enternasyonalizmini ifade eder. Peygamber, "Arabın Aceme üstünlüğü yoktur" diyor. Evrensel kavramlara gidelim. Tekilden uzağız. Ortak bir milletin üyesiyiz. Bu Türk ulusçuların kastettiği şey değil. Böyle ele aldığımız zaman bunu Türk ulusalcıları da kabul edebilir. Hedefimiz ne? Kürt Türk ilişkilerinin özgür bir temelde anayasal bir ifadeye kavuşturmak istiyorum. (Milliyet, 4 Mart 2013)*

Bu düşünceler, 2013 Newroz kutlamalarında okunan mektupta da yer almış, Öcalan açıkça Kürt sorununun çözümü adına İslam çatısı altında birleşmeden, yani Sünni-Ulustan ve bir emperyal vizyondan, Sünni ekseninin liderliğini hedefleyen Yeni-Osmanlıcılıktan söz etmiştir:

> *Saygıdeğer Türkiye halkı;*
>
> *Bugün kadim Anadolu'yu Türkiye olarak yaşayan Türk halkı bilmeli ki Kürtlerle bin yıla yakın İslam bayrağı altındaki ortak yaşamları kardeşlik ve dayanışma hukukuna dayanmaktadır. Gerçek anlamında, bu kardeşlik hukukunda fetih, inkâr, red, zorla asimilasyon ve imha yoktur, olmamalıdır. Kapitalist moderniteye dayalı son yüzyılın baskı, imha ve asimilasyon politikaları; halkı bağlamayan dar bir seçkinci iktidar elitinin, tüm tarihi ve de kardeşlik hukukunu inkâr eden çabalarını ifade etmektedir. Günümüzde artık tarihe ve kardeşlik hukukuna ters düştüğü iyice açığa çıkan bu zulüm cenderesinden ortaklaşa çıkış yapmak için hepimizin Ortadoğu'nun temel iki stratejik gücü olarak kendi öz kültür ve uygarlıklarına uygun şekilde demokratik modernitemizi inşa etmeye çağırıyorum.*

Zaman ihtilafın, çatışmanın, birbirlerini horlamanın değil, ittifakın, birlikteliğin, kucaklaşma ve helalleşmenin zamanıdır. Çanakkale'de omuz omuza şehit düşen Türkler ve Kürtler; Kurtuluş Savaşı'nı birlikte yapmışlar, 1920 Meclisi'ni birlikte açmışlardır. Ortak geçmişimizin önümüze koyduğu gerçek; ortak geleceğimizi de birlikte kurmamız gerektiğidir. TBMM'nin kuruluşundaki ruh, bugün de yeni dönemi aydınlatmaktadır. (http://www.bianet.org/bianet/siyaset/145269-silahli-gucler-sinirdisina-artik-siyaset-donemi)

Muhtemelen Öcalan, başka çevrelerce de sıkça zikredildiği üzere, olanca pragmatizmiyle tarihin akışının, özerklik, federatif yapı ya da bağımsız devlet seçeneklerinden hangisi olacağını bilemesek de, Kürtlerin bir siyasal statü sahibi olmalarına doğru aktığı düşüncesinden hareketle Yeni-Osmanlıcılığın söylemine benzer bir söylemi dillendirmeyi ve buna uygun bir strateji izlemeyi uygun bulmuştur. Ancak bölgede yaşanan gelişmelerle birlikte emperyal fantezilerin hakikat duvarına çarparak tuzla buz olması neticesinde Yeni-Osmanlıcılığın iflas ettiği anlaşılmış, Öcalan'ın sonraki açıklamalarında –muhalif çevrelerden gelen eleştirilerin de etkisiyle– "İslam çatısı" ya da "Yeni-Osmanlı" vurgusuna yer verilmemiştir. Gelinen noktada ise, zaman zaman Kürt hareketinin legal kanadındaki kimi siyasetçilerin aksini işaret eden açıklamalarına rağmen, AKP ile Kürt hareketi arasında bir yeni-Türkiye ve Sünni-Ulus uzlaşmasının söz konusu olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.[10]

AKP'nin yeni Türkiye ve Sünni-Ulus inşasını Kürtlerle birlikte gerçekleştirme hayali akamete uğramış olmakla birlikte bu inşa sürecini sekteye uğratan asıl "olay" hiç şüphesiz ki Gezi/Haziran İsyanı olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, Haziran İsyanı'nın failinin yeni rejim ve Sünni-Ulus tarafından kapsan(a)mayanlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sonraki bölümde, bu isyana, isyanı hazırlayan koşullara ve isyanın sonuçlarına bakacağız.

1 Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AKDTYK) kurumunun yeni Türkiye'nin inşa sürecinde "gelenek icadı" görevini üstlenen kurumlardan biri olması şüphesiz ki tesadüfi değildir. AKDTYK 12 Eylül darbecileri tarafından, solcuların kontrolünde olduğu gerekçesiyle kapatılan Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih kurumunun yerine kurulmuştur ve "12 Eylül Atatürkçülüğü"ne uygun bir şekilde, milliyetçi-muhafazakâr akademisyenlerin Türk-İslam sentezine uygun projelerinin hayata

geçirilmesine hizmet etmektedir. Kurumun adının 2023 vizyonuyla birlikte anılması, 12 Eylül'le yeni Türkiye arasındaki bağlantıyı ortaya koyması bakımından hayli manidardır.

2 Genel söylemin aksine, Vali'nin Kürtleri Malazgirt'le ilişkilendirmemesi, unutkanlık mıdır, bilinçli bir tutum mudur bilemiyoruz ama yine de dikkat çekicidir.

3 Kutlu Doğum Haftası bir AKP icadı olmamakla birlikte, İslamizasyon sürecinde gündeme gelmiş bir gelenek icadıdır. Mümtazer Türköne 1989 yılında Türkiye Diyanet Vakfı'nda yayın kurulu üyesi olarak işe başladıktan sonra kurul başkanı Süleyman Hayri Boyal ve kurul üyesi Ayvaz Gökdemir'le birlikte Kutlu Doğum Haftası'nı nasıl "icat" ettiklerini şöyle anlatır: "Kutlu Doğum Haftası", işe başlar başlamaz bu kurulun aldığı bir kararla ortaya çıktı. Teklif Süleyman Hayri Bey'den gelmiş, "Kutlu Doğum" ismini de rahmetli Ayvaz Bey bulmuştu. Kararlaştırdığımız projenin temel esprisi, Peygamberimizin doğumunu, camilerin dışına taşan, modern hayatın içine giren etkinliklerle kutlamaktı. İlerleyen yıllarda, Mevlid Kandili kış aylarına tesadüf edince, Kutlu Doğum'u sabitlemeye karar verdik. Miladi takvime göre nisan ayında bu hafta, Diyanet'in önayak olmasıyla "Kutlu Doğum Haftası" olarak ilan edildi. (http://www.zaman.com.tr/mumtazer-turkone/kutlu-dogum-ve-28-subat_1275772.html)

4 Güncel bir örnek yeni Türkiye'nin kolektif bilinçaltının yansıması olarak görebileceğimiz *Akit* gazetesinden verilebilir. *Akit*, Ethem Sarısülük'ün katiline verilen 7 yıl 9 aylık gülünç hapis cezasıyla ilgili haberine "Çapulcu Serbest Polise Hapis" başlığını atabilmiştir.

5 Kandil ise başkanlık sistemine karşı olduğunu ve parlamenter sistemin daha demokratik bir nitelik taşıdığını düşündüğünü net bir şekilde ortaya koymuştur. Ruşen Çakır'ın, Erdoğan cumhurbaşkanı seçildikten sonra Cemil Bayık'la yaptığı röportajda Bayık şöyle demektedir: "Tayyip Erdoğan hegemonya, tek adam olma peşinde koşuyor. Bunun kazandıracağı demokratik, özgürlükçü bir yan yoktur. Hatta kısıtlayabilir, tehlikeye sokabilir. Biz ilkesel olarak hegemonya peşinde koşana destek olmayız. Sayın Abdullah Gül de bir açıklama yaptı ve parlamenter sistemden yana olduğunu söyledi. Başkanlık, yarı başkanlık sistemini Türkiye için doğru bulmadığını söyledi. Bize göre de parlamenter sistem başkanlık ve yarı başkanlık sistemine göre daha demokratiktir. Biz Türkiye'de demokratikleştirme için çaba harcayan bir hareketiz. Başkanlık ve yarı başkanlık sistemi bunu kısıtlayabilir, tehlikeye sokabilir. Bu açıdan parlamenter sistem daha demokratik. Çünkü parlamenter sistemde Türkiye'nin antidemokratik yönde yol almasına yönelik çabalara karşı onu frenleyen mekanizmalar var." (http://rusencakir.com/Bizi-AKP-yandasi-olarak-gostermek-vicdansizlik-Soylesi-Cemil-Bayik-1/2835)

6 Tam da bu nedenle AKP'nin Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırarak örneğin Avrasya kampına dâhil etmeye çalıştığı yönündeki "eksen kayması" tarzı analizler gerçeğe tekabül etmemektedir. Türkiye'de rejim değişmiştir elbette ama Türkiye'nin kapitalist dünya sistemindeki konumlanışı, IMF, Dünya Bankası, NATO üyelikleri birer sabit olarak durmaktadır ve AKP'nin bu sistemden çıkmaya dair herhangi bir projesi yoktur; çünkü AKP bu sistemin doğrudan bir parçasını teşkil etmektedir.

7 Emperyal bir dış politika vizyonu olarak Yeni-Osmanlıcılık ilk kez Özal döneminde ve SSCB'nin dağılıp reel sosyalizmin yıkılışı sürecinde ortaya çıkmıştır. *Türkiye Günlüğü* çevresindeki milliyetçi-muhafazakâr aydınlarla Özal'ın organik aydını Cengiz Çandar'ın öncülüğünde gerçekleşen bu tartışmalarda, bağımsızlığına kavuşan Türki cumhuriyetlere Türkiye'nin "ağabeylik" etmesi ve

siyasal/ekonomik bir birlik kurulması, sonrasında ise emperyal vizyonun tüm Osmanlı bakiyesi coğrafyaya yayılması Yeni-Osmanlıcılığın ilk versiyonunun temel tezi olarak şekillenmiştir. Özal, 1992 yılında *Türkiye Günlüğü*'nde yayınlanan "Türkiye'nin Önünde Hacet Kapıları Açılmıştır" adlı makalesinde şöyle demektedir: "Bugün Orta Asya'dan Balkan yarımadasına kadar uzanan ve bizim öncü rolümüzün hedef alanını teşkil eden jeopolitik bölgeye bakarken öncelikle bazı hususları doğru tespit etmek ve gerçekçi olmak zorundayız. Bahsettiğim bu bölgede büyük ölçüde Türk toplulukları yaşıyor ve bu yönüyle bu bölge aynı zamanda "Türk dünyası" dediğimiz kültürel dünyayı da bünyesinde barındırıyor. Ancak bu bölgede yer alıp da Türk olmayan fakat asırlarca Osmanlı tebaası olarak yaşamış büyük çoğunluğu Müslüman olan topluluk ve memleketler de mevcut. Yani Adriyatik'ten Orta Asya'ya kadar uzanan bu bölgede, âdeta saç örgüsü gibi birbiri içine girmiş ve müşterek yanları ağır basmakla birlikte değişik konumda yer alan birkaç büyük kuşaktan söz edebiliriz. Bunları büyük kısmı iç içe geçerek geniş kesişme alanları oluşturan halkalar gibi ele almak lazım. (…) Bu halkanın içine Arnavutluk'tan Bosna-Hersek, Makedonya, Kosova ve Batı Trakya'ya kadar uzanan bölgelerdeki Türkler de Türk olmayan Müslümanlar da giriyor. Yine Kuzey Irak ve Suriye'deki Türk ve Kürt unsurları da bu halka içinde mütalaa edilmelidir. Bu halkayı biraz daha geniş tutup bazı Arap ve Mağrip ülkelerini de bu tesir sahasına dâhil edebilirsiniz. İşte esas itibarıyla bu bölgeler, bizim tarihî ve kültürel ortaklara sahip olduğumuz toplulukların yaşadığı ve dolayısıyla tesir sahamızı oluşturan yerlerdir." (Akt.Sönmez, 2010:371-372)

8 IŞİD'e karşı Irak'a hava saldırısı düzenleyen ABD, bu satırların yazıldığı esnada benzer bir saldırıyı Suriye için yapmayı da planlamaktadır. İran, IŞİD'e karşı Barzani yönetimine silah vermekte, aynısını Almanya ve başka Batılı devletler de yapmayı planlamaktadır. Mısır'daki Sisi yönetimi hem İhvan'la mücadele etmekte hem de Libya'daki cihatçı güçlere karşı hava saldırıları düzenlemektedir. Suudi Arabistan Rusya'yla Esad'ın devrilmesinden vazgeçmeyi öngören bir anlaşma yapmaya hazırlanmakta, Mısır'la Moskova arasında Esad yanlısı ve cihatçılık karşıtı bir eksen şekillenmektedir. Tüm bunlar AKP dış politikasının iflasının açık göstergeleri olduğu gibi AKP'nin uluslararası arenada yaşayacaklarının bir göstergesi olma niteliğini haizdir.

9 Hem Erdoğan hem de diğer AKP sözcüleri IŞİD'e "terörist" demekten ısrarla kaçınmakta, buna gerekçe olarak da Musul Konsolosluğu baskınıyla rehin alınan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının halen IŞİD'in elinde olmasını gerekçe göstermektedirler. Oysa belgeleriyle kanıtlamak mümkün olmasa da, mevcut tabloya bakıldığında, meselenin rehineleri aştığı ve Yeni-Osmanlıcılığın IŞİD'i bölgesel politikalarının bir enstrümanı olarak gördüğü gözlemlenebilmektedir.

10 AKP'nin Sünni-Ulusuna mukabil, Öcalan ve Kürt hareketinin söyleminde "demokratik ulus" kavramı hayli önemli bir yer tutmaktadır. Öcalan'ın moderniteye ve onun siyasal formlarından biri olan ulus-devlete yönelik eleştirileri üzerine temellenen demokratik ulus kavramını Öcalan şöyle tarif etmektedir: "Ulusu pazar etrafında örgütlenen bir birlik ve toplumsal form olarak görmek yanılgıdır. Bu tanımlama burjuvazinin kendini ve ulus devleti meşrulaştırmasıdır. Ne yazık ki sosyalistler de bu tezi esas almışlardır. Halbuki etnisite tarihin en özgür ve canlı birimleridir. Eğer uluslaşma etnisitenin, halkların, bireylerin birbirleriyle sıkı ilişki ve ortak çıkarlar etrafında örgütlenmesiyse, toplumun konfederal biçimde genişliğine ve derinliğine, tümüyle örgütlenmesi o toplumu demokratik ulus haline getirir. Uluslaşma bu biçimiyle daha kapsamlı ve yoğun hale gelmiş olur. Demokrasiyi,

eşitliği, adalet ve imkânlarını paylaşan demokratik ulus haline gelinir.” (http://www.serxwebun.org/index.php?sys=naverok&id=53)

Beşinci Bölüm

HAZİRAN: SÜNNİ-ULUSA KARŞI

Sünni-Ulus inşası, “milli irade” söylemi ile birlikte egemenliğin kaynağını tanrısal bir iradeye bağlarken, egemenliği fiilen kullanabilecek olanın da Sünni-Ulus olduğuna işaret etmektedir. Sünni-Ulusa dâhil edilmeyenler ve karşı çıkanlar ise, yani cumhuriyetçiler, sosyalistler, Aleviler, seküler Kürtler, eşcinseller ve kadınlar ise siyasal alanın dışında bırakılmak istenmekte, üstelik egemenliğin kaynağını oluşturmadıkları düşünüldüğü için egemenliği kullanma talepleri meşru görülmemektedir.

Sünni-Ulusun dışında bırakılarak egemenliği kullanma talepleri reddedilenlerden, aynı zamanda Sünni-Ulusun ilke ve paradigmaları doğrultusunda hareket etmeleri, yani yeni rejimin siyasal/kamusal/toplumsal olanı belirlediği kurucu felsefeye biat etmeleri istenmekte, eğer böyle yaparlarsa “yaşam biçimlerine saygı ve hoşgörü” gösterileceği söylenmektedir. Bu ise Sünni-Ulus paradigmasına uygun olmadığı düşünülen eyleme biçimlerinin kamusal alanda kimi zaman kanunen kimi zaman da fiilen yasaklanması anlamına gelmektedir. Bu noktada, günlerce süren kürtaj tartışması, kızlı-erkekli yaşamaya dair söylenenler ve içki satışı düzenlemesi akla getirilebilir. Bunların hepsinde ısrarlı bir biçimde “biz kimsenin hayat tarzına karışmıyoruz, kimseye baskı yapmıyoruz” denmiş ama toplumsal yaşamın İslami ilkeler doğrultusunda düzenlenmesine ilişkin girişimlere de devam edilmiştir.

Sünni-Ulus projesi yeni rejimi kuran güçlerin söylemlerine de yansımaktadır şüphesiz. Erdoğan'ın Kılıçdaroğlu için kullandığı "biliyorsunuz kendisi Alevi" lafı, Suriye için kullanılan "nüfusunun çoğunluğu Sünnilerden oluşan bir ülkeyi Esad yönetemez" açıklaması ve Reyhanlı patlaması için kurulan "orada elliden fazla Sünni vatandaşımız öldü" cümlesi bu söylemin birer örneği olarak karşımızda durmaktadır.[1] Benzer bir şekilde, tam da Suriye'de cihatçı terör büyük bir vahşet sergiliyor ve Türkiye Alevileri kendi can güvenliklerini tehdit altında hissediyorken, üçüncü boğaz köprüsüne Alevilerin kolektif bilinçaltında katliamcılığıyla yer etmiş Yavuz Sultan Selim'in adının verilmesi de tesadüfi bir seçim değildir. Yeni-Osmanlı, kendisine Osmanlı'dan bir figür seçerken, bu Yavuz Sultan Selim olmuş, hem hilafetle ilgili bir mesaj verilmiş ve böylelikle Mısır'a ve Müslüman Kardeşler'le olan müttefiklik ilişkisine bir göndermede bulunulmuş; hem de Şii eksenine, yani Suriye ve İran'a yönelik hasmane dış politikanın Sünni kökenlerine işaret edilmiştir.

İşte Haziran Direnişi'ni, Sünni-Ulusun düşmanı ilan edilerek siyasal alandan dışlanmak istenen ve kendilerinden Sünni-Ulus projesine uygun bir hayat yaşamaları talep edilenlerin buna karşı bir isyanı olarak okumak gerekmektedir. Geriye dönüp bakıldığında, Haziran öncesi yaşanan birçok gelişmenin bu isyanın haberini verdiği görülebilir: İnternet yasağına karşı eylemler, 4+4+4 eylemleri, kürtaj yasağı protestoları, sınav sorularının çalınmasına yönelik protesto gösterileri, üniversite direnişleri ve en önemlisi de Birinci Cumhuriyet'in milli günlerinde yapılan ve ülke çapında yüz binlerin katıldığı eylemler.

Bu açıdan bakıldığında, yeni rejimin ekonomi politiğini sembolize eden bir şekilde, kentin merkezindeki yeşil alanlardan birinin AVM'ye dönüştürülmesine verilen çevreci bir tepki, kısa süre içerisinde rejimin bütününe ve onun tepesindeki isim olan Erdoğan'a yönelmiş, daha önceki eylemlerde parça parça sergilenen öfke, Haziran'da bütünlüklü ve süreklileşmiş bir veçheye kavuşmuş, en önemli ifadesini de "hükümet istifa" sloganında bulmuştur.

Haziran İsyanı on bir yıllık AKP iktidarı boyunca devam eden ve muazzam bir propaganda aygıtı aracılığıyla sürdürülen yoğun

söylemsel, ideolojik ve politik saldırının toplumun çok önemli bir bölümünü teslim almayı başaramadığını, çok önemli bir kısmın Sünni-Ulus inşasını ve hegemonya projesini reddettiğini ortaya koymuştur. Haziran, bu inşa ve hegemonya projesini sekteye uğramış, yeni Türkiye'ye büyük bir meydan okuma anlamına gelmiştir.

Haziran Direnişi'yle birlikte hem içeride hem dışarıda yeni rejimin bir yönetememe ve hegemonya kriziyle karşı karşıya olduğu ortaya çıkmış, direnişle birlikte bir yandan Erdoğan ve AKP uluslararası sistem açısından giderek meşruluğu sorgulanır bir niteliğe kavuşurken öte yandan iktidar bloğu içerisindeki çatlak derinleşmiştir. Dolayısıyla, Haziran Direnişi 17 Aralık krizine doğru giden sürecin temel uğraklarından biri olmuştur.

Peki Haziran'a nasıl gelinmiştir? Yeni rejimin ve Sünni-Ulus projesinin tökezlediğine, on yıllık yükseliş döneminin sonuna gelindiğine dair işaretler nelerdir? Bu noktada bu soruların yanıtlarını aramaya çalışalım.

Hedef olarak önüne Cumhuriyet'in 100. yılını, yani 2023'ü hedef koyan AKP'nin hegemonya projesinin ikinci on yılına bir krizle birlikte gireceğine dair işaretler 2012 yılında gelmeye başlamıştır aslında.

Öncelikle Kürt sorunu başlığında, hareketin Öcalan'ın uzunca bir süredir tutulduğu tecrit koşullarını protesto için cezaevlerinde başlattığı açlık grevi ile Kürt coğrafyasındaki illerde başlatılan sivil itaatsizlik eylemleri içeride ve dışarıda hükümeti hayli zorlayacak, buna ek olarak PKK'nin "devrimci halk savaşı" adıyla uygulamaya geçirdiği "alan hâkimiyeti" stratejisiyle birlikte çatışmalar daha da şiddetlenecek ve silah yeniden Kürt sorununun merkezine yerleşecektir. Ülkenin batısına gelen asker cenazeleri milliyetçiliğin yükselişi için bir zemin hazırlarken, ölümlerin sorumluluğu AKP'nin basiretsiz ve tavizkâr politikalarına bağlanacak, milliyetçi bir AKP karşıtlığının temelini oluşturacaktır.

Tüm bunlar yaşanırken hiç beklenmedik, öngörülemedik bir gelişme de Suriye'de yaşanacak, rejim son derece akıllıca bir stratejik hamleyle Suriye'nin kuzeyini yani Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgeyi boşaltacak ve burada fiilî bir Kürt öz yönetim bölgesinin ortaya çıkışına

zemin hazırlayacaktır. Üstelik bölgenin kontrolü PKK çizgisinde siyaset yapan ve Barzani'yi değil Öcalan'ı lider olarak kabul eden PYD'nin eline geçecektir.

Bir önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalıştığımız üzere AKP'nin buna yanıtı, Öcalan'ın merkezinde durduğu yeni bir açılım sürecini başlatmak olmuştur. Daha önce de Oslo'da PKK yöneticileriyle görüşülmüştür ancak bu sefer ilk kez doğrudan Öcalan muhatap alınmış, üstelik BDP'lilerin de Öcalan'la görüşmesinin önü açılmıştır. Aslında murat edilen, belirttiğimiz üzere, Kürt hareketinin içeride Sünni-Ulus projesine dâhil olması, yani Kürt sorununun Sünni kardeşliği ekseninde çözülmesi, dışarıda ise PKK'nin Sünni eksenine dâhil edilerek, yani Suriye-İran-Rusya'ya değil, ABD-İsrail-Suudi Arabistan-Türkiye ittifakına yanaşarak bir "Büyük Türkiye" hedefinde ortaklaşılması idi. Böylelikle "cumhuriyet" ve "ulus"tan kaynaklanan bir sorun "imparatorluk" ve "ümmet" aracılığıyla çözülebilecekti. Yani içeride ve dışarıda Sünniliğin merkezinde durduğu bir emperyal hegemonya projesiyle hem Kürt sorununun hem de Kürt sorunu kaynaklı meşruiyet krizinin çözülmesi amaçlanıyordu.

Gelinen noktada ortada henüz bir çözüm olmadığını, krizin sadece ötelendiğini söyleyebiliyoruz. Şimdilik silahlı çatışmalar durmuş ve PKK'nin silahlı güçleri Türkiye sınırları dışına çekilmişlerse de, çizilen "yol haritası"na AKP'nin pek de uymaya niyetli olmadığı, Kürt tarafından yapılan açıklamalarla da görülebiliyor. Ayrıca yine özellikle Kandil'den yapılan açıklamalara bakıldığında, hareketin bir Sünni kardeşliği planına sıcak bakmadığı, Kürtlere siyasal bir statü sağlanmadığı sürece de silahlı mücadeleyi sonlandırmayacağı anlaşılıyor. Üstelik PYD'ye bağlı silahlı güçler, Türkiye'nin desteklediği cihatçı gruplara teslim olmadılar ve kurmuş oldukları kantonlarda demokratik özerkliği inşa ediyorlar; bu ise doğrudan Türkiye'nin kendi Kürt sorunu üzerinde belirleyici olacak bir gelişme. Yani ortada aslında şu anda bile her an ivme kazanmaya aday düşük yoğunluklu bir kriz var ve AKP'nin hegemonya projesinin bu krizin üstesinden gelmesi çok da kolay görünmüyor.

Krizin ikinci boyutunda doğrudan yeni rejim inşa sürecinin ve bu inşa sürecinde hedef alınan kesimlerin bulunduğunu söylemek mümkündür. 2008'den itibaren başlayan operasyon dalgalarıyla özellikle orduya yönelik büyük bir tasfiye operasyonuna girişildiğini, bunun meşruiyetinin ise, "derin devletle, darbecilerle, vesayet rejimiyle hesaplaşmak ve demokratikleşmek" söylemi üzerinden sağlandığını biliyoruz. 2008'den 2012'ye kadar bir AKP-Cemaat taarruzu olarak şekillenen bu süreçte karşı taraf bırakın saldırmayı, kendisini savunmaya dahi mecal bulamamış ve kâğıttan bir kaplan misali yıkılıp gitmişti. Ancak 2012'den itibaren yeni bir cumhuriyetçi dalganın, Cumhuriyet Mitingleri'ne kıyasla çok daha "sivil" bir şekilde sahneye çıktığını gözlemlemek mümkün oldu. Bu dönemde, bir yandan davalara ilişkin hukuksuzluklar, öte yandan Cumhuriyet'in sembollerine yönelik pervasız saldırının halkın önemlice bir bölümünde yarattığı tepkiler gibi faktörlerin etkisiyle, milli bayramlar, Birinci Cumhuriyet'e sahip çıkmanın sembolü haline getirildi ve devletli olmaktan kurtarılarak halklaştırıldı. Yeni Türkiye'nin devlet aygıtı, eski rejimin milli bayramlarını giderek önemsizleştirmeye çalışır ve kendisine uygun ritüeller adına "gelenek icadı"na girişirken Cumhuriyetçi kitleler bu bayramları sahiplenerek sokağa taşımayı başardı. Süreç boyunca sokağa çıkan milyonlar, polis şiddetiyle karşı karşıya kaldıklarında ise artık devletin esas sahibi olmadıklarını anladıkları gibi, göreve çağıracakları bir ordularının da olmadığını gördüler ve kendi öz güçleriyle mücadele etmekten başka bir şansları olmadığını da fark etmeye başladılar. Artık ordu tehlike anında gelip ülkeyi kurtaracak bir güç değildi ve bu hem bir hayal kırıklığı hem de bir öfke yaratmıştı. Kanımca, Haziran'dan önce dillendirilmeye başlanan ama Haziran'da herkes tarafından bilinir hale gelen "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganı, tam da bu hayal kırıklığı ve öfkenin bir sonucuydu ve militarist olmaktan ziyade "artık Cumhuriyet'i savunacak bir ordu, Mustafa Kemal'in ordusu yoksa onun misyonunu biz üstleniyoruz" anlamına geliyordu. Milyonlarca sivil yurttaşın sokağa çıktığı Haziran İsyanı'na militarist karakterli olduğu varsayılan bir sloganın damga vurmasının nedeni de buydu: Slogan,

aslında “sivil”di ve yeni Türkiye’ye yönelik bir itirazı dile getirmekteydi.

Krizin üçüncü boyutunu iktidar bloğu içerisindeki çatlağın oluşturduğunu söyleyebiliriz. Uzunca bir süredir AKP ile gayriresmî koalisyon ortağı Cemaat arasında bir ihtilaf olduğu bilinmekteydi. Zaman zaman gün yüzüne çıkan bu ihtilafın temelinde iktidarın, devlet aygıtının ve rantın nasıl bölüşüleceğine, ayrıca küresel güçlerle kurulacak ilişki biçimine dair bir mücadelenin bulunduğu iddia edilebilir. Bir sonraki bölümde ayrıntılarıyla üzerinde duracağımız üzere, çatışmanın somutlaştığı olay, Başbakan Erdoğan’ın hastanede yattığı sırada, MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve bazı MİT yöneticilerinin Oslo görüşmeleri gerekçesiyle savcılığa soruşturmaya çağrılması olmuş, bu ise AKP ve organik aydınları tarafından “7 Şubat Kalkışması” olarak adlandırılmıştır. Sonrasında ise AKP karşı saldırıya geçerek MİT yöneticilerinin yargılanmasını başbakanın iznine bağlayan bir yasa değişikliğine gitmiş, savcıyı görevden almış ve Cemaat’in kontrolündeki İstanbul Emniyet İstihbarat Dairesindeki kadroları atamalar yoluyla başka birimlere dağıtmıştır. Söz konusu mücadele dershanelerin ve polis kolejlerinin kapatılması düzleminde devam etmiş, taraflar kendi medyaları üzerinden düzenli bir şekilde birbirlerini tehdit etmiş ve sonrasında Cemaat’in 17 ve 25 Aralık Operasyonları gelmiştir. 17 Aralık 2013 yeni Türkiye’yi inşa eden AKP-Cemaat koalisyonunun geri dönülmez bir biçimde yıkıldığı gün olmuştur ve AKP öncelikli iç düşman kategorisine Cemaat’i yerleştirerek ve güvenlikçi bir paradigmaya yaslanarak parti-devleti inşasını hızlandırmıştır. Şimdilerde Cemaatçi polislere yönelik AKP operasyonlarıyla devam eden bu kavga, Haziran İsyanı öncesinde olduğu gibi, yeni Türkiye’nin kriz başlıklarından birini oluşturmaya üstelik daha da derinleşerek devam edecektir.

Krizin dördüncü boyutunu ekonominin oluşturduğu söylenebilir. Türkiye gibi ithalatı ihracatından daha fazla olan ve bu nedenle sürekli cari açık veren ülkelerde bu açığın döviz finansmanıyla kapatılması gerekmektedir. Reel ve üretken yatırımlarla değil finansal sermaye girişleriyle sürdürülebilir kılınan bu açık söz konusu sermaye ülkeye

yeterince girmediğinde bir krizin tetikleyicisi olur. İlk başta, ABD Merkez Bankası'nın faiz politikasındaki değişiklikle birlikte küresel sermayenin doğrultusunun yeniden kapitalizmin merkez ülkelerine kayması neticesinde Türkiye gibi ülkelerden bir döviz çıkışı yaşanmaya başlamış bu da beraberinde döviz fiyatlarındaki artışı getirerek kriz için uygun bir altyapıyı tesis etmiştir. İktidar bloğu içerisindeki kavganın 17 Aralık 2013 tarihinden itibaren bir devlet ve rejim krizine dönüşmesiyle beraber, uluslararası finansal aktörler, Türkiye'yi öngörülemeyen ülke kategorisine dâhil etmeye başlamışlar, vatandaşların da kriz beklentisiyle dövize yönelmesiyle birlikte, Türkiye süreklileşmiş bir devalüasyon ortamına girmiştir. Şimdilik zamana yayılan ve bu nedenle de etkisi daha az hissedilen TL'nin değer kaybının, iktidar bloğundaki kavganın çok daha şiddetlenmesiyle birlikte daha da derinleşmesi ve bunun devasa bir ekonomik krizi tetiklemesi bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. AKP'nin ekonomi politikalarının temel hedefi, ülkeye giren sıcak para miktarını istikrarlı bir seviyede tutarak krizi önlemek olarak özetlenebilir. Bunun sürdürülebilir olup olmadığı ise belli değildir. Bu para girişinin devamını sağlayacak olanın ise AKP'nin özellikle dış politikada berbat ettiği bir çuval inciri fark edip, bir "tamirat" politikasını benimseyip benimsemeyeceği olduğunu söyleyebiliriz ki bu da aslında krizin beşinci boyutunu oluşturmaktadır.

Krizin beşinci boyutunda dış politikada yaşanan gelişmelerin bulunduğunu görebiliyoruz. Davutoğlu tarafından şekillendirilen, Cumhuriyet dönemi dış politikasını pasifizmle, kökenlerden ve ait olduğu medeniyetten (İslam medeniyeti) kopmakla eleştirip, buna karşı aktif dış politikayı ve kökenlere dönüşü savunan, Türkiye'yi Osmanlı bakiyesi topraklarda yeniden emperyal bir güç haline getirmeyi hedefleyen AKP dış politikası, önceki bölümlerde de ortaya koymaya çalıştığımız üzere, resmî olarak hiçbir zaman kabul edilmese de Yeni-Osmanlıcılık olarak adlandırılıyordu nicedir. 2012'nin sonlarından itibaren Yeni-Osmanlıcılığın daha baştan ölü doğmuş bir proje olduğu net bir şekilde görülebildi. Buna vesile olan olay ise hiç kuşkusuz Suriye idi.

Suriye'de önce çok kısa süreliğine de olsa Mısır, Tunus ve Libya modelleri denendi. Yani muhalifler önce Mısır ve Tunus'ta olduğu gibi sokaklara dökülecekler ve bir "sivil direniş" sergileyeceklerdi, bu yeterli olmazsa Libya'daki gibi silahlı güçler devreye girecek, belki de uluslararası bir müdahale söz konusu olacaktı. Ancak planlar işlemedi ve bu sefer doğrudan bir terörist eylemlilik biçimi benimsendi.

Suriye mevzubahis olduğunda AKP dış politikası, kapitalist dünya sistemi adına bir vekâlet savaşı yürütmek, bir savaş taşeronluğu vazifesi üstlenmek olarak kurgulanmıştı. Türkiye ABD adına bu savaşı yürütürken, içerisinde El Kaide, Nusra Cephesi gibi örgütlerin de yer aldığı Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) Türkiye'ye konuşlandırılacak, her türlü lojistik desteği Türkiye'den alacak, üs olarak kullandığı Türkiye topraklarından Esad rejimini devirmeye çalışacaktı. Bir süre sonra sahiden de Suriye Erdoğan'ın da belirttiği üzere "Türkiye'nin bir iç meselesi" haline geldi; ancak onun kastettiği anlamda emperyal bir projenin parçası olarak değil, sınırın öte tarafındaki savaşın etkilerinin Türkiye topraklarında hissedilmesi anlamında.

Türkiye'ye ait bir savaş uçağının Suriye üzerinde düşürülmesi, Antep'te, Ceylanpınar'da ve son olarak Reyhanlı'da yaşanan saldırılar, savaşın Türkiye topraklarına nasıl sirayet edebileceğini, ettiğinde neler yaşanacağını göstermesi bakımından son derece önemliydi. Özellikle Erdoğan'ın kritik ABD ziyareti öncesi meydana gelen ve onlarca yurttaşımızın hayatına mal olan Reyhanlı saldırısı, Türkiye'nin dış politikasının nasıl karmaşık bir denklemin parçası haline geldiğini, Türkiye topraklarının istihbarat örgütleri arasındaki güç mücadelesinin ve bu örgütlerin bağlı oldukları ülkelerin birbirlerine yolladıkları dış politika mesajlarının zeminine nasıl dönüştürüldüğünü göstermesi bakımından anlamlıydı.[2]

Ancak Reyhanlı saldırısının başka bir anlamı daha vardı. Saldırının hemen ardından yapılan ve büyük beklentilerle gerçekleştirilen ABD ziyaretinde Erdoğan'a ve AKP iktidarına çok açık bir dille Suriye'ye yakın zamanda herhangi bir uluslararası müdahale yapılmayacağı, politikalarını ona göre biçimlendirmesi gerektiği söylendi. Özellikle Libya büyükelçiliğine saldırının ardından ABD bölgedeki siyasal

İslamcı, silahlı grupların kendisi için de nasıl bir tehdit olabileceğini açık bir şekilde kavramıştı. İsrail de benzer şekilde Esad'ın düşmesinin ardından doğacak yönetim boşluğunda El Kaide unsurlarının Suriye'yi ele geçirebileceğini ve bunun kendisi için bir felaket anlamına gelebileceğini fark etmişti. Bu nedenle ÖSO içerisindeki seküler unsurlara yönelik silah akışına devam kararı alındı; ancak verilecek uluslararası desteğin bu boyutta kalmasının da Esad rejimini devirmeye yetmeyeceği anlaşıldı. IŞİD'in nihilist ve acımasız bir terör örgütü olarak sahneye çıkışıyla birlikte ise Batı dünyası, Esad'ın "şimdilik" iktidarda kalmasının en doğrusu olduğunu düşünmeye başladı.

Üstelik tüm bunlar yaşanırken Tahrir'de milyonların katıldığı bir ayaklanmanın neticesinde ordu Müslüman Kardeşler iktidarını ve Mursi'yi devirmek zorunda kalmıştı. Bu, Yeni-Osmanlı'nın bölgede yaratmak istediği Sünni eksenine ve Müslüman Kardeşler rejimlerinden oluşan bir zincir yaratma projesine vurulabilecek en büyük darbeydi. Yeni-Osmanlı'nın bir numaralı düşmanı Esad rejiminin düşmemesi; ancak bölgedeki bir numaralı ortağı Mısır İhvanı'nın iktidardan alaşağı edilmesi, AKP dış politikasının ve bölgesel hegemonya çabalarının aldığı en büyük yaraydı. Şu andan itibaren Mısır'da İhvan'ın yeniden iktidarı alması da, Esad rejiminin yıkılması da imkânsız görünüyor; bu ise AKP ve hegemonya projesi açısından en önemli kriz başlıklarından birini oluşturuyor hiç şüphesiz.

Bunlar, ikinci on yılına girerken AKP iktidarının ve dolayısıyla yeni Türkiye'nin inşa sürecinin kriz başlıklarıysa da, direniş, saydığımız bu kriz başlıklarının hiçbirine doğrudan verilmiş bir tepki olarak ortaya çıkmadı. Çıkmadı ama nüveleri bu kriz başlıklarının uzandığı fay hatlarının içerisinde oluşmaya başladı, bu fay hatlarının yarattığı çatlaklarda bir yer altı suyu haline geldi ve sonrasında da dışarıya taşıp bir ırmak misali akmaya başladı.

Böylesi bir zaman ve mekânsal genişliğe sahip, böylesine kitlesel bir direniş kimse tarafından öngörülemedi belki ama şairin dediği gibi çok alametler belirmişti aslında: Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs alanı olması için verilen mücadele, milli bayramlarda sokağa çıkan yüz binler, Hopa olayları, 4+4+4 protestoları, Hatay'daki savaş karşıtı gösteriler, Alevi

mitingleri, ODTÜ direnişi, Silivri önünde yapılan eylemler, ÖSYM'nin sınav usulsüzlüklerine karşı liselilerin yaptığı eylemler…

Bu tekil eylem başlıklarının yanı sıra bir de uzunca süredir devam etmekte olan mücadele başlıkları vardı: HES'lere, nükleer santrallere karşı yerel ölçekli mücadeleler, taşeronlaştırmaya karşı verilen işçi mücadeleleri, kentsel dönüşüm karşıtı mücadeleler, siyasi davalara, gazeteci ve öğrencilerin tutukluluk hallerine karşı verilen mücadeleler…

Tekil eylemler ve mücadele başlıklarının yanı sıra bir de iktidara karşı bireysel ya da kolektif öfkeleri büyüttüğünü söyleyebileceğimiz ve çoğu zaman Erdoğan'ın şahsında toplanan ve Sünni-Ulus projesinin yansıması olan otoriterleşme tezahürleri söz konusuydu: Kişisel mahremiyete doğrudan müdahale anlamına gelen "en az üç çocuk" ve kürtaj tartışmaları, üstelik kürtaj yasağının "her kürtaj bir Uludere'dir" gibi akıl almaz bir cümleyle savunulması; içki yasağına ilişkin olan ve "iki ayyaşın yaptığı, yasa oluyor da, Kuran'ın emri niye yasa olmasın" minvalinde bir cümleyle meşrulaştırılmak istenilen düzenleme, Beyoğlu sokaklarından masa ve sandalyelerin kaldırılması… Buna bir de Erdoğan'ın o devasa kibrini ekleyelim: Çevrecinin, solcunun, sosyoloğun, din adamının, belediye başkanının, başbakanın, her şeyin daniskası, en iyisi, en iyi bileni olma hali, "x'i sizden öğrenecek değiliz" cümlesinde somutlaşan ve x'in yerine her şeyin yazılabileceği o patolojik durum… Bu da bireysel ve kolektif öfkelerin birikimine büyük katkı sağladı ve o birikim, nihayetinde bir patlamaya dönüştü.

Direnişin merkezinde elbette ki çoğu zaman küçümsenerek ifade edildiği gibi "üç beş ağaç" vardı; ancak o üç beş ağaca yapılmak istenen "zamanın ruhu"nun ta kendisiydi aslında. Taksim Gezi Parkı'nın yıkılarak yerine içerisinde AVM de bulunan Topçu Kışlası inşa edilmesine ilişkin proje, zamanın ruhunu ve iktidarın mantığını mükemmel bir şekilde sembolize ediyordu; zaten direniş de zamanın ruhuna ve o sembolize edilen şeylerin hepsine birden verilen bir topyekûn mücadele olarak şekillendi.

Gezi Parkı yıkımında sembolize olan şey elbette ki "kentsel dönüşüm" adı altında kentin merkezî yerlerinin sermaye için bir değerlenme alanına dönüştürülmesi, kapitalizmin kendini yeniden

üretim sürecinin fabrikalardan, iş yerlerinden dışarı taşarak bütün bir kenti kaplar hale gelmesiydi hiç kuşkusuz. Uzunca bir süredir, başta İstanbul olmak üzere kent yoksulları kentlerin çeperlerine doğru sürülürken, onların boşalttığı alanlara devasa inşaat yatırımları yapılıyor, ekonomi de bu yatırımlara dayalı olarak şekilleniyordu.

Kentsel dönüşümle birlikte gündeme gelen başka bir olgu da AVM'lerdi. AVM'ler Türkiye'nin dört bir yanında pıtrak misali bitiveriyor, insanların sosyal yaşamlarını doğrudan biçimlendiriyordu. Bir tüketim toplumu yaratmanın en önemli uğraklarından biri olarak görülebilecek AVM'lerden birinin, İstiklal Caddesi'ndeki Demirören AVM gibi bir ucubeyle birlikte Taksim'de Gezi Parkı'nın yanında yer alacak olması da zamanın ruhuna dair önemli göstergelerden biriydi.

Ağaçlarla kentsel dönüşüm arasında başka bir ilişki daha vardı ki o da zamanın ruhunu anlamak açısından son derece mühimdi. Başbakan istediği kadar kendisini "çevrecinin daniskası" ilan edip dikilen "milyarlarca" fidandan bahsetsin, İstanbul'da rant adına nasıl bir ağaç kıyımı yapıldığı herkesin malumuydu. Özellikle üçüncü köprü inşaatı – ki birazdan üzerinde duracağımız gibi adıyla direnişi ateşleyen faktörlerden biri olmuştu– yüz binlerce ağacın kesimini beraberinde getirmişti ve şimdi benzer bir kıyım İstanbul'un merkezinde kalan nadir yeşil alanlardan birine yapılmak isteniyordu. İnsanların temel itiraz noktalarından biri tam da bu oldu: Elde kalan son yeşil alanlardan birinin korunması!

İlginç olan ise şuydu: 17 Aralık Operasyonu'yla birlikte iktidarın ekonomi politiğinin, kentlerin ranta açılıp inşaat yoluyla ekonomik büyümenin sağlanması, bu yapılırken rantın "yandaş" işadamlarına verilmesi ve onların da "dava"yı fonlamaları şeklinde işlediği ortaya çıkmıştı. Haziran ise bunun bilgisine doğrudan sahip olmadan ama sezgisel bir şekilde tam da bu işleyişi hedef almış, tam da bu işleyişe saldırmıştı. İktidarı böylesine büyük bir panik ve korkuya sevk eden de kanımca buydu.

Gezi Parkı'na dair yıkım kararı kentsel dönüşüm, rant, tüketim toplumu ve çevre katliamının somutlaştığı eşsiz bir bileşim ortaya çıkarmış; bu ise Türkiye toplumsal mücadeleler tarihinde rastlanmayan

ölçekte yeni bir şeyi getirmişti beraberinde. 27 Mayıs’ın hemen öncesindeki öğrencilerin merkezinde durduğu ve askerlerin de destek verdiği eylemleri ve 15-16 Haziran işçi direnişini saymazsak, böylesi geniş bir zaman ve mekân dilimini zapt eden ve ona kendi damgasını vuran başka bir olay gözlenmemekteydi tarihimizde. 31 Mayıs’la 1 Haziran’ı birbirine bağlayan gece, şafak vakti bir kıtadan diğer kıtaya yürüyerek geçen yüz binler, bu yeni olayı temsil ediyordu tam da.

Aynı saatlerde ülkenin hemen her kentinde insanlar sokağa çıkmışlardı ve tencereler, tavalar, korna sesleri ve ıslıklardan oluşan devasa bir koronun gecenin içinde söylediği şarkı direnişin boyutuna ve yaratacağı etkiye dair önemli ipuçları veriyordu âdeta. 1-2 Haziran günü ve sonrasında yaşananlar ise bir filmden fırlamış sahneler misaliydi: Yüz binlerce kişinin kurduğu barikatlar, ters çevrilmiş arabalar, yakılan ateşler, saatler süren çatışmalar, TOMA’lar, akrepler, biber gazları, tazyikli sular ve dünya toplumsal mücadeleler tarihine geçecek ölçekte bir direniş ve dayanışmanın hayata geçirilişi…

Direnişin merkezinde kentsel dönüşüme ve onun yarattığı çevresel tahribatla, kültürel varlıkların yok edilmesine karşı duran genç aktivistlerden oluşan bir çekirdek vardı ama bir süre sonra buraya, o çekirdeğin kitleselliğini ve etkisini aşan halkalar da eklendi. Bunlardan ilki hiç şüphesiz Kemalistler/Cumhuriyetçilerdi. Uzunca bir süredir, devletli bir pozisyondan değil, sivil ve muhalif bir pozisyondan siyaset üretmeye çalışan, AKP’nin yeni rejim inşasıyla birlikte doğrudan saldırdığı Cumhuriyet’in sembollerini ve Mustafa Kemal’i sahiplenen bu kitle milli bayramlarda yaptığı devasa kitle gösterileriyle Türkiye siyasetinde dikkate alınması gereken bir özne olduğunu göstermişti. Ergenekon ve Balyoz gibi siyasi davalarda ve Silivri Cezaevi’nde somutlaşan, devlet içerisindeki ulusalcı kadrolara yönelik tasfiye operasyonlarına karşı sürdürülen mücadeleyle şekillenen bu kitlesellik, direnişin de içerisinde yer aldı. Az önce sözünü ettiğim “Mustafa Kemal’in askerleriyiz” sloganı ve Türk bayraklarının yoğunluğu, bunun en somut göstergesiydi.

Diğer bir halka ise elbette ki Alevi kimliğiyle direnişe katılanlardı. Önemlice bir çoğunluğu cumhuriyetçi veya solcu olmakla birlikte,

Alevileri ayrı bir halka olarak değerlendirmemizin nedeni bu kitleler açısından direnişe katılmadaki öncelikli kaygı ve motivasyon kaynağının Alevilik oluşudur. İktidar uzunca bir süredir icraatlarının merkezine Sünni İslam'ı yerleştirmiş, Sünni İslam'a referansın belirlediği bir siyasal dil tutturmaya başlamış, Sünni-Ulus inşasını hızlandırmıştı. Özellikle Suriye'ye düşmanlık ve Suriye'nin bir Alevi devleti olarak kodlanması nedeniyle bölgesel güç olmanın yolunun Sünni ekseninin liderliğinden geçtiğine ilişkin Yeni-Osmanlıcı bakış, içeride ve dışarıda Alevileri düşman olarak kodlamaya mecburdu. Aleviler ise bu düşmanlığı fark etmişlerdi elbette. Sonradan bakıldığında, örneğin Hatay'ın Alevi mahallelerinde yükselen savaş karşıtı öfkenin, direnişin öncü sarsıntılarından olduğu görülebiliyordu. Bu başlıkta bardağı taşıran damla ise hiç kuşkusuz yeni köprünün adı oldu. Yaratacağı rantla ve yapacağı çevre katliamıyla AKP neoliberalizminin sembolü olmaya aday üçüncü köprüye Alevilerin kolektif hafızasında katil olarak yer etmiş bir padişahın, Yavuz Sultan Selim'in adının verilmesinin yaratacağı infial açıktı. Aleviler direnişe çok büyük, çok geniş bir katılım gösterdiler. Direnişin "emekçi karakteri"ni belirleyen öğelerden biri de kent yoksullarının yaşadığı Alevi mahallelerinin direniş mekânları haline gelmesi oldu. Direniş boyunca yaşamını yitirenlerin hepsinin Alevi olması, devletin bilerek Alevileri hedef almasıyla ilgili değil, Alevilerin böylesine kitlesel bir şekilde direnişe katılmasıyla ilgiliydi.

Direnişin başka bir halkasını ise geleneksel sosyalist örgütlenmeler oluşturdu. Bu örgütlenmeler kitlelere önderlik etmediler ama polise ve sokağa dair tecrübeleriyle polis şiddetine karşı hem cansiperane bir şekilde kitleleri savundular hem de kitlelerin belli bir disiplin içerisinde hareket etmesini sağlamış oldular. Direnişe sol bir kimlik katmak, kitleleri küçümsememek, kitlelerden rol çalmaya kalkışmamak, direnişi; doğru politik hedeflere yönlendirmek için yoğun çaba göstermek ve mahallelere ve parklardaki forumlara taşımak, sosyalistlerin hanesine yazılan başarılar olarak kaydedildi direniş boyunca. İsyan bittiğinde Haziran'ın birikiminin, sosyalizmin yeniden toplumsallaşması için

doğru bir şekilde değerlendirilememesi ise solun en büyük başarısızlığıydı.

Kürtlerin bireysel olarak eylemlerin içerisinde yer almakla birlikte, örgütsel olarak direnişe mesafeli bir tutum almayı tercih etmesi ise elbette ki doğrudan içerisinde bulundukları “müzakere” süreciyle ilgiliydi. Kürt hareketi, özellikle legal kanat, son derece yanlış bir şekilde AKP’nin zayıflamasının ya da iktidardan düşmesinin kendisi açısından muhatapsızlık anlamına geleceğini ve masanın devrileceğini düşünerek direnişin uzağında kaldı.[3] Kandil ve İmralı ise hata yapıldığını fark etmişti ama gecikmeli bir farkındalık olmuştu bu.[4] Sonrasında direnişi demokrasi mücadelesi olarak selamlayan açıklamalar ardı ardına gelmişse ve hatta HDP Haziran’ın mirasını üstlenme iddiasıyla kurulmuşsa da, direnişe Kürt hareketinin kendi stratejik hedefleri doğrultusunda yaklaştığı ve uzak kalma tutumunu bu stratejik hedeflerle ilişkilendirdiği net bir şekilde görüldü.

Haziran bir sınıf ayaklanması değildi elbette ama bir sınıfsal içeriği olmadığını iddia etmek de mümkün değildi. Çoğunluğunu hizmet sektöründe/büro işlerinde çalışanlar oluşturmakla birlikte, sokağa çıkanların neredeyse tamamı, –işsizler ve öğrenciler hariç– ücret gelirleriyle geçinen kimselerdi, yani emekçilerdi.

Bu bağlamda Korkut Boratav’ın sormuş olduğu şu soruları hatırlamak gerekiyor:

> *İşçi sınıfının örgütleriyle, programıyla direnişe katılmadığı doğrudur; ama kastedilen işçi sınıfı mensuplarının da yokluğu ise, bu iddianın nesnel geçerliğinin ciddiyetle düşünüldüğünü sanmıyorum? Yokluğu ileri sürülenler kimlerdir? Varoş sakinleri mi? Sanayi sektörünün mavi yakalı işçileri mi? Üniversite diploması olmayan beyaz/mavi yakalı ücretliler mi? Aile kökenlerinin yukarıda sayılan gruplardan biri olan öğrenciler mi?*

Devamında söyledikleri ise “sınıf” la ne kastedildiğini anlamak açısından son derece önemli ipuçları veriyor:

> *Bir kere, direnme eylemlerine katılan insanların önemlice bir bölümü üniversite ve lise öğrencilerinden oluşuyor. Bunlar için “orta sınıf” nitelemesi anlamsızdır. Sınıfsal kökenlerine (ebeveynin toplumsal profiline) ilişkin bir şey bilemiyorsak susalım. Ancak, öğrencilerin nesnel konumlarının en geniş anlamıyla potansiyel işçi sınıfına aidiyet olduğu söylenmelidir. Okulları, onları yakın bir gelecekte nitelikli (yani eğitimli ve beyaz yakalı) iş gücü arzının öğeleri olmak üzere eğitmektedir. Dahası, kapitalizm onlara işsizlik vaat*

etmektedir. Bu nedenle ilk aşamada yedek emek ordusunun saflarına girecekler ve nesnel konumlarıyla en genel anlamda işçi sınıfının öğeleri olacaklardır. "Hizmetler" sektörünün niteliksiz emek gerektiren işlerinde çalışanlara gelince, bunların içinde üniversite diplomalıların sayısının giderek arttığı bilinmektedir. Bu nedenle de bu grubun uğraşları, işleri, artık, "beyaz yakalılar" konumuna uygun (ve geleneksel işçi sınıfından ayrışmayı hedefleyen) yeni terimlerle adlandırılmaktadır: Tezgâhtar, bekçi, sekreter, "büro, satış güvenlik personelleri, elemanları" konumlarına terfi etmişlerdir; zira giderek artan bölümlerinin üniversite diplomaları vardır. (http://www.sendika.org/2013/06/her-yer-taksim-her-yer-direnis-bu-isci-sinifinin-tarihsel-ozlemi-olan-sinirsiz-dolaysiz-demokrasi-cagrisidir-korkut-boratav/)

Dolayısıyla, Haziran'ın sınıfsal bir kalkışma olmamakla birlikte, neoliberal politikalara ve buna eşlik eden muhafazakâr otoriterleşme sürecine, bu ikisini birbirinden ayırmaksızın itiraz edenlerin yoğun şekilde katıldığı toplumsal bir kalkışma olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özetle, Haziran Direnişi'nin/İsyanı'nın özneleri AKP'nin yeni rejim inşasına, yeni rejimin hegemonya projesi olan Sünni-Ulusa dâhil edilmeyen/dâhil olmayı tercih etmeyen, neoliberalizmin yoksullaştırıcı etkilerini deneyimleyen ve bunlara karşı yarı-bilinçli bir öfke besleyen farklı toplumsal kesimlerden ve farklı sınıflardan kimselerdi.[5] Bu çokluğu ortaklaştıran şey ise farklı gerekçelerle ya da farklı saiklerle belirlenmiş olmakla birlikte iktidar karşıtlığı oldu. Haziran, isyana damgasını vuran "hükümet istifa" sloganını hayata geçiremedi belki ama Sünni-Ulus inşasına da yeni Türkiye'nin kurucu ilkelerine de büyük, güçlü bir karşı duruş anlamına geldi. Sonuç bölümünde tartışacağımız üzere, sokaktan uzak durma, provokasyona gelmeme, sandıkta hesaplaşma gibi argümanlarla enerjisi soğuruldu, devlet şiddeti aracılığıyla halkın üzerine büyük bir korku salındı ama Türkiye siyasetinin üzerinde bir "hayalet" misali dolanmaya devam etmesi engellenemedi. Tam da bu nedenle, Haziran İsyanı bugün de rejim muhalifi özgürlükçü/eşitlikçi her projenin ayağına basacağı bir çıkış noktası olma özelliğini korumaya, "nasıl bir muhalefet" sorusuna verilecek yanıtların merkezinde durmaya devam ediyor.

[1] Erdoğan benzer bir söylemi cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde de devam ettirmiştir. Miting meydanlarında Kılıçdaroğlu'nun Alevi ve Demirtaş'ın Zaza oluşu bir tür "ayıp" olarak dile getirilirken, bir TV programında "Ermeni" sözcüğünden önce "affedersin" deme ihtiyacını duyması, Erdoğan'ın Sünni-Ulus perspektifini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

[2] Reyhanlı saldırısı Suriye'nin ve Suriye'yle iş birliği yaptığı iddia edilen THKP-C Acilciler adlı örgütün üzerine yıkılmak istendiyse de, saldırının Katar-Türkiye ikilisinin Müslüman Kardeşler'le yaptığı ittifaka yönelik olarak Suudi Arabistan/ABD'nin Türkiye'ye verdiği bir mesaj olduğunu düşündürecek çokça neden bulunmaktadır.

[3] Örneğin Selahattin Demirtaş, 2013'ün Temmuz ayında, sonradan cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde de kendisine sıkça hatırlatılacak olan şu cümleleri kurabildi: "Gezi Parkı'nda ortaya konan demokratik talepler BDP'nin sahiplenebileceği, arkasında durabileceği demokratik taleplerdir. Bu yönüyle biz Gezi Direnişi'nin yanında olduk. Parlamentoda da bunu savunduk. Hatta bu talepler çözüm sürecinden de kopuk değildir. Biz de benzer şeyleri istiyoruz. Fakat şöylesine bir hareket içerisine de girildi. 'Bu şekilde hükümeti devirecek, darbeye doğru götürecek bir halk hareketini çıkarabilir miyiz? Ya da bu halk hareketini darbeye kanalize edebilir miyiz?' Böyle bir arayış vardı. Bunu, biz hem sokaktaki gözlemlerimizle hem de arkadaşlarımızın tespitleriyle rahatlıkla ifade edebiliyoruz. Bu bir spekülasyon değil. Biz bu kısmına şiddetle karşı çıktık. Bu yüzden de bir mesafe koyduk. Buradan bir darbe çıkarmak isteyenlerle birlikte olmayız biz." (http://www.kanal5.com.tr/demirtas-gezide-darbeyi-gorduk/)

[4] Bayık söz konusu "hata"yla ilgili şunları söylüyordu örneğin: "Gezi, demokratik siyasetin önünü açan bir eylemdir. Dolayısıyla bu, çözüm sürecine de hizmet eden bir eylemdir. Ona katılmama, tereddütler yaşama yanlıştır. Neden onu, [tereddüt-F.Y.] yaşadılar? Birincisi 'Katılırsak, devlet Türkiye'deki demokrasi güçlerine saldırabilir, eğer katılmazsak saldırı olmayabilir, o zaman bu hareket daha güçlü gelişebilir' diye düşünüldü. İkincisi, 'Eğer katılırsak Önder Apo'nun başlattığı süreç zarar görebilir. Bunu kullanan güçler olabilir. Özellikle hükümet bunu kullanabilir. Zaten çözüm yönünde adım atmaya pek niyeti yok, bunu da gerekçe yapıp adım atmayabilir' anlayışı vardı. Bu endişelerle, katılmama ve zayıf katılma durumu yaşanmıştır. Bu iki anlayış da yanlıştır. Bunun kesinlikle yanlış olduğunu söylüyorum."

(http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130828_cemil_bayik_3_gezi_cemaat.shtml)

[5] Emniyetin Haziran İsyanı'nda gözaltına alınan yaklaşık beş bin kişi üzerinden yaptığı değerlendirme, bu söylediklerimizi doğrular niteliktedir. Bu değerlendirme sonucunda hazırlanan rapora göre haklarında adli soruşturma başlatılan Gezi Parkı şüphelilerinin yüzde 50'si kadındı. Şüphelilerin yüzde 15'i ilkokul/ortaokul mezunu, yüzde 24'ü lise mezunu, yüzde 36'sı üniversite öğrencisi ve yüzde 25'i üniversite mezunuydu. Şüphelilerin yüzde 56'sı 18-25 yaş, yüzde 26'sı 26-30 yaş, yüzde 17'si 31-40 yaş, yüzde 1'i 40 ve üzeri yaş grubuna dâhildi. Ayrıca şüphelilerin ekonomik göstergeleri ise şöyleydi: Yüzde 39'u 0-499 TL, yüzde 15'i 500-999 TL, yüzde 31'i 1000-1999 TL ve yüzde 20'si 2000 TL üzerinde gelire sahip. Yine şüphelilerin yüzde 78'i "Alevi kökenli" olup bazı sendikalar/sivil toplum örgütleri, taraftar grupları içinde yer alanlar, ulusalcı, laik kesimler. Yüzde 12'si "siyasi partilerle ilişkili", yüzde 6'sı "marjinal sol" oluşumlar içinde, yüzde 4'ü ise "terör örgütleri" ve yasal uzantıları içinde yer almaktaydı.

(http://www.radikal.com.tr/turkiye/polisten_gezi_olaylariyla_ilgili_ilginc_rapor-1162696)

Altıncı Bölüm

AKP-CEMAAT KAVGASI:
YENİ TÜRKİYE’NİN SAHİBİ KİM OLACAK?

Bugünden geriye doğru bakıldığında, üzerinden çok da zaman geçmemesine rağmen 17 Aralık 2013 tarihinin Türkiye siyaseti için son derece kritik uğraklardan biri olduğu çok daha net bir şekilde görülebiliyor. Bu tarihte, Cemaat AKP’ye karşı aleni bir savaş ilan etmiş ve gayriresmî koalisyon ortaklığına resmen son vermiştir. Savaş meydanı olarak hukuk ve yargının, araç olarak ise yolsuzluk operasyonlarının kullanılması hiç de şaşırtıcı değildir. 17 Aralık günü Cemaat, emniyet-yargı içerisindeki gücünü kullanarak, AKP’nin en kırılgan noktası olan yolsuzluklar üzerinden koalisyon ortağına çok sert bir darbe vurmuş, bu darbe aracılığıyla hızlı ve kesin bir sonuç almayı hedeflemiştir. AKP-Cemaat kavgasının kökenleri üzerinde, ilerleyen sayfalarda daha ayrıntılı bir şekilde duracağız ama ilkin 17 Aralık günü gerçekleşen “olay”ı doğru bir şekilde ortaya koymamız gerekiyor; bunun için ise her şeyden önce Türk sağı ile yolsuzluk arasındaki ilişkiye bakmak zorundayız.

Türkiye tarihine yakından bakıldığında, 30’lar ve 40’ların planlı/devletçi yıllarında da, 60’lar ve 70’lerin planlamaya dayalı ulusal kalkınma yıllarında da skandal mahiyetinde çok büyük yolsuzluklara rastlanmaz; ancak devlet kaynak dağıtımının ana mekanizması olmaya devam ettiği için bürokrasi ve siyaset kurumunun birer zenginleşme

aracı olarak kullanımı da devam eder. Yolsuzluğun Türkiye siyasetine kesin olarak girişi ise Menderes döneminin liberal politikalarıyla birlikte söz konusu olur. Devletin kural koyucu yetkilerinin aşındırılması, serbest piyasa ekonomisinin öne çıkışı, inşaat ve yol yapımına dayalı büyüme ve "küçük Amerika" olup "her mahallede milyoner" yaratma hedefi yolsuzluğun istisna olmaktan çıkışını da kaçınılmaz bir biçimde beraberinde getirecektir.

Yolsuzluğun ve rüşvetin iktisadi ve toplumsal yaşayışın bir parçası haline gelmesi, hatta dolaylı olarak teşvik de edilmesi, Türkiye ekonomisinin sınırsız liberalleşmeye açıldığı 24 Ocak 1980 Kararları'yla başlar. Planlamacı/kalkınmacı sermaye birikim modelinin tüm dünyada yaşadığı kriz Türkiye'yi de vurunca, yerli ve uluslararası sermaye açısından neoliberalizm eksenli yeni bir birikim modeli kaçınılmaz hale gelmiş ve Türkiye 24 Ocak Kararları olarak anılan IMF anlaşmasıyla birlikte ihracata dayalı birikim modeline geçmiştir. Bu model esas itibarıyla, yerli sermayenin uluslararası rekabet gücüne sahip olması adına maliyetlerin düşük tutulmasını gerektirir; maliyetlerin düşük tutulmasının temel yolu ise sefalet ücretine mahkûm edilmiş milyonlardır. Benzer bir şekilde devletin, uluslararası alanda rekabet gücü çok zayıf olan cılız yerli sermayeyi korumak adına teşvikler, vergi muafiyetleri ya da borçlanma gibi gelir transfer mekanizmaları yaratması da bir gerekliliktir.

12 Eylül, sefalet ücretine mahkûm edilmiş milyonların neoliberal hegemonyaya zor aracılığıyla biat etmesi adına gerçekleştirilmiştir; lakin buna bir de rıza eklenmelidir. Rızanın üretilmesi içinse elde iki araç vardır. Bunlardan birincisi daha önce üzerinde durduğumuz İslamizasyon politikaları ve böylelikle tevekkülün hâkim kılınması; ikincisi ise "köşe dönme" zihniyetinin meşrulaştırılması ve yaygınlaştırılmasıdır. Köşe dönmenin bir yaşam felsefesi haline gelmesiyle yoksul yığınlara "size de çıkabilir" denmekte, böylelikle hem yığınların umut etmeye devam etmesi, sistemden kopmaması sağlanmakta, hem de yığınlar "suça ortak" edilerek, yani çürüme çarkının bir dişlisi haline getirilerek, suçun hesabının sorulma ihtimaline karşı "önleyici tedbir" alınmak istenmektedir.

1980’lerin Banker Kastelli skandalıyla açılması tesadüf değildir, çünkü halk fahiş faiz oranlarına inanarak elindekini avucundakini bankerlere yatırır ve çok geçmeden büyük skandal patlar. ANAP iktidarıyla birlikte ise “hayalî ihracat” dönemi açılır. “Boş sandıkları gümrükten geçirip ihracat yapıyormuş gibi yaparak devletten vergi iadesi almak” diye özetleyebileceğimiz bu yöntem 80’lerin türedi zenginlerini yaratır. Üstelik bu zenginleşme biçimi kanıksanır ve halka da Özal’ın “benim memurum işini bilir” veciz ifadesiyle, eğer işini bilirse kendisinin de köşeyi dönebileceği mesajı verilir. Aynı yılların, “yiyor ama çalışıyor” sözüyle sembolize olması da tesadüf değildir. “İcraatın içinden” dönemidir söz konusu olan ve önemli olan “yemek”, yani yolsuzluk yapmak değil, bunu yaparken “çalışmak”, yani icraata devam etmektir.

Özal sonrasında, yani 90’larda köşe dönmecilik büyük ölçüde kanıksanmış, benimsenmiş, örgütsüzlük, bireycilik ve kariyerizm “yükselen değerler” olarak zaferini ilan etmiştir. 80’ler hayalî ihracatsa 90’lar içi boşaltılan bankalardır; 80’ler Özal’ın prensleriyse 90’lar Demirel’in aile fotoğrafı çektirdiği Cavit Çağlar, Murat Demirel ve Kamuran Çörtük’tür.

2000’lerin başına gelindiğinde siyasetteki çürüme ve kirlenme, iktisadi krizin yanı sıra düzen siyasetinin meşruluk ve yönetememe kriziyle birleşince, merkez partiler çökmüş ve 2002 seçimlerinde, hükümeti oluşturan üç parti de barajın altında kalmıştır. Buna bir de MHP’nin barajı geçememesi eklenince, AKP, kuruluşunun üzerinden bir buçuk yıl gibi bir süre geçmişken tek başına iktidar olacak kadar bir oy oranına ulaşmayı başarmıştır.

AKP, daha önceki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde üzerinde durduğumuz üzere, Milli Görüş geleneğinin “hatalarından” ders çıkaran, radikal yanları törpülenmiş bir İslamcılığı muhafazakârlık adı altında küresel kapitalizmin gerekleriyle sentezleyen, böylelikle de Türkiye’de düzenin yaşadığı çok boyutlu krizi ortadan kaldırmayı amaçlayan bir irade olarak şekillenmiş ve öyle iktidara gelmiştir. AKP iktidarı, sermayenin arayışının bir ürünü olmakla birlikte, Türkiye toplumunun 90’lı yıllar boyunca her seçimde farklı bir partiyi birinci yaparak ortaya

koyduğu bir arayışın da neticesidir; toplum, en özet haliyle söylendiğinde, esas olarak istikrar, temiz siyaset ve icraat arzulamaktadır.

AKP, iktidarını tam da bu üç talep üzerine kurmuştur. Dolayısıyla hegemonya projesinin "rıza" ayağında "siyaset üstü" gibi gösterilmek istenen ama sonuna kadar siyasal olan bu taleplerin karşılanması çabası çok önemli bir yer tutmaktadır. Krizleri teğet geçecek şekilde hissetmek, enflasyonun tek haneye inişi, döviz kurunun düşük tutulması, sıcak para akımlarıyla finanse edilen borçlanma ve böylelikle tüketim imkânındaki artış, siyasi krizlerin tetiklediği ani ve büyük devalüasyonlara rastlanmayışı ve kavga eden koalisyon ortakları yerine uyum içerisinde çalışan hükümet "istikrar"ı temsil etmektedir.[1]

"Temiz siyaset"le kastedilen ise esas olarak yolsuzlukların sona erdirilmesidir. Erdoğan yıllar boyunca neredeyse her konuşmasında "hortumları kestik" kalıbını kullanarak kendilerinden önceki döneme göndermede bulunacak ve kendi dönemlerinin isimlerine yakışır (AK) bir dönem olduğu propagandasını yapacaktır. Sahiden de AKP iktidarı döneminde Deniz Feneri dışında herhangi bir yolsuzluk dosyası kamuoyunun gündeminde yoğun bir şekilde tartışılmamıştır. Peki neden? Elbette ki yolsuzluk yapılmadığı için değil, medya aracılığıyla bu algı kamuoyunun hafızasına yerleştirilebildiği ve yolsuzluk yapmanın daha rafine yöntemleri bulunduğu için mümkün olabilmiştir bu.

Üçüncü ayağı oluşturan icraatçılığın somutlaştığı yer ise bilindiği üzere TOKİ'dir. AKP, TOKİ aracılığıyla ortalama vatandaşın ev sahibi olma arzusunu tatmin etmeye çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. TOKİ başka şeylere de yaramıştır elbette: Kentsel dönüşüm üzerinden yandaş işadamlarına rant aktarımı, ekonomiyi yapay bir şekilde canlı tutma ve yukarıda sözünü ettiğim rafine yöntemlerle gerçekleştirilen yolsuzluğu gözlerden kaçırma.

17 Aralık 2013 günü gerçekleşen ve Cemaat'in kendisine yönelik tasfiye girişimine karşı AKP'ye verdiği yanıt olarak görülmesi gereken hamle, tek vuruşla bu üçünü birden hedef almayı amaçlamış ve ilk başta başarılı da olmuştur. Operasyon gerçekleştikten sonra borsada kimi

hisseler sert bir şekilde düşmüş ve borsadaki değer kaybı bir trend olarak devam etmiştir; sonrasında ise kriz derinleştikçe buna döviz kurlarındaki artışın da eşlik etmesi şaşırtıcı olmamıştır. Türkiye'de uzunca bir zamandır "piyasa tapınmacılığı" nedeniyle bütün kritik hamleler ya cuma günleri ya da akşamları yapılır ve böylece piyasa tanrılarının öfkelenmesinin ve hiddetlenmesinin önüne geçilmek istenir. Oysa 17 Aralık günü Cemaat'in ekonomiyi sarsma hedefiyle birlikte haftanın ikinci günü ve borsanın açık olduğu saatlerde operasyona giriştiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Operasyonun içeriğinin yolsuzluk olmasıyla AKP'nin sıkça yaptığı temizlik ve "Ak" bir parti olma vurgusunu boşa düşürmek amaçlanmıştır. Gözaltına alınanların AKP'li en üst düzey isimlerin oğulları olması, siyasetle sermaye ve rant arasındaki bağlantıyı ifşa etmiş ve kamuoyu nezdindeki temiz iktidar algısını büyük ölçüde altüst etmeyi başarmıştır.[2]

Operasyonun yolsuzlukta işaret ettiği yerin Halk Bankası üzerinden TOKİ olması da, AKP'nin kalbine saplanmış bir hançer olma niteliği taşımaktadır. TOKİ aracılığıyla hem AKP'nin icraatçılığına ve hizmet söylemine darbe vurulmak istenmiş hem de "inşaat ya resulullah" düsturu üzerine kurulan rant mekanizmasıyla iktidar arasındaki bağlantı doğrudan deşifre edilmiştir.[3]

Tam da bu nedenle, 17 Aralık sonrası AKP-Cemaat kavgasının söylemsel boyutunda "yolsuzluk" üzerine teolojik bir tartışmanın yoğun bir şekilde yer alması şaşırtıcı değildir. Tayyip Erdoğan, yolsuzluk iddialarına karşı seçim meydanlarında düzenli olarak "yolsuzluk olsa bu kadar icraat yapılabilir miydi" gibi akıl ve mantık dışı bir söylemi benimsemişse de, üst ve kurucu ilkesi İslam olan yeni Türkiye'nin mimarları olan AKP-C elitleri arasında yapılan tartışmada hem teolojik hem de daha sofistike bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Erdoğan 9 Şubat 2014'te bir açılış töreninde yaptığı konuşmada rüşveti şöyle tanımlamıştır: "Rüşvet nedir biliyor musunuz? Rüşvet bir memurla sivilin iş tutması demektir. Onların arasındaki muamelenin adıdır." 11 Şubat 2014'te El Cezire'ye verdiği mülakatta ise şöyle demiştir: "Ben yolsuzluk dendiğinde şunu anlarım; devletin kasası

soyuluyor mu soyulmuyor mu? Ayakkabı kutusu içerisinde söylenen olaylar, Halk Bankası'ndan alınan ya da soyulan para değildir."

Başbakan "rüşvet bir memurla sivilin iş tutmasıdır" derken, bakan çocuklarının, hatta bakanların memur olmadıklarını, bu nedenle de onların Rıza Sarraf'tan aldıkları paranın rüşvet olmadığını söylemiş olmaktadır. Fakat sadece bu değil; Erdoğan bu tanımıyla oğluna ait olan TÜRGEV'e yapılan bağışların da rüşvet kapsamında değerlendirilemeyeceğini ilan etmiş bulunmaktadır.

Bu tanımın yapılmasına dair aklın "yeni rejimin şeyhülislamı" olduğunu söyleyebileceğimiz Hayrettin Karaman tarafından Erdoğan'a verilmiş olduğu ise kesin gibi görünmektedir. Çünkü Karaman'ın 10 Ocak 2014 tarihli *Yeni Şafak*'ta yayınlanan "Vakıflara Bağış Rüşvet Olur mu?" adlı yazısında mesele şöyle "izah" edilmektedir:

> *Kör muhalefet ve kin yüzünden gözü dönmüş birileri "Başbakan'ın yakınlarının yönetim kurulunda bulunduğu bir vakfa yapılan her bağış rüşvettir." diyebiliyorlar. Kaynaklara baktığımızda suç olan rüşvetin şöyle tarif edildiğini görüyoruz: "Bir kamu görevlisinin, görevinin gereklerine aykırı bir işi yapması veya yapmaması için kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır." TÜRGEV (Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı) adı üstünde bir vakıf; burada çalışanlar da kimin nesi olurlarsa olsunlar "kamu görevlisi" olarak çalışmıyorlar. İster iktidarda olanların gözüne girmek için olsun, ister Allah rızası için olsun bu ve benzeri vakıflara yardım edenlerin "rüşvet verdiklerini", vakıfta çalışanların da "rüşvet aldığını" iddia etmek saçmalamanın ötesinde bir abes örneğidir.*

Karaman'ın daha sonraki yazısı "Rüşvete Fetva Verilmez" (17 Ocak 2014) adını taşımakla birlikte, ironik bir şekilde tam da rüşvete fetva vermektedir. Karaman bu yazısında şöyle der:

> *Devlet ile belediyelerle işi olan kimseler, İslami hassasiyetleri olan yöneticilerin bilgisi dâhilinde vakıflara bağışlarda bulunup sonra "iş ve ihale almak" gibi hususlarda bundan yararlanma amacı taşıyabilirler. Bu amaç bilinmedikçe yöneticiyi ve vakfı hatalı görmek doğru olmaz. Niyeti bozuk olan kimselerin durumları anlaşılınca hüküm değişir ve artık onlardan bağış kabul etmemek gerekir. Ama yine de yaptıkları yardıma ıstılahi ve fıkhi manada rüşvet denemez. Servet sahiplerini hayra teşvik etmek ve yönlendirmek de ayıp ve günah değildir, yeter ki bu ilişki kötüye kullanılmasın ve kullanılmaya izin verilmesin.*

Bu AKP lehine verilen fetvaya, Cemaat cenahından bir yanıt gelmesi ise elbette ki şaşırtıcı olmamıştır. Önce Mümtazer Türköne, sonrasında ise Ali Bulaç konuya dair din eksenli eleştirel yazılar yazmışlardır.

Örneğin Türköne *Zaman* gazetesindeki “Hayrettin Hoca, Rüşvete Fetva Vermiş Oldu mu?” adlı yazısında (16 Ocak 2014) şöyle demiştir:

> *Devletten ihale alanların, gönülsüz bile olsalar hayır kurumlarına –metazori– bağış yapmalarına hocamız cevaz veriyor. Ben bu fetvanın, yolsuzluğa ve rüşvete kılıf arayanların önüne çok geniş bir meşruiyet alanı açtığını düşünüyorum. İslam hukukçuları şu suallere cevap vermeli: Bir ihalenin veya hak edişin bir hayır kurumuna bağış şartına bağlanması, ödenen parayı rüşvet olmaktan çıkartır mı? Muhtemelen vatandaşlar da cevaba bağlı olarak şu soruyu soracaktır: Devlete mahsus yetkiler (ihale verme gibi) kullanılarak temin edilen bağışlarla (veya rüşvetle) inşa edilen camilerde namaz kılınır mı, eğitim kurumlarında din öğrenilir mi? Kolayca çözülecek gibi görünen bir sorun; ama mesele maalesef bu kadar basit değil. Hayrettin Hoca’nın açtığı kapıdan girince karşımıza devletin ekonomik iktidarının hüküm sürdüğü çok geniş bir alan çıkıyor. Fıkıh âlimi bu alanı tanımadan muhakeme ve mukayese yürütmemeli.*

Türköne “Başbakan Yolsuzluğun Ne Olduğunu Biliyor mu?” isimli yazısında (13 Şubat 2014) ise şöyle demektedir:

> *Şayet kamudan rant temin edenler –mesela ihale alanlar– karşılığında mecburen TÜRGEV’e bağışta bulunuyorsa veya –çok açık söyleyelim– imam-hatip binası inşa ediyorsa, bunun adı “laiklik karşıtı eylem” değil, doğrudan siyasî yolsuzluktur. Neden? Hükümetin zorlaması ile devlet rantı üzerinden sağlanan din eğitimi veya cemaat ve tarikatlara kamu kaynaklarının aktarılması siyasî çıkar temini anlamına gelir; zira demokratik siyasî rekabetin âdil ve eşit şartlarda gerçekleşme imkânı ortadan kalkmış olur. Buna “oy satın alma” denir.*

Ali Bulaç ise tartışmaya peygambere yaptığı bir atıfla dâhil olmuş ve Karaman’ın fetvasını çürütmeye girişmiştir. Bulaç “Havuzun Suyu” adlı yazısında (13 Şubat 2014) şöyle demektedir:

> *Süleymoğulları kabilesine zekat tahsildarı (âmil) olarak gönderilen İbn Lutbiyye, vazifesini bitirip Medine’ye döndüğünde hesabını Resulullah’a verirken şöyle der: “Ey Allah’ın Resulü! Şu sizin zekât mallarınız, bunlar da bana verilen hediyelerdir.” Hz. Peygamber (sas) hayretle sorar: “Tuhaf şey! Sen doğru adamsan söyle bakalım, ananın babanın evinde otursaydın bu mallar sana hediye edilir miydi? Bunu bir dene bakalım!” Sonra âmillerin hediye almalarını kesinlikle yasaklar. (Buhârî, el-Hiyel, 15) Belli ki İbn Lutbiyye zekat toplama görevlisi olduğu için hediye (bağış) almıştır, evinde otursaydı kimse ona bağışta bulunmazdı. Bu olay için “alınan para devletin kasasını soymuyorsa yolsuzluk değildir” veya “rüşvetten farklıdır” denemez. Sonuçları itibarıyla kamu görevlisinin yönlendirdiği, hatta yönettiği “bağış” kamunun zararınadır. Bir bağış yapan bunun onlarca katını çıkarır, bu da ülkede yaşayan herkesin cebinden çıkar.*

Tartışmalardan da anlaşılacağı üzere Cemaat operasyon aracılığıyla “tek bir taşla üç kuş birden” vurmayı amaçlamıştır: AKP iktidarının on bir yıl boyunca üzerine oturduğu ve halkın teveccühünü beraberinde getiren maddi mekanizmalar ve “yolsuzluğa bulaşmamış parti” imajı 17 Aralık Operasyonu ve sonrasındaki dalgalarla (istenen gözaltılar gerçekleşmemişse de) büyük bir yara almıştır.

17 Aralık Operasyonu’nun biçimi de şaşırtıcı bir nitelik arz etmemiştir. Günlerdir servis edilen ve AKP’yi, muhafazakâr kitleler nezdinde küçük düşürerek Cemaat’e karşı geri adım attıracağı düşünülen belgelerin yeterli etkiyi yaratmadığı görüldüğünde tipik Cemaat yöntemine başvurulan bir operasyon gerçekleştirilmiştir: AKP cenahının günlerdir “emniyet-yargı cuntası” diye tarif ettiği entegre yapı, üstelik çok tanıdık bir isim –Zekeriya Öz– aracılığıyla devreye girmiş ve hazırlanan iddianameler üzerinden gözaltı dalgası başlatılmıştır. Yakın geçmişte AKP-C’nin birlikte kullandığı bu yöntemin, bumerang misali dönüp AKP’yi vurmasını ise tarihin bir ironisi olarak kaydetmek gerekmektedir.[4]

Peki Cemaat bu operasyonu sadece kendi güçleriyle ve sadece kendi gündemiyle mi gerçekleştirmekte midir? Bu soruya “hayır” yanıtını vermek ne “yolsuzluk yalan” demek, ne de AKP’lilerin iddia ettiği gibi uluslararası bir komplonun var olduğu anlamına gelir. Mesele, küresel sistem açısından giderek öngörülemez bir politik figür haline gelen Tayyip Erdoğan’ın ve Erdoğan kliğinin siyaseten güçten düşürülerek tasfiye edilmesidir ve Cemaat burada operasyonel güç olarak kullanılmıştır.

ABD’de, Morton Abramowitz, Eric Edelman ve Blaise Mitzal imzalarıyla Ocak ayı içerisinde yayınlanan bir değerlendirme raporunda Cemaat’in 17 Aralık Operasyonu bir yolsuzluk soruşturması olarak değerlendirilmiş ve sonrasında alınan önlemlerin Türkiye demokrasisi için büyük bir tehlike arz ettiği belirtilmiştir. Bunun da ötesinde, yazarlar ABD hükümetinin Erdoğan üzerindeki baskılarını artırmaları gerektiğini söylemektedirler:

> *Türkiye’nin demokratik gerilemesi ABD açısından baskı oluşturan bir açmaz yaratıyor. Erdoğan’ın mevcut yolu Türkiye’yi kusurlu bir demokrasiden bir otokrasiye götürebilir.*

Yakın bir müttefik ve NATO üyesi açısından böylesi bir geleceğin ortaklığımız, ABD'nin kuşatılmış güvenilirliği ve bölgedeki demokrasi beklentileri üzerinde çok derin sonuçları olacaktır. (…)ABD'li politika yapıcılar Erdoğan'ın diktatöryal eğilimlerinin korkunç etkileri ile karşı karşıya gelme konusundaki isteksizliklerini bir kenara bırakmalı ve Türk lidere ABD'nin Türkiye'nin politik istikrarına ve demokratik zindeliğine verdiği önemi hatırlatmalı. Özellikle etkileri göründüğünden daha fazla olduğu için: Türkler ABD'ye güvenmemekle birlikte onunla anlaşmazlık içinde olmak da istemezler. (http://www.sendika.org/2014/01/abd-turkiyeyi-yola-getirmeli-morton-abramowitz-eric-edelman-blaise-misztal/)

Ancak unutmamak gerekir ki, operasyon bağlamında söylendiğinde küresel güçlerle Cemaat arasında bir "kazan-kazan" ilişkisi mevcuttur; çünkü Cemaat, operasyonu basitçe bir yerlerden emir aldığı için değil, kendi gündemiyle de örtüştüğü için gerçekleştirmiştir. Bu gündem ise Erdoğan'ın Cemaat'e yönelik tasfiye operasyonuna bir karşı yanıt geliştirme ile doğrudan ilişkilidir.

Uluslararası destekten söz edilirken sadece ABD değil İsrail'in de Cemaat'i desteklediği görülebilmektedir. Bu desteğin gerisinde ise esas olarak AKP'nin izlediği dış politika bulunmaktadır. Peki bunun nedeni nedir? "One minute" hadisesi ve Mavi Marmara'dan beri Türkiye-İsrail ilişkilerinin durumu bilinmektedir; bu süreçte Gülen'in "otoriteye biat edilmeli" diyerek İsrail'in yanında saf tuttuğu da.[5] Çoğunluğunu şahin Yahudilerin oluşturduğu ABD'li neoconların ise her iki hadiseyi de not ettikleri ve bir vezir düşürmesi için fırsat kolladıkları aşikârdır. Ayrıca, Obama'nın AKP ve Müslüman Kardeşler aracılığıyla Ortadoğu'da Şii eksenine karşı bir Sünni ekseni yaratma projesinin çökmesi ve hemen ardından Ruhani iktidarını fırsat bilerek İran'la yakınlaşmasının ardından Erdoğan ve dış politikası Obama ve Demokratlar nezdinde de giderek herhangi anlam ifade etmez ve bir işlev taşımaz hale gelmiş durumdadır.

İşte 17 Aralık Operasyonu başta Suriye'de hem Müslüman Kardeşler hem de El Kaide unsurlarına destek vermek olmak üzere, İran'la yapılan kaçak altın ticaretinin ve Irak'ta merkezî hükümeti devre dışı bırakarak yapılan petrol anlaşmalarının bir bedeli olarak görülmelidir.[6] Buna ayrıca Çin'le imzalanacağı söylenen füze anlaşması ve "AB olmazsa Şanghay İşbirliği Örgütü"ne gireriz" blöfü de eklenmelidir. Ancak burada söz konusu olan Erdoğan cenahının iddia ettiği gibi, izlenen dış

politikanın antiemperyalist bir karakter taşıması değildir; daha önce başka yerlerde yaptığım bir benzetmeyi kullanarak söyleyecek olursam, “Kayserili halı tüccarı mantığıyla dış politika yürütmeye çalışmak”tır. Yani AKP, hem emperyalist mekanizmaların bir parçası olmak hem de emperyalistlerin kendisine çizdiği kırmızı çizgilerin dışında bütünüyle şark kurnazlığı olarak görülebilecek adımlar atmak istemiş, ancak bunu yüzüne gözüne bulaştırmıştır.

Fakat sadece bu da değil, dış politikada atılan adımlar kadar önemli olan başka bir olgu da Haziran Direnişi’nin küresel güçler açısından yarattığı etkidir. Haziran Direnişi, yeni rejimin ve Sünni-Ulus projesinin karşısında çok büyük bir toplumsal direnç oluşturduğunu ve Erdoğan’ın Türkiye’yi yönetmekte ne kadar zorlanır hale geldiğini göstermiş, bir restorasyon hamlesinin kaçınılmazlığını ortaya koymuştur. Bunu sonuç kısmında daha ayrıntılı bir şekilde tartışacağız ama arzu edilenin “Erdoğan’sız bir AKP rejimi, o da mümkün olmazsa AKP’siz bir AKP rejimi” olduğunu söylememiz mümkün görünmektedir.

Bu noktada Haziran’dan hareketle bir tespit yapılabilir. Direnişte Taksim Divan Otel’in kapılarını direnişçilere açması, Erdoğan tarafından Koç grubu ve TÜSİAD sermayesinin kendisine yönelik bir tasfiye operasyonu içerisinde olduklarına dair algıyı güçlendirmiş ve hükümet vergi silahını kullanarak Koç grubuna karşı bir operasyona girişmiştir. Serbest piyasaya iman etmiş bir dünyada, herhangi bir hükümetin sırf siyasal nedenlerle ve daha da ötesinde kişisel bir husumetle, bir sermaye grubunu hedef tahtasına yerleştirmesi kabul edilebilir bir eylem değildir ve bu küresel güçler tarafından not edilmiştir. Yani Erdoğan, artık sadece ülkeyi yönetemeyen ya da emperyalizmin işine yaramayan bir figür değildir; Erdoğan aynı zamanda sermayenin “normal” işleyişini sekteye uğratan, serbest piyasa mekanizmasını tahrip eden bir portre çizmektedir ki, küresel sistem açısından asıl bağışlanamaz günahını bu teşkil etmektedir.[7]

Peki 17 Aralık’a nasıl gelinmiştir? Çalışmanın bu kısmında artık bu soruya yanıt aramaya başlayabiliriz; bu yanıtı ararken bakmamız gereken ilk şey ise “paralel devlet” kavramıdır. Bu kavram hem CHP ve MHP’nin Cemaat’e koşut bir şekilde “yolsuzluğun üzerini örtmek için

bu kavramı uydurdular" söylemi nedeniyle, hem de AKP'nin geçmişin bütün suçlarını Cemaat'e yıkmak için olan biten her şey için "paralel devlet yaptı" demesiyle birlikte, karikatürleşmiş ve itibarsız bir kavram haline gelmiş durumdadır. Oysa Cemaat'in örgütlenme ve iktidar stratejisini anlatmak için elimizde bundan daha iyi bir kavram yoktur. Kavramı doğru bir şekilde anlamak için ise "derin devlet" kavramıyla arasındaki farklardan yola çıkmak doğru bir başlangıç olacaktır.

1990'lar Türkiye'sinde, yani yargısız infazların, politik cinayetlerin, kitle katliamlarının artık "vakayı adiye" haline geldiği bir politik atmosferde, devlet şiddetinden söz etmek yetmemiş, doğrudan devlet aklının somutlaştığı odağa işaret etmek bir zorunluluk halini almıştır. İşte "derin devlet" kavramının böyle bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

"Derin devlet" aslında kontrgerilla sözcüğünün gündelik dile tercümesi olarak görülebilir ve esas olarak "devlet aklı"nın (eskilerin deyimiyle hikmeti hükümetin) devletin bekasının tehdit altında olduğunu hissettiği zamanlarda, anayasanın ve hukukun dışına çıkabilme, anayasa ve hukuk dışı eylemler yapabilme potansiyeline işaret eder. Beka tehdidi algısı, siyasi cinayetleri de, kitle katliamlarını da devlet nazarında gerekli, meşru ve sorgulanamaz hale getirir. Bu açıdan bakıldığında derin devlet, 90'ların ruhunu temsil eden en önemli figürlerden biri olan Süleyman Demirel'in veciz bir şekilde ifade ettiği gibi, "devletin zaman zaman rutinin dışına çıkabilmesi" demektir.

Derin devlet, devletten ayrı, bağımsız bir şekilde işlemez, kendi özel ajandası olmaz, hiyerarşinin dışına çıkmaz, mensuplarını motive eden bizzat devletin mevcut hali ve resmî ideolojisidir. "Çeteleşmeye", kendi özel ajandasıyla hareket etmeye ve mensupları kendi özel çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başladığında, bir yere kadar buna göz yumulur ama sonra devlet otoritesini tesis adına "devlet aklı" kaçınılmaz olarak devreye girer. Bu bağlamda, örneğin 28 Şubat süreci sadece siyasal İslam'a verilen balans ayarı olarak görülemez; 28 Şubat, Susurluk kazası ve sonrasında yaşananlarla birlikte "derin devlet içerisinde derin devlet" olmaya çalışanların ve uyuşturucu, haraç vb. işlere giren odakların tasfiye edilmesidir aynı zamanda.

AKP'nin, "demokratikleşme" adı altında rejimi dönüştürme projesinin esas aracı olarak kullandığı siyasi davaların söylemini "derin devletle hesaplaşma" üzerine oturtması bu açıdan şaşırtıcı değildir. Geçmişten bugüne devlet, neredeyse toplumun bütün kesimlerine karşı defalarca "rutin"in dışına çıktığı için, şimdi birer tertip olduğunu bizzat en yetkili ağızlardan duyduğumuz söz konusu davalarda kulanılan, "derin devletin tasfiyesi ve devletin arındırılması" söylemi davaların toplumsal meşruiyetini de beraberinde getirmiştir. AKP aslında Birinci Cumhuriyet rejimini ve onun devlet içerisindeki kadrolarını tasfiye ederken, rejimin 90'lardaki çürümüşlüğünü lehine çevirmeyi becermiş ve muhafazakâr-otoriter rejimin inşasını demokratikleşme diye sunmayı ve meşrulaştırmayı başarmıştır.

Paralel devlet ise derin devletten farklı bir şeye işaret eder; işaret ettiği şeyi anlamak için ise çıkış noktamız Mısır ve siyasal İslam'ın iki farklı stratejisi olabilir. Ancak ondan hemen önce kavramın siyaset bilimi literatüründeki ilk kullanılışı üzerinde kısaca durmak faydalı olacaktır.

Kavram ilk kez Robert Paxton'ın *Faşizmin Anatomisi* adlı çalışmasında Nazi devlet aygıtının "ikili" karakterini göstermek için kullanılmıştır. Paxton paralel devlet kavramını Ernst Fraenkel'e atıfla şöyle anlatır:

> *Fraenkel Hitler rejiminde hukuki olarak yapılandırılmış yetkilerden ve geleneksel bir kamu hizmetinden oluşan 'normatif devlet'in, partinin paralel kurumlarıyla şekillenmiş bir 'imtiyaz devleti' ile iktidar kavgası verdiğini yazmıştı. (…) Fraenkel'in Nazi hükümeti modeline göre, faşist bir rejimin "normatif" kısmı, hukuku, yargı süreçlerinin gerektirdiği tarzda uygulamaya devam ediyordu; adalet sisteminin memurları, bürokratik liyakat ve kıdem kuralları esas alınarak seçiliyor ve terfi ettiriliyordu. "İmtiyazlı" kesitte ise yöneticinin keyfi, parti militanlarının memnuniyeti, Volk'un, razza'nın ya da diğer bir seçilmiş halkın sözde "kaderi" dışında hiçbir kural tanımıyordu. Normatif devlet ve imtiyaz devleti, sürekli çekişerek ama az çok ustalıklı bir iş birliğiyle –bu durum, hem kanunlara riayet eden hem de rastgele şiddete başvuran tuhaf bir karışımın, rejimin asıl biçimi haline gelmesini sağlıyordu– ortak varlıklarını sürdürdüler. (Paxton, 2014: 202-203)*

Paxton'ın kavramsallaştırması Türkiye'deki "paralel devlet" tartışmalarıyla birebir örtüşmese de, "ikili devlet"e işaret etmesi açısından önem taşımaktadır. Türkiye söz konusu olduğunda "paralel devlet" tartışmasını iki başlıkta yapmak gerekmektedir. Bunlardan

birincisi İslamcı örgütlerin iktidar stratejisi olarak paralel devlet ve ikincisi ise parti-devleti inşa sürecinde devletin “normatif devlet” ve “imtiyaz devleti” olarak ikiye bölünmesi. Şimdi bunu biraz daha açmaya çalışalım.

Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması ve hilafetin kaldırılmasının ardından İslamcılar arasında yaşanan yenilgi hissiyle birlikte 1928 yılında Hasan El Benna Mısır’da Müslüman Kardeşler’i kurar. Örgüt bir süre sonra bütün Müslüman ülkelere yayılarak enternasyonalist bir karakter kazanır. Devletin nasıl ele geçirileceğine ve nasıl iktidar olunacağına ilişkin siyasal İslamcılık içi tartışma ise bundan sonra başlar.

Benna ve takipçileri devlet iktidarını bir kalkışmayla ya da bir devrimle ele geçirmektense “paralel devlet” stratejisini belirleyerek, yani kendi dayanışma ağlarını, kendi kurumlarını, okullarını, hastanelerini, kendi iktisadi aygıtlarını, bankalarını yaratmayı tercih ederler. Önce “sivil toplum” ele geçirilecek, sonrasında ise zaten kadroların yerleştirilmiş olduğu devlet el geçirilen bu sivil topluma ve kadroların iç basıncına karşı koyamayarak İslami bir karaktere bürünecektir.

Müslüman Kardeşler üyesi bir başka isim, Seyyid Kutub ise böylesi “reformist” bir anlayış yerine, “Leninist” bir stratejiyi savunmuş, öncü partinin ve onun profesyonel devrimcilerinin halk kitlelerini ayaklandırarak bir devrimle iktidarı ele geçirmesi gerektiğini söylemiştir. Kutub’un düşünceleri İslamcıların bir bölümü üzerinde etkili olduysa da ve buna uygun birçok silahlı örgüt kurulduysa da, “paralel devlet” hem Mısır’da hem de başka ülkelerde İslamcılığın esas stratejisi olmayı sürdürmüştür.

Cemaat’i ve paralel devleti anlamak için başka bir örnek de Opus Dei tarikatıdır. Tarikat, Franco rejiminin ideolojik hegemonyasının kuruluşunda son derece önemli rol oynamış, bunu yaparken ise devlet içerisinde bir paralel örgütlenme stratejisi izlemiştir. Tanıl Bora ve Kemal Can’ın yazdığı şu satırlar, Opus Dei’yle Gülen Cemaati arasındaki benzerliği net bir şekilde ortaya koymaktadır.

> *Örgüt, kadrolaşmada elbette yönetici çekirdek dışında büyük mal sahipleri ve siyasetçilerden çok; her alanda uzman, teknokrat unsurlara ağırlık vermeye yönelmişti. İspanya İç Savaşı'ndan sonra üniversitelerin yönetiminde etkin bir konum elde ederek özellikle yurt dışı burs, doktora vs. imkânların kullanımını yönlendirmeleri, bu stratejiye büyük yarar sağladı. Sonraki aşamada örgüt bizzat orta ve yüksek öğrenim kurumlan ve yurtları açarak eğitim sektöründeki denetimini kurumlaştırdı. 1950'lerin ortalarından itibaren, artık iletişimden sanayi ve teknolojiye, kamu yönetimine kadar hemen her alanda, iyi yetişmiş genç, parlak kadroların önemli bir bölümü, Opus Dei üyesiydi. Örgüt böylelikle hem devlet üzerindeki etkinliğini, hem de "partilerüstü" bir görünümle saygınlığını geliştirdi. Bu yapı, Opus Dei'nin kökenindeki Katolik muhafazakârlık temelli otoriter faşizan ideolojinin, siyaseti dışlayan (apolitik), teknokratik, pozitivist bir söylemle ve ahlakla rötuşlanmasını beraberinde getirdi. Bu söylem, kendisini siyasal tercihlerle, terimlerle değil, "nesnel" bilimsel-mesleki gerekliliklerle ifade ederek otoritenin tartışılmazlığını "sağduyulu" bir şekilde dayatmaya elverişliydi.*[8] *(2000: 156-157)*

"Paralel devlet" teriminin Türkiye'de literatüre girişi KCK'ye yönelik operasyonlarla birlikte söz konusu olmuştur. Haber metinlerinde KCK için önceleri "örgütün şehir yapılanması" gibi bir tanımlama kullanılmıştır; oysa KCK, PKK'nin şehirlerde de örgütlenebilme çabasının bir ürünü olmanın çok daha ötesine geçen bir yapılanmadır. KCK, Kürt coğrafyasında "demokratik özerklik"i inşa edecek olan, yasama, yürütme ve yargı organlarına sahip, alternatif bir devlet aygıtı olarak tasarlanmış, o işlevi görmesi beklenen bir örgütlenme biçimi olarak kurgulanmıştır ve işte tam da bu nedenle de bir tür "paralel devlet" olarak adlandırılmayı hak etmektedir. Bu yüzden de hem AKP hem de Cemaat medyasında ve AKP-C'nin kanaat önderlerince KCK için "paralel yapılanma/paralel devlet" terimi kullanılmaya başlanmıştır.[9]

Oysa KCK'nin dışında, esas olarak siyasal İslamcılık geçmişten bugüne Müslüman Kardeşler'in paralel devlet anlayışını bir iktidar stratejisi olarak benimsemiştir. AKP'nin kurmay kadrolarının çoğunun içerisinden yetiştiği Nakşibendiliğin İskenderpaşa Dergâhı kolu, yüksek bürokrasiye ve siyasete kadro yetiştirerek bu stratejinin daha elitist bir versiyonunu benimserken, Kadiriler ve Süleymancılar ise daha çok Diyanet İşleri Başkanlığı'nda örgütlenmeyi tercih etmişlerdir.

Paralel devlet stratejisini en başarılı şekilde uygulayan İslamcı yapı ise Cemaat olmuş, muazzam bir paralel devlet aygıtı kırk yılı aşkın bir zaman diliminde, dünyada örneğine ender rastlanır bir şekilde inşa

edilmiştir. Dershanelerle başlayan bu inşa süreci, sonrasında yurtlar, okullar, kolejler, üniversiteler, hastaneler, bankalar, şirketlerle devam ederken, buna koşut bir şekilde, bu yurtlar ve okullarda yetiştirilen öğrenciler mezun olduktan sonra devlet içerisinde stratejik önemi haiz olduğu düşünülen kurumlara yerleştirilmiştir.[10] Bu kurumlara yerleştirilen kadroların, devletin bürokratik hiyerarşisinin dışında bir hiyerarşileri, devletin gündeminin dışında kendi gündemleri vardır. Paralel devleti paralel devlet yapan da tam da budur zaten: Kendilerine ait bir hiyerarşi ve gündemle çalışmaları ve buna göre örgütlenmeleri.[11]

AKP'nin Cemaat'le koalisyonunun bozulmasının ardından hızlanan tek adama dayalı parti-devleti inşasında ise bir yandan "normatif devlet" varlığını devam ettirirken öte yandan partinin ve mensuplarının çıkarları doğrultusunda işleyen bir "imtiyaz devleti" ortaya çıkmış durumdadır. Milli Eğitim Bakanlığı ile TÜRGEV arasındaki ilişki söz konusu "ikili devlet" yapısına gösterilebilecek örneklerden biridir. Bakanlık bir yandan normatif çalışmasına devam ederken, öte yandan yurtlar, arsalar, okullar TÜRGEV'e bağışlanmakta, TÜRGEV'in "paralel" faaliyetleri doğrultusunda "eğitimin imam-hatipleştirilmesi" süreci yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Bu noktada tekrar Cemaat'e dönecek olursak, Cemaat açısından stratejik önemi haiz olan yerlerin emniyet ve yargı olduğunu da eski rejimin kadrolarının tasfiyesinin buradaki güç kullanılarak ve tertiplenen siyasi davalar aracılığıyla gerçekleştirildiğini de biliyoruz.[12] Daha az bilinen, ancak şimdilerde daha sık bir şekilde konuşulan ise Cemaat'in aynı gücü, devlette daha çok güç sahibi olabilmek adına AKP'ye karşı da kullanmaktan çekinmediğidir. Bu noktada, Cemaat'in bu gücünü sınadığı ve AKP'yle doğrudan karşı karşıya kaldığı üç olaya daha yakından bakabiliriz.

Bunlardan ilki, 34 yurttaşımızın devletin savaş uçaklarıyla katledildiği Roboski katliamıdır. Roboski, halen bütünüyle aydınlanmamış olmakla birlikte, elimizdeki bütün veriler, katliamın AKP ile Cemaat arasındaki kavganın bir parçası olduğunu göstermektedir.

2011 yılının sonlarına gelirken, “Kürt açılımı” bağlamında bir yandan Oslo’da PKK’nin üst düzey yöneticileriyle görüşmeler yapılmakta, öte yandan yeni “demokratikleşme paketleri” üzerinde çalışılmaktadır. 24 Aralık 2011 tarihinde, açılımın koordinasyonunu da üstlenmiş olan Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay yaptığı açıklamada şöyle demektedir:

> *Bu paketin özünde şunu göreceksiniz; şiddet içermeyen her düşünce Türkiye’de serbest kalacak. Şiddete yol yok, geçit yok, ama şiddet içermeyen her düşünce daha özgür olacak. AK Parti’nin bu misyonudur. Özgürlükleri genişletme, demokratikleşme, insan hakları boyutu bizim misyonumuzdur. O misyonumuzu da yine sürdürüyoruz, sürdüreceğiz.*

Bu açıklamadan birkaç gün sonra ise açılımı ve mimarı Beşir Atalay’ı (Cemaat adına) uzunca bir süredir eleştirmekte olan Emre Uslu, *Taraf* gazetesindeki köşesinde söz konusu paketle ilgili olarak şöyle diyecektir:

> *Eğer sözü edilen Kürt Açılımı paketi buysa bu paketin Kürt sorunu ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Genel Kürt kitlelerinin taleplerine ilişkin bir tek KELİME bile yoktur. Bu açılımın adı net olarak Ergenekon Açılımı’dır. Ergenekon sanıklarını kurtarmak için düzenlemiştir. Velev ki bunlar demokrasi için gerekli diyelim. Bu maddelerle Kürtlere bir hak verilmiyor. Umarım Başbakan bu oyuna dur der ve en son Aydın Menderes’in vasiyetinde yer alan Ergenekon davalarına sahip çıkmaya devam eder. Tek umut o çünkü.*

Aynı dönemde, İdris Naim Şahin İç İşleri Bakanı koltuğundadır ve “terör”le ilgili “şahin” bir tutum sergileyerek Atalay’ın temsil ettiği açılıma cepheden karşı çıkmaktadır. Öyle ki, Atalay’la Hakan Fidan’a son derece yakın bir isim olan Ali Bayramoğlu, *Yeni Şafak*’taki köşesinde Şahin’le ilgili olarak şu satırları yazabilmiştir:

> *Hangi AK Parti’den bu bakan? Zamanımıza hangi çağdan ışınlanmıştır? Her ağzını açışında özgürlüklerin ruhunu hedef alıyor, 12 Mart, 12 Eylül askerî savcılarını çağrıştırıyor... Kötü ve kaba sağcılığın, soğuk savaş mantığının, 70’li yılların Komünizmle Mücadele Dernekleri dilinin bu kadar tehlikeli ve çapsız haliyle çoktandır karşılaşmamıştık bu ülkede... (Yeni Şafak, “İç İşleri Bakanı ‘Bir Marangoz Hatası’ mı?”, 27 Aralık 2011)*

Bu yazıya Cemaat’in sitelerinden Aktifhaber.com’da hemen bir yanıt verilmiş ve Bayramoğlu için şu iddialar dile getirilmiştir:

> *Yeni Şafak kulislerinden yansıyan bilgilere göre Ali Bayramoğlu’nun, MİT Müsteşarı Hakan Fidan’la 24 Aralık’ta bir görüşme gerçekleştirdiği iddia ediliyor. Yaklaşık 2.5 saat süren ve oldukça verimli geçtiği söylenen görüşme sonrası Bayramoğlu’nun İç İşleri Bakanı*

Şahin'i açık hedef haline getirdiği 'marangoz hatası' yazı dizisi başladı. Hakan Fidan ve Beşir Atalay'ın, Açılım Süreci'nde aldıkları sürükleyici rol ve Şahin'in terörle mücadelede tavizsiz tutumu arasındaki çatışma bilinen bir durum. ("Kereste Operasyonunun Perde Arkası" 29 Aralık 2011)

Zaten uzunca bir süredir, Erdoğan-Atalay-Fidan çizgisi MİT aracılığıyla Oslo'da KCK yöneticileriyle bir süreç yürütmekte, Cemaat ise aynı dönemde KCK'ye yönelik geniş kapsamlı operasyonlara girişmektedir. Ancak her iki taraf da aynı zamanda bir "entegre strateji" yürütüldüğünü bir tür zorunluluk olarak iddia etmekte, örneğin Erdoğan, KCK operasyonlarının arkasında durduğunu söyleyen açıklamalar yapmaktadır. Tüm bunlar Roboski Katliamı'nın hemen öncesinde AKP'yle Cemaat arasında Kürt sorunu bağlamında çok ciddi bir ihtilafın ve bundan kaynaklı ve dozajı giderek yükselen bir gerilimin mevcudiyetine işaret etmektedir.[13]

Zaten katliamın hemen ardından yaptıkları açıklamalara bakıldığında, tarafların suçu birbirlerine –özellikle de Cemaat'in MİT'e– yıkmaya çalıştığı görülebilmektedir. Cemaat'in köşe yazarlarına göre, MİT, son dönemde KCK'ye karşı yürütülen operasyonlarda elde edilen kazanımlardan büyük rahatsızlık duymuş ve bu nedenle operasyonların durmasını yol açacağını düşünerek böyle bir Katliamı tertiplemiştir. Örneğin Emre Uslu *Taraf*'taki köşesinde 31 Aralık 2011 günü yayınlanan yazısında, konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

PKK içinde çift taraflı çalışan istihbarat ajanları (derin Ankara-PKK ilişkisi dediğimiz ilişki) yanlış bilgilerle uçakları bu köylülere yönlendirdi. Böylece bir taşla kuş katliamı yaptılar. Barzani'ye yakın bir aileyi bombalatarak hem Türkiye ile birlikte hareket edip PKK'yı Kuzey Irak'tan çıkın diye sıkıştıran Barzani'ye ayağını denk al mesajı verdiler, hem de son bombalamalarla sıkışan örgüt bir üstünlük kazandı ve hava bombardımanları ve Heron görüntülerinin sorgulanmasını sağladı.[14]

Mehmet Baransu da 30 ve 31 Aralık 2011 tarihli yazılarında istihbaratın Genelkurmay'a MİT tarafından verildiğini iddia etmiştir. Baransu'ya göre istihbarat paylaşımının ardından bölgeye Heronlar gönderilmiş, önce görüntülerdeki kişilerin sivil olduğu üzerinde durulmuş ve istihbaratı doğrulatmak için MİT'le iki kez temasa geçilmiştir. Ancak Baransu'nun anlatımıyla; "MİT, 'grup kesin PKK'lı'

deyip, kendilerine gelen istihbaratın sağlam olduğunu Karargâh'a bildiriyor. 'Kesin' ifadesi üzerine de Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın emriyle uçaklar bölgeyi bombalıyor." Baransu, 2 Ocak 2012 tarihli yazısında da iddialarını çok daha güçlü kanıtlarla dile getirmiş ve MİT'in istihbarat raporlarını açıklamıştır.[15]

İlginç olan ise Roboski'nin hemen ardından Fethullah Gülen'in de kendisini bir açıklama yapmaya mecbur hissetmesi ve "entegre strateji"yi bozmaya yönelik bir girişime vurgu yaparak şöyle demesidir:

> *Bütün güvenlik birimlerinin terörle mücadelede topyekûn mücadele ettiği ve şekâvete aman verilmediği bir dönemde bu ahengi baltalamak isteyen odaklar boş durmuyor; türlü provokasyonlarla yeni anayasa hazırlıklarını ve açılımları da sabote etmeye çalışıyorlar. (http://tr.fgulen.com/content/view/20083/138/)*[16]

Cemaat'ten Gülen aracılığıyla böyle bir açıklama gelirken; Erdoğan da, MİT'i hedef tahtasına oturtan Baransu'ya karşı saldırıya geçmiş ve şöyle demiştir:

> *Burada bilir bilmez yazan maalesef bazı köşe yazarları sıfatıyla cambazlar da var. Bunlar da istihbarat örgütlerimizi istihbarat örgütlerinden çok daha iyi biliyorlar. Herhalde bunların da istihbarat örgütleri içinde böcekleri var. O böceklerden aldıkları bilgilerle güya, Milli İstihbarat Teşkilatımız yanlış bilgi vermiş. (http://www.radikal.com.tr/politika/erdogandan_baransuya_kose_yazari_gorunumlu_cambaz-1074038)*

31 Aralık 2011 günü Cemaat'in haber sitelerinden postmedya.com'da yayınlanan "Başbakan *Taraf*'ı Neden Hedef Seçti?" isimli imzasız bir yazıda ise Erdoğan'ın Baransu'ya saldırmasına ilişkin şu sözler sarf edilecektir:

> *AKP'nin resmen müdahil olduğu İnternet Andıcı Davası dâhil AKP'yi bitirme planı gibi sayısız haberi Mehmet Baransu ortaya çıkardı. AKP'nin cunta karşısında ayakta durabilmesini sağlayan yargı süreçlerinin önemli bir kısmını Mehmet Baransu'nun ortaya çıkardığı belgeler tetikledi. Erdoğan, kendi işine gelen konularda Baransu'nun perde arkasına gizli belgelere ulaşmasına herhangi bir tepki vermemişti. Ancak konu kendi adamı Hakan Fidan'a dokununca Baransu'ya "cambaz" gibi hakaretlerle alenen saldırdı.*

17 Aralık sonrası AKP-Cemaat kavgası derinleşip yeni saflaşma ve bloklaşmalar şekillenmeye başladığında Roboski Katliamı bir kez daha

gündeme gelmiştir. AKP'nin, yaşanan savaşta Kürt hareketini yanına çekme çabasına mukabil, Cemaat Kürtler açısından son derece önemli iki konuyu, Roboski Katliamı ve Paris suikastını gündeme getirmiş ve her ikisinin de arkasında MİT'in, yani hükümetin olduğuna dair bilgi ve belgeler kamuoyuna servis edilmiştir. Aynı tarihlerde MİT'in de AKP medyası aracılığıyla Roboski'nin arkasında Cemaat'in olduğuna dair birtakım haberleri gündeme getirmesi şaşırtıcı değildir. Her iki taraf da verdikleri iktidar mücadelesinde, Kürtleri doğrudan karşılarına almayı istememekte ve yeni ittifaklar için zemin aramaktadırlar çünkü.[17]

Bu noktada tekrar 17 Aralık'ın tarih öncesine dönerek Roboski Katliamı'ndan Cemaat'in MİT yöneticilerine yönelik tutuklama girişimine uzanan sürece geçebiliriz. Ancak bu iki olay arasında yaşanan başka bir hadise vardır ki, 17 Aralık'a giden yolu anlamak için son derece büyük önem arz etmektedir: İlker Başbuğ'un tutuklanması. Dolayısıyla öncelikle bu hadise üzerinde duracağız.

Başbuğ'un tutuklanmasıyla sonuçlanan süreci, 8 Nisan 2009 tarihinde Fethullah Gülen'in şu açıklamasıyla başlatmak yanlış olmayacaktır:

> *Yarın tahşiye diye bir şey icat edebilirler, Allah korusun. İki yerde eylem yaptırıp, demek ki fırsat bulunca bunlar da silaha sarılabilir derler… Yarın Kitap okuyan Müslümanlarla, okudukları kitaplarla ayakta durmaya çalışanların içine sokmaya çalışabilirler. Kitapların sahibi zatın posterlerini evlerine asabilirler. Ellerine de kalaşnikofları verirler. İki yerde eylem yaptırıp, demek ki fırsat bulunca bunlar da silaha sarılabilir derler. Çuvaldızı bile olmayan insanlara terörist damgası vurmak isteyebilirler...*

Bu açıklamanın üzerinden birkaç ay geçmişken, 12 Haziran tarihli *Taraf* gazetesinde İrticayla Mücadele Eylem Planı yayınlanacak ve hemen ardından askerlerin sivil mahkemelerde yargılanmasının önünü açan yasal düzenlemeler yapılacaktır. İlker Başbuğ yaptığı açıklamada belgenin sahte olduğunu söyleyecek ve "konuyu MGK gündemine getireceğiz" diyecektir. 30 Haziran 2012 günü yapılacak MGK toplantısında bir kriz yaşanıp yaşanmayacağı, askerlerin hükümete konuyla ilgili bir tür "muhtıra" verip vermeyecekleri ise merak konusudur. Toplantının yapıldığı saatlerde ise AKP-C koalisyonu âdeta askere meydan okuyacak, belgenin altında imzası olduğu iddia edilen Albay Dursun Çiçek Ergenekon savcılarına ifade verecek ve ardından

tutuklanma talebiyle mahkemeye sevk edilecek, hemen sonrasında ise, yani MGK toplantısının üzerinden sadece birkaç saat geçmişken tutuklanarak Hasdal Cezaevi'ne gönderilecektir. Tüm bunlar yaşanırken asker kanadından herhangi bir ses çıkmayacak, aynı saatlerde TV ekranlarında toplantıyı ve Çiçek'in tutuklanmasını değerlendiren liberal kalemler, bu sessizliği ve tutuklamayı "30 Haziran Devrimi" olarak selamlayacaklardır.

Cemaat'in memnuniyetini de MGK sonrası yazdığı ilk yazıda Hüseyin Gülerce şu satırlarla ortaya koyacaktır:

> *Genelkurmay karargâhında çalışan Deniz Kıdemli Kurmay Albay Dursun Çiçek'in örgüt üyeliğinden tutuklanması, Ergenekon Davası'nda yeni bir dönüm noktasıdır. Bu davanın, Türkiye'nin demokratikleşmesi adına taşıdığı anlamı ve değeri anlamayanlar, belki bu defa anlarlar. yargının, Susurluk Davası'ndan ders aldığını, devletin içinde, bizzat hükümetin ağırlık koyduğu bir iradenin kararlılığını, artık kabullenirler… Olan biteni hâlâ anlamayanlar var. Medyada, iş dünyasında, yüksek yargı ve asker bürokrasisinde, CHP yönetiminde Türkiye'nin nereye doğru yöneldiğini hâlâ anlamayanlar, anlayamayanlar, kabullenemeyenler, hazmedemeyenler var. Türkiye, demokrasinin geri dönülmez ufkuna doğru yürüyor. Mesele, "kâğıt mı belge mi, dolu mu boru mu, yazı mı tura mı?" meselesi değil… Türkiye, demokratikleşiyor. (Zaman, "Vesayetçiler İçin Bir Avcı Hikayesi", 3 Temmuz 2009)*

Bu tutuklamanın ardından gerisi çorap söküğü gibi gelir; tutuklama dalgaları başlar, Özel Kuvvetler Komutanlığı'ndaki "Kozmik Oda"ya dahi girilerek "artık devlet de derin devlet de biziz" mesajı verilir ve 2012 yılının Ocak ayında sıra Başbuğ'a gelir. Cemaat, Erdoğan'a ve Erdoğan kliğine meydan okurcasına Başbuğ'u "Ergenekon terör örgütü yöneticisi" suçlamasıyla tutuklar. Oysa Başbuğ, Sarıkız ve Ayışığı darbe girişimlerine dâhil olmamış, Büyükanıt'la Erdoğan arasındaki Dolmabahçe Mutabakatı'na sadık kalan, AKP'yle iyi geçinmeye dikkat eden, Arınç suikastı girişimi gerekçe gösterilerek ordunun kalbine, yani Özel Kuvvetler Komutanlığı'na girilmesine cevaz veren, emrindeki onlarca subayın tutuklanmasına itirazı olmayan bir isimdir ve "Ergenekoncu" değildir. Yani aslında Başbuğ, görev yaptığı sırada AKP-Cemaat koalisyonuna zarar verdiği için değil, o tarihlerde henüz çok az kişinin farkında olduğu ortaklar arasındaki kavgada Cemaat'in yaptığı bir hamle olarak tutuklanır.

Bunun bir Cemaat hamlesi olduğu ise AKP ve Cemaat medyasının o tarihlerde yaptıkları yayınlara bakarak kolayca anlaşılabilir.

Örneğin Çalık grubuna ait olan, yani dolayısıyla fiilen Erdoğan'ın sahibi olduğu *Takvim* gazetesinde 9 Ocak 2012 tarihinde, yani Başbuğ'un tutukluluğuna itiraz edileceği günlerde, manşetten yayınlanan haberde Başbuğ'un Hilmi Özkök'ün ikinci başkanı olduğu, Balyoz seminerleri esnasında darbe planlarını deşifre edip Özkök'e yolladığı, darbecilerin Başbuğ'a suikast girişiminde bulundukları, Başbuğ'un AKP tarafından desteklendiği, Erdoğan'ın Başbuğ için "paslaşıyoruz" ifadesini kullandığı, muvazzaf subayların ilk kez Başbuğ döneminde tutuklandıkları, Emine Erdoğan GATA'ya alınmadığında Başbuğ'un "keşke yaşanmasaydı" diyerek tepki gösterdiği, Başbuğ'un tutuklanma amacının "ordu-millet el ele felsefesi"ni baltalamak olduğu uzun uzun anlatılmıştır.

Hemen ardından Cemaat'in internet sitelerinde söz konusu haberin Erdoğan'ın bilgisi dâhilinde ve bilinçli bir şekilde yapıldığı, amacın Başbuğ'u serbest bıraktırmak olduğu yazılmış, akşam saatlerinde ise Erdoğan, yine tesadüf diyemeyeceğimiz bir şekilde, yargıya müdahale etmek gibi bir amacı bulunmadığını belirttikten sonra, iki yıl mesai arkadaşlığı yaptığı Başbuğ'un tutuksuz yargılanması gerektiğini düşündüğünü açıklamıştır.[18]

Tüm bunlara rağmen Cemaat'in Başbuğ'u tutuklaması engellenemeyecek ve Cemaat AKP'ye yönelik bu meydan okumada zafere ulaşmış olacaktır. Ancak asıl büyük meydan okuma yaklaşık bir ay sonra gelecek ve Cemaat Oslo görüşmelerini gerekçe göstererek, üstelik Erdoğan'ın kritik bir operasyon için hastanede bulunmasını da fırsat bilerek, 7 Şubat 2012'de Hakan Fidan ve bazı MİT yöneticilerine yönelik bir tutuklama girişiminde bulunacaktır.

Çok uzun bir süre boyunca Cemaat'in böylesine riskli ve radikal sonuçlar yaratacak bir girişimde bulunduğu üzerine çeşitli spekülasyonlar yapılmış, 17 Aralık sonrası taraflar birbirlerinin kirli çamaşırlarını sermeye başladıklarında ise AKP medyasında bu girişimin, MİT'i ele geçirmek ve geçici olarak Ramazan Akyürek'i MİT'in başına geçirdikten sonra müsteşarlık koltuğuna başka bir ismi

oturtmak istediği iddia edilmiştir. Ruşen Çakır'a göre ise Cemaat'in Fidan hamlesinin gerisinde, AKP dış politikasının ABD ve İsrail'de yarattığı rahatsızlık bulunmaktadır:

> *One minute ve Mavi Marmara olayları ile neredeyse kopan Türkiye-İsrail ilişkileri, Batı'dan uzaklaşan bir Türkiye, Arap dünyasında iddialı ve arkasında durulması zor bir politika… Hükümetin benimsediği tüm bu politikalar Gülen Cemaati'nin dünya geneline yayılmış çalışmalarını zorlaştırıyordu. Cemaat bu hamleyle hem AKP'yi dış politikada daha uzlaşmacı bir çizgiye çekmeyi, hem de kendisinin devlet içinde edindiği mevzileri geliştirmeyi amaçlıyordu. (Çakır & Sakallı, 2014: 44)*

"Devlet içindeki mevziler"den en önemlisi şüphesiz ki istihbarattır ve tam da o dönemde, yani Roboski, Başbuğ'un tutuklanması ve 7 Şubat Operasyonu sürecinde, Türkiye'nin en gelişkin dinleme sistemi olan Genelkurmay Elektronik Sistemleri'nin (GES) MİT'e devri söz konusudur. O son derece kritik üç beş ayda MİT'le Emniyet İstihbaratın, yani AKP'yle Cemaat'in GES üzerinden bir güç mücadelesi içerisine girmiş olma ihtimalleri hayli yüksektir. "Snowden Belgeleri"'nde Fidan'dan sadece MİT'in değil GES'in de başı olarak söz edilmesi ve bu yapılırken İran bağlantısının da vurgulanması, sözünü ettiğimiz güç mücadelesine dair işaretlerden biri olarak okunabilir.

AKP, Cemaat'in 7 Şubat operasyon girişimine son derece çok sert bir karşılık vermiş, operasyona dâhil olan savcı ve polisler görevden alındıkları gibi, çıkarılan bir yasayla MİT Müsteşarı dokunulmazlık zırhına büründürülmüş, sonrasında ise Erdoğan "hedef bendim" diyerek bu operasyonun bizzat kendisine yönelik olduğunu açıklamıştır.[19]

Cemaat'in Hakan Fidan ve MİT yöneticilerini tutuklama girişimi AKP cenahında bir "kalkışma" olarak görülmüş ve "7 Şubat Kalkışması" diye kodlanarak literatüre dâhil edilmiştir. AKP'nin organik aydınları ise bu operasyonu "vesayetçi güçler"in "milli irade"ye yönelik darbe girişimlerinin sonuncu örneği olarak sunmaya çalışmıştır. AKP think-tanklarından SETA'ya mensup isimlerden Taha Özhan'ın şu satırları sözünü ettiğim bu bakış açısını veciz bir şekilde ortaya koymaktadır:

1960, 1980, 28 Şubat darbeleri; 2004-2006 darbe planları, 27 Nisan 2007 darbe girişimi ve 14 Mart 2008 AK Parti'ye kapatma davası nasıl sivil iradeye karşı farklı düzeylerde darbe vurmayı amaçlıyorsa 7 Şubat da yeni Türkiye'ye karşı bir sabotaj girişimidir. (Sabah, 27 Nisan'dan 7 Şubat'a siyasete müdahale", 18 Şubat 2012)

İşte 2011'in son ayı ile 2012'nin ilk iki ayı gibi son derece kısa bir zaman diliminde art arda yaşanan ve yukarıda ayrıntılı bir şekilde üzerinde durduğumuzu gelişmeler, olan biteni yakından takip eden isimler için, zaten Mavi Marmara, Şike Davası ve Oslo görüşmelerinin sızdırılması gibi olaylarla sinyalleri verilmeye başlanan AKP Cemaat kavgasının hızla geri döndürülemez bir noktaya gittiğine dair işaretler olarak görülmüş ve "nihai hesaplaşma vakti"nin gelişi beklenmeye başlanmıştır. O vakit ise 2013'ün son aylarında "dershanelerin kapatılması" girişimiyle gelmiş ve Cemaat 17 Aralık Operasyonu'nu düzenlemiş, ve o "büyük kavga" başlamıştır.

Tüm bu anlatılanlardan sonra, yaşananın "neyin kavgası" olduğuna dair soruyu da yanıtlamaya çalışarak bu bölümü bitirebilir ve sonuç kısmına geçebiliriz.

Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler* isimli çalışmasında Cumhuriyet'in aslında 1923'te değil, 1926'da kurulduğunu söyler. Çünkü Cumhuriyet resmen 1923'te ilan edilmiş olmakla birlikte, Mustafa Kemal'in hem eski İttihatçıları hem de Milli Mücadele'yi birlikte yürüttüğü paşaları tasfiye ederek rejimin tek ve gerçek sahibi hüviyetine kavuşması ancak bu tarihte mümkün olabilmiştir. Yani yaklaşık olarak 1906'dan beri devam etmekte olan iç savaş ve egemenlik mücadelesi, 1926 tasfiyeleri ile birlikte sona erecektir. Bunu mümkün kılan ise İzmir Suikastı ve sonrasında yaşanan yargılama sürecidir.

Aslında dönemin polisi Mustafa Kemal'e yönelik bir suikast planının varlığından haberdardır ve planı daha fiiliyata dökülmeden önler; sonrasında ise bir cadı avı başlar ve sorumlularla birlikte suikastla ilgisi olmayan ve aralarında organik bağ bulunmayan birçok kişi de tutuklanarak yargılanır. Yargılamanın sonunda İttihatçıların ünlü maliye nazırlarından Cavit Bey ve ünlü örgütçülerinden Dr. Nazım'ın da aralarında bulunduğu çok sayıda kişi idam edilir; Kazım Karabekir,

Rauf Orbay, Refet Bele gibi Milli Mücadele paşaları ise cezalandırılmazlar ama siyaseten tasfiye edilirler. Anlaşılan odur ki “Sarı Paşa” kendisine yönelik bir suikast girişimini tek adamlığa giden yolda rakiplerine yönelik bir tasfiye operasyonuna dönüştürmeye niyetlenmiş ve bunda başarılı da olmuştur.

Buradan yola çıkarak şöyle bir iddiada bulunabiliriz: Cumhuriyet fiilen 1926’da kurulduğuna göre, bu ancak eski rejimin son elitlerinin, yani İttihatçıların ve son Osmanlı paşalarının tasfiyesiyle mümkün olmuş, bu tasfiye ise mahkeme salonlarında gerçekleşmiştir; dolayısıyla sembolik olarak bakıldığında, Birinci Cumhuriyet bir tasfiye davasıyla ve mahkeme salonlarında kurulmuştur. Bir tasfiye davasıyla ve mahkeme salonlarında kurulan Birinci Cumhuriyet, tarihin ironisi mi yoksa toplumsal bir yasallık mı demeli, yine tasfiye davalarıyla ve mahkeme salonlarında çökertilmiş ve yerine yenisinin inşasına girişilmiştir.

Türkiye’nin 2008’den beri yaşadıkları yeni bir rejim inşası adına verilen bir “iç savaş” olarak anlaşıldığında, yaşananın, iç savaşı yürüten güçler olan AKP ve Cemaat’in iç savaşı kazandıktan sonra rejimin sahibinin kim olacağına dair tutuştukları bir kavga ve iç savaşın yeni bir safhası olarak görülmesi mümkün hale gelmektedir.

Üstelik nasıl ki mahkeme salonlarında kurulan Birinci Cumhuriyet yine mahkeme salonlarında yıkılmış ve yeni Türkiye o salonlarda yükselmişse, şimdi yeni Türkiye’nin sahibinin kim olacağına ve iktidarın nasıl bölüşüleceğine dair bu yeni safhada da muharebe meydanı olarak hukuk seçilmiş durumdadır. Düne kadar AKP’yle birlikte “darbecilere” karşı operasyonlar düzenleyen Cemaat’in polislerinin şimdi darbecilikle suçlanması ve yine sıkça başvurulan “gizli tanık” uygulamasının şimdi söz konusu polislere karşı kullanılması, sözünü ettiğimiz iç savaş”ta silahların halen değişmediğini göstermektedir. Söz konusu iç savaşın bir tarafında yeni Türkiye’nin mutlak ve tartışılmaz sahibi olma ve devleti tek başına yönetme arzusundaki Erdoğan, öte tarafında ise Erdoğan’ın “bu halinizle devlet içerisinde yer alamazsınız” dediği ama buna “iktidarı bizimle

paylaşacaksın, devlet aygıtının içerisinde kendi hiyerarşimize göre yer alacağız" diye itiraz eden Cemaat vardır.

17 Aralık Operasyonu'na günler kala Erdoğan kliğinin think tanklerinden SETA'dan iki ismin, Hatem Ete ve Taha Özhan'ın yazdıkları tam da sözünü ettiğimiz "devletin paylaşılması" meselesine işaret etmektedir. 30 Kasım 2013 tarihli "Dershane Tartışması ve Cemaat" isimli yazısına yakından bakıldığında, Hatem Ete'nin Cemaat'e yönelik suçlamalarını iki başlık altında topladığı görülmektedir. Buna göre ilk olarak Cemaat kendisine "hizmet hareketi" demesine rağmen buna uygun davranmamakta, "Cemaat'in amaçlarına hizmet etme ilkesini topluma hizmet etme ilkesine" tercih etmektedir. Tam da bu nedenle Cemaat mensupları grup aidiyetiyle hareket etmekte ve toplumun çıkarları yerine grubun çıkarlarını korumaktadırlar. Bu bakış açısının neye işaret ettiği ise açıktır: AKP, toplumun çıkarlarına göre hareket eden ve bu çıkarları gözeten bir partiyken, Cemaat kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi tercih eden bir yapılanmadır. Toplumsal çıkarlar grup çıkarlarını her zaman önceleyeceğine göre, Cemaat'in AKP'nin icraatlarına yönelik herhangi bir eleştiride bulunması ve herhangi bir karşı çıkışı dillendirmesi hiçbir şekilde meşru değildir.

İkinci olarak, Cemaat artık "hizmet hareketi" kapsamına girmeyecek bir şekilde siyasallaşmış durumdadır ve uzunca bir süredir âdeta "iktidar iddiasına sahip bir muhalif siyasi parti" gibi davranmaktadır. Üstelik hükümeti "muhalefetten daha hızlı" bir şekilde eleştirmekle yetinmemekte "kurumsal bağlantılarıyla devletin en mahrem bilgi ve belgelerine" ulaşmakta ve "bu belgelerle siyasi mühendislik" yürütmektedir. Ete'nin neyi kastettiği görülebilmektedir: Çözüm sürecinden Ortadoğu politikalarına uzanan bir çizgide Cemaat'in AKP'ye yaptığı eleştiriler ve polis-yargı içerisindeki gücüyle siyaseti dizayn etmeye çalışması, AKP için artık kabul edilemez bir noktaya gelmiş durumdadır.

Ete "Gülen Cemaati İçin Karar Vakti" isimli 7 Kasım 2013 tarihli yazısında ise Cemaat'in bugün ne yapması gerektiğini daha geniş ve "tarihsel" bir bakış açısıyla ortaya koymaya çalışır. Ete'ye göre

Türkiye’deki tarikat ve cemaat yapılanmalarının bugünkü örgütlenme biçimleri arkaik bir nitelik taşımaktadır; çünkü bu biçimler “vesayet rejimi”nin hüküm sürdüğü dönemden kalmadır. Eski rejim dinî yapılanmaların siyasi alanda örgütlenmesine izin vermediğinden, cemaat ve tarikatlar “illegal” düzlemde örgütlenmeyi, devlete sızmayı ve bürokraside kadrolaşmayı bir iktidar stratejisi olarak benimsemişlerdir. Tam da bu nedenle, eski rejim dönemine ait bu stratejiyi mazur ve meşru görmek mümkündür.

Peki ya bugün? İşte Ete’ye göre bugün artık bu mümkün değildir; çünkü vesayet ortadan kaldırılmış, “devletle millet arasındaki yabancılaşma” sona ermiş, milli irade egemen hale gelmiştir. Bu akıl yürütmenin devamı ise doğal olarak şöyledir: Milli irade egemen hale geldiğine göre, millet adına hareket edenlerin paralel bir örgütlenmeye gitmelerine gerek yoktur. Dolayısıyla Ete’nin Cemaat’e söylediği şey aslında şudur: Kemalist rejim sona erdiğine ve yeni bir Türkiye kurulduğuna göre, Kemalist rejimi veri alarak biçimlendirdiğiniz örgütlenme anlayışınızı değiştirin, devlete sızma ve kadrolaşmaya dayalı iktidar stratejinizi terk edin, politik bir aktör olmaktan vazgeçin. Eğer politik bir aktör olmakta ısrar ediyorsanız, bunu bürokrasideki gücünüz üzerinden değil, legal bir siyasi parti kurarak yapın.

Peki bunu yapmamak nasıl bir anlam taşımaktadır? Ete bu noktada bir kez daha yeni Türkiye’nin o sihirli sözcüğünü, “vesayet”i devreye sokar ve böyle yapmayanların yeni bir vesayet inşasına girişmiş olacaklarını, AKP’nin ise bunu asla kabul etmeyeceğini söyler. Ete’ye göre; “seçim sandığı ve sivil toplum faaliyetleri başta olmak üzere birçok yol ve vesileyle toplumun siyaseti etkileme kanallarının açık olduğu bu dönemde, Gülen Cemaati’nin eski düzenin anormal koşullarında benimsediği stratejiyle elde ettiği mevzileri, bugün de siyaseti etki altına almak üzere seferber etmeye devam etmesi, yeni bir vesayet teşebbüsü anlamına gelmektedir.”

Böylesi bir teşebbüsün ise demokrasiye yönelik bir müdahale anlamına geleceği açıktır; çünkü “devletin stratejik kurumlarında örgütlenerek seçilmiş siyasi iradeyi vesayet altına almak” demokrasi

çerçevesine sığmaz ve AKP de demokrasiyi müdafaa ederek böyle bir girişime asla izin vermeyecektir.

Taha Özhan da 7 Aralık 2013 tarihli "Post-Kemalist Türkiye ve Gülen Cemaati" isimli yazısında Hatem Ete'yle benzer argümanları dile getirir. İçinde yaşadığımız dönemi "post-Kemalizm dönemi" olarak adlandıran Özhan'a göre Kemalist döneme göre konumlanmış olan aktörler kendilerini post-Kemalist döneme, yani aynı anlama gelmek üzere yeni Türkiye'ye uyarlamadıkları için bir "varoluşsal kriz" yaşamaktadırlar. Özhan şöyle der:

> *Sıradan Kürdün Kürt olmaktan kaynaklanan sorunları neredeyse tamamen ortadan kalkınca Kürt sorununun var ettiği yapılar; bir Müslümanın dinini, hayatın her alanında yaşama hakkı büyük ölçüde sağlanınca din-devlet ilişkilerindeki sorunların var ettiği yapılar; devlet-sermaye ilişkilerinde aktör çeşitlenmesi yaşandıkça eski Türkiye'nin sermaye odakları yeni Türkiye'de sorun yaşamaktalar.*

Bu uyarlanma sürecini başlatan yapılar krizi daha kolay atlatabilecekken, başlatamayanlar bizzat kendileri bir kriz kaynağı haline gelmektedirler ve Cemaat de söz konusu varoluşsal krizi yaşayan örgütlenmelerin en başında gelmektedir. Dolayısıyla Özhan Cemaat'in bir karar vermesi gerektiğini söyler:

> *Dış ticaret ağından kolejlere, yurt içi-dışı lobi grubundan meslek derneklerine, medyadan sendikaya, üniversitelerden küresel eğitim faaliyetlerine, siyasi aktivizmden bürokratik vesayet mekanizmalarına uzanan bir yapının herkesten daha fazla ihtimam göstererek yeni Türkiye içinde "ne olacağına" ve "nereye oturması" gerektiğine karar vermiş olması beklenir.*

Peki Cemaat yaşadığı varoluşsal krizi çözmek için bir adım atmazsa ne olacaktır? Özhan'ın yanıtı bellidir: Bizzat kendisi bir kriz kaynağına dönüşecektir ve tam da bu nedenle Cemaat'in Ergenekon'la mücadele ederken maruz kaldığı "Stockholm Sendromu"ndan kurtulması, yani vesayet arzusundan vazgeçmesi gerekmektedir. Özhan'ın da Cemaat'e ne söylediği bellidir: Eski rejim yıkılmış, yeni bir rejim inşa edilmiştir; dolayısıyla Cemaat'in bir paralel devlet olarak örgütlenmesinin nesnel zemini ortadan kalkmıştır. Bu nedenle de Cemaat, ya "vesayetçilik"ten ve devlet içerisinde örgütlenerek siyaseti etkileme arzusundan vazgeçecek ya da tıpkı kendisinden önceki vesayet unsurları gibi tasfiye

edilecektir. Cemaat'e düşen ya gerçek anlamıyla bir sivil toplum örgütüne dönüşmesi ya da bir siyasi parti aracılığıyla legal zeminde ve yeni rejimin siyasal perspektifine uygun bir şekilde siyaset yapmasıdır. Aksi ise, tasfiye olacaktır.

İşte AKP, tüm bu uyarılarını dinlemediğini düşündüğü Cemaat'le olan koalisyon ortaklığını sona erdirmeye karar verip Cemaat'i siyasal bir aktör olmaktan çıkarmak için düğmeye bastığında ve işe Cemaat'in kadro, para ve örgütlenme kaynağı dershanelerden başladığında, Cemaat buna, elindeki yargı-emniyet kadrolarını kullanarak yanıt vermeye ve Erdoğan'ı tasfiye etmeye girişmiş; Erdoğan ise yürütme ve yasama üzerindeki gücünü kullanmış ve genelge, yönetmelik ve kanun değişiklikleriyle Cemaat'in saldırısını durdurmaya çalışmış, bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur.[20]

Rejimden rejime geçiş ve iç savaş modeli üzerinden devam ettiğimizde, yeni elitler arasındaki kavganın görünür hale gelmesi bağlamında yeni Türkiye'nin İzmir Suikastı'nın siyasi tarihimize "7 Şubat Kalkışması" olarak geçen hadise olduğunu iddia etmek mümkün görünmektedir. Cemaat'in Hakan Fidan ve MİT yöneticilerini tutuklama hamlesini Erdoğan bizzat kendisine yapılmış bir suikast girişimi olarak algılamış ve dershaneler üzerinden bir nihai hesaplaşmayı başlatmıştır. Ancak 1926'nın İttihatçılarından farklı olarak karşıda örgütlü bir güç vardır ve kendisine yönelik bir tasfiye operasyonuna hazırlıklıdır. Tam da bu nedenle, arkasına Erdoğan'ın burnunu sürtmeyi amaçlayan uluslararası güçleri de alarak bir "önleyici müdahale"de bulunulmuş ve bakan çocuklarının tutuklanması üzerinden âdeta kabine rehin alınmıştır. Erdoğan ise rehinelerden ancak onları feda ederek kurtulabilmiş ve hemen ardından karşı operasyon için hazırlıklara başlamıştır.

Bu bağlamda, Erdoğan'ın yaşananları "yeni Türkiye'nin istiklal savaşı" şeklinde tarif etmesini ve seçim kampanyasını "Yeni Türkiye'nin istiklal savaşının lideri" sloganıyla yürütmüş olmasını içi boş bir hamaset edebiyatından ibaret olarak görmenin ve öyle değerlendirmenin son derece yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Rejimden rejime geçiş ve iç savaş modeli açısından bakıldığında ortada gerçekten

de “yeni Türkiye”nin istikbalinde kimin söz sahibi olacağı ve dolayısıyla kimin kendi istikbalini kurtaracağına dair bir mücadele bulunmaktadır. Erdoğan da Cemaat de, Kemal Tahir’in 1926 İzmir Suikastı’nı anlattığı *Kurt Kanunu* romanındaki kanunu bilmektedir: “Kurtlukta, düşeni yemek esastır.” Mücadelenin söyleminin “yeriz, yedirtmeyiz” üzerine kurulmasının nedeni tam da budur belki de; çünkü taraflardan hangisi düşerse ötekinin onu yiyeceği zamanlardan, bir fetret devrinden geçilmektedir. Yeni Türkiye daha kuruluş aşamasında bir fetret devrine girmiş durumdadır ve her fetret aynı zamanda bağrında bir restorasyon potansiyelini/arzusunu taşır. Bu potansiyel/arzu üzerine yapacağımız tartışma kitabın sonuç kısmını oluşturacaktır.

1 Bu rıza üretim mekanizmaları, beka kaygısının hissedildiği olağanüstü durumlarda kolaylıkla bir şantaj aracına dönüştürülebilmektedir. Örneğin hem Haziran İsyanı boyunca ve sonrasında hem de 17 Aralık sürecinde, sürekli olarak yaşananların “istikrar”ı nasıl tehdit ettiği kamuoyuna yoğun bir propaganda aracılığıyla aktarılmak istenmiştir. Verilen örtük mesaj ise “evet yaptığımız yanlış birtakım işler olabilir ama bunun bedeli istikrarın bozulması olmamalıdır” şeklinde özetlenebilir. Örneğin 17 Aralık süreci boyunca AKP medyasında sürekli olarak Türkiye’nin operasyonlar boyunca ettiği zarara ilişkin abartılı veriler yayınlanmış ve böylelikle toplumun yolsuzluk rakamlarını çok da önemsemeyerek, yolsuzluğu bir teferruat olarak görmesi ve esas mevzu bahis olanın istikrarın ortadan kalkması neticesinde yaşanacak kayıplar (örneğin kredi faizlerinin yükselişi, zamlar, enflasyon karşısında eriyen ücretler) olduğuna inanması arzulanmıştır. Bu çok açık bir şekilde ölümü gösterip sıtmaya razı etmeyi amaçlayan bir şantaj politikasıdır.

2 Bu altüst oluşun AKP tabanında da çok şiddetli yaşanmasa da hissedildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun nedeni yolsuzluk operasyonunu yapan gücün, aynı zamanda muhafazakâr tabanda popüler olan televizyon ve gazeteler sahip olmasıdır. Dolayısıyla yolsuzluk belgelerinden sadece anaakım medyayı takip eden kitleler değil, muhafazakârlar da haberdar olmuştur. Bu tabandan Cemaat mensubu olmayan ve Erdoğan’a destek vermeye devam edenlerin, yolsuzluklarla ilgili olarak “ABD, İsrail tuzağı”ndan “yiyor ama çalışıyor” noktasına gelmesi tam da tabanda yaşanan hissiyata işaret etmektedir. Bu durumun müthiş bir örneğini, bir toplu taşıma aracındaki Erdoğan afişlerinin üzerine yolsuzluğa dair stickerlar yapıştıran solcu öğrencilere, AKP’li bir vatandaşın verdiği tepki oluşturur. Öğrencileri durdurmaya çalışan bu kişiye, “hırsız bunlar, niye savunuyorsun” dendiğinde, söz konusu vatandaş bir tür acziyet ve kabullenme itirafı da görülebilecek şekilde şu cümleyi kurmuştur: “soyuyorsa beni soyuyor, size ne?”

Bunun dışında, her ne kadar yolsuzluğu meşrulaştırmak gibi bir amaçla yazılsa da, Mahçupyan’ın aşağıdaki satırları, AKP tabanını oluşturan alt sınıfların nezdinde yolsuzluğa bakışın nasıl olduğunu

ortaya koyması bakımından son derece önemli ipuçları vermektedir: “Biz yolsuzluk deyince insanların cebine para attığını varsaydık. Tabii ki böyle örnekler de vardır ama bunun miktarı oransal olarak fazla ağırlık taşıyamaz. Asıl önemlisi ‘havuz’ metaforu ile anlatılan ve para akışına müdahaleyi ima eden fonların akıbetidir. Muhafazakâr kesim bu paraların örneğin Başbakan’ın cebine girmediğini düşünüyor. Ortadaki birçok belirtiden ve bilgiden de hareketle söz konusu fonların ilave hizmet ürettiği tespitini yapıyor. Yani belki de halka ulaşan yatırımların tam da bu ‘yolsuzluk’ sayesinde 30’dan 32’ye çıktığına inanıyor. Bütün bunlar uluslararası hukuka aykırıdır… Ahlaki değildir… Normal demokrasilerde olmaz… Bu tür değerlendirmeler doğrudur. Ama siyaset gerçeklik zemini üzerinde, gerçek performansa dayanarak yapılıyor ve muhafazakâr âlemde AKP’nin yanlışları yarattığı doğruların yanında çok hafif kalabiliyor.” !” (“Yolsuzluk Niçin Önemli Olmadı?”, *Zaman*, 26 Mart 2014)

3 Operasyonlarda oluşturulan gözaltı listeleri çok ilginç ve iki boyutlu bir hakikati ortaya sermektedir: İlk olarak Cemaat, Erdoğan’ı itibarsızlaştırmak hedefiyle Erdoğan’ın aile ve dostluk ilişkileri olan işadamlarını gözaltına almak istemiştir. Ve ikincisi, Erdoğan ve AKP’deki Erdoğan kliği, bırakalım sermayenin genel çıkarlarını, muhafazakâr sermayenin genel çıkarlarını dahi temsil etmekten uzaklaşmış, yakınları ve aile dostlarından oluşan bir oligarşinin temsilcisi haline gelmiştir. Bunun ise kapitalist bir dünyada, bir burjuva hükümetinin meşruiyetinin bütünüyle yok olması anlamına geldiği unutulmalıdır. Başka birçok nedenin yanı sıra, Erdoğan ve Erdoğan kliğinin küresel güçler tarafından tam da bu nedenle kara listeye alındığını söylememiz mümkün görünmektedir.

4 Başka bir ironi ise şudur: 22 Temmuz Operasyonu’nda gözaltına alınan polisler “darbecilik”le suçlanmakta, operasyon kapsamında gizli tanık ifadelerine başvurulmaktadır. Bunların hepsi Cemaat’in askerlere yönelik operasyonlarında kullandığı araçlardır ve şimdi bunlar açık bir şekilde kendisine dönmüş durumdadır.

5 İşin ilginç yanı, Gülen de Cemaat de, İsrail’le olan diyaloglarını inkâr etmemekte, aksine buna önem verdiklerini her fırsatta dile getirmektedirler. Örneğin Gülen BBC Türkçe’de 27 Ocak 2013’te yayınlanan röportajında İsrail bağlantısına dair soruya şöyle cevap vermektedir: “Hareketin yurt dışında yaptığı şeyleri takdirle karşılayan, hatta burada da bazı problemlerin üzerine giden insanlar. Onlar da yaptıkları bu şeyleri biraz insani değerlere bağlı olarak yaptılar. Bu kadar münasebet, buna kimsenin bir şey demeye hakkı yoktur zannediyorum. İsrail yanlısı gibi gösterme, tamamen onları kendi milletimize tercih ediyor gibi gösterme, buna dair bir şey yok. Bir insan olarak onları da kabul etme, insanlığın iftihar tablosunun yaptığı gibi kabul etme ayrı mesele.”

6 Bu noktada Cemaat’in İran’la yapılan altın ticaretini öne çıkararak ABD-İran husumetine oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca Cemaat’in kendisi de mezhepsel/teolojik nedenlerle İran’a karşı büyük bir düşmanlık beslemektedir. Örneğin Cemaat TV’lerinde yayınlanan “Osmanlı’da Derin Devlet” isimli dizide yapılan anti-Şii propaganda da, *Today’s Zaman*’ın başında İran’la ilgili taraflı bir doktora tezi yazmış Bülent Keneş’in bulunması da, operasyon sonrası Cemaat gazetelerinde yer alan İran’la ilgili haberler de bu düşmanlığın açık kanıtları olarak karşımızda durmaktadır. Süreç boyunca Cemaat kaynakları Hakan Fidan’ın MİT ajanı olması iddiasından tutun da Beşir Atalay’ın İran bağlantısına kadar AKP-İran ilişkisine dair sayısız iddiada bulunmuşlardır. “Selam-Tevhid Örgütü” soruşturması ise AKP-İran bağlantısı iddiası üzerinden Cemaat’in paralel bir

istihbarat devleti yaratmak istediğinin açık bir kanıtını oluşturmuştur. İran menşeli olduğu iddia edilen bu örgüt gerekçe gösterilerek, örgüt soruşturması kapsamında binlerce kişinin dinlediği AKP-Cemaat kavgası nedeniyle MİT tarafından ifşa edilmiştir. *Der Spiegel*'in yayınladığı "Snowden Belgeleri"nde ise ABD-Türkiye istihbarat ilişkileri değerlendirilirken Fidan için şöyle denilmektedir: Amerikan istihbaratından son yıllarda gelen bilgiler

7 Buna rağmen büyük burjuvaziyle AKP/Erdoğan kliği arasında bir antagonistik ilişki, bir uzlaşmaz çelişki bulunmamaktadır. Evet ortada bir "gerilim" vardır ama büyük burjuvazi AKP'nin iktidara gelişini de, siyasi davalar üzerinden devlet aygıtının ele geçirilip rejimin değiştirilme sürecini de desteklemiştir. Şimdi ise, sermayenin örneğin 70'lerde Ecevit'e yapmış olduğu gibi Erdoğan'ı/AKP rejimini doğrudan devirmeye yönelik bir çabası/niyeti bulunmamaktadır. Korkut Boratav'ın da belirttiği gibi; "Seçim sonrasındaki açıklamalardan (ve diğer ipuçlarından) anlıyoruz ki, burjuvazinin saflarında iki eğilim var: Faşizme geçişi tam destekleyenler ve 'reformları hızlandırmak için kutuplaşmayı hafifletmeyi' isteyenler… Dikkat ediniz: 'Kutuplaşmayı hafifletmeyi' isteyen grup, 'mafyatik kutup'a hitap etmektedir. Demek ki hukukun çiğnenmesi kabul görmüş; en azından sineye çekilmiştir. Kamu kurumlarının, eğitimin, toplumun gerici/İslamcı doğrultuda 'restorasyonu', bunlar için sorun değildir. Çocukları dışarıda okuyan, korunaklı sitelerde yaşayan kimi zenginlerin birbirlerine yakınmaları değil, kamuoyuna taşınan tavırlar önemlidir." (http://www.sendika.org/2014/08/burjuvazi-ve-demokrasi-korkut-boratav/)

8 Ayrıca Opus Dei İspanya'da 1970'lerde öylesine güçlenmiş durumdadır ki kabinenin yarısından çoğu tarikatın elindedir ve Opus Dei, ülke ekonomisini de kontrol etmektedir. Bu nedenle sosyalistler iktidara geldiklerinde büyük bir tasfiye operasyonuna girişirler: "50'lerin ikinci yarısından itibaren, Frankist rejimin çöküşüne dek temel politikaların belirlenmesinde ve bütün hükümetlerde Opus Dei 'perde arkası' denemeyecek kadar belirgin bir rol oynadı. 1974'te İspanya hükümetinin 19 bakanından 10'u Opus Dei mensubuydu. Opus Dei eğitim sektöründen sonra iletişim sektörüne, ardından sanayi ticaret ve bankacılığa el attı. Sahip olduğu veya denetlediği büyük holdinglerle, firmalarla büyük bir güç haline geldi. 1982'de İspanya'da iktidara gelen (sosyal demokrat nitelikli) Sosyalist Parti, sahiden iktidar olabilmek için, ordu ve kilise ile birlikte Opus Dei ile mücadele vermek zorunda kaldı. İspanya'nın en büyük holdingi olan, Opus Dei denetimindeki Rumasa kamulaştırıldı. Bu dönemde, Opus Dei'nin İspanya'daki ağırlığının azaldığı söylenebilir. Ancak örgüt, Portekiz'de ve Latin Amerika ülkelerinde de örgütlenerek, bütün diktatörlük rejimlerine kadro, danışmanlık, para yardımı ve ideolojik destek sağlayan büyük bir güç odağı olmuştu. CIA ile "akademik" görünümlü sıkı iş birliğini kurumlaştırdı. Papalık, Katolik muhafazakârlık için oluşturduğu dayanağın yanında güçlü antikomünist misyonu nedeniyle açık destek verdiği Opus Dei'nin statüsünü 1982'deyükselterek, örgüt önderine tarikat başkanlarına mahsus 'piskopos' unvanını bahşetti." (Bora ve Can, 2000:158-159)

9 17 Aralık sonrasında ise Cemaat'in söyleminde "asıl paralel devlet yapılanması KCK'dir ve AKP bu yapılanmaya göz yummaktadır" argümanı güçlü bir şekilde dillendirilmeye başlanmıştır.

10 Bu noktada, devlete sızmayı iktidar stratejisinin merkezine yerleştirmiş olan bir tarikatın, sembol yayın organının adının *Sızıntı* olması bir tesadüf olabilir mi sorusunu, meşru bir soru olarak sorabiliriz. Öyle bile olsa ortada "güzel bir tesadüf" vardır.

11 Belki bir örnek daha açıklayıcı olacaktır. Örneğin devlet bürokrasisinde bir komiser bir emniyet amirinin altında yer almaktadır doğal olarak ve onun kanuna aykırı olmayan emir ve talimatlarını uygulamakla yükümlüdür. Ancak, eğer söz konusu komiser Cemaat içerisinde emniyet amirinden daha kıdemli bir konumdaysa, emri veren aslında o komiser emre uymak zorunda olan ise o emniyet amiri olacaktır.

12 Ruşen Çakır'ın köşesinde yayınladığı ve Cemaat'in kilit isimlerinden birine ait olduğu izlenimi uyandıran şu satırlarda Cemaat'in istihbarata verdiği önem şöyle anlatılmaktadır: "Sizlerin de vukuf olduğu veçhesi ile Cemaat basit bir dinî örgütlenme ve tarikat değildir. Nihai olarak siyasi hedefleri olan bir örgütlenmedir. Bunun da yadırganmaması gerektiği kanaatindeyim. Hele hükümetin farklı bir anlayışla olup biteni spekülе etmesini de anlamak mümkün değil. Cemaat'in siyasal hedeflerinin olduğu ve bu amaca mebni olarak organizasyonel çalışmalar içerisinde olduğu herkesçe malum olan bir husus. Hükümet yetkilileri ve taraftarlarının bugün çıkıp; 'Cemaat'se Cemaatliğini bilmeli, siyaset alanına müdahil olmamalı' şeklindeki savunmaları zırvadan başka bir şey değil. Öyle olmadığını onlar da çok iyi biliyorlar. Bu gerçeği teslim ettikten sonra şunu söylemek yanlış olmayacaktır: Bir devletin olduğu gibi siyasi hedefleri olan örgütlerin de gücü, sahip oldukları istihbari imkân ve yetenekle ölçülür. Bana göre Cemaat bunu uzun yıllar çok başarılı bir şekilde yürüttü. Ve gücünü önemli derece de buradan alıyordu. Yani kısacası bir devletin veya bir topluluğun gücü istihbarat yeteneği ile doğru orantılıdır. Dolayısıyla bunda yadırganacak bir durum yok. Ortada siyasi hedefleri olan bir topluluk varsa, istihbarat ağlarını kuracaktır." (http://rusencakir.com/Gulen-cemaati-hakkinda-uc-zor-soruya-bir-mahalle-sakininden-cevaplar/2780)

13 Öcalan'la doğrudan müzakereler başladıktan sonra da Cemaat, bu müzakerelerden rahatsızlığını açıkça ortaya koymuş eğer operasyonlara devam edilseydi PKK'nin çökertileceğini iddia etmiştir. Ruşen Çakır'ın "30 Mart yerel seçimleri öncesi güvenilir kişilere elden dağıtılmak için" hazırlandığını söylediği ve AKP-Cemaat kavgasını anlattığı kitabında yer alan metne göre Cemaat müzakerelerin başlangıcından hemen önceki manzarayı kendi açısından şöyle ortaya koymaktadır: "Süreç öncesinde bir yandan şehirde ve dağda terör örgütünün aklını başından alan polis-asker müşterek operasyonları ve adli operasyonlar yapılıyordu. Polis-asker ortak operasyonları ile efsane haline gelmiş vadilere ve mağaralara kayıpsız girilmişti. Şehirlerde ise dağdaki kadroyu şimdiye kadar onlarca kez doldur-boşalt yapmış örgütleyici kadrolar, ani baskınlarla kıskıvrak yakalanmıştı. Terör örgütünün tam anlamıyla aklını başından alan, çok yönlü bir anti-terör programı uygulanıyordu. (…) Süreç başladığında ise dağ ve şehir kadrolarına yapılan operasyonlar İmralı ile müzakereler ve Oslo anlaşması gereği, bıçakla keser gibi durduruldu. Hapishanelerdeki örgütleyici şehir kadroları serbest bırakıldı. Üstelik yapılan demokratik reformlar da yavaşladı devletin faili meçhul cinayetlerle, köşe bucak tenhalarda gençlerin kafasına kurşun sıktığı kirli mazisiyle yüzleştiği davalarda ansızın frene basıldı." (Çakır & Sakallı, 2014: 60)

14 Cemaat yazarlarının "Roboski'nin gerisinde MİT vardır" iddialarında bir muğlaklık bulunmaktadır. İstihbaratı veren Fidan ve MİT'in yönetici kadrosu mudur, yoksa "derin MİT" midir belli değildir. Cemaat yazarları "derin MİT-derin PKK ilişkisi" derken, aslında şunu kastetmektedirler: "PKK'nin yönetim kadrosunda 'Ankaralılar grubu' olarak da bilinen sosyalist-Alevi-Kemalist bir ekip vardır ve bunlar, MİT içerisindeki 'Aydınlıkçılar' olarak da bilinen ve

ulusalcılardan/Alevilerden oluşan bir klikle bağlantı içerisinde hareket etmektedirler. İşte Roboski Katliamı da bu ikisinin iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir.” İşte muğlaklık da tam buradadır: Bir yandan Roboski’nin gerisinde açılımın başındaki Erdoğan ve Atalay-Fidan ikilisinin olduğu iddia edilmektedir; öte yandan aynı anda, Katliamı MİT ve PKK içerisindeki “Alevilerin/Kemalistlerin” gerçekleştirdiği öne sürülmektedir.

15 Roboski katliamıyla ilgili olarak sıkça dile getirilen ve inandırıcı görünen iddia ise kaçakçı grubun içerisinde Fehman Hüseyin’in bulunduğu ve devletin Hüseyin’in öldürülmesi üzerinden PKK’ye karşı psikolojik üstünlük kazanmak için sivil ölümleri göze alarak böyle bir saldırıyı planladığı yönündedir.

16 Fethullah Gülen daha sonra BBC Türkçe’ye verdiği mülakatta, PKK’nin kendilerinden duyduğu rahatsızlığı şu cümlelerle anlatmıştır: “Bunları istemeyen sadece dağdaki insanlardır. İran’ın tesirinde olan insanlar, Suriye’nin tesirinde olan insanlardır. Bunlar rahatsızlık duyuyor, yani Cemil Bayık rahatsızlık duyuyor, Fehman Hüseyin rahatsızlık duyuyordur. İran’daki PJAK’ın içindeki insanlar bunlardan rahatsızlık duyuyorlardır. Yani ne diye, işte onlar da aynı şeyi söylüyordur: ‘Asimile etmek istiyorsunuz Kürtleri.’ Oysaki fakir, hem dedim, hem de tavsiye ettim, fakirle görüşen insanlara hep, televizyonda Kürtçe dersi verilmesi, onlara bakan öyle bir televizyon kanalının açılması. Aynı zamanda Kürtçenin seçmeli bir ders olarak okullarda okutulması, üniversitelerde okutulması. Yani yapılması gerekli olan bu makul şeylerin hepsi söylendi tarafımızdan. Bunları toplasak belki bir mücellit olur. Fakat nedense, onlara karşı da, hareketi ve hizmeti böyle kötü göstermek adına, sürecin karşısında gibi hep belli bir kesimde, bir medyada öyle işlendi mesela. Bizim orada Kürt vatandaşlara karsı yaptığımız şeylerden dolayı Öcalan’ın rahatsızlığı vardı yani okuma salonlarından kültür lokallerinden dağa gitmenin önünü kesme adına, oradaki o fakir insanlara çıkma adına rahatsızlıkları vardı. Dağın da rahatsızlığı vardı, Suriye’dekilerin, PYD’nin de rahatsızlığı vardı. İran’daki PJAK’ın da rahatsızlığı vardı bu mevzuda. Dağın yolu kesilmesin istiyorlardı ve milletin, Kürt-Türk birliği ve bütünlüğü adına ve ittifakı adına yapılan şeylerden rahatsızlık duyuyorlardı. Türk milletine karşı hep böyle kin ve nefret olsun, katiyen uzlaştırıcı barıştırıcı bir şey olmasın rahatsızlığı vardı.”

(http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140126_fethullah_gulen_roportaj_guney.shtml)

17 BDP ve KCK’nin açıklamalarında aynı anda hem AKP hem Cemaat suçlansa da, Kürt hareketinin Cemaat’in Kürt sorununa bakışı nedeniyle, bu kavgadan Cemaat’in zaferle çıkmasını istemediği rahatlıkla görülebilmektedir. Kürt hareketi sürekli olarak Erdoğan’a “bu kuşatmayı yarmak istiyorsan Kürt sorununda adım at” demekte ve bu krizi bir fırsata çevirmek istemektedir. Öcalan’ın ise KCK ve BDP’den farklı olarak 17 Aralık Operasyonu’nu “darbe” olarak nitelendirmesi ve “bu darbe sürecinde ateşe benzin dökmeyeceğiz” şeklinde bir açıklama yapması not edilmelidir. Altan Tan ise bu durumu Öcalan’ın devletin elinde esir olması ve bu nedenle hükümet ve MİT’in istediği doğrultuda açıklamalar yapmaya mecbur olmasıyla açıklamıştır.

18 Abdullah Gül ise Başbuğ’un tutuklanması için “herkes kanun önünde eşittir” demiştir. (http://www.odatv.com/n.php?n=abdullah-gulden-ilker-basbug yorumu-0601121200)

19 Fidan’a ve MİT mensuplarına yönelik operasyon girişiminin olduğu gün Erdoğan’ın İstanbul’da bir ameliyat geçireceği ve operasyon haberini alır almaz Ankara’ya döndüğü de 7 Şubat’ın ne kadar kritik bir hamle olduğunu anlamak için mutlaka akılda tutulmalıdır. MİT’e yakın gazetecilerden Cem

Küçük'e göre olay şöyle gerçekleşmişti: "7 Şubat 2012'de saatler 17.00'yi gösterdiğinde MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın özel telefonunun diğer ucunda Özel Yetkili Savcı Sadrettin Sarıkaya vardı. Savcı, Fidan'ı makamında ifadeye davet ediyordu. Sonra listedeki 4 isim de ardı ardına arandı. MİT görevlilerine, 'İfadeye gelmezseniz kolluk kuvveti göndereceğiz!' deniyordu. İfade talimatının zamanlaması da manidardı. Başbakan Erdoğan 26 Kasım 2011'de sindirim sistemi ameliyatı olmuş, şubat ayı başında 'tamamlayıcı ikinci ameliyat' planlanmıştı. MİT'le ilgili sarsıcı gelişme karşısında Başbakan Erdoğan, ikinci ameliyatın tarihini erteledi ve krizi bizzat yönetti." (http://yenisafak.com.tr:999/yazarlar/CemKucuk/7-subatin-hesabi-sorulmalidir/50239)

20 Cemaat'in devlet içerisindeki örgütlenmesini ve AKP'nin hem tasfiye çabalarının büyüklüğünü hem de çaresizliğini göstermesi bakımından Eylül ayında yayınlanan mülki idare amirleriyle ilgili kararname iyi bir örnektir. Rutin dışı bu kararnameyle Cemaatçi olduğu düşünülen 536 vali ve kaymakam görevden alınarak pasif görevlere çekilmiştir.

Sonuç

YENİ TÜRKİYE’NİN GELECEĞİ?

Haziran Direnişi’ni ve 17 Aralık sürecini millete ve milli iradeye yönelik bir darbe olarak sunan AKP iktidarı, bir yandan “darbe”yi bastırmak için çabalarken öte yandan “darbe girişimcileri”ni mütemadiyen sandığa ve kozlarını millet önünde paylaşmaya davet etti.[1] Böylelikle otoriterleşmeden tutun da yolsuzluklara kadar AKP’ye yönelik bütün ithamlar “milletin terazisi”nde tartılacak, “egemenliğin kayıtsız şartsız sahibi” olan millet de son sözü söyleyecekti.

17 Aralık süreciyle ortalığa saçılan yolsuzluk kayıtlarıyla birlikte, Haziran’da sokağa çıkanların bir kısmı –bu sefer sol örgütlerin de çağrıcısı olduğu eylemlerle– sokağı yeniden denedilerse de, ikinci bir Haziran söz konusu olmadı. Bu esnada, özellikle merkez medyadaki kanaat önderleri ve sosyal medyada popüler olan hesaplar tarafından, böylesi bir süreçte sokağa çıkmanın AKP’nin işine yarayacağı, provokasyona gelinmemesi ve seçimlerin beklenmesi gerektiğine yönünde yoğun bir propaganda bombardımanı başlatıldı. Operasyonu yürüten Cemaat medyasında da, “devletin polisinin ve savcısı”nın görevinin başında olduğu, halkın ise sürecin “sağlıklı” bir şekilde yürütülebilmesi için her türlü provokasyondan uzak durması gerektiği mesajı düzenli bir şekilde işlendi.

Bu esnada, Cemaat, CHP ve MHP arasında –büyük sermayenin de desteklediği– bir tür ittifak ortaya çıktı. Cemaat, bir yandan sahip olduğu medya ve insan gücünü kullanarak “AKP karşıtlığı” yapacak,

öte yandan CHP'nin güçlü olduğu yerlerde CHP'ye, MHP'nin güçlü olduğu yerlerde ise MHP'ye oy verecek/çalışacak, böylelikle muhafazakâr seçmenin oyları bu iki partiye kayacaktı. Planlanan ise AKP'nin oylarının %40'ın altına düşmesi, Ankara ve İstanbul'dan en az birinin AKP'den alınması ve böylelikle, cumhurbaşkanlığı ve 2015 genel seçimlerine doğru gidilirken, AKP'nin çöküş sürecinin başlatılmasıydı.

AKP ise bu esnada "sokaktan uzak durun" diyerek ikinci bir Haziran tehlikesini atlatmış olmasına yaptıkları yardımlar için rakiplerine içten içe teşekkür ederken, bir yandan 17 Aralık sürecini püskürtecek yasal düzenlemelerle, atama işleriyle, devlet aygıtı içerisindeki Cemaat kadrolarının tespiti ve dağıtılmasıyla uğraşıyor, öte yandan ise seçimi fiilî parti-devleti rejiminin doğasına uygun bir şekilde yapmanın hazırlıklarını sürdürüyordu.

30 Mart akşamı sonuçlar gelmeye başladığında, "sokaktan uzak durun" çağrılarının da, Cemaat'in sandıktaki gücüne yönelik iddiaların da, yolsuzluk kayıtlarının yarattığı etkinin sandığa yansıyacağına yönelik beklentilerin de boşa düştüğü görüldü. AKP, rakiplerini, en güçlü olduğu yere, yani sandığa çağırmış, arkasına aldığı kitle desteğinin üstüne bir de parti-devleti rejiminin olanaklarını koymuş ve bir kez daha kendisi için gereken oyu almayı başarmıştı.

Sandıktan "milli irade"nin onayının alınmış olması, başından beri "durursak düşeriz" felsefesiyle hareket eden AKP'nin hiç zaman kaybetmeksizin "başkanlık" teması etrafında şekillendirilmiş cumhurbaşkanlığı gündemini kamuoyuna sunmasını beraberinde getirdi ve Ağustos'a kadar devam edecek süreç başlamış oldu.

Aday olabilmek için en az 20 vekil tarafından aday gösterilmiş olmak şartı nedeniyle yarışın parlamentoda temsil edilen partiler arasında geçeceği belliydi. Beklenen AKP, CHP, MHP ve HDP'nin kendi adaylarıyla yarışa gitmesi, ikinci turun söz konusu olması halinde ise konjonktürel ittifakların ortaya çıkmasıydı. Bu, günümüz Türkiye'sinde siyaset sahnesinde etkili olan akımlar düşünüldüğünde hiç de şaşırtıcı değildi aslında. AKP İslamcılığın/muhafazakârlığın, CHP Kemalizmin/Cumhuriyetçiliğin/ulusalcılığın, MHP Türk

milliyetçiliğinin ve HDP de –içerisinde sol unsurlar da bulunmakla birlikte– Kürt ulusalcılığının parlamentodaki siyasal temsilcisi konumundaydı.

Ancak, neresinden bakılırsa bakılsın ortaya ilginç bir manzara, bir anomali çıktı ve normal şartlar altında, belirlenecek isimlerin bu akımlarla bir temsiliyet ilişkisi içerisinde olması beklenirken, CHP'yle MHP, Türk-İslam sentezi geleneğinden gelen muhafazakâr bir ismi, Ekmeleddin İhsanoğlu'nu AKP'nin adayı Tayyip Erdoğan'ın ve HDP'nin adayı Selahattin Demirtaş'ın karşısına çıkarma hususunda bir anlaşmaya vardı.

İhsanoğlu'nu ya da popüler adlandırmayla Ekmel Bey'i "çatı adayı" olarak cumhurbaşkanlığı yarışına sokmanın gerekçesi neydi peki? Bu soruya vereceğim yanıt, bu kitabın temel tezlerine de uygun olacak. Ekmel Bey'in adaylığı, esas olarak AKP eliyle kurulmakta olan rejime CHP yönetiminin özsel olarak bir itirazının olmadığının, restore edilmiş bir versiyonuyla ve elbette ki Erdoğan'sız olarak, "yeni Türkiye"nin yoluna devam edebileceğini düşündüğünün bir göstergesiydi.

Erdoğan'ın fiilen ya da resmen başkanlığını ilan etmediği, parlamentarizmin mevcut haliyle muhafaza edildiği, AKP ile devlet arasında kapanmış olan açının gücü devlet içerisinde dağıtarak biraz açıldığı ama rejimin muhafazakâr ve liberal karakterini sürdürdüğü bir yeni Türkiye, CHP yönetimi açısından gayet kabul edilebilir bir nitelik taşımaktaydı.

Ekmel Bey'in adaylığının başka bir anlamı ise CHP yönetiminin ve entelijansiyasının siyaset anlayışlarını "Sünni-Ulus"u veri alarak şekillendiriyor oluşlarıydı. Buna göre özsel olarak muhafazakâr olan Türkiye toplumu AKP'yi her seçimde dinsel saiklerle destekliyordu, dolayısıyla egemenliğin sahibi millet, yani bu çalışmadaki adlandırmayla Sünni-Ulustu. Ve eğer CHP siyasi söylemini Sünni-Ulus paradigmasından hareketle belirlerse, yani daha muhafazakâr/İslami bir dil tutturursa, AKP'yi kendi silahıyla vurabilir ve milletin/Sünni-Ulusun desteğini alarak zafer kazanabilirdi.

Dolayısıyla Ekmel Bey'in adaylığı cumhuriyetçi/Kemalist/ulusalcı akımın cumhurbaşkanlığı seçimlerinde temsil edilmemesi anlamında bir

anomali olmakla birlikte, “yeni Türkiye”nin siyasi atmosferi açısından bir normalliği temsil ediyordu.

Abdülkadir Selvi tam da bunun farkındalığıyla, Kılıçdaroğlu’nun Ekmel Bey’i CHP’lilere tanıttığı toplantının ardından yazdığı yazıda şöyle diyecekti:

> *Kılıçdaroğlu’nun, Ekmeleddin İhsanoğlu anlatımında doğruyu söylemediği bir yer vardı. Babası İhsan Efendi’nin görevi gereği Mısır’da olduğunu söyledi. İhsan Efendi, CHP’nin din eğitimiyle ilgili zulmünden dolayı Mısır’a kaçan bir isimdi. Vatan hasretiyle yanıp tutuştuğu Mısır’da hayatını kaybetti. Bugün mezarı bile Kahire’deki şehir mezarlığında. Hem de 150’liklerden, Şeyhülislam Mustafa Sabri efendi ile yan yana yatıyor. Allah bize bugünleri de gösterdi. Dinî tedrisat yaptırdığı için CHP zulmünden kaçan din âlimi İhsan Efendi’nin oğlu CHP’nin, cumhurbaşkanı adayı oldu. Bu CHP’nin, Cumhuriyet projesinin çökmesi demektir. (Yeni Şafak, “Ekmeleddin İhsanoğlu Neyin Projesi?”, 18 Haziran 2014)*

Selvi, Ekmel Bey’deki “mantık hatası”nı fark etmişti; sürekli olarak Cumhuriyet’i kurmakla övünen parti, Cumhuriyet’e muhalifliği ailevi kökenleri ve yaşamı itibarıyla sabit birini cumhura başkan yapmak için aday göstermiş durumdaydı ve bu neresinden bakılırsa bakılsın İslam paradigması üzerine kurulu yeni rejimin, yani yeni Türkiye’nin zaferiydi. Dolayısıyla İhsanoğlu kazansaydı da aslında restore edilmiş haliyle yeni Türkiye kazanacaktı.

Ekmel Bey’le Erdoğan arasındaki yarış ülke sınırları içerisinde “despotik İslam’la” “ılımlı İslam” arasındaki mücadeleye tekabül ederken, uluslararası düzlemde ise yine İslamcılıklar arası başka bir mücadeleye, Müslüman Kardeşler/İhvan çizgisiyle Selefi/Vahhabi Suud çizgisi arasındaki mücadeleye tekabül ediyordu. Kavga önce Suriye’de rejimin devrilmesine ilişkin güç mücadelesi üzerinden şekillenmiş, Türkiye ve Katar’la Arabistan arasında Suriye’ye dair bir ihtilaf söz konusu olmuştu. Türkiye ve Katar Müslüman Kardeşler unsurlarını desteklerken Suud rejimi ise Selefi militanları destekliyordu.

İhsanoğlu’nun adaylığının ardından, 19 Haziran 2014 tarihli *Yurt*’ta yayınlanan “Cumhurbaşkanlığı Seçimi: İhvan’ın Son Kalesi Düşecek mi?” başlıklı yazımda şöyle demiştim:

> *17 Aralık sonrası siyasal aktörlerin pozisyonları hızla değişirken konjonktür CHP, MHP ve Cemaat’i nesnel olarak aynı zeminde buluşturdu, o zeminin adı “AKP karşıtlığı” idi. O zemindeki ikinci buluşma ise cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde söz konusu oldu, ortaya bir*

“çatı” aday çıktı. Üstelik görebildiğim kadarıyla ve Kemal Derviş’in rolünü de hesaba katacak olursak çatıyı bir “üst akıl” çattı. O “üst akıl” İhvan rejimlerinin çöküşü sonrası Ortadoğu’yu yeniden dizayn ederken, İhvan rejimlerinin son temsilcisinin karşısına, siyasal İslam içerisindeki pozisyonunu İhvan karşıtlığı olarak benimsemiş, Ayşenur Arslan’ın deyimiyle “munis İslam”’ı temsil edecek bir figürü çıkardı.

Ekmel Bey uzun yıllar Mısır’da yaşamış olmasına rağmen siyasal İslamcı kimliğini İhvan çizgisinde şekillendirmiş bir isim değildi ve esas olarak Suud rejimiyle organik bağlantıları bulunmaktaydı. Uzun yıllar genel sekreterliğini yaptığı İslam Konferansı Örgütü’ndeki pozisyonu da bu bağlantıyla ilgiliydi ve AKP’yle aralarındaki iplerin kopmasının temel nedeni Mısır’daki İhvan karşıtı Suudi Arabistan destekli ve ABD/AB/İsrail onaylı darbeye sessiz kalması, daha doğrusu pasif destek vermesiydi. Dolayısıyla CHP, siyasal İslam içi bir kavganın taraflarından birini küresel sistemin aldığı pozisyona bakarak aday göstermeyi tercih etmişti.

İhsanoğlu’nun adaylığıyla Suud rejimi arasındaki bağlantıyı Soner Yalçın şöyle anlatıyordu:

Gül, Kral Abdullah’ın davetlisi olarak 13-17 Ekim tarihleri arasında resmî olarak hac farizasını yerine getirmek üzere Suudi Arabistan’a gitti. Mısır’daki darbeyi desteklediği için Erdoğan’ın sert çıkışlarda bulunması iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmişti ve bu nedenle Kral’ın daveti anlamlıydı. Ziyaretin son gününde Cidde’de Gül, adaşı Kral Abdullah ile görüştü. Peki “çatı” adayının açıklamasından kısa bir süre önce neler oldu? İKÖ’nün “patronu” Suudi Arabistan, –Erdoğan’ın sıcak baktığı– Mısır’daki İhvan-ı Müslimin’i, Suriye’deki muhalif cephelerden biri olan Nusra Cephesi’ni ve Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)’i terör örgütü ilan etti. Suudi Arabistan, –Erdoğan’ın sıcak ilişkiler içindeki olduğu– Katar’dan İhvan-ı Müslimin’e destek verdiği için elçisini çekti. Suudi Arabistan, Türkiye’deki istihbarat bürosunu kapattı. Ve… Suudi Arabistan, –yıllarca Ekmel Bey ile birlikte çalışmış– Dış İşleri Bakanlığı’nın İKÖ’den sorumlu Genel Müdürü Adil bin Sirac Mirdad’ı Ankara’ya büyükelçi atadı. (Sözcü, “Çatının Gizli Eli: SA”, 19 Haziran 2014)

Dolayısıyla hem iç politika hem de dış politika açısından İhsanoğlu’nun adaylığı “yeni Türkiye”ye denk düşmekteydi. Bu denkliğin siyasal toplumsal karşılığının ne olduğuna birazdan bakacağız ama öncelikle diğer aday, yani Selahattin Demirtaş üzerinde durmamız gerekiyor.

Yeni Türkiye’nin Genç Sivil kanaat önderlerinden Yıldıray Oğur, *Türkiye* gazetesinde 16 Temmuz 2014’te yayınlanan “Kımıl Zararlıları

Üzerine” adlı yazısında, Selahattin Demirtaş’la ilgili olarak şunları söylüyordu:

> *Bir Kürt siyasetçi için Kürtlerden yüzde bir civarı oylar alan CHP yerine, Kürt seçmenin yarısının oy verdiği Erdoğan’la kavga etmek daha rasyonel bulunabilir. Ama bunu Öcalan’ın darbe dediği 17 Aralık’ın, Kürt meselesini Sri Lanka gibi çözmeyi teklif eden, KCK operasyonlarının banisi Cemaatçi polis şeflerinin “hırsızlar” jargonuyla yapmak herhalde Erdoğan’ı değil barışı birinci mesele yapması beklenen bir Kürt siyasetçi için pek akıl kârı değil. Ama zaten Demirtaş’ın adaylığı pek çokları için, konuşmasındaki zekânın görülmediği heyecanlı bir politbüro elinden çıkmış IŞİD’i destekleyen Türkiye masalları, neoliberalizme sövgüleri, dünya barışı hedeflerinin doldurulduğu kendisinden yaşlı seçim vaadleri yüzünden değil, barışa destek için hiç değil, “Seçilirsem Allah Erdoğan’a yardım etsin”ler için, “Bir cumhurbaşkanı düşünün bağlamadan başka bir şey çalmıyor” sloganı için heyecan verici.*

Peki Oğur’a Demirtaş husumetiyle yüklü bu yazıyı yazdıran neydi? Oy oranı itibarıyla Demirtaş’ın Erdoğan’ın rakibi olmadığını bildiği halde neden Demirtaş’ı hedef tahtasına yerleştirmişti? Sorunun yanıtı basitti: Oğur, oy oranı itibarıyla değilse de politik olarak Erdoğan’ın bu seçimdeki “asıl” hasmının ve rakibinin Demirtaş olduğunu anlamıştı.

Demirtaş seçim kampanyasını bir karşılaştırma yaparak söyleyecek olursak, HDP’nin başka bir popüler figürü olan Sırrı Süreyya Önder’den çok daha farklı bir şekilde yürüttü. Önder, Haziran İsyanı’nın mirasını üstlenme iddiasıyla girdiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimlerinde, ifrat derecesine varacak şekilde CHP’yle ve “CHP zihniyeti”yle uğraştı ve iktidar partisi yerine “muhalefete muhalif olmayı” muhalefet etmek sandı. Dolayısıyla “yeni Türkiye”yi veri alarak ve olumlayarak eleştirilerini “eski Türkiye”ye yöneltti. Bunun sandıktaki bedelini ise büyük bir başarısızlıkla ödedi; Haziran İsyanı’nın gövdesini oluşturan kesimlerin sadece küçük bir bölümü sandığa gittiğinde Sırrı Süreyya Önder’i tercih etti. Çünkü Haziran daha önce belirttiğimiz üzere “yeni Türkiye”ye yönelik bir itirazdı.

Dahası, Önder İstanbul Büyükşehir Belediyesi için yarışırken, İmralı’ya düzenli olarak giden BDP/HDP heyetinin içerisinde yer aldı ve üstelik İmralı diplomasisinin medya yüzü haline geldi. Örneğin adaylığı esnasında Önder hem Diyarbakır Newroz’unda halka Öcalan’ın mesajını okuyor hem de Öcalan posteri altında Kürt sorununa dair açıklamalarda bulunuyordu. Başarısızlığının gerisindeki temel

nedenlerden biri de buydu: İstanbul, Önder’e baktığında bir belediye başkanı adayı değil, –üstelik öyle olmadığı halde– tipik bir Kürt siyasetçi görüyordu.

Demirtaş’ın kampanyası ise, hangi makama aday olunduğunun bilinciyle, Önder’inkinden çok daha farklı bir söylem üzerine kurulacaktı. Demirtaş, Yıldıray Oğur’u ve “yeni Türkiye”nin müptezel kalem erbabının öfkesini üzerine çekecek şekilde, söyleminin merkezine Erdoğan’ın ve AKP rejiminin, yani yeni Türkiye’nin eleştirisini yerleştirdi. “Cehape zihniyeti”yle uğraşmadı, “vesayet” demedi, hayalî darbe tehditlerinden söz etmedi, yolsuzlukları gündeme taşıdı, Erdoğan’ı bizzat yolsuzluklarla ilişkilendirdi, otoriterleşmeye ve tek adam rejimine doğru gidiş tehlikesine vurgu yaptı. Oysa Oğur’un ve diğerlerinin beklentisi “müzakere süreci” nedeniyle Demirtaş’ın ve Kürt siyasetinin Erdoğan’a minnet duyacağı ve onu yıpratmaya girişmeyeceği yönündeydi.

Demirtaş’ın kampanyasını farklı kılan başka bir özellik ise söyleminin “Türkiyeli” karakteriydi. Demirtaş Kürt sorunu merkezli bir söylemi dillendirmedi, sadece Kürtlere seslenmedi, “Öcalan’a özgürlük” gibi cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde karşılığı olmayacak uçarılıklara girişmedi. Bilakis, Türkiye’de yaşayan tüm insanların ortak sorunlarını gündeme getirdi. Soma’dan Diyarbakır’a uzanan bir hat olduğunu söyledi; Şırnak İzmir’e, Karadeniz Hakkari’ye el uzatıyor” dedi. Örneğin İzmir’de yaptığı mitingde halka şöyle seslendi:

> *Devlet sadece kendi için orada. Türkler de yönetmiyor ki devleti, hepimiz beraber eziliyoruz. Aramıza nifak tohumu ekiyorlar. Biz burada ırk, dil, din, cinsel yönelim ayrımı yapmamalıyız. Farklılıklarımızla beraber olmalıyız, yaşamalıyız. İşte bütün renklerle meydanlardayız. Ezilen bütün kimlik ve inançlarımızla renklerimizi yarın sandığa yansıtalım. İzmir halkı uzatılan bu barış ve kardeşlik elini tutmalıdır. Demokratik çözüm Kürtler ve AKP arasında değildir. Halklar arasındadır. Yeni anayasayı da ancak böyle yazabiliriz (http://www.etha.com.tr/Haber/2014/08/09/politika/demirtas-ozerklik-en-cok-izmire-yakisir/)*

Demirtaş emek ve sosyal adalet eksenli bir dil kullandı, dinsel özgürlüklerden de söz etti ama İslami bir vurgusu hiç olmadı, seküler bir tavır takındı. Ödülünü ise 12 Eylül’ün seçim barajını yıkmaya bir iki

adım kaldığını gösteren bir oy oranını yakalayarak aldı. Demirtaş'ın Türkiyeli söylemine Türkiye halkı belli bir ölçüde destek vermiş oldu.

Seçim sonrası yaptığı ilk açıklamalara bakıldığında, Demirtaş'ın da yakalanan başarıyla Türkiyelileşme arasında bir bağlantı kurduğunu gösteriyordu:

> *Türkiye'nin her yerinde savunduğumuz ilkelerin gönülden tartışılmasını arzuladık ve bunu önemli ölçüde başardık. Ortaya koyduğumuz temel ilkeler Türkiye'nin her yerinde karşılık buldu. Seçim kampanyamız önemli bir çıkış, önemli bir başarı yakalamıştır. Yarından itibaren partimizi büyük bir kitle partisi yapmak için çalışmaya başlamak ilk hedefimiz olacaktır. Bize oy vermeyi düşünenler bundan sonra oy vereceklerdir. Irkçı mezhepçi çizginin çatı çizgisi dâhil iflas ettiği ortaya çıkmıştır. Eminim ki bize oy vermeyi arzulayan milyonlar bu seçimde olmasa da bir sonraki seçimde vermeyi kararlaştırmıştı. Elde ettiğimiz sonuç oran itibarıyla hemen hemen hedeflerine ulaşmıştır. (Radikal, 10 Ağustos 2014)*

Peki seçimi Erdoğan'ın kazanması Erdoğan ve AKP rejimi açısından nasıl bir anlam taşıyordu. Bu noktada bu soruyu yanıtlamaya çalışalım.

12 Mart Darbesi'nin ardından, 1972'de Necmettin Erbakan ve iki arkadaşı Anayasa Komisyonu'na bir Anayasa değişikliği önerisi sunarlar ve başkanlık sistemine geçilmesini talep ederler. Değişikliğe ilişkin gerekçelerini ise şöyle belirtmişlerdir:

> *Tarih, milletimizin itimad ve sevgisine tam manasıyla mazhar olan devlet adamları idaresinde büyük hamleler yapmaya ve merhaleler aşmaya muvaffak olduğunu gösteren pek çok misallerle doludur… Milletimizin fıtratında mevcut olan bu karakterin tam tecellisine imkân verecek şekilde milletimizin maddi ve manevi potansiyelinin kuvveden fiile çıkmasına engel olan bütün antidemokratik kanuni kayıtların kaldırılması tarihi hakikatlerin ortaya koyduğu bir zarurettir… Fransa ve Amerika'da olduğu gibi başkanlık sisteminin… kabulü ve başkanın tek dereceli olarak doğrudan doğruya millet tarafından seçilmesine imkân verilmesi… faydalı ve zaruri bulunmaktadır. (Akt. Sevinç, 2014: 235)*

Erbakan ve arkadaşlarının gerekçesi muhafazakâr tarih ve siyaset anlayışının bir özeti niteliğindedir âdeta. Bütün sağ ideolojilerin ortak paydası olarak, tarih "büyük adamlar"ın eseridir. Hayatı, fikirleri ve eylemleriyle büyük adamlar milletlerine önderlik ederler ve onları parlak bir geleceğe taşırlar. Türk sağı özelinde, Milli Görüş geleneği de dâhil olmak üzere, bu tarih anlatısının altın çağı hiç şüphesiz Osmanlı İmparatorluğu ve padişahlardır. Padişahların dehası ve devlet adamlığı sayesinde Türk milleti bir "cihan imparatorluğu" kurarak "alem"e

“nizam” vermiş, “ilayi kelimetullah davası” peşinde koşmuştur. Özellikle 1960’ların ortalarından itibaren Türkiye’de sol akımların ve işçi sınıfı hareketinin yükselmesiyle birlikte Osmanlı, sağ partiler açısından temel referans noktalarından biri haline gelmiştir. Kemalist aydınların önemlice bir bölümünün sol düşüncelerden etkilenerek giderek sola kaydığı ve solun hem ideolojik hem de kültürel alanda hegemonya kurmaya başladığı bir dönemde sağcı aydınlar ve partiler özellikle taşralı gençleri antikomünist mücadeleye dâhil edebilmek için hem İslami söylemlerini hem de Osmanlıcılığı yükseltmeyi tercih etmişlerdir. Böylelikle solcular milletinin değerlerine yabancılaşmış, Batı öykünmecisi, köksüz ve temelsiz ideolojilerin temsilcileri olarak gösterilirken, milliyetçi ve muhafazakâr akımlar kendilerini kadim değerlerin temsilcisi, yerli ve özgün olarak sunabilecekler, kutsal bir davanın günümüzdeki temsilcisi olduklarını iddia edebileceklerdir.

Örneğin bu dönemde MHP Osmanlı sancağındaki üç hilali parti bayrağı olarak seçerek, gençlik örgütü olan Ülkü Ocakları’nın bayrağına ise bir hilal içerisinde ulumakta olan bir bozkurt figürü yerleştirilerek hem Osmanlı’ya hem de Osmanlı öncesi Türk geçmişine göndermede bulunmuştur. MHP’nin önemli ideologlarından biri olan Dündar Taşer emperyal bir devlet hayalini “Büyük Türkiye” terimiyle ifade etmiş; Süleyman Demirel ise 1977 yılında yayınlanan kitabına aynı ismi, yani *Büyük Türkiye* ismini vermiştir. Bunun yanı sıra Milli Nizam Partisi ve Milli Selamet Partisi’nin parti programlarında geleceğin büyük Türkiye’sinin Osmanlı benzeri bir devlet olacağı söylenmiştir. Dolayısıyla 1980’lere gelindiğinde, hem merkez hem milliyetçi hem de İslami sağda Osmanlı temel referans noktalarından birini teşkil eder hale gelmiştir. AKP de sağın bu mirasını devralmış, “büyük Türkiye” söylemini sahiplenmiştir: Bugün o parlak günlere, o altın çağa dönmek için padişah benzeri büyük ve deha sahibi bir lidere ihtiyaç vardır. “Millet”te açığa çıkarılmayı bekleyen bir potansiyel mevcuttur ve bu potansiyeli çıkaracak olan da işte liderdir, yani Recep Tayyip Erdoğan’dır.

Geçmişten bugüne özellikle milliyetçi-muhafazakâr sağ partilerin söyleminde geçmişteki altın çağa özlemin belirleyici olduğu bir

emperyal vizyon bulunur; ancak mesele sadece bu değildir. Liberalizmle muhafazakârlığın sentezi olarak merkez sağ siyaset açısından başkanlık, bürokrasiye takılmadan ve “vesayet odakları” tarafından engellenmeksizin millete hızlı bir şekilde hizmet götürebilme rüyasının somutlaştığı sistemdir ve sağ Özal’dan Erdoğan’a bu rüyayı görmeye devam etmekte, bir gün hayata geçirebileceğini düşünmektedir. Özellikle 1980 sonrası, neoliberalizmle ve sermayenin dolaşım hızının artışıyla birlikte, devletler açısından esas hedef sermayenin pürüzsüz ve hızlı bir şekilde akışını garantiye almak olmuştur. Tam da bu nedenle, özelleştirmeler, yatırım kararları, kamulaştırmalar, banka kurtarmaları vs. gibi söz konusu akışı hızlandıracak uygulamalar, bu uygulamaların hızlarını keseceği gerekçesiyle bir yandan parlamento tartışmalarının dışına çıkarılmaya, öte yandan ise yargısal denetimden muaf tutulmaya çalışılmıştır. Bu ise yasama ve yargıya karşı yürütmenin güçlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Dolayısıyla başkanlık sistemi muhafazakâr tarih anlatısıyla günümüz neoliberal politikalarının bir sentezini oluşturmakta ve sağ iktidarlar açısından bir “arzu nesnesi” niteliği taşımaktadır. Neoliberal-muhafazakâr bir parti olarak AKP ve neoliberal-muhafazakâr bir lider olarak Erdoğan da sağın o kadim arzusuna uygun bir şekilde hareket etmektedir ve bugün görünen manzara itibarıyla arzulananın elde edilmesine ve rüyanın hayata geçirilmesine birkaç adım kalmış durumdadır.

Önce Haziran İsyanı ve sonrasında 17-25 Aralık Operasyonları’yla AKP’nin hegemonyasının sarsılmasıyla birlikte başkanlık sistemi tartışmaları kamuoyunun gündeminden çekilmişse de, 30 Mart’taki sandık zaferinin ardından, cumhurbaşkanlığı seçim süreci “başkanlık” konseptli bir zeminde yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Süreç boyunca Erdoğan “yeni Türkiye” söylemini çok daha güçlü bir şekilde vurgulamış ve “cumhura başkan seçiliyor” ya da “koşan, terleyen cumhurbaşkanı” gibi ifadelerle kamuoyu fiilî bir başkanlık sistemine geçişe hazırlanmıştır.

Dahası Erdoğan seçimin ilk turunda cumhurbaşkanı olmasına rağmen, tıpkı seçim sürecinde olduğu gibi başbakanlıktan istifa

etmemiş, partisini 27 Ağustos 2014'te yeni genel başkanın ve başbakanın seçileceği kurultaya kendisi götürmüştür. Bu ise neresinden bakılırsa bakılsın, "12. Cumhurbaşkanı ve Başbakan Erdoğan, partisinin il başkanları toplantısında konuşuyor" örneğinde görülebileceği üzere, rejim açısından "tuhaf" bir durum yaratmıştır

Yapılan tartışmalara ve açıklamalara bakıldığında, "yeni Türkiye" Atatürk Orman Çiftliği arazisinde yapılan "Ak Saray"dan yönetilecek, Erdoğan fiilen bir devlet başkanı olacak, yakın çevresindeki danışmanlar bir "gölge kabine" gibi hareket edecek, bakanlar ise icracı bir işlev üstlenecekler, başbakan da elbette ki Erdoğan'a tabi bir şekilde ve fiilen devlet başkanı yardımcısı sıfatıyla bakanlıkların koordinasyonu görevini yerine getirecektir.

Fiilî devlet başkanlığı, Erdoğan'ın partinin de iplerini elinde tutmak arzusuyla birleştirildiğinde, ortaya bir parti-devleti manzarası çıkmaktadır. Ancak Erdoğan'ın en yakınındaki isimlerden oluşacak gölge kabineyle birlikte düşündüğümüzde, parti-devletinin merkezinde Erdoğan'ın yakın çevresi ve ailesindekilerden oluşan bir kliğin bulunacağını öngörmemiz ve bunun da önceki sayfalardaki "aile-devleti" tezimizi doğruladığını söylememiz mümkün hale gelmektedir.

Kanımca yakın gelecekte rejimin kaderini belirleyecek olan da tam da söz konusu bu klikle parti arasındaki iktidar kavgası olacaktır; yani aile-devleti kliğiyle parti-devletinin "memnuniyetsiz" odakları arasında bir kavga kaçınılmaz görünmektedir ve –diğer faktörleri analizin dışında bırakarak söyleyecek olursak elbette– Erdoğan'ın da partinin de rejimin de varlığını devam ettirip ettiremeyeceği bu kavganın sonucuna bağlı olacaktır.

Bu tezimizi temellendirme gayretiyle tarihsel olarak şöyle bir resim çizmemiz mümkün görünmektedir:

- AKP ve Cemaat gayriresmî koalisyon ortakları olarak birlikte eski rejimin elitlerini ve kadrolarını tasfiye ederek "kansız iç savaş"tan galibiyetle çıkmışlardır.
- Devlet aygıtı ele geçirilip iktidarın nasıl paylaşılacağı meselesi gündeme geldiğinde, AKP'yle Cemaat arasında –temelleri çok daha

önceleri atılmış– bir paylaşım savaşı yaşanmış, Erdoğan ve etrafındaki klik bu kavgadan –şimdilik– devrilmeksizin çıkmayı başarmıştır.

- Yola Cemaat'siz devam edilmeye başlandıktan sonra, bu sefer Tayyip Erdoğan köşke çıkmış, ancak daha çıkar çıkmaz bu sefer de Erdoğan'ın etrafındaki klikle Abdullah Gül ve etrafındaki AKP kadroları arasındaki bir iktidar savaşının sinyalleri gelmeye başlamıştır.

Özellikle Yalçın Akdoğan, Mustafa Varank, Yiğit Bulut, Süleyman Soylu gibi gölge kabineyi oluşturan danışman kadrosuyla Ali Babacan-Abdullah Gül arasında bir gerilim olduğu cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Örneğin Yiğit Bulut, Ali Babacan'ı paralel yapının hizmetinde olmakla eleştirmiş, bu eleştiriler "havuz medyası"nda kendine bolca yer bulmuştur. Yalçın Akdoğan ise *Yeni Şafak*'ta Yasin Doğan mahlasıyla 13 Ağustos 2014'te yazdığı "Erdoğan ve Partinin Geleceği" adlı yazıda Erdoğan kliğinin Abdullah Gül'e bakışını net bir şekilde ortaya koymuştur.

Akdoğan yazısında öncelikle "yeni Türkiye"de cumhurbaşkanlığı makamının taşıdığı anlam üzerinde durarak şöyle der:

> *Halkın doğrudan cumhurbaşkanını seçmesinin "yeni Türkiye'"nin inşasında önemli bir kilometre taşı olduğunu söylüyoruz. Yeni Türkiye metaforunda Erdoğan'ın yükleneceği misyon büyük önem taşıyor. "Erdoğan Köşk'e çıksın bir şeye karışmasın" yaklaşımında olanlar, bu tasavvuru ve ideali kavrayamamış olurlar. Gerek halk seçtiği için gerek Erdoğan gibi güçlü bir lider yüklendiği için bu makam ister istemez "etkili" bir makam olacaktır.*

Bu "etkili" makam "yeni Türkiye'yi yöneteceği için, başbakanın da Erdoğan'la "uyum" içerisinde çalışması bir zorunluluktur:

> *AK Parti'nin geleceği hakkında söz söyleyenlerin "yeni Türkiye" idealini ve yeni Türkiye'de belirlenen misyon ve rolleri göz ardı etmesi büyük bir yanılgı olur. AK Parti'nin başına geçecek isim elbette ki halkın ve partinin kabulüne mazhar olabilecek bir kişi olacaktır. Ama daha önemli olan "yeni Türkiye'"de belirlenen rolleri yadsımaması ve cumhurbaşkanı-başbakan uyumunu üst düzeyde tutması olacaktır.*

Yazının bundan sonrası, AKP genel başkanının ve başbakanın belirleneceği kurultayın tarihi olarak, görev süresinin bitmesinden bir gün öncesi belirlenen ve böylelikle "şimdilik bekle" denilen Abdullah Gül'e yönelik bir mesaj niteliği taşımaktadır. Akdoğan isim vermeksizin Gül ve etrafındakilere şöyle seslenir:

Erdoğan dokuz seçimi de kazanmış, birçok kişiye de önemli makamlar kazandırmıştır. Ak Parti içinde yeni dönemi "makam taksimatı" mantığıyla ele alacak ve partinin bugüne kadarki siyaset felsefesine ve dava anlayışına aykırı hareket edecek kimse olmadığını düşünüyorum. Birçok değerli isim AK Parti'nin kuruluşundan bu yana önemli katkılarda bulunmuş ve önemli bir misyon icra etmiştir. Bu hareketin gençlerle aşılanması ve yeni hedeflerin yeni kuşaklarca benimsenmesi fikriyatı doğru algılanmalıdır. Kimse kendi kişisel pozisyonunu korumak için dava söylemini perde olarak kullanmamalı, kendisini olmazsa olmaz göstermemelidir. AK Parti kulislerin değil kural ve kurulların partisidir. Partinin geleceği adına söz söyleme yetkisi yetkili kurullara aittir. Erdoğan'ın iradesi ve ilgili kurulların takdiri tüm kişisel söylemlerin ve hesapların üzerindedir.

Aslında Erdoğan'ın 10 Ağustos gecesi yaptığı balkon konuşmasına bakıldığında Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığını da "eski Türkiye" parantezine yerleştirdiği görülebilir. Erdoğan "yeni Türkiye'nin kurucu lideri" unvanına sahip olabilmek adına, kendi cumhurbaşkanlığını bir milat olarak göstermeyi tercih etmiş ve bunu da şu cümlelerle ortaya koymuştur:

Artık devletin ve milletin iki ayrı istikameti bulunmuyor. Bugünden itibaren aynı istikamete bakıyor. Bir olarak aynı rotada yürüyor. 12 Eylül 2010 tarihinde yüzde 58 oy oranıyla kabul edilen anayasa değişikliği 12 Eylül Darbesi'nin izlerini hatırlayın silmişti. Bugün ise 27 Mayıs 1960 parantezi artık kapanmıştır. 27 Mayıs'ın bir vesayet aracı olarak Türkiye'ye dayattığı cumhurbaşkanlığı anlayışı artık tedavülden kalkmıştır. Biz 13 yıl önce 14 ağustos 2001'de Ak Parti'yi kurarken ne demiştik? Menderes gibi "yeter" demiştik. Yeter söz milletindir demiştik. Ama bir şey daha ilave etmiştik. "Yeter söz de milletin, karar da milletindir" demiştik. İşte şimdi söz de, karar da milletin uhdesine geçti. Aracılar vasıtasıyla cumhurbaşkanı seçmediniz. Bizzat kendiniz seçtiniz. Önemli olan burası.[2]

Erdoğan'la Gül arasındaki gerilimin temel nedeni, Erdoğan'ın, rejime yönelik bir restorasyon planının mevcudiyetini ve o planın içerisinde kendi yerine düşünülen ismin Abdullah Gül olduğunu bilmesidir. Tam da bu nedenle Erdoğan hem cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde hem seçim sonrasında o restorasyonun aktörlerinden biri olacağını bildiği "paralel yapı"yla mücadeleye devam edeceğini söylemiştir. Erdoğan kliğinin hem Ali Babacan'a hem de Abdullah Gül'e yönelik temel eleştirisi de "paralel yapı"yla yani Gülen Cemaati'yle mücadeleye yeterince katkı yapmadıkları, hatta zaman zaman Cemaat'le geleceğe dair projeksiyonlar yaptıkları yönündedir. Örneğin Fatih Tezcan cumhurbaşkanlığı seçiminin ertesi günü, AKP MKYK toplanmışken

Abdullah Gül'ün "partime döneceğim" şeklinde bir açıklama yapmasının ardından twitter hesabından şöyle yazmıştır:

> *Gezi'de mesaj alan bir CB oldu. "Dış güçler diye bir şey yok" diyebildi. Sisi'yi tebrik etti. Abdullah Gül, AK Parti'nin kendini inkârı olur. Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu olacakken, seçimin ertesi günü A. Gül'ün dönüşü ve dayatılması "Gül-en Lobisi" iddialarımızı güçlendiriyor.*

Yine kliğe yakın isimlerinden biri olan ve "istihbarat" meseleleriyle son derece içli dışlı olduğu bilinen Cem Küçük de cumhurbaşkanlığı veda resepsiyonuna "paralel medya" olarak adlandırdıkları Cemaat medyasından temsilcilerin çağrılmasyla ilgili olarak Abdullah Gül'ü sert bir şekilde eleştirmiş ve Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı döneminde tek bir Cemaatçinin bile köşk kapısından içeri giremeyeceğini söylemiştir:

> *Paralel çetenin malum bir de medyası var. İki gün önce Çankaya'da veda resepsiyonu vardı. Buraya seçim gecesi Erdoğan'a suikast iması yapan, tehdit eden zavallı ve loser bir Ankara temsilcisi de davet edilmiş. Bu tek kelimeyle ayıptır. Erdoğan'a kelepçe takılmasını savunan bir diğer yitik paralel gazeteci de ayaküstü Fidan'la, şunla bunla son kez görüştük diyor. Bu adamlarda zerre utanma yok. Haysiyet yok. Hapse atmak istedikleri, İrancı, El-Kaideci dedikleri insanlarla yan yana gelmek bu insanlarda zerre olumsuz etki yapmıyor. Tam utanmazlar. Erdoğan Çankaya'ya çıktıktan sonra paraleller, paralellerin kontrolündeki hiç kimse oraya adımını dahi atamayacaktır. Çünkü bu hainlerin yaptıkları affedilir gibi değil. Şimdi af dilemeye çalışıyorlar ama iş işten geçti. (Yeni Şafak, "Çözüm Süreci, Paralel Çete ve Yeni Türkiye", 14 Ağustos 2014)*

Kongre aracılığıyla ve "başbakanla parti genel başkanı iki farklı kişi olmasın" söylemi kullanılarak Abdullah Gül'ün partinin başına geçmesi –şimdilik– engellenmiştir. Ancak Gül'e yakın gazeteciler hem AKP tabanının hem de AKP'ye oy vermeyen kesimlerin Gül'ü AKP'nin başında ve başbakan olarak görmek istediğini yazmaya başlamışlardır. Örneğin Gül'ün en yakınındaki isimlerden biri olan Fehmi Koru 13 Ağustos 2014 tarihli *Habertürk*'teki "Abdullah Gül: Misyon Adamı" adlı yazısında şöyle demektedir:

> *Yapılan araştırmalarda AK Partili seçmenin büyük çapta partinin başında görmek istediği isim o; isteyenlerin oranı yüzde 70'lerin üzerinde ve her geçen gün oran daha da tırmanıyor. Benzer bir beklenti AK Parti teşkilatında da var ve yedi yıl öncesine kadar birlikte siyaset yaptığı arkadaşlarında bu istek çok daha fazla. Dıştan bakıldığında hemen fark edilen bir başka gerçek de şu: AK Parti'ye oy vermeyen kitleler de Abdullah Gül'ün siyasette yer almasından memnun olacağa benziyor... AK Parti'ye yeni bir heyecan, oylarına*

ek katkı için en uygun formül, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı sonrası yeniden siyasi hayata dönmesi görünüyor.

Koru'nun söylediği şey açıktır: Taban Abdullah Gül'ü istediği gibi, AKP'ye oy vermeyenlerin de tercihi Gül'dür. Yani Gül yeni "büyük uzlaşma"nın, yani rejimin normalleşmesine yönelik bir restorasyon hamlesinin baş aktörü olacaktır, Gül'ün misyonu budur.

Gül'ün bugün değilse de 2015'te partinin genel başkanı ve başbakan olması ihtimali ise Erdoğan kliği tarafından şimdiden bertaraf edilmek istenmektedir. Yalçın Akdoğan, katıldığı bir TV programında seçilecek genel başkanın geçici olmayacağını ve başbakanlık koltuğunda partinin 2023 hedefiyle çalışacağını söyleyerek, "emanetçi" formülünü benimsemediklerini ilan etmiştir.

Peki AKP bu durumdayken "yeni-CHP"de işler ne durumdadır? "Yeni rejimin ana muhalefet partisi" olmaya soyunan ve "Sünni-Ulus" söylemini içselleştirerek siyaset yapmaya çalışan, cumhurbaşkanlığı makamına da buna uygun bir aday gösteren CHP'de, seçim gününe kadar ertelenen kriz, 11 Ağustos itibarıyla ortalığa saçılmış durumdadır. Seçim sürecinde adaylık için adı gündeme gelen Emine Ülker Tarhan ve Muharrem İnce, ayrı ayrı düzenledikleri basın toplantılarında partiye yönelik çok sert eleştiriler yönelterek kurultay çağrısında bulunmuşlardır. Bu çağrı gayet anlaşılabilir olsa da, "ilginç" olan her iki ismin de "sol"a dair bir vurgu yapmaktaki ısrarlarıdır.

Örneğin Muharrem İnce, sonuçlar açıklandıktan sonra twitter hesabından 5 maddelik bir açıklama yapmıştır:

1- Ortada büyük bir hezimet var, hâlâ susmak ve başarılıyız demek yakışmıyor. Bu durumu kabullenemeyiz, geçiştiremeyiz.
2- Yurttaşlarımızın umutsuzluğa sürüklenmesini ve partimin eriyip gitmesini seyretmeyeceğim.
3- Bu kötü sonucu öngördüm, uyardım ama partime zarar vermemek için sustum ve seçimi kazanmak için çalıştım.
4- Atatürk'ü terk eden, emeği önemsemeyen, kuruluş felsefesinden uzaklaşan, solu yok sayıp çareyi sağda arayanlar CHP'de başarılı olamaz.
5- Şimdi hezimete kılıf bulma zamanı değil, çare olma zamanıdır. (http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/muharrem-ince-solu-yok-sayip-careyi-sagda-arayanlar-basarili-olamaz-haberi-95725)

Emine Ülker Tarhan ise yanına partinin "ulusalcı" olarak bilinen Birgül Ayman Güler, İsa Gök, Süheyl Batum ve Dilek Akagün Yılmaz

gibi milletvekillerini alarak yaptığı açıklamada hem “sol” hem de “Gezi” vurgusu yapmıştır:

> *Erdoğan’ın icraatlarını beğendiğini açıklayan bir aday çıkarılması tam bir fiyaskodur. Cumhuriyet mağdur edilmiştir. Sol şerit tamamen boş bırakılmıştır. Siyaset boşluk kaldırmaz. Demirtaş’ın oy artışının da sorumlusu solun evrensel ilkeleriyle ilgili bir kelam etmeyi unutan muhafazakâr elitizme teslim olan bu anlayıştır. CHP’yi bu çaresiz hale düşürenler şimdi mutlu mu? Kendi tabanına yabancılaştırmaktan, belleğini silip, kurucusunu unutturmaya çalışmaktan, Gezi ruhunu terk etmekten ne kazandılar. Bir şeyin aslı varken kimse suretine oy vermezdi ki. Erdoğan kaybetse bile kendi anlayışını muhalefete dayatabildiğine göre yarışın galibi sayılırdı zaten. (http://www.milliyet.com.tr/sol-serit-bos-birakilmistir/siyaset/detay/1924821/default.htm)*

Tarhan’ın açıklamasını “ilginç” kılan noktalardan biri de budur. Herhalde oturup saatlerce tartışsalar “sol”un tanımı üzerinde bir uzlaşmaya varmayacak olan iki isimden biri, diğerinin başarısını kendi partilerinin sol şeridi boşaltmasına bağlamakta ve böylelikle zımnen de olsa Demirtaş’ın kampanyasını başarılı kılanın sol bir söylemi dillendirmiş olması olgusunu kabul etmiş olmasıdır.

MHP’yi etkisiz eleman, Bahçeli’yi ise “ebed müddet genel başkan” olarak görüp analiz dışı bırakarak soracak olursak, AKP, CHP ve HDP’yi yeni rejim inşasında yakın gelecekte neler beklemektedir peki?

Tekrara düşmemek adına özetleyerek söyleyecek olursak, cumhurbaşkanlığı seçiminin sonrasında AKP içerisindeki bir güç savaşının ilk işaretleri gelmeye başlamış durumdadır. Gül restorasyonun aktörü olmaya heveslidir ve hem uluslararası sistem hem de büyük sermaye-CHP-MHP-Cemaat tarafından Erdoğan’a karşı desteklenebilecek bir figür olarak görülmektedir. Rejimin bir “Erdoğan rejimi” mi yoksa bir “AKP rejimi” mi olacağı sorusunun yanıtında en belirleyici şey tam da bu AKP içi güç mücadeleleri olacaktır.

CHP’de ise bu kitabın yazıldığı sıralarda kurultay çağrıları yapılmaktadır ve Kılıçdaroğlu bu çağrıları kabul etmişe benzemektedir. Kılıçdaroğlu yapılacak kurultayda, partideki ulusalcıları ve Baykalcıları tasfiye edebilecek kadar güçlü olsa da CHP’nin yeni rejim inşasındaki rolünü belirleyecek olan şey, bu tasfiyelerden ziyade izleyeceği politikalar olacaktır. CHP yönetimi “sol” bir söylemle ulusalcı ve Baykalcıların karşısına çıkacaktır ama bu söylem büyük ihtimalle

“liberal” bir karakter taşıyacak ve “sağcılaşarak büyüme” stratejisinin kılıfı işlevini görecektir. Bu ise restore edilmiş ve Erdoğansızlaştırılmış bir AKP rejimine itiraz etmemek, siyasetini, söylemini ve eylemini bu rejimin kırmızı çizgileri içerisinde kurmak anlamına gelecektir.

HDP’nin Demirtaş şahsında kazandığı başarı bütün dikkatleri HDP’ye yöneltmiş, partiye yönelik beklentileri artırmıştır. Seçimden en kârlı çıkan parti olduğunu kolaylıkla söyleyebileceğimiz HDP, yine de rejim inşasının kırılganlıklarından azade değildir.

Demirtaş’ın Türkiyeli ve sol söyleminin yeni Türkiye’nin ideologlarını nasıl kızdırdığından yukarıda söz etmiştik. Ancak mesele sadece AKP’li ideologlar değildir; Kürt hareketinin içerisindeki liberal ve muhafazakâr unsurlar da hem sol söylemden uzaklaşılmasını hem de daha “Kürdistani” bir dil tutturulmasını talep etmektedirler. Özellikle 30 Mart sonrası HDP’ye HDP içerisinden gelen Kürt ulusallığına dayalı bir siyaset yerine “marjinal solla iş birliği” eleştirileri, Demirtaş’ın aldığı oy oranıyla, şimdilik rafa kaldırılmışsa da, ilk fırsatta yeniden dolaşıma girecektir.

Dahası, hem “yeni Türkiye”nin hem de HDP’nin kaderi, “müzakere”lerde varılacak noktaya bağlıdır. Müzakerelerin başlamasıyla birlikte Kürt hareketi kendisine ülkenin batısında da geçmişe nazaran daha kolay siyaset yapma alanı bulmuş, silahların susması, sözün kendisini değerli kıldığı için, Demirtaş’ın söylediklerine Kürt olmayan kesimlerden de kulak verilir olmuştur. Yine de müzakere sürecinin Kürt hareketi içerisinde bir “dejenerasyon” etkisi yarattığı görmezden gelinemeyecek bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır. Hareketin özellikle legal unsurları içerisinde “AKP giderse barış süreci biter” yaklaşımına sahip olan, AKP rejimine özsel bir itirazı bulunmayan ve bu rejimin iktisadi/siyasi getirilerinden faydalanan, bu nedenle de kimi konularda kolaylıkla AKP’yle yan yana düşebilen bir kesim bulunduğunu iddia etmek mümkün görünmektedir.

Dahası, HDP’li vekiller ve Demirtaş, son derece sert bir Erdoğan karşıtı seçim kampanyası izlemelerine rağmen, Erdoğan’ın Meclis’teki yemin törenine katılmışlar, hatta Demirtaş ve kimi HDP’li vekiller Erdoğan’ı alkışlamaktan kaçınmamışlardır. Devamında ise yine kimi

vekiller Köşk'teki resepsiyona katılmış ve "diplomatik zorunluluğun" ötesinde gayet "samimi" bir manzara ortaya koymuşlardır. Bunun Demirtaş'a/HDP'ye AKP karşıtlığı ve sol adına oy veren kitlelerde bir hayal kırıklığı ve öfke yaratmaması imkânsızdır ki tam da öyle olmuştur. Özellikle sosyal medyada, Demirtaş'a oy verenlerin bir bölümünün hayal kırıklıkları açıkça gözlemlenebilmiş, en başından beri Demirtaş'a mesafeli duranlar ise yaşananların bu duruşlarını doğruladığını yoğun bir öfke eşliğinde dile getirmişlerdir.

Radikal'den Ezgi Başaran'ın yaptığı röportajda Demirtaş alkışı, "halk iradesine saygı göstermek" ve "farklı bir muhalefet anlayışı"yla açıklamış ve şöyle demiştir:

> *Salonda iki cumhurbaşkanı adayı vardı, biri kazandı. Biri de bendim. Rakibim kazanmış kürsüde yemin ediyordu. Salonda hiç kimse alkışlamasaydı dahi ben alkışlardım. Erdoğan'ın kişiliğini alkışlamak değil, yüzde 52 oy veren iradeye duyduğum saygının ifadesi. Alkışlanması gerekiyordu, o iradenin. Adaletsiz olduğunu biliyoruz ama O'na oy verenler, aptal, gerizekalı ya da hırsız değil halktır ve halk ayakta alkışlanır. Halkın iradesi ayakta alkışlanır. Ben yapmasaydım benim kişiliğime, siyaset anlayışıma ters olurdu. (…) CHP yönetimi benimle uğraşacağına bizimle birlikte demokratik mücadeleyi nasıl güçlendireceklerini tartışmasını yürütseler daha faydalı olur. 12 yıldır AKP'yi güçlendiren CHP'nin bu muhalefet tarzıdır, bu şekilde mızıkçılık yaparak bu noktaya getirdiler. Erdoğan'ı Erdoğan yapan, O'na fırlatılan kitapçıktır.*

AKP'nin fetişleştirdiği "milli irade" kavramına benzer bir şekilde "halk iradesine saygı"dan bahseden bu açıklama da Demirtaş'a yönelik eleştirileri derinleştirmiş, ”Türkiyelileşme" siyasetinin geldiği noktanın "yeni Türkiyelileşme" olduğu belirtilmiştir. HDP henüz "yeni Türkiye'nin muhalefeti" gibi bir pozisyonun içerisine tam olarak girmemişse de, müzakere sürecinin gidişatına bağlı olarak, bütünüyle bu eksene oturabileceği konusundaki kaygıları haklı olarak besleyen bir tutum içerisindedir.

Peki yeni Türkiye'nin de HDP'nin de kaderini belirleyeceğini kolaylıkla iddia edebileceğimiz müzakerelerde varılabilecek nokta neresidir?

AKP iktidarının yakın dönemde bırakın demokratik özerkliği, genelleştirilmiş bir ana dilde eğitimi dahi kabullenmesi mümkün görünmemektedir. Öcalan'a af vs. ise hâlâ kamuoyu açısından infial

yaratacak bir niteliğe sahiptir. Meclis'te müzakereleri ve silahsızlanmayı doğrudan izleyecek heyetler kurmak pek olasılık dâhilinde görünmemektedir. Bu durumda, yani devletin yapabileceklerinin ve atabileceği adımların bir sınırı olduğu bilindiğine göre, ne olacaktır? Kısa vadede çatışmaların yeniden başlayacağını iddia etmek mümkün olmasa da, müzakere sürecinin, hele hele Rojava ve Irak'ta IŞİD gibi bir tehdit söz konusuyken ve Yeni-Osmanlıcı politikalarla cihatçı terör arasındaki bağlantı biliniyorken, pamuk ipliğine bağlı olduğu bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Böylesi bir bölgesel konjonktürde PKK'nin silah bırakması mümkün değildir. Tam da bu nedenle, şiddetin yeniden devreye girip silahların konuşması gibi bir durumda, HDP projesi de Türkiyeli bir proje olma anlamında geçerliliğini yitirecek, siyaset yapma zeminini büyük ölçüde kaybedecektir.

Bunun da ötesinde, eğer çatışmalar yeniden başlarsa, bugün geçmişe göre denkleme eklenen yeni faktörler göz önüne alınarak söylendiğinde, hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Çünkü artık, Rojava'da PKK ideolojisinin kurucusu olduğu yeni bir özerk devlet yapılanması şekillenmektedir ve bu nedenle Kürt hareketinin silahlı güçleri sadece bir gerilla yapılanması olmanın ötesine geçerek, düzenli ordu hüviyetine kavuşmaya başlamıştır. Dahası, bölgede devlet gibi hareket eden ve çok büyük bir alanı kontrolü altında tutan eski adıyla Irak Şam İslam Devleti (IŞİD), yeni adıyla İslam Devleti (İD) gibi yeni bir aktör ortaya çıkmıştır. PKK ise IŞİD'in Rojava'ya yönelik saldırılarının ardından Irak'ta Ezidilere yönelik bir katliama girişmesiyle birlikte savaş alanına inmiş, IŞİD'le savaştan kaçan Barzani güçleri hem Kürtler arasında hem dünyada büyük bir itibar kaybına uğrarken, PKK hem cihatçılara karşı savaşan modern bir örgüt imajını Batı'ya sunabilmiş hem de Irak Kürtleri üzerindeki etkisini hiç olmadığı kadar artırmıştır.

Dolayısıyla yeniden başlayacak bir savaşın, bu sefer Suriye'deki rejimin, Rojava'nın, IŞİD ve Nusra gibi cihatçıların, peşmergenin ve Irak'taki merkezî hükümetin de dâhil olabileceği bir tür bölgesel savaşa dönüşme ihtimali hayli yüksektir. Bu ise "yeni Türkiye" açısından maliyetlerine katlanılamaz bir durum anlamına gelmektedir.

Sonuç itibarıyla ve özetle söyleyecek olursak, yeni Türkiye bir kırılganlıklar rejimi olarak doğmuştur ve yakın vadede o kırılganlıkların üstesinden gelerek stabil, istikrarlı bir zemine oturması mümkün görünmemektedir. Çok sayıda başlıktaki çok sayıdaki kriz dinamiği rejimi sarsmaya hazır bir şekilde ortaya çıkacağı konjonktürü beklemeye devam etmektedir. Tam da bu nedenle "yeni Türkiye'nin idaresi süreklileşmiş kriz idaresi anlamına gelecektir" demek bir kehanette bulunmak anlamına gelmeyecektir.

Son olarak, "Haziran çocukları"na ithaf edilmiş bu kitabın "yeni bir Haziran" ihtimali ve umudundan bahsetmeden bitmesi beklenemez elbette. Haziran, eski ya da yeni fark etmez, Türkiye siyasal tarihinin en özgün olaylarından biridir ve "yeni Türkiye"ye karşı daha kuruluş aşamasındayken hayata geçirilmiş en büyük itirazdır. Haziran, bir halk-oluş momentidir, yeniden yurttaşlaşma projesidir cemaatleştirilmeye, sürüleştirilmeye, "sürü ahlakı"nın egemenliğine bir itirazdır. Örgütsüz, öncüsüz, programsız olmasına rağmen, hem Türkiye hem dünya toplumsal mücadeleler tarihine inkâr edilmesi ve göz ardı edilmesi imkânsız bir deneyimin mirasını bırakmıştır. İlkinin tıpatıp aynısı bir Haziran belki fazla hayalci bir beklenti olacaktır ama Haziran'ın hayaleti "yeni Türkiye"nin üzerinde dolaşmaya devam edecektir. O hayaletin bir bedene kavuşması için mücadele etmek ise "yeni Türkiye"de sosyalist siyasetin güncel varoluş nedenini ve özünü oluşturmaktadır.

1 Darbe, yeni Türkiye'nin sihirli sözcüğüdür. Sandığa gidip oy verme dışında, hükümete yönelik her türlü muhalif girişim darbe parantezine alınarak itibarsızlaştırılmaya çalışılmaktadır. Hal böyle olunca bir taraftar grubu, Çarşı, hükümete yönelik darbe girişimi içerisinde olmakla suçlanıp mensupları darbecilikten yargılanabilmektedir.

2 Erdoğan daha sonra Davutoğlu'yla ilgili olarak yaptığı bir açıklamada da Davutoğlu'nun "emanetçi" olmadığını söylemiş ve Abdullah Gül'e genel başkanlık ve başbakanlık kapılarını kapatan bir tutum içerisine girmiştir.